

Josef toman

659

Josef toman
după noi, potopul!

★★

VĂ RECOMANDĂM, DINTRE
APARIȚIILE NOASTRE VIITOARE:

George Panu — Amintiri de la «Junimea»
din Iași, 2 vol.

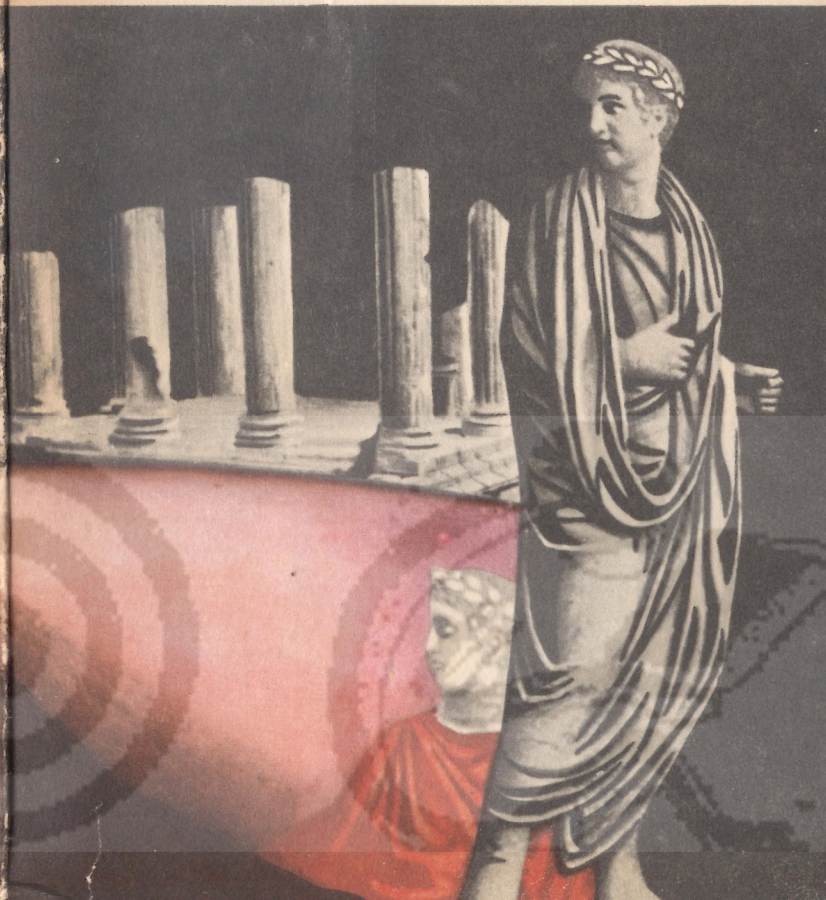
Neîntrecută evocare a anilor petrecuți de autor în mijlocul vestitei societăți literare ieșene, lucrarea memorialistică a lui George Panu reprezintă nu numai un util instrument de lucru la îndemâna cercetătorilor, dar și o sursă de informații pentru toți cei interesați să cunoască climatul literar în care au creat și s-au afirmat câteva dintre cele mai strălucite personalități ale culturii românești: Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, A.D. Xenopol, Al. Lambrior ș.a. Scrise într-un stil ușor, viu și colorat, bogate sub aspect anecdotic, *Amintirile* prilejuiesc o lectură atractivă și plăcută unui cerc foarte larg de cititori. Din cuprinsul celor două volume: *Cum am intrat la «Junimea»*, *Prietenia între Creangă și Eminescu*, *Aniversările «Junimeix»*, *Eminescu și Veronica Micle*, *Zeflemeaua și spiritul la «Junimea»*, *«Direcția nouă»* și *întia farsă a d-lui Hasdeu* etc.

xxx — Privighetorile Persiei. Antologie de
poezie persană (secolele X-XX).

O mie de ani de poezie persană. Volumul — care apare cu ocazia împlinirii a 2.500 de ani de la întemeierea statului iranian — cuprinde versuri alese din opera celor mai mari poeți persani, de faimă mondială: Ferdousi, Omar Khayyam (267 de catrene), Moulavi, Saadi, Hafez ș.a.

«BIBLIOTECA PENTRU TOȚI» —
O GARANȚIE A VALORII LITERARE.

josef toman

editura minerva

Vol. I-II, lei 10

Coperta : *Ion Dogar-Marinescu*

josef toman

după noi, potopul!

ROMAN

★ ★

TRADUCERE DE
JEAN GROSU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1971
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Josef Toman
PO NAS POTOPĀ
Československý Spisovatel
Praha, 1967

PARTEA a II-a
(continuare)

Un mistreț de proporții neobișnuite, cu colții ieșiți în afară, superb ca o zeitățe, își făcu apariția în tricliniu, legănându-se ușor pe umerii puternici ai giganților etiopieni. Șoricul, frumos rumenit, era încă fierbinte, iar grăsimea ce se prelingea din el, pe tava uriașă de argint, mirosea îmbietor și-i gîdila pe la nări pe pofticioșii meseni. Pe rîtul porcului se bălăbănea un inel auriu și în mijlocul lui era prinsă cifra XXX, anunțînd al treizecilea fel de mîncare al festinului.

Mesenii rămaseră înmărmuriți. Din spirit gospodăresc, Tiberius interzisese servirea la ospete a unui mistreț întreg, așa cum intrase în obicei la apusul republicii, spunînd că jumătatea de porc nu-i mai puțin gustoasă decît un porc întreg. Și acum, iată-l pe Caligula încălcînd aici, de față cu atîta lume, dispoziția împăratului ! De ce a făcut acest lucru ? Cum de și-a putut permite ? Ce se va întîmpla, cînd povestea va ajunge la urechile împăratului ? Sau, poate, împăratul a suferit, într-adevăr, o nouă criză și nu va mai apuca să afle ceea ce se întîmplă acum la Roma. Zărind animalul, Macro izbucni în hohote de rîs și începu să aplaude ostentativ. După el aplaudară și cei-

lalți. Amîndoi consulii, Gnaeus Acerronius și Petronius Pontius, senatorii, cavalerii și cei mai înalți funcționari ai Romei.

Caligula privea spectacolul de pe patul lui în timp ce mîngîia, fără jenă, pulpele surorii sale Drusilla ; primi aplauzele cu un zîmbet îngăduitor. Curmă uralele, ridicînd brațul drept, apoi, punînd din nou mîna pe pulpa surioarei, spuse :

— Ca nepot al împăratului, sînt cel dintîi care ar trebui să țină seamă de poruncile bunicului. Îmi însușesc însă dreptul de a trece peste această interdicție a cezarului, întrucît înțeleptul și economul meu bunic, luînd această măsură, cîntărise mistrețul cu anii lui, cărora nu li se mai recomandă o hrană atît de grasă. De aceea, poate că acum l-ar mîhni și un sfert din acest îmbietor animal. La fel se întîmplă și cu jocurile de la circ sau de la arenă, a căror lipsă Roma o simte, cu durere, de atîta timp. Voi încerca în ambele chestiuni să-l rog și să-l înduplec pe împărat...

Ropotul de aplauze făcu să duduie și să se cutremure totul în jur. Oaspeților le era limpede : Caligula vrea să ne cîștige pe noi și, o dată cu noi, întreaga Romă. Viitorul împărat își creează popularitate. Dar spusele lui le mergeau la inimă tuturor. Principele era pentru o viață trăită mai din plin.

La palatul imperial, festinele ajunseseră să aibă loc din ce în ce mai rar. Din clipa în care, cu unsprezece ani în urmă, Tiberius părăsise Roma definitiv, mutîndu-se pe îndepărtata insulă, organizarea lor a dispărut cu desăvîrșire. Iată, însă că după o pauză atît de îndelungată, moștenitorul tronului reînnoiește vechea tradiție a oșpețelor de pe Palatin !

Între timp, bucătarul a și spintecat pîntecele mistrețului din care s-a rostogolit pe tavă o grămadă de cîrnați, caltaboși și melci de tot soiul. Mirosul delicateselor se răspîndea în sus spre plafonul întredeschis al tricliniului, unde, pe marginea acoperișului, stăteau ghemuiți sclavii care aruncau, dintr-o plasă uriașă, petale de trandafir în sala de ospete. Adulmecau cu poftă mirosul de friptură din care niciodată n-au apucat să mănînce pe săturate.

Cu excepția lui Darcon și a lui Vilanus, se aflau acolo toți aliații lui Servius. Curio senior stătea întins alături de Aviola ; strîngea ochii, simulînd oboseala, și-l cerceta atent pe Caligula care se îndopa de zor cu tocătură de ficat. Dru-silla rîdea de pofta cu care prințul înghițea bucățile neobișnuit de mari. Îi împinse în față o cupă cu vin de Rhodos și ea însăși sorbi mai întîi pentru ca fratelui să nu-i fie teamă să bea. Acesta îi mulțumi, politicos.

Caligula bău pentru plăcerea de a bea. Aviola pentru a-și înăbuși neliniștea și teama ce-l copleșise. Singurul care se prefăcea că bea, deși sorbea doar cîte un strop, era filozoful Seneca, aflat în preajma lui Mnester, actorul preferat al lui Caligula.

Cîțiva tineri în pielea goală trecură în fugă prin tricliniu, servind mesenilor apă cu zăpadă, în vase de aur. Oaspeții își muiau în ele mîinile, unii își răcoriră și tîmplele. Apoi își șterseră degetele umede de cîrlionții băieților.

Niște muzicanți nevăzuți începură să ciupească strunele harfelor și numaidecît li se asocieră alții, suflînd din flaute și clarinete. Sclave în chitoane portocalii treceau în zigzag printre paturi și mese, aducînd platouri încărcate cu fisticuri și alune.

Mucianus, „maestrul de petreceri“ și ceremonii al lui Caligula, împărțise atribuțiile cu minuțiozitate. Sclavul Xerxes trebuia să aibă grijă ca prin plafonul descoperit al refectoriului să coboare mereu spre oaspeți cîte o nouă surpriză: coșulețe cu dulciuri, flori, mici flacoane cu parfumuri. De sus, Xerxes o urmărea, cu strîngere de inimă, pe tînăra și fermecătoarea sclavă, care tocmai îi oferea alune lui Haterius Agrippa. Laba grasă a senatorului, năpădită de fire de păr roșcat, se strecurase sub chitonul femeii. Anthea, iubita lui Xerxes, se făcu roșie la față. Sus, pe aco-periș, cuprins de furie Xerxes scrișnea din dinți. Dintr-o dată, însă, gura i se întinse pînă la urechi, dezvăluindu-i dinții sclipitor de albi. Cu o mișcare de pisică, Anthea se furișă și fugi, lăsîndu-l pe Haterius cu buzele umflate.

Din plafon fură lăsate în jos o mulțime de lămpișoare subțiri, de care atîrnau lămpi de argint lucrate în formă de stea; mînuirea era dirijată în așa fel, încît la un moment dat ele formară un cerc uriaș înfățișînd sugestiv cele douăsprezece constelații ale Zodiacului!

Caligula zăcea tolănit peste pernele colorate de pe patul lui din lemn de abanos și fildeș. Deasupra capului său străluceau cele șapte stele ale constelației Fecioarei, sub al cărui semn s-a născut. Săruta cu poftă umerii dezgoliți ai Drusillei. Aceasta suporta, pasivă, măgulirile fratelui, și zîmbea absentă. Nu încetă să zîmbească nici atunci cînd Caligula își scoase de pe frunte coronața de trandafiri, pe care o purtau toți oaspeții săi, și, cu un gest ostentativ, o aruncă la picioarele Enniei. Mesenii participară la această scenă cu răsufarea tăiată.

— Ia te uită, o nouă constelație pe cerul nostru, remarcă, înțepător, Bibienus, adresându-i-se lui Ulpius.

— Viitorul stăpîn al lumii și soția actualului locțiitor al împăratului. Ce mărime va avea, în această nouă constelație, steaua lui Macro ?

Aviola se aplecă spre Servius :

— Strălucită alianță ! Aș face prinsoare, pe o mic de aurei, că Macro va storce din povestea asta tot ce se poate storce. *Vivamus !*

Ceru sclavului să-i umple din nou cupa, o ridică zîmbindu-i malițios lui Servius, apoi o goli pînă la fund, dintr-o răsufare.

Macro, cu un surîs plin de devotament îndreptat spre Caligula, îi șoptea în același timp Enniei, care stătea întinsă alături de el :

— Nu te mai juca atît cu coroana asta și pune-ți-o pe cap odată ! Nu vezi cum te soarbe din ochi ? Cu ăsta n-o să ai prea mult de furcă, fetițo. Numai să te ții !

— Porcule, bestie murdară și nerușinată, îi răspunse Ennia, tot în șoptă, cu grosolănie, împotriva obiceiului ei. Era ofensată de brutalitatea cu care soțul ei o gonia spre patul lui Caligula. Cu toate acestea, nu ezită nici o clipă să-i arunce viitorului împărat o privire promițătoare.

— Scumpul nostru cap imperial, spuse Mnester, încetișor, întorcîndu-se către Seneca, arată, fără coroană, ca un pepene bătut de grindină.

Seneca zîmbi discret.

Se pare că și Caligula era conștient de acest lucru, căci pe neașteptate se ridică în picioare și, desfăcîndu-și brațele în sus, cu un gest teatral, începu să vorbească, de parcă ar fi scandat versuri:

— Vîntul dragostei mi-a smuls coroana de pe cap. Ehei ! Cine-mi dă alta ?

Femei și bărbați săriră în picioare, își traseră de pe frunte coronițele de trandafiri și le aruncară, însoțite de strigăte, la picioarele lui Caligula. Prințul mulțumi, trimițând femeilor bezele. De sus, pe niște fire invizibile fu coborită o splendidă coroană de trandafiri roșii întunecați. Longinus, favoritul lui Caligula, un bărbat fermecător cu părul lung, strigă :

— Zeii îți trimit această corană !

Îl ajută pe viitorul împărat să-și vîre țeasta țuguiață în cununa de flori. Sala fremăta.

„Maestrul de petreceri“ făcu un semn și, prin cele opt intrări ale sălii, dădură buzna în tricliniu sclavele, cu cununi proaspete pentru meseni. Anthea ocoli masa lui Haterius și, așezînd cununa pe capul lui Servius, se uită în sus, zîmbind, spre locul unde bănuia că se află Xerxes.

Muzica își schimbă ritmul, trecînd de la dans la un marș cadențat.

În tactul muzicii, intrară alți sclavi, aducînd, pe platouri de onix, alte bunătăți : languste, ouă de păun coapte în cenușă, friptură de ied cu trufe și piftie de pui. Într-o clipită, mesele fură acoperite cu noi delicatese : uger de porc prăjit în ulei, gălbenuș de ouă tari, cu piper și muștar, fudulii de taur, fripte în sos de vin, murenă, țiparul marin în deliciosul sos picant *garum*, după care buzele îți ard multă vreme, ca în flăcări. Tot soiul de vinuri : vin alb, verde, gălbui, auriu, roz-alb, ruginiu, roșu-închis, negru.

Miezul nopții trecuse de mult. Prin plafonul descoperit petalele de trandafir coborau în refectoriu, fără zgomot, în zbor șerpuit, ușor tremurat. Prin ochiul de cer de deasupra tricliniului clipeau stelele. În sală pătrundea mireasma plăcută răspîndită

de pinii de pe Palatin. Ca din străfunduri, răsună
duios muzica harfelor de Aiola.

Caligula porunci ca unul din paturile aflate în vecinătatea lui să fie împărțit de Lucius cu Valeria. Amândoi fură surprinși de această hotărîre neașteptată a prințului. Valeria era fericită. Își spunea în sinea ei : „Să vadă întreaga lume — și nu încapă îndoială că un festin la Caligula înseamnă întreaga lume — să vadă, să știe că Lucius și cu mine... Da, așa e bine — legătura noastră să fie consfințită de privirile tuturor, ca să nu-mi mai scape din mînă iubitul.“ Așa gîndea Valeria.

Dar Lucius îi scăpa printre degete. Îl dezgusta femeia întinsă alături de el. Sute de brațe au strîns-o și fiecare îmbrățișare a lăsat pe ea cîte un strat de murdărie. Amorul propriu jignit se ciocnea în el cu dorința pătimașă de a o avea pe femeia aceasta tulburătoare.

Valeria era fermecătoare. Părul ei, de culoarea aramei, cu reflexe violacee împrumutate de praful violet suflat peste el, e răsucit cu îndemînare și strîns într-un coc după moda grecească. Fața e pe jumătate acoperită cu un voal subțire, de muselin. Genele lungi îi umbresc ochii migdalați. Culoarea ochilor e schimbătoare ca apa mării. *Palla*, din cașmir verde, catifelat, cu pliseuri fine, e prinsă pe umărul drept într-o fibulă de aur pe care sclipește un rubin. Umărul stîng e dezgolit ; carnea tare de pe braț are un luciu trandafiriu. Mantia din *byssus* subțire, de culoarea șofranului, zace aruncată neglijent, pe pat. *Palla* a alunecat încet de pe picior, dezvelind cu mult rafinament pulpa și o parte din coapsă. Arcurile perfecte ale șoldurilor sînt de-a dreptul povocătoare.

Valeria își plimbă privirile prin sală. Bărbații, ațîțați, o dezbracă din ochi. Goliciunea arătată pe

jumătate e mai tulburătoare decît goliciumea desăvîrșită. În imaginație pofticiosul întregește cu emoție tabloul nudității. Pleoapele îngreunate ale Valeriei se lasă încet, fără să se închidă, și din nou se ridică. De cîteva ori. Privirea ei e cînd vișătoare, languroasă, cînd aprinsă ca o privire de fiară sălbatică. Ia te uită, unul n-ar sta acum pe gînduri să-mi dea un sipet de aur, pentru o înbrățisare. Oare vede Lucius toate acestea ?

Cu voalul străveziu de muselin își ascunse focul pîlpîitor al ochilor. Buzele, însă, i-au rămas descoperite și ard, încinse de cinabru. Părul ei răspîndește un miros dulce-amărui ca al otrăvurilor ucigătoare.

Carnea coapsei arcuite s-a lipit de piciorul lui Lucius. Arde. Femeia cade pradă simțurilor ei răscolite. Dar dorința ei se frînge, transformată de duioșie într-un nou simțămînt. Ar vrea să-i destăinuiească iubitului acest simțămînt trezit în ea de o altă viață, cu totul alta decît aceea pe care o trăise pînă atunci.

Se întoarce spre el, i se părea a fi departe, și, într-adevăr, era departe ; întinse mîna să-i mîngie brațul, dar abia apucă să-l atingă, și el ridică paharul cu vin. A retras mîna intenționat.

Intenționat a retras mîna...

Brațul ei a rămas încremenit în aer, pupilele i s-au micșorat. Va să zică, așa stau lucrurile. Feciorului de senator îi este rușine cu o fostă sclavă. De sub pleoapele întredeschise, femeia își cercetează iubitul. Ah, buzele lui trufăse, buzele acestea neobrăzate și tresăririle din jurul lor trădînd aerul nesuferit de superioritate, ah, cum adîncesc ele prăpastia dintre ei ! Două mîndrii, două mîndrii diferite se ciocnesc cu înverșunare, cu toate

că unul se topește de dorul celuilalt, cu toate simțurile.

Ochii lor se întâlniră. Lucius sorbea tăcut. Îi surise. Blestemat suris ! Era atât de trufaș acest suris încît, de minie, Valeria își înfipse unghiile în brățara-i de aur. Ar fi preferat s-o lovească. Se retrase puțin de lângă el și pupilele prinseră din nou să tresară. Sub expresia sălbatică a furiei însetată de răzbunare, chipul ei se înăspri. Își roti, provocător, privirile prin sală. Instinctul barbar al răzbunării punea stăpînire pe ea din ce în ce mai puternic.

Refectoriul freamătă de glasuri ; sclavii strîng de pe mese resturile de mîncare. Petalele de trandafiri se lasă încet în cupele golite pe jumătate.

În tricliniu își făcu apariția un grup de nubieni tineri, aducînd în mîinile lor vînjoase niște amfore mari, de argint, cu gîtul îmbrăcat în ciment. Le desfundară și umplură cupele oaspeților cu vin greu, aromat, de Cantabria.

Vinul de Cantabria miroase a scorțișoară și are darul de a zăpăci, repede, mințile.

Pe un podium dansează o sclavă egipteană, pe jumătate copilă, pe jumătate femeie ; în jurul trupului despuiat stă încolăcit un șarpe mare. Melodia leneșă a flautelor moleșește picioarele desculțe. În ritmul lor monoton, corpul întunecat se mișcă mlădios ca o undă. Aproape de gîtul fetei se clatină capul șuierător al reptilei. Distinșii romani încep să se înviioreze. Priveliștea femeii goale nu mai poate stîrni luciul apei stătute a plictiselii unor oameni suprasaturați de desfrîu. Dar închipuirea că șarpele ar putea s-o muște pe fata care se lupta din răputeri să îndepărteze capul jivinei de lângă gîtul ei, trezește și împrospătează simțurile lor tocite. Spectacolul acesta cumplit îi

așîță pe toți. Ploaia de flori a încetat. Cu toții așteaptă ca o dată cu strigătul deznădăjduit al dansatoarei să țîșnească sîngele. Uguitul fetei, transformîndu-se domol într-un cîntec prelung, le provoacă spectatorilor o înfiorare plăcută. Încleștarea acerbă dintre fată și șarpe e binevenită pentru cei ghiftuiți. Dar iată că muzica s-a oprit și în clipa următoare brațele elastice ale dansatoarei îmblînzesc hidoasa jivină. Fata răsuflă repede, ușurată. Douăzeci de glasuri o cer, în același timp, pe temerara dansatoare.

Caligula rîde în hohote și strigă ca la licitație :

— Cine dă mai mult ? O mie de sesterți, o dată !

O mie două sute a doua oară...

Dansatoarea fu adjudecată senatorului Agrippa pentru zece mii de sesterți. Principele imperial luă, fără jenă, punga cu aur pe care i-o întinse Haterius și o strecură sub îmbrăcămintea Drusillei.

— E a mea ? întrebă prințesa.

— A ta, a ta, scumpa mea cea mai dragă. Îi împinse capul pe spate și-i sărută gîtul alb ca marmura. Apoi, văzîndu-l pe Lucius, care stătea în preajma lui, îi spuse : Ce zici, Lucius, ce gît frumos ? Nu-i așa ? Dacă am chef, îl tai...

Drusilla rîdea, pasivă. Lucius se cutremură. Prințul se întoarse din nou spre sora lui :

— De altfel, tu ai început să mă cunoști, iubite-lule, nu-i așa ? Și începuse s-o sărute pe umeri, privind în acest timp la pieptănătura egipteană a Enniei.

Lucius îl cerceta pe Caligula. Auzise despre actele lui de cruzime și de depravare. Îi găsea însă o scuză. Șase ani întemnițat pe insula Capri de bătrînul acela înrăit. Se înțelege că după aceea a trebuit să se răzbune, să găsească o cale pentru a scăpa și uita suferințele îndurate ; e tînăr și are

dreptul să trăiască. „Curînd va ajunge împărat. Va ajunge ? Şi cum se va comporta ? E fiul lui Germanicus. Cîte n-ar putea să dea el Romei, dacă ar merge pe urmele tatălui său ! Dar pe mine, pe mine ce mă aşteaptă ? Prietenia lui, sau...”

În clipa aceea, Caligula simţi privirea aţintită asupra sa. Lucius prins parcă asupra unei fapte nepermise, se făcu roşu la faţă şi lăsă ochii în jos.

Prinţul moştenitor porunci să i se umple cupa. O întinse Drusillei să guste din vin, după care se ridică în picioare. Cu un gest semnificativ, înălţă cupa uitîndu-se mereu la Lucius. Tricliniul se confundă într-o tăcere încordată. Inima îmbătrînită a senatorului Servius bătea speriată.

— Vreau să beau aici, în faţa voastră, cu un bărbat care e demn să poarte numele de fiu al Romei. Eu însumi mi-am putut da seama astăzi, pe Cîmpul lui Marte, cît e de iubit de soldaţii săi pe care i-a condus în bătălii victorioase. Vreau să beau cu prietenul meu credincios — Lucius Geminus Curio !

Îmbujorat de emoţie şi de fericire, Lucius sări repede de pe pat, apucă o cupă plină şi se apropie de principe. Se auzi un clinchet răsunător.

— Pentru gloria Romei şi a ta, Lucius Curio !

— Pentru măreţia ta, Caius Caesar !

Întoarseră cupele cu gura în jos, Caligula îl îmbrăţişă pe Lucius şi-l sărută.

Tricliniul se cutremură de aplauze şi urale. Macro se grăbi să-l felicite pe Lucius. Seneca îl sfredelea pe tînărul Curio cu o privire cercetătoare. Servius se făcu galben ca ceara; muşchii feţei îi zvîcneau de emoţie. Ce ruşine, ce ruşine pentru fiul meu ! În acelaşi timp, îl rodea groaza : să fie, oare, o capcană ? Îi aruncă fiului său o privire prevenitoare, dar Lucius, ameţit de succes, nu mai sesiză nimic.

Servius i se adresă lui Aviola cu gândurile împrăstiate :

— De ce ne terorizează atît ? De ce nu spune o dată ce se întîmplă cu Tiberius ?

— Da, de ce... de ce... de ce nu spune ? bolborosi Aviola ca un ecou prelungit.

Dar Caligula nici gînd să spună. Rîsul lui impetuos scîrîia nestăvilit peste zvonul care trecea în șoaptă, ca o adiere ușoară, prin sala de oaspeți, strecurîndu-se încet în urechile tuturor. Să fi lansat chiar el, principele, acest zvon ? Bătrînul împărat se stinge ; din clipă în clipă se așteaptă vestea morții lui ! După douăzeci și trei de ani de cruntă teroare, Roma se află în fața unui moment istoric de o importanță covîrșitoare.

Din șoaptă în șoaptă vestea ajunsese pînă la Servius. Bătrînul senator se cutremură. Trebuie să afle adevărul, nu mai este îngăduită nici o așteptare. Se întoarce spre Caligula :

— Îmi permiți o întrebare, Caius Caesar ?

Sala amuți dintr-o dată, principele făcu un semn, binevoitor, de încuviințare.

— Mi-a parvenit o știre căreia nu vreau să-i dau crezare. Se spune că împăratul ar fi grav bolnav. Medicii se tem că...

Nu-și încheiă fraza intenționat. Caligula îi aruncă o ochire lui Macro, apoi își ridică privirea și brațele și, vocea tremurătoare, rosti, copleșit de durere :

— Mai sper încă în grația lui Aesculapius care întotdeauna l-a însoțit pe împărat. Trosnetul cupei, scăpată din mîna lui Ulpius, sparse tăcerea mormîntală.

Da, totul era limpede. Pe fața lividă a bătrînului Curio țîșniră broboane reci de sudoare. „Dacă împăratul moare înainte de a izbuti republicanii să

ocupe clădirile principalelor instituții de stat, dacă Caligula pune mîna pe putere înainte de a fi proclamată republica, toate speranțele sînt pierdute. Pînă acum am reușit să menținem secretul conspirației. Acum a sosit clipa hotărîtoare : ultima lovitură. Acțiunea trebuie începută chiar în noaptea asta. O, tu, sibilă din Praeneste, spune : va izbuti, sau nu, cauza noastră ?“

Haterius Agrippa vedea lucrurile printr-o prismă cu totul diferită. Veselul, jovialul și nepăsătorul Caligula va fi un alt fel de stăpînitor decît mizantropul Tiberius. Alta va fi, sub domnia lui, viața Romei. Tînărul împărat nu va reteza degetele senatorilor apucători așa cum făcuse bătrînul de pe insula Capri. Oare chiar așa va fi ?

Caligula îi făcea cu ochiul lui Macro. Ei doi știau mult mai mult decît ceilalți. Cu toate acestea, și pe ei i-ar fi cuprins teama și nesiguranța dacă ar fi bănuît măcar că Tiberius, deși suferind, intenționa să se întoarcă la Roma în zilele următoare. Trebuiau să se grăbească și ei, prințul și Macro. Trebuie să acționeze și ei cu repeziciune, pentru a preîntîmpina orice surpriză în clipa în care bătrînul avea să închidă ochii. Caligula se ridică în picioare și își roti ochii prin tricliniu.

— Picur întru cinstirea lui Jupiter Capitolinul și beau pentru însănătoșirea grabnică a iubitului nostru împărat !

Metalul răsună strident...

În clipa următoare sclavii își făcură apariția cu alte feluri de mîncare. Alți sclavi umplură cupele cu *rioja*, faimosul vin de Andaluzia, negru ca bezna nopții, și mesenii îl dădură repede peste gît.

De sus, de pe acoperiș, sclavii coborîră prin plafonul întredeschis fire de aur de care erau legate

oușoare de alabastru pline cu parfumuri de Capua sau de nard. Oușoarele erau mînuite cu atîta dibăcie, încît oaspeților nu le rămînea decît să întindă mîna ca să le apuce. Sclave, îmbrăcate în muselin străveziu, umblau sprintene printre mese, pulverizau miresme arăbești și ardeau tămîie în niște vase de bronz. Aromele acestea erau binevenite, căci, după al patruzecilea fel, aerul din tricliniu devenise neplăcut.

Și Macro întinse mîna după un flaconaș cu parfum. Se stropi, apoi trase aroma pe nas. Nu se entuziasmă. Prefera mirosul de fîn cosit, de lemn proaspăt tăiat, duhoarea pieilor și a grajdurilor. Fără să vrea, își aduse aminte de un lucru care-l făcu să pufnească în rîs : „Cînd ies din baie, miros numai a parfum și pomadă, dar cum apar în fața bătrînului împărat, mi se pare că ori ce aș face, tot a gunoi și bălegar miros. Parcă-l văd cum i se întind nările și întoarce capul, dezgustat. În preajma lui Caligula nu am acest sentiment. De el mă simt mai apropiat. Numai de-ar deveni odată...”

Pe Caligula începuse să-l plictisească indolenta Drusilla, care căsca pe ascuns. O conduse la culcare și se înapoie numaidecît. Stătea acum tolănit pe *lectus* cu favoritul său Longinus, îi ciufulea părul cîrlionțat și se uita cu jînd la Ennia.

Ațîțat de zîmbetele ei promițătoare, porunci maestrului de petreceri să anunțe că, potrivit obiceiurilor orientale, urma o pauză în care oaspeții aveau libertatea să se bucure de binefacerea aerului proaspăt, a distracțiilor și a răcoritoarelor ce le stăteau la dispoziție în grădinile Palatinului, pînă cînd clopotul avea să-i recheme în sala de oște.

Iar atunci, făgăduia principele, el însuși își va da concursul, cu arta sa, la strălucirea acestei seri.

După nenumăratele feluri de bucate și după atita băutură, nu le era ușor să se ridice. Dar n-aveau încotro — trebuiau să se supună. Întîmpinară cu aplauze promisiunea lui Caligula, apoi se sculară încet, se lăsară înfășurați în togi, ca să fie feriți de răcoarea nopții și, domol, străduindu-se să-și păstreze echilibrul și voioșia, ieșiră prin cele opt uși ale tricliniului în grădină. Mergeau distins, cu pași mărunți, căci de grăbit la Roma nu se grăbeau decît sclavii.

Noaptea începea să se ridice ; își schimba culoarea, bătînd în azuriu. Scoarța platanilor devenise cenușie și, în ceața dimineții ce se anunța, trunchiurile lor aduceau cu un șir de leproși.

De departe, răzbătea uruitul căruțelor care numai pînă la răsăritul soarelui aveau voie să transporte carnea în *Forum Boarum* și fructele și pîinea în *Forum Velabrum*.

De departe, dintr-un colț anume lăsat în întuneric, zdrăngăneau, în surdină, lăutele.

O parte din meseni se îndreptară spre vasele uriașe ale vomitoriului, construit din marmură roșie, unde, cu ajutorul unei pene de păun, făceau loc altor delicatese în stomacul ghiftuit. Alții se împrăstiară prin grădină și speriară, cu glasul lor, păsările din coliviile de aur, atîrnate prin copaci.

Servius îl conduse pe Aviola pînă la vomitoriu, apoi se duse să-și caute fiul. Îl întîlni pe o cărăruie închisă de niște copăcei de *ilex*¹. Mergea încet, îngîndurat.

¹ *Ilex* — pom fururea verde.

— Ce atmosferă înălțătoare ne-a oferit astăzi Caius Caesar, spuse cu voce tare. Și cum te-ai distins pe tine !

Lucius nu sesiză ironia părintelui ; atenția lui Caligula îl măgulea, îl făcea fericit. Dădu din cap în semn de aprobare. Mergeau, foarte aproape unul de altul. Servius i se adresă fiului cu glas domol :

— Du-te pînă în curtea unde așteaptă sclavii cu lecticile. Mi-am uitat șalul în lectică și acum îmi lipsește. Adă-mi-l, te rog. Apoi încet : Acolo îl vei găsi pe Nigrinus. Spune-i să încalece imediat și să plece, ca să transmită ordinul meu. Cui, și ce anume are de transmis, știe. Să meargă în goana mare. A sosit momentul nostru, băiete ! După terminarea festinului, depune această știre în scorbura stejarului. .

Îi strecură repede în mînă un sul mic și i se adresă din nou cu voce tare :

— Răcoarea dimineții nu e bună pentru tusea mea. Întoarce-te iute cu șalul, dragul meu.

Fiul ascultător se răsuci pe călcîie și plecă. Servius rămase pe loc și își ridică ochii spre bolta cerului ce începea să se lumineze.

Lucius înțelese. Nigrinus trebuia să alerge în galop pînă la Misena, să se imbarce pentru insula Capri, și acolo să-i transmită lui Varius, centurionul gărzii personale a împăratului și omul de încredere al lui Servius, patru cuvinte : „Îl salutăm pe împărat“. Ceea ce într-un cuvînt însemna : Ucide-l ! Nigrinus e un om de nădejde, Varius va executa ordinele întocmai, chiar bucuros. Se va îmbogăți, va deveni proprietarul unui latifundiu cu cinci sute de sclavi. Soldații din plutonul lui vor părăsi armata ca să-și gospodărească pămînturile și viile, pe care le vor căpăta drept răsplată pentru credința față de republică. Pînă în patru-cinci zile

vor cădea capetele celor doi tirani, iar tatăl lui Lucius va anunța în senat proclamarea republicii. Două capete vor cădea : al lui Tiberius și al lui Caligula. Pentru Caligula poporul roman se va lamenta și se va deda la acte de turbulență publică. Lui Lucius îi revine însă sarcina să îmblânzească mulțimile, cu ajutorul cohortelor sale din legiunea siriană. Senatul îi va mulțumi. Îi va adresa mulțumirile într-un cadru solemn. Asta e o mare cinste !

Mergea copleșit de gânduri, se ducea mecanic acolo unde-l trimisese tatăl său. O durere cumplită îi strângea tâmpla ca într-o menghine. „Da ! Clipa aceasta a trebuit să se producă. Dar a venit mai devreme decât m-am așteptat. Acum nu mai merge să mă strecor, să-mi continui jocul dublu. Acum nu mai pot să mă dau în lături. Trebuie să mă hotărâsc și să aleg una din două : republica sau împăratul ?

Îi spun lui Nigrinus : transmite ordinul, și cu aceste cuvinte dezlănțui o operă a pierzaniei. Cei doi Claudieni vor pieri și, o dată cu ei, se va stinge și imperiul.

Iar o dată cu imperiul se va spulbera și visul meu. Republica e zgîrcită cu eroii ei. Acordă prioritate vârstei, meritelor, experienței ; nu împarte cununile de aur cu atîta ușurință. Nu-l numește legat pe tinărul tribun militar. Nu le încredințează tinerilor comanda armatei, nu vede cu ochi buni victoria lor în bătălii sau războaie și apoi întoarcerea triumfală la Roma...

Împăratul poate orice ; dacă are poftă, acordă oricui toate distincțiile : Comandant al armatei. Îvingător și triumfător. Toate acestea le poate decerna împăratul. Tiberius nu va mai împărți asemenea onoruri. Dar noul împărat, Caligula, da ! «Dragostea mea îți aparține, Lucius. Caius Caesar

ştie să preţuiască credinţa prietenilor săi !» Iar acum, la ospăţ, în faţa tuturor persoanelor de vază din Roma, a declarat din nou : «Vreau să beau cu prietenul meu credincios !!» Credincios ? Da, credincios ! Eu lui — el mie. Amîndoi credincioşi patriei noastre.“ Lucius făcea eforturi să se țină drept, căci îl apăsa un munte uriaş de nesiguranţă. Nimic nu se limpezea în faţa lui. Dorea pieirea lui Tiberius, care ameninţa viaţa tatălui său. pieirea despotului pizmaş, care ura tinereţea şi viaţa. Pe Caligula însă voia să-l salveze, cu orice preţ. Cum să procedeze ? Cum să-l avertizeze pe prinţ şi, în acelaşi timp, să nu divulge un lucru care nu trebuia divulgat ?

Îşi simţea capul prins ca într-un cleşte : durerea din temple era din ce în ce mai ascuţită. Grăbi pasul. Fiul lui Curio transmise libertului Nigrinus dispoziţia părintelui său. Apoi luă şalul şi porni înapoi, să i-l ducă.

O siluetă înfăşurată într-o mantie întunecată, cu voal pe faţă, îi aţinu calea. Valeria îşi ridică vâlul, fără să scoată o vorbă. În lumina palidă a dimineţii îi oferî, mai întîi, gravitatea feţei sale frumoase. Apoi, descoperindu-şi gura pe jumătate, îi arătă perlele dinţilor, scăldate în razele unui surîs strălucitor. Veni foarte aproape de el. Trupul ei fierbinte iradia un miros ameţitor. Lucius se nelinişti. I se părea că vede aprinzîndu-se în ochii femeii nişte scînteii.

— Eşti al meu ? rosti ea, respirînd pătimaş.

Bărbatul ezita cu răspunsul. În ochii femeii scăpărau fulgere. Teamă de răzbunarea ei puse stăpînire pe el. Să joace ! Da ! Să mai joace ! Încă patru, cinci zile. Pe urmă, nu va mai avea de ce să-i fie teamă.

— Al tău. Numai al tău, iubita mea !

Își lipi de el pîntecele și pulpele. Pe Lucius îl cuprinse din nou amețeala. Buzele ei erau încinse, frigeau. Femeia se desprinsese și spuse bănuitor :

— Unde-ai fost ?

Îi arată șalul tatălui său. Valeria zîmbi ca omul care știe mai mult decît își închipuie interlocutorul lui.

— Du-te și du-i șalul. Eu mă las transportată acasă...

— Tocmai acum, cînd Caligula urmează să...

— Să se țină de bufonerii, știu. Ca să abată atenția oaspeților de la lucrul principal.

La adăpostul întinericului, Lucius asculta cu încordare, dar nu-i adresă un cuvînt.

Ea se apropie din nou și-i șopti de aproape :

— Nu te prosti, Lucius ! Totul e în zadar. Caligula va fi împărat. Și asta foarte curînd ! Nimeni nu-l mai poate împiedica...

— Ce tot vorbești, draga mea ?

— Mai curînd decît vă închipuiți voi... complotiști, adăugă batjocoritor. Iar cel ce se va opune, va fi strivit... Și nu te mai mira atît. Oare nu-l cunoști încă pe tatăl meu ? După care, izbucni cu pasiune : Cînd vii ?

Lucius abia izbuti să bolborosească :

— Vin. În curînd, îndată ce...

Femeia îl întrerupse violent, cu un aer de stăpîină :

— Astăzi, la un ceas după apusul soarelui. Te aștept !

Ecoul pașilor grăbiți se stinse scrișnind în nisipul cărării. Scrișnea din dinți și Lucius, uitîndu-se furios în urma ei. Apoi se întoarse să-i ducă șalul tatălui său.

— Ai stat cam mult, îl întâmpină acesta din mers, cu o voce potolită, dar plină de reproș.

— Totul s-a întâmplat după cum ai poruncit, tată, îi replică Lucius evitînd răspunsul. Nigrinus a pornit la drum.

Servius dădu din cap mulțumit și schimbă repede vorba, întrebîndu-se cam ce surpriză ar putea să le pregătească cu exhibiția sa artistică divinul Caius Caesar, răsfățatul tuturor.

În superbul cubicul al lui Caligula erau aprinse douăsprezece lămpi. Ennia zăcea goală pe *lectus* alături de principe și sînii ei săltau și coborau în ritmul respirației accelerate. Bărbatul sforăia. Trupul femeii zvîcnea tot, îndurerat de brutalitatea lui sălbatică. Brațele și picioarele îi erau pline de vînatăi. Din buzele mușcate se prelingeau dîre subțiri de sînge. Scrișnea din dinți de mînie și umilință, dar pe masa de marmură strălucea, alb, pergamentul pe care Caligula scrisese jurămîntul că o va lua de soție în clipa urcării sale pe tron. Așadar, va ajunge împărăteasă, cu adevărat. Cu ce preț, însă, își va cumpăra mantia de purpură de la această brută ? Macro e un bătăran, dar are sentiment. Și-apoi, e bărbat. Pe cînd ăsta e o reptilă fără pic de simțire. Da, dar e stăpînul lumii. Devenind conștientă de acest lucru, încetară s-o mai doară brațele și pulpele tumefiate.

Prin minte i se perindau amintirile, sărind una cîte una, ca pozele în caleidoscop. Copilăria petrecută într-o casă de patricieni scăpătați, viața plină de privațiuni și teama de zei și de oameni. Tinerii dornici să se căsătorească o ocoleau pe fata care n-avea nimic în afară de frumusețe și un nume

de familie nobil. Pînă cînd, într-o zi, s-a ivit Macro, după împărat cel mai puternic om din imperiu, bărbat în toată firea, de două ori mai în vîrstă decît ea. Grosolănia lui o supărase. Fusesse dornică să audă cuvinte dulci, de admirație, dar cu timpul s-a obișnuit și s-a împăcat cu acest soldat aspru, și necioplit. Căsătoria cu el i-a introdus, pe ea și pe tatăl ei, în cercurile conducătoare. Într-un fel îl îndrăgea. Bărbatul aduna aur, făcea grămezi, se juca cu el, mizînd parcă viețile altora, așa cum se jucase cîndva cu propria-i viață în expedițiile lui Tiberius împotriva pannonilor și a germanilor, dar nu era muieratic. Un singur rău adusese el în viața Enniei : pe Valeria, fiica lui din prima căsătorie, care era de-o vîrstă cu ea.

Ennia o ura pe frumoasa cu păr roșcat, pe care Macro o copleșea cu răsfațul, oferindu-i tot ce poftea. Voia să-i răscumpere fetei toate necazurile îndurate cîndva din pricina neglijenței lui și Ennia spumega de gelozie. O invidia pe Valeria și pentru faptul că avea să capete de soț un patrician, tînr, frumos, de cea mai bună familie.

Da, dar acum Ennia devenise amanta viitorului împărat. Curînd va fi împărăteasă. Acolo, pe masă, stătea scris pe pergament jurămîntul prințului moștenitor. Acum are puterea de a-i strica Valeriei căsătoria și dragostea. Dacă-i suflă un cuvînt omului întins aici, lîngă dînsa, cade capul lui Lucius. Dar nu, Ennia nu vrea să ucidă. Ar putea, însă, să aranjeze lucrurile în așa fel, încît Lucius, și o dată cu el și Valeria, să părăsească Roma. Să plece cît mai departe, poate chiar pentru totdeauna.

În timpul ospățului, își dăduse bine seama că Lucius fusese indiferent, nepăsător chiar, față de

Valeria. Observase cum aceasta încerca să-l cucească și nu se îndoaia că va izbuti.

Ennia stă întinsă, cu mâinile împreunate sub ceafă. Lîngă ea sforăie viitorul împărat. Vede din el o talpă uriașă ce pare lipită caraghios de o gleznă subțire. Dacă s-ar răsuci puțin, ar vedea mai mult. Ferească zeii ! Pentru îngrețoșare ajunge și acest puțin. Ennia stă și se gîndește. Cunoaște slăbiciunea acestui om : orgoliul și lașitatea lui Caligula sînt notorii, le știe întreaga Romă. Deci asta-i calea de urmat ca să ajungă la țintă.

Începu să-l trezească, fără să se uite la mormanul de carne ce zăcea lîngă ea. Somnorosul bodogăni morocănos. Trecu un timp pînă reuși, cu vorbe lingușitoare, să-l readucă pe Caligula la buna dispoziție. Preferă să se ridice, ca să-i evite atingerea, și, umblînd despuiată prin cubicul, cu coama lungă a părului în chip de mantie, îi vorbea.

— Grandioasă sărbătoare, îi zicea, a făcut Caius — începînd de astăzi, adoratul ei Caius ! — din această zi obișnuită ! Festinul a fost excelent ; și cum și-au manifestat cu toții, aici, dragostea și devotamentul față de principe ! Numai acest Curio — cum s-a făcut de roșu cînd privirea lui a întîlnit ochii viitorului împărat. De ce oare ? Nu cumva au avut ei cîndva vreun diferend ?

Caligula își sprijini capul greu în palme și ciuli urechea. Ia te uită, ce ageră femeie. Parcă i-ar citi trecutul. Parcă ar cunoaște vechea ură pe care Caligula i-o purtase tînărului Curio.

— Înțeleg că tu n-ai sesizat, scumpul meu drag. Ești prea generos. Dar ar fi mai înțelept să observi și asemenea lucruri. Eu voi fi ochii tăi veșnic deschiși... Dovadă spuselor mele stă însăși trecerea în revistă a legiunii a șasea. Dacă acest om va căpăta o funcție înaltă, influența lui va crește

și mai mult și ar putea să ajungă o primejdie pentru tine, dragul meu. Gîndește-te : dacă Lucius ar pleca undeva, departe de Roma, o dată cu el ar dispărea și pericolul pentru tine. nu crezi. divinul meu ?

Lui Caligula îi plăcu ideea Enniei.

— Da, departe ! Departe de Roma... Deocamdată însă să mai așteptăm. Să vedem.

Întinse mîna.

Ennia se sperie ; îi era teamă că prințul intenționa să se dedea la noi acte de gingășie. Dar, spre bucuria ei, Caligula n-avea chef de ea, ci de vin. Femeia umplu două cupe. Picurară întru cinstirea Afroditei, după care răsună toastul :

— Ador femeile agere la minte ! declară principele ; bău, apoi se ridică și chemă sclavii.

În acest timp, Ennia ascunse pergamentul care îi garanta purpura imperială.

Bummm, bummm, bummm ! Loviturile bețigașelor de cedru în tava de aramă îi rechemau pe oaspeți în tricliniu. Se întoarseră cu toții, fără să zăbovească, ținînd seama de faptul că acum însuși principele avea să-și demonstreze arta. Refectoriul se umplu la iuteală. Numai *lectus*-ul lui Caligula era gol. Ennia se întinse lîngă Macro. Negrul părului ei scotea și mai mult în evidență paloarea feței. Fularul de culoare portocalie îi acoperea vîntăile de pe brațe. Macro zîmbea. Zîmbetul lui reflecta mulțumirea. Pergamentul semnat de viitorul împărat se și afla ascuns sub tunica lui ; Ennia îl privea trufașă, cu un aer de stăpîină. Deodată, se neliniști, remarcînd lipsa din sală a Valeriei. Lucius stătea singur pe patul de ospăț și părea obosit. Sorbea încet din cupa cu vin. „S-a iubit cu el, își spuse Ennia. A izbutit să-l recucerească. Triumfă răsfățata, «prințesă a Romei».“

Acordurile orchestrei erau acum mai puternice decât la începutul serii. Mirosurile altor feluri de mâncăruri umplură tricliniul. Sclavii turnau în cupe alte soiuri de vin.

Deschizătura uriașă a acoperișului începea să se lumineze. Flăcările lămpilor tăiau încă zorile, dar lumina lor era din ce în ce mai palidă, mai ștearsă.

Pe un podium, o pereche de gladiatori, un german și un trac, se ciopârțeau sălbatic, izbind unul în celălalt cu niște săbii scurte. O porție de singe omenesc era întotdeauna binevenită la festinele romane, astăzi însă mesenii nu prea acordau atenție luptătorilor. Când tracul alunecă, ei ridicară cu indiferență mâinile, întoarseră degetul gros cu vârful în jos, rostiră — *habet!* și germanul, după ce-i reteză tracului gâtul, părăsi sala, împleticindu-se și cu trupul sîngerînd.

Sclavul Xerxes urmărea de sus, cu neliniște, fiecare pas al iubitei sale. Anthea, împreună cu celelalte slave, pulveriza parfumuri printre mese, ocolind anume masa lui Haterius. Senatorul, preocupat de porumbelul umplut, rătăcea doar, din cînd în cînd, cu ochii după ea și continua să înfulece. Se îndopa și Aviola, bea și Servius, care, la începutul festinului, avusese o atitudine reținută. Macro tuna ca în fața soldaților pe cîmpul de exerciții, Vilanus fredona un cîntec răsufat de bîlci, actorul Mnester scanda monologul lui Oreste și sublinia ritmul hexametrelui, bătînd în masă cu piciorul cupei. Pe jumătate amețit de băutură era și bătrînul Velleius Petercullus, lingăul care-l ridica în slăvi pe Tiberius în tratatul său de istorie a Romei. Vinul zăpăcea mințile tuturor. Aburul lui înțepător plutea încet, ridicîndu-se în sus, ca un

nor cu miros acrișor, excitînd nărilor sclavilor aflați deasupra, pe acoperișul sălii.

Apoi, deodată, răsunară trîmbițele. Sunetele lor stridente fură preluate numaidecît de intonația melodioasă a flautelor și a clarinetelor ametoare.

Draperiile de la intrarea principală zburară într-o parte și din tricliniu își făcu apariția un car mare pe roți înalte cu obezi aurii, tras de niște menade al căror vestmînt se rezuma la un simplu brîu de blană în jurul șoldurilor.

Pe car se afla o cadă uriașă, iar pe marginea ei ședea, scaldîndu-și picioarele în vin, zeul Dionysos. Cununa, împletită din foi de viță, îi cădea peste frunte; în mîna ținea tirsul încolăcit cu iederă, iar îmbrăcămintea lui consta dintr-o tunică scurtă pe care erau aplicate frunze palmate de culoare verde.

De jur împrejurul carului, în spatele gălăgioaselor menade care simulau beția, țopăia făcînd zarvă mare o ceată de satiri păroși.

Mesenii își ridicară de pe mese, uluiți, capetele răpuse de băutură. Îl recunoscuseră în persoana lui Dionysos pe Caligula, viitorul împărat. Se sculară în picioare anevoie, unii abia izbutiră, și începură să aplaude furtunos.

Strigătele: „Fii binevenit, divinul nostru Dionysos!“ se amestecau cu chiotele „Evoe“ ale scandaloașelor menade și ale satirilor.

La un semn al lui Xerxes, o ploaie de petale de trandafir căzu peste zeu și alaiul său. Carul se opri în mijlocul tricliniului unde, cu un vas de aur, Dionysos scoase vin din cadă și umplu cupa Enniei și aceea a lui Macro.

Sute de mîini înălțară cupele.

— Și mie, o, divinul meu!

Mesenii își înăbușeau dezgustul față de licoarea în care Caligula își scălda labele lui ca de monstru, și se înghesuiau spre cadă cu paharele în mână, strigînd tot felul de cuvinte linguşitoare și gradîndu-și, treptat, expresia entuziasmului. Uralele culminară în clipa în care principele ieși din cadă și prinse a dansa pe podium un dans bahic, agitînd frenetic din toiag. Pulpele și gleznele subțiri i se împleticeau și i se încălecau sub trupul diform ; zeul gîfii și izbea în dreapta și-n stînga cu tirsul, de parcă ar fi mînuit o paletă de ucis muștele. Instrumentele muzicanților bubuiau, zdrăngăneau, șuierau. Menadele sorbeau pe furiș din cupele aflate pe mese.

Seneca îl impunse pe Mnester cu degetul în șold :

— Nu rîde, actorule, dacă ți-e dragă viața !

Mnester se schimbă repede la față, se luminează și începu să strige :

— O, ce voluptate să te vadă omul dansînd, divinul meu !

— O, tu, divinale ! O, tu, mărețe Dionysos !

Ochii lui Lucius întîlniră privirea lui Seneca. Pe chipul filozofului se citea disprețul, pe al lui Lucius — o jenă înmărmuritoare, Ennia aplauda, privind în sus, la fețele rînjite ale sclavilor de pe liziera plafonului descoperit. Poate vinul băut, poate amorul cu Ennia îi muieră curînd picioarele dansatorului. Zeul se prăbuși la pămînt ca un arbore doborît. În timp ce o parte din spectatori aplaudau frenetic, avînd impresia că acesta era finalul intenționat al dansului, alții se repeziră în grabă să ridice trupul zeului. Operațiunea nu era de loc ușoară, dat fiind că salvatorii înșiși abia se țineau pe picioare. Cînd, în sfîrșit, izbutiră să-l ridice, zăriră pe fruntea lui Caligula un cucui

mare, rezultat al căzăturii puternice. Principele respinse propunerile de îngrijire și se întinse pe *lectus*. În câteva clipe, adormi.

După ce sclavii, supravegheați de Macro și Ennia, îl transportară în camera de dormit, Ennia nu se mai înapoie în tricliniu. Lucius dispăru pe nesimțite. Macro se întinse singur pe *lectus*-ul lui Caligula, pentru a ține locul amfitrionului. Era calm, sigur de el. Deși băuse mult, știa bine ce face. Vorbea cu semenii despre delicatesele consumate și, din când în când, se uita la clepsidra mare, așezată la picioarele statuii de bronz a zeului Cronos. Când va indica ora unu după-amiază, se va duce să-l trezească pe Caligula și, împreună cu el, vor porni către realizarea țelului comun.

Porunci sclavilor să aducă alte amfore cu vin greu de Sicilia, care are un efect soporific mai bun decât zeama stoarsă din căpățînile de mac. El însă se prefăcea doar că bea. Înălță paharul și rosti :

— Pentru frumusețea vieții, scumpii mei !

Seneca se ridică și se retrase dezgustat. Avea să plece imediat la Baiae.

Jos, la poalele Palatinului, fremătau sutele de mii de glasuri ale Romei. Dinspre mare bătea o adiere cu gust sărat, ce-i mîngia tîmplele. Soarele începuse să dogorească, razele lui puternice străpungeau aerul pur, sub platani statuile de marmură străluceau orbitor.

Filozoful păsea încet prin grădina scăldată în lumina blîndă, primăvărată. „Într-o asemenea strălucire, albă, a dat spiritul artistului antic forma perfectă a trupurilor zeilor și oamenilor. Sub o astfel de boltă cerească, fără nori, s-a dezvoltat în Hellada omul armonios, care a știut să-și

echilibreze forța mușchilor și avîntul spiritului, dînd naștere frumuseții antice. Și ce moștenire am preluat din Hellada noi, romanii ? Unde-i echilibrul dintre inimă și creier, unde-i Kalokagathia ta, Hellada ? Unde-i năzuința ta spre libertatea spiritului omenesc ?“

În sinea lui, Seneca își spunea : „Au fost și în vechea Grece clipe de beție, desfrîu și destrăbălare. Dar ~~ce~~ e de făcut cînd o clipă se transformă într-un torent neînterupt ? Oare mîncăm ca să vomităm și vomităm ~~ea~~ să mîncăm ?“ Își aduse aminte de vomitoriu, de ospățul care acum degenera în orgie, își aduse aminte de Caligula și simți cum îl cuprinde greața. „Vai nouă, romanilor ! Goana după aur și putere ne-a stors din suflet seva hrănitoare, n-a rămas din ea decît aburul. Bolovanul ~~cel~~ greu al egoismului ne strivește. În Ahaia omul creștea, se dezvolta, aici se chircește, se usucă. Ce a mai rămas din om, în afară de setea de bogăție, de putere, de voluptate și sînge ? Roma s-a restrîns rezumîndu-se la piețe de desfacere și lupanare.“

După obiceiul lui, filozoful continuă să mediteze retrospectiv. Se gîndea cu tristețe la Roma Quadrata ¹ a lui Romulus. Vechile virtuți romane — un far luminos într-o mare de murdărie. Dar acestea nu mai puteau fi altoite pe un arbore uscat. Mii de viermi îi scurmă și-i rod rădăcinile, mii de paraziți îi mănîncă mugurii și crengile. Roma suferă de o boală grea. Poate, chiar, mortală. Mai există,

¹ *Roma Quadrata* — Romulus a construit Roma după planul străvechilor orașe, ca un pătrat care se sprijinea pe colinele Palatin și Esquilin, cu întărituri de ziduri groase pentru a o apăra.

oare, vreo cale spre salvare ? Sau un *fatum* a desenat în conturul ei linia decăderii inevitabile ?

Sclavii aduceau alte mîncăruri fără număr. Dar puțini dintre oaspeți mai erau în stare să mănînce. Doar Haterius, mîncăul acesta monstruos, se ghiftuia cu tocană de ficat și, arătînd spre masa lui supraîncărcată cu bunătăți, zbiera oît îl ținea gura :

— Toate acestea le va mînca Baal la micul dejun !

Pină la vomitoriu era destul de departe, circa o sută de metri. Burtile umflate ghiorăiau, duhoarea digestiei proaste și a mîncărilor debordate nu mai putea fi tăiată acum nici cu parfumurile pulverizate sau arse în permanență în refectoriu. Florile de lotus, din vase, se ofileau pleoștite de aburii transpirației și de aerul închis. Ochii distinșilor senatori deveniră sticloși căpătînd, treptat, luciul mat al cositorului.

Pe podium, în sunetele sirinșilor și al sistrelor, cîteva frigiene executau, cu mișcări suple, un dans erotic. Fetele, cu șolduri înalte și păr negru bătînd în albastru, își dezvăluiau cu rafinament, de sub voalurile roșii, brațele și picioarele de gazelă și triumghiul întunecat al pubisului. Bogații, ghiftuiți de mîncare, aruncau după dansatoare cu oase de la fripturi. Dorința lor, ațîțată de jocul provocator al dansatoarelor, se transformă într-o poftă animalică.

Focurile grecești nu mai ardeau cu flacără limpede. Fumegau. Gîzele, orbite de lumina abundentă a lămpilor, zburau în picaj și cădeau, grămadă, în flăcări. Statuia lui Tiberius domina în-

treaga sală. Teasta lată, chipul prelung, subțiat și mai mult de bărbia ascuțită, buzele severe de om aprig, neînduplecat, erau încheștate. Orbitale ochilor erau goale. Cu o ultimă rămășiță de luciditate, mesenii intuiră în ele moartea. Și, deodată, îi cuprinse o poftă și mai sălbatică de a smulge de la viață tot ceca ce poate ea să ofere. Trăiește momentul, *carpe diem* — iată deviza nobilimii romane. Să trăiești din plin, cu toate simțurile, până la sufo-care, ziua, noaptea, viața — toate sînt atît de scurte. Clipa pe care o trăiești, trăiește-o intens, în zvîrcolirile voluptăților și ale plăcerilor. Ciuma să secere omenirea, valurile mării să măture Roma de pe suprafața pămîntului, imperiul să devină peste noapte un pustiu imens ! N-are decît. Ce-mi pasă mie de toate astea ? Principalul e ca eu să am tot ce vreau ! După noi, sfîrșitul lumii ! După noi, potopul !

Mnester agită mîna în sus, cu gesturi de bețiv, și se apucă să recite :

*Străluce noaptea asta ca ziua viorie,
Și cîntece de aur țîșneau din chimvale ;
Să sorb, zeița mea, mireasma pallei tale,
Iar sîinii tăi rotunzi să-ngîne o melodie.*

La un semn al lui Mucianus, prin toate intrările dădură buzna în tricliniu pîlcuri de femei pe jumătate despuiate. Prostituate anume alese pentru festin, din lupanarele Romei. Orientale, late în șolduri, tatuate pe burtă cu marea prostituatelor de profesie, cu părul lung, vopsit în culoarea gălbenușului de ou, lăsat peste umerii măslinii, își unduiau șoldurile și, cu degetele lor dezmierdătoare, ațîtau simțurile bărbaților. Gemete erotice, gesturi impudice, poziții lascive. Coapsele mobile, veșnic neastîmpărate, stîrneau și mai mult pofta

nestăvilită a mesenilor de a avea ceea ce ascundeau ele.

Stelele lămpilor, atîrnate deasupra tricliniului, tresăreau clipind uleios. De sus, au încetat să mai cadă petalele de trandafir. Prin plafonul descoperit, sclavii privesc, înmărmuriți, la cele ce se întîmplă jos, în sală.

O fată își scoase chitonul stropit cu vin ; niște mîini îngrijite o caută bijbiind.

Mnester și pretorul s-au luat la ceartă. Pentru o poezie ? Pentru o femeie ? Numai zeii știu ! Au smuls fiecare cîte un tirs din mîinile menadelor și se ciomăgesc cu ele, minuindu-le ca pe niște spade. Bețele s-au rupt. Acum se lovesc cu pumnii.

Macro a înregistrat ora așteptată și se retrage neobservat.

Sclavii urmăresc tabloul cîmpului de bătălie din jurul bețivilor și al perechilor adormite. Cununi răvășite, panglici călcate în picioare, pieptănături cu cocul turtit, perle risipite pe mesele ude, băltoace de vin pe jos.

Haterius s-a năpustit asupra Antheei, ca o fiară sălbatică. Se aud strigătele de deznădejde ale fetei în sală și strigătul de furie al lui Xerxes pe aco-periș.

Sclavii au dat năvală în tricliniu. Îi readuc în simțiri și-i ridică pe senatorii beți și adormiți ; îi sprijină în mers, îi transportă spre lecticiile lor.

Xerxes cu tovarășii lui ridică încet trupul împovărat de osînză al senatorului Haterius Agrippa care, după ce a siluit-o pe Anthea, a adormit peste ea cu toată greutatea lui apăsătoare. Fata, eliberată, o zbughi repede din sală. Xerxes apucă un sfeșnic de bronz și-l izbi cu el pe Haterius drept în față,

apoi se făcu nevăzut. Durerea îl trezi pe senator din starea de amorțeală a beției.

— Cum, ce, ce-î asta ? Cine și-a permis, bolbo-rosea grăsunul, ștergîndu-și sîngele de pe buzele sparte : Dinții, dinții mei ! Care ciine... Am să pun să-l răstignească...

— Distinse stăpîn, îi spuse una dintre sclave, vinul, vinul, vinul te-a doborît. Ai căzut și te-ai lovit de pedestalul sfeșnicului. Uite, vezi ? E plin de sînge.

Capul senatorului căzu pe piept, răpus de somn. Sclavii îl scoaseră din tricliniu, ca pe un hoit, la lumina strălucitoare a zilei.

33

Balbus se pregătea să meargă la lucru. Stătea pe gînduri. Așadar, s-a întors comediantul.

Simțise un junghi în inimă cînd aflase de arestarea lui Fabius la Ostia și de transportarea lui la Capri. Asta nu-i dorise, în ciuda faptului că i-o scosese din minți pe Quirina lui. De acolo, nimeni dintre cei chemați cu ordin nu se mai întoarce. „Ce, parcă n-ar fi de ajuns dacă l-ar expulza, să zicem, în Africa ? N-are decît să facă scamatorii și tumbe pentru lei și girafe, își spunea el atunci. Și, cînd colo, poftim, dumnealui s-a întors. Mă rog, fie. Dar ce mă fac cu fata asta ? Azi dimineață a dat buzna peste mine ca o vijelie :

— Unchiule ! Unchiule ! Fabius ! Fabius al meu, a venit înapoi !“

Și cît ai clipi nu-i mai văzu decît călcîiele mărunte și coama întunecată a părului.

Balbus stătea și privea la ușa prin care dispăruse fata. „Vezi, omule, s-a dus iar speranța că vei face gospodărie aici, împreună cu ea. Fata o întinde iar cu zurlul ăla, care are mai mult noroc decât mine. Ce să-i faci ? Așa a fost să fie. Du-te fetițo, dacă asta ți-e soarta. Fii fericită cu el. Bucuria ta e și bucuria mea. Ei, ia te uită, am devenit mai înțelept“ gîndea Balbus. Își umflă pieptul său ca de pasăre și porni la drum, mulțumit de sine însuși.

Drumul din mahalaua transtiberină spre Curia lui Caesar, unde lucra Balbus, ducea prin *Forum Magnum*. Mulțimile de oameni, îngrămădite în fața rostrelor, discutau. bodogăneau, se luau la harță, strigau.

Curînd, Balbus își dădu seama de ce se stîrnise întreaga hărmălaie.

„*Acta diurna Populi Romani de azi anunța că împăratul Tiberius, aflat la Capri, s-a îmbolnăvit grav.*

Prin oraș circulă zvonul că împăratul Tiberius se întoarce la Roma.“

Ce-i adevărat din toată povestea asta ?

Știrile se băteau cap în cap, orașul era în fierbere. Ce se va întîmpla, dacă împăratul se întoarce la Roma ? Ce se va întîmpla dacă se stinge bătrînul împărat ? Cine ar putea să vină în locul lui ? Și cum va fi după aceea ?

Balbus bătea, ușor, cu ciocanul în dalta micuță ; plăcuța de aur lăcea, se adîncea, căpăta o formă precisă.

Balbus continuă să mediteze și în timpul lucrului. Nu demult, un comunicat special anunțase că senatorul Piso a prezentat în senat niște propuneri, a căror realizare urma să scape poporul de o mare povară : reducerea prețului la grîne și des-

ființarea impozitului pe câștig. Servius Curio a propus că, după atîția ani de întrerupere, senatul să organizeze alegeri populare pentru desemnarea noilor magistrați. „Toate astea sînt lucruri mari, chibzuia Balbus, învîrtind în menghină brățara de aur. Da, și pe urmă montez în brățară pietrele de opal. Pietrele cu jocul lor de culori se vor distinge, superb, în metalul galben. Cum o fi arătînd, oare romana care va pune pe braț acest giuvaer ? Cum va arăta bărbatul care i-l va scoate seara de pe mîna ? Sau, cine știe, poate că nici n-o să i-l scoată, pentru ca strălucirea opalului să-l zăpăcească în timpul amorului. Ce-i de făcut cu scumpețea asta cumplită ? Ieftinirea grînelor ar însemna ieftinirea plîinii. Impozitul pe câștig e de șapte la sută. Câștigul meu pe o zi se ridică la doisprezece sesterți. Impozitul mi-l scade aproape la unsprezece. Dacă n-ar mai fi impozitul, aș avea zilnic doi *assi* în plus. Într-o lună șaiszeci de *assi* — asta înseamnă douăzeci și patru de sesterți ; în șase luni aș aduna peste un aureu ! Într-un an, doi aurei și jumătate ! Și odată, cînd voi lucra acasă o bijuterie minunată... Da, asta pentru fetișcana aia, să-i ajute la ananghie ! Dacă s-o întîmpla s-o părăsească histrionul ei afurisit, să aibă și ea ceva pentru îmbrăcăminte. Casă și masă găsește la mine oricînd. Va să zică, vom avea alegeri. Ca să vezi ! La asta nu ne-am așteptat. Pînă acum magistrații erau numiți de împărat cu titlu definitiv. Și deodată ce schimbare ! Poporul își va alege iarăși magistrații, în care va avea încredere. *Senatus Populusque Romanus* își va recăpăta puterea. Nu va mai însemna doar patru litere scrise și trimbițate de formă. Va trăi aievea. Senatul ăsta, ce-i drept, e curajos dacă îndrăznește să vină cu astfel de propuneri. Te pomenești că bătrînul o fi în-

tr-adevăr pe ducă, dacă pot fi văzute asemenea inscripții pe ziduri : cine are grijă de poporul roman ? Împăratul ? Pe naiba ! Senatul ! Gloriosul nostru senat.

Ei, precum se vede, o să avem și noi parte de o viață mai veselă. " Ciocănașul bătea zglobiu în dalta micuță ; aurul scilipea, Balbus zîmbea. „Pe un braț frumos brățara asta face treabă, nu glumă. Mîna albă ca laptele, giuvaerul galben-închis, ca boabele de aloe prăjite. Cînd femeia aceea va ridica mîinile să-și aranjeze pieptănătura, opalul va străluci în toate culorile.

Ducă-se încolo de politică ! Din pricina ei e lumea întoarsă pe dos. Un loc sigur nu găsești în ea. Ca valurile mării. Cînd cu creasta înspumată, cînd răsturnate în adînc. Domnii senatori au tot ce le poștește inima. Cu toate astea, și după o noapte de somn tot cu fața chinuită îi vezi. Le e teamă. Împăratul îi pîndește, cum pîndește motanul șoarecii.

La drept vorbind, eu o duc mai bine decît ei. Stau unde-mi place. În casă, ploaia nu mă răzbește, la umbră soarele nu-mi arde ceafa, și puțin îmi pasă dacă acolo, sus, se lăfăie Tiberius sau Caligula. Nici vorbă că mai bun ar fi senatul. Un singur om la putere își poate face oricînd de cap. Pe cînd șase sute de senatori cu doi consuli, e altă căciulă. Aștia, de bine de rău, se mai păzesc între ei, trag cu ochiul ca nu cumva celălalt să-și îndese buzunarul pe spinare străină ! Sau, poate, mă înșel ! Te pomenești că și cei șase sute își fac jocul unul altuia ? Mai știi ? "

Ciocănașul își pierdu, pe neașteptate, ritmul zglobiu. În fața lui Balbus se perindau acum chipurile senatorilor cunoscuți. Asta e publicanul cu conceșiunea birurilor din provincii, ăstălalt conduce

monopolul metalelor prețioase, altul construiește cu auri grei case de locuit, care după un an, doi se năruie din pricina materialului prost și a lucrului de mîntuială. Și cu toții, pînă la unul, adună averi de pe latifundiile lor ; dar aurul n-are miros, spun cei de sus. „Într-adevăr. Ce-i drept, e drept, miros n-are, căci, vorba aceea, îl am adeseori în mînă, chiar dacă nu-i sînt stăpîn.

Se întîmplă însă ceva. O schimbare trebuie să vină. De-aia ni se făgăduiesc atîtea. Da, făgăduieli. Făgăduieli.“

Ciocănașul sare și lovește cu furie.

„Aiureli ! Promisiunile rămîn promisiuni. Cîte n-am auzit noi pînă acum ! Și cu ce ne-am ales din ele ? Apă de ploaie. Așa va fi și acum. Propunerea rămîne propunere, promisiunea un cuvînt mincinos, impozitul îl vom plăti și de acum înainte, prețul grînelor, în cel mai bun caz, va crește. Cît despre alegeri, doar în vis să le avem.“

Printr-o fereastră mică, plasată sus de tot, răzbătea pînă în atelier ecoul strigătelor din piață :

— Slavă lui Caius Caesar, fiul lui Germanicus !

„Oho, mai încet, să nu vi se usuze gura ! Eu unul nu înțeleg de ce tocmai Caligula ar trebui să izbăvească Roma. Pentru că-i băiatul lui Germanicus ? Ei și ? Taică-meu n-a fost un munte de om ? Și eu, fiul lui, am o cocoasă cît un butoi. Așa că lăsați-o mai moale cu băiatul lui tăticu. Cine se lăfăie în perne de puf nu știe că scăunelul de lemn pe care stai e tare. Vă înduioșează faptul că prințisorul a purtat, ca băiat, cizmulițe militare, de unde i se trage și numele ! Parcă asta n-a fost tot o șmecherie ca să-i agațe pe soldați să meargă să se bată cu barbarii. La fel e acum și cu acest *populus* din inscripția S.P.Q.R. Nu cumva vă în-

chipuiți că „Cizmulita“ o să se prăpădească de supărare când o afla că v-a înțărcat capra ? De pe culmea aceea, înaltă, imperială, nu prea se văd păduchii — oamenii mărunți de dincoace de râu. Nu s-a sinchisit de ei Tiberius, nu se va sinchisi nici Caligula. Puțin le pasă lor de noi. Bine a zis un filozof grec : sînt oameni care s-au născut ca să poruncească, iar alții ca să asculte. Asta n-o schimbi tu, popor al Romei, oricît te-ai da peste cap !“

Încă din primele ceasuri ale dimineții, Lucius părăsi sala de ospete și coborî în for. Nu acorda atenție mulțimii de oameni înghesuiți în piață, nici agitației lor ; mergea înainte, cu pas milităresc, ca soldatul care se îndreaptă spre linia întâi.

— Glorie lui Caius Caesar, fiul marelui Germanicus !

Numele lui Caligula i se strecură în conștiință o dată cu urletele gloatei. Gîndurile începură să i se rînduiască în minte. Solul morții, trimis de Servius, gonește acum, călare, spre Sud. În clipa aceasta se apropie, probabil, de munții Albani. Peste puțin timp, va ajunge la Capri, unde-i va aștepta pe Caligula și pe Macro. Aceștia vor fi urmăriți tot drumul, chiar de la porțile Romei, de oamenii tatălui său. De îndată ce vor sosi pe insulă, Nigrinus îi va transmite centurionului Varius cîteva cuvinte nevinovate : „Îl salutăm pe împărat !“ și chiar în clipa următoare vor cădea două capete : Tiberius și Caligula... Nu ! Al lui Caligula, nu ! Republica nu mai poate fi restaurată. Republica s-a perimat, ea nu reprezintă viitorul ! Viitorul e Caligula !

„Patria mă cheamă, își spuse Lucius, în gînd. Astăzi, în sfîrșit, îi înțeleg chemarea. Pe Tiberius

îl las pradă destinului său, pe Caligula însă îl voi salva. Asta-i chemarea pe care mi-o adresează patria. Caligula va fi împărat cu ajutorul meu."

Grăbi pasul, străbătu cartierul Suburei și de aici începu să urce spre poarta Esquilinului, spre grădinile lui Maecena. O parte din grădini fuseseră transformate de Maecena, prietenul poezilor și al împăratului Augustus, într-un crîng al zeilor. Nu departe unul de altul, templele se pitulau aici printre chiparoși, pini și platani. Lucius se opri în fața lăcașului sfînt al unei vechi zeițe frigiene. Magna Mater, supranumită la Roma Cibela¹, sălășluia într-un templu de toată splendoarea, situat pe culmea cea mai înaltă a crîngului sacru. Coloane zvelte, cu capiteli corintiene, susțineau o boltă avîntată. Porticul de marmură se răsfrîngea în luciul unui mic iaz din preajma templului. La o aruncătură de săgeată de acolo, spre apus, se afla templul simplu, modest al zeiței Ceres. O mică rotundă, deschisă, cu statuia de piatră a zeiței ținînd în brațe un mînunchi din roadele pămîntului.

Pe Cibela, misterioasa zeiță orientală a rodniciei pămîntului, o venerau patricienii ; Ceres, vechea zeiță romană a fertilității, era cinstită de plebei și țărani. ·

Din templul Magnei Mater un preot ieși să-l întîmpine pe oaspete. Își încovoie spinarea în fața togii albe, arătîndu-și țeasta pleșuvă înconjurată cu iederă, apoi, înălțîndu-și chipul brăzdat de zbîrcituri, ascultă cu palmele ridicate, cererea lui Lucius : o jertfă, pentru rugăminte și sfat. Palma hrăpăreață închise repede în ea bănuțul de aur.

¹ *Magna Mater Cibela* — mama tuturor zeilor ; a avut un templu pe Palatin, fiind venerată ca „mamă a patriei“.

— Voi auri creștetul oiței, îi voi împodobi capul cu o cunună de cesmină și-l voi înfășura cu trese împletite din lână albă, distinsul meu stăpîn.

Îl stropi pe Lucius cu apă proaspătă din bazin, apoi îl conduse în templu și-l puse față în față cu statuia de bronz a Magnei Mater. Cu brațele desfăcute, cu toga multicoloră trasă peste ochi, pentru ca vederea vreunui lucru să nu-i tulbure pietatea, preotul începu să se roage. Cuvintele lui neînțelese se amestecau cu corul adolescenților ascunși de o perdea azurie în spatele statuii de bronz a zeiței.

După aceea, îl conduse pe nobil în curtea templului și-l lăsă lângă altar, iar el se duse să pregătească jertfa.

Lucius stătea îngîndurat. Fu întrerupt din meditația lui de niște glasuri apropiate. Prin aleea de coloane, deschisă, zări un țăran și o țărancă stînd cu un coș în mîină în fața statuii de piatră a zeiței Pomona, soția lui Vertumnus¹, dăruitoarea recoltelor de vin și fructe. Fără să vrea, ascultă discuția lor.

Femeia așeză niște ulcioare de lut pe piedestalul Pomonei : unul, două, trei ; bărbatul o observă și se întunecă la față :

— Ajunge. Nu te întrece cu gluma. Celelalte lasă-le în coș.

— De ce ? N-am hotărit amîndoi să i le dăm pe toate zeiței; drept mulțumire pentru recolta bună de vin ?

Bărbatul se scărpină după ceafă :

— Da, bună a fost, ce-i drept. Dar putea fi și mai bună.

¹ *Vertumnus* — zeu adorat mai mult de plebei ; era un zeu al războiului.

— Cu cît dai mai mult, cu atît mai mult aduni, fu de părere femeia.

— Ce tot trîncăneşti, femeie ! Plăteşte atît cît trebuie, nici un as mai mult. Pe urmă se aprinse : Şi apoi, la drept vorbind, nici ea nu mi-a împlinit rugămintea...

— Cum aşă ? Recolta a fost frumoasă. Aproape de două ori mai mare decît cea de anul trecut...

— A fost, dar numai la vin. Dar cum e cu nucii ? Cu smochinii ? Cu castanii ? De toate astea nu sufli o vorbă ! Astă primăvară am rugat-o să-mi păzească smochinul din colţul livezii. Ce să spun, frumos l-a mai păzit ! S-au făcut amare. Ei, fir-ar să fie ! Ți-am spus să nu-i mai dai nimic !

Bărbatul se repezi şi-i smulse femeii coşul din mînă. Apoi se întoarse către zeiţă :

— Gata, nu mai capeţi nimic ! Ți-am dat şi-aşa prea mult. Nici un strop nu-ţi mai dau !

Apoi se adresă femeii :

— Hai, restul îl vindem la tîrg. Am nevoie de o funie nouă. Cine strînge, are cît trei. Ajunge ! Ți-am spus o dată ! Nu-i mai dai un strop, nici în ruptul capului !

Şi din nou Pomonei :

— Ține minte ce-ţi spun, divină făptură ; cînd ai să-mi reînvii smochinul, iar castanele vor fi nedede şi dulci, atunci o să capeţi mai mult. Pînă atunci, nici o înghiţitură ! Ca să fim înţeleşi ! Şi acum să mergem !

Apucă încet, cu grijă, coşul cu ulcele şi o luă înainte. Femeia porni în urma lui frîngîndu-şi mîinile. Îl boscorodi tot drumul pentru comportarea atît de nedemnă a unui cetăţean roman faţă de o zeiţă. El însă se arăta mulţumit de isprava sa, ca mai toţi cei care-şi încheiau astfel socotelile

practice cu zeii lor, la rîndul lor tot atît de practici.

Lucius se uită după ei cu un zîmbet dispreţuitor : cît de meschini sînt aceşti plebei, cu ce fleacuri vin ei să tulbure liniştea zeilor.

Preotul Magnei Mater se întoarce la oaspetele său. Aprinse focul pe altar. Sclavul lăcaşului aducea de funie o oaie împodobită pentru jertfă. Mergea încet, lăsînd funia liberă, pentru ca animalul să n-o smucească (ar fi un semn rău !), şi îndemna oaia spre altar. Fumul se înălţa drept, ca o coloană, spre cerul palid.

Preotul începu să sfinţească animalul de sacrificiu. Îi stropi capul cu vin amestecat cu apă curgătoare, sorbi din el şi-i dădu să guste şi oaspetelui. Apoi presără fruntea oii cu grîu pisat şi sare, reteză o şuviţă din moţul ei şi o aruncă în flăcări. După care, trasînd cu cuţitul o linie de la frunte pînă la coada animalului şi rostind cuvintele *Macta est*¹, desăvîrşi ritualul sfinţirii.

În clipa următoare, ajutorul ameţi oaia izbind-o în creştet cu un ciocan, iar preotul o înjunghie cu cuţitul sacru. Adună într-un vas puţin sînge, pe care îl amestecă cu vin, grîu pisat şi sare şi-l vărsă pe altar şi în jurul altarului, în timp ce de undeva, dintr-un loc ascuns, se auzeau nişte sunete de clarinete şi chitară.

Lucius privea atent mîinile preotului, mişcările lor, inelul de argint cu calcedonie, pumnul uscăţiv, degetele prelungi şi osoase ; urmărea cu înfrigurare întregul ritual şi tremura de încordare. Singele limpede, de culoarea cinabrului, şiroia de pe altar, curgînd ca un izvor roşu peste jertfelnic.

¹ *Macta est* — formulă de ritual folosită la sacrificii, care însemna „fii onorat !” ; era adresată victimelor sacrificate.

Cîte pîraie de sînge n-a văzut el, cu ochi calmi, în Siria ! Aici, însă, simpla şuviţă de sînge îl înfioră. Îşi strînse toga pe corp, ca şi cînd l-ar fi bătut răcoarea proaspătă a dimineţii.

Preotul aşeză oaia înjunghiată pe masa de sacrificiu, o stropi cu vin şi arome, o spintecă şi-i scoase măruntaiele. Apoi se apropie de masă un haruspice, uscat ca o şindrilă, bărbos, cu faţa scoficită. În timp ce preotul ardea pe altar turta şi tămîia, în sunetele clarinetelor, haruspicele cerceta măruntaiele animalului sacrificat. După ce isprăvi, se întoarse spre Lucius care stătea încrămenit de emoţie. Slăbănogul îl fixă pe tînăr cu nişte ochi neclintîţi. Apoi îşi începu profeţia :

— Steaua ta e norocoasă, stăpîne. Dar o piclă neagră s-a aşternut peste strălucirea ei luminoasă...

Lucius se cutremură şi făcu un pas înapoi.

...te afli la o răspîntie, strecură cuvintele încercatul ghicitor. Stai la o răspîntie şi şovăi. Te gîndeşti pe care drum s-o apuci... Iei o hotărîre...

Lucius răsufală încordat :

— Vorbeşte mai departe !

Haruspiceului îi zvîcni, imperceptibil, un colţ al gurii. Ridică miinile spre cer :

— Magna Mater te sfătuieşte să mergi, fără teamă, după Carul lui Helios, tot mai sus...

Strigătul tînărului curmă vorba ghicitorului. Experimentatul haruspice îşi dădu seama că spusese un lucru care-l atîngea la inimă pe solicitator şi nu voia să strice impresia cu alte preziceri. Amuţi.

Lucius îi aruncă un pumn de aurei şi, cu un gest semeţ, dădu să se înţeleagă că aflase destul. Profetul dispăru într-o clipită, numai clarinetele nevăzute atacă, deodată, o melodie solemnă pe tonuri tot mai înalte.

Carul de aur al lui Helios ! Armura lui Caligula ! Cuvîntul mare al zeiței îi confirma că hotărîrea lui era justă !

Cu Caligula, pe viață și pe moarte !

„Voi fi prietenul lui Caius, confidentul lui, mîna dreaptă a viitorului împărat. Toate onorurile, la care poate rîvni un roman, le voi avea din mîna lui Caligula. El îmi va împlini toate visurile, iar neamul Curionilor...”

Aici, torentul clocotitor al gândurilor se întrepruse, iar în fața ochilor îi apărură chipul tatălui său. Și totuși, gândurile rămaseră nezdruincinate, ferme, pe aceeași poziție. „Tata ? Îmi va fi recunoscător că i-am salvat viața. Complotul nu are sorți de izbîndă, așa cum n-a avut nici conspirația condusă de Sejan. Întreaga Romă îl aclamă și-l dorește pe fiul lui Germanicus, lucrul acesta s-a văzut și la ospăț și se știe doar că aristocrații sînt de o sută de ori mai reci și mai reținuți decît poporul. Pe cît e de urît bătrînul împărat, pe atît e de iubit Caligula. Roma n-ar îndura asasinarea favoritului ei. În copite i-ar strivi pe ucigași. Mă duc la Caius ! Îl voi convinge să renunțe la întoarcerea pe insula Capri. În fruntea legiunii mele îl voi apăra, ocrotind Palatinul. Patria e Roma ! Patria e Caligula !”

Scuturat de fiorul emoției, Lucius stătea în fața altarului de pe care picurau pe pămînt ultimii stropi de sînge ai animalului sacrificat.

Pe o cărare ce urca pieziș dinspre Via Tiburtina spre crîngul zeilor din grădinile lui Maecena, pășeau, agale, Fabius și Quirina. Cărarea era îngustă pentru doi, dar destul de largă pentru îndrăgostiți. Quirina mergea lipită de soldul lui Fabius, se ținea de el, cu înverșunare, ca și cînd i-ar mai fi fost

teamă să nu-l piardă. Din cînd în cînd răzbăteau pînă la ei crîmpeie din vacarmul Romei, din ce în ce mai slabe, mai îndepărtate.

Soarele se furişa prin coroanele copacilor. Lui Fabius i se părea că frînturile mici de lumină zburătoare sînt nişte fluturaşi de aur ce se aşază pentru o clipă în părul fetei. Stropii de rouă sclipeau pe frunzele tufişurilor. Gîzele roboteau neîntrerupt. Nisipul scrişnea sub picioarele lor, iar sus vîntul şuiera prin verdele deschis al platanilor ; era o dimineată senină şi viaţa era tot atît de senină şi de proaspătă ca această dimineată ; un cerc al izolării se închidea în jurul lor, de parcă ar fi intrat într-o grădină împrejmuată de un zid înalt şi ei ar fi încuiat poarta în urma lor, iar cheia ar fi aruncat-o ca să n-o mai găsească.

Quirina îşi ridică faţa spre Fabius. El îi cuprinse capul în palme şi se uită în ochii ei. Abia acum avea răgaz s-o privească. Amărăciunea zilelor grele se întipărise adînc în ochii ei, tulburîndu-le strălucirea de odinioară. Lîngă el nu mai era fetișcana lipsită de griji, zglobie şi surîzătoare. În faţa lui stătea acum femeia care suferise pierderea omului iubit.

Quirina cerceta, la rîndul ei, chipul drag al iubitului. „Cuta aceasta, verticală, de pe frunte, n-o avusese înainte, şi în colţul gurii i-a apărut un alt semn. Toate astea, desigur, din pricina groazei. Ah, dragul meu, prin cîte chinuri ai trecut !” Ochii i se îneacă în lacrimi ; îşi adăposti obrazul pe umărul lui.

— Ce-i cu tine, Quirina ? Ce s-a întîmplat ? Gata, acum n-are de ce să-ţi mai fie teamă. Povestea s-a dus, s-a terminat...

Fata își înălță capul și-i surîse printre lacrimile ce se prelingeau acum încet, pe obraji. Dar chipul ei era numai zîmbet.

— Nimic, Fabius ; sînt lacrimi de fericire, știi ? De bucurie că te-ai întors.

Îl cuprinse cu brațele pe după gît și-l sărută cu buzele tremurînde. Fericirea ei era, totuși, umbrită de o ușoară îngrijorare.

— Nu-i așa că n-ai să mă mai părăsești nici-odată ?

Fabius, mișcat, îi mîngîie umerii tremurători.

— Ce-ți veni, mititico ? Unde să mă duc ? Ei, haide acum, șterge-ți năsucul și zîmbește-mi. Vreau să te văd cum zîmbești...

Quirina smiorcăi puțin, se frecă la ochi și se liniști. Pe gene i se uscau ultimele lacrimi, și surprinse privirea ațintită asupra ei.

Niciodată n-a fost atît de frumoasă, gîndea el, copleșit de duioșie. Simțea că s-a întîmplat un lucru mareț, dar nu era în stare să vorbească. Îi mîngîia părul, respira mireasma trupului ei, o săruta. Femeia mea ! Femeia mea credincioasă ! Așa gîndea, și gîndul acesta i-l dăltuia pe buze cu sărutările lui.

Se apropiau de templul zeiței Ceres, începeau să se vadă coloanele albe ale rotondei în mijlocul căreia se afla statuia zeiței. Quirina mîngîia brațul lui Fabius și rîdea :

— Știi tu ce-mi spunea tot timpul Volurania ? Parcă o aud : Scoate-ți-l din cap, fetițo, că nu-l mai vezi, s-a isprăvit cu el. Dar eu n-am crezut-o. Am venit aici și m-am rugat zeiței ; am plîns și am rugat-o să mi te aducă înapoi, și vezi, m-a ascultat...

Vocea ei limpede uitase de lacrimi. Ciripea, ca o păsărică, îi povestea ce se întîmplase între timp

la Roma, cîți oameni s-au gîndit la el și cîți au blestemat și s-au căinat că actorul lor nu se mai întoarce.

„Trăiesc, își spuse Fabius. Trăiesc !“ Bucuria i se revărsa în vine, pulsa, o dată cu sîngele în arterele lui, bătea în ele cu putere, zburda, chiuia. Îi strînse mîna, cu nădejde. Fata țipă de durere.

— Ce-i, draga mea ? întrebă mirat.

— Nimic, m-a durut puțin. Dar ce ai tu aici ? A, un inel...

Rîse vesel și-i spuse pe un ton teatral :

— Tetrarhul Antiohiei mi-a poruncit să înmînez acest giuvaer regesc celei mai frumoase fete din Roma !

Își trase inelul din deget și i-l întinse :

— În sfîrșit, am găsit-o și i-l predau...

Quirina zîmbea, tulburată. Se uita, neîncrezătoare, la piatra neagră prinsă în cerculețul de aur.

— Glumești...

— Nu, nu ! Inelul e al tău. Am vrut să ți-l trimit... Îi veni în minte convorbirea avută cu centurionul Camillus pe poteca aceea de pe insula Capri și continuă : Am vrut, oricum, să ți-l dau.

Strecură bijuteria pe degetul ei plătînd ; fata ridea fericită.

— Mi-e mare, nu vezi ? Am să-l pierd. Stai, știu ce trebuie să fac.

Rupse un fir de iarbă și înfășură cu el cerculețul de aur, apoi admiră, tăcută, darul lui Fabius. În cele din urmă, vorbe cu voce scăzută :

— De ce mi-l dai ?

El o strînse tare la pieptul lui. Acum era în stare să-i spună :

— Pentru că te iubesc. Pentru că tu ești femeia mea.

— Dragul meu, te-ai întors, ai venit iarăși la mine, suspină din nou.

Ajunseră în fața templului. Quirina îl rugă cu glas tînguitor :

— Hai, vino să ne rugăm împreună zeiței, să-i mulțumim...

Izbucni, înviorîndu-se la față :

— Să mă rog ? Ai dreptate. Știi ce mi-a spus împăratul cînd mi-a dat drumul ? „Roagă-te pentru sănătatea mea, actorule ! Cît timp voi fi eu în viață, nimeni nu va îndrăzni să ridice mîna asupra ta. După ce mă voi stinge, zeii cu tine...”

Fata păli. Mîna ei se agăță de brațul lui. Îl imploră :

— Vino, să ne rugăm pentru sănătatea împăratului.

Fabius rîdea mereu :

— Îți dai seama ce-mi ceri tu mie, fetiço ? Dacă Tiberius va fi sănătos — și rugăciunea mea îi va ajuta, nici vorbă ! — noi doi vom avea de tras targa pe uscat. Asta ar însemna să isprăvim cu *Brutarii* și să ne întoarcem înapoi la epoca de aur a *Pantofăresei infidele*, a picioarelor în fund și a flăcărilor înghițite — și de astea, crede-mă, sînt sătul. Și atunci, cu ce ne mai scoatem traiul în Roma ?

Vocea lui Fabius se înăspri :

— De ce să ne rugăm pentru un om care nicio dată nu ne-a ținut parte ? Care, în loc să dea oamenilor de lucru, le azvîrle cîte o pomană și face din ei niște trîntori ?

— Ei și ? spuse fata cu încăpățînire. Dar ție ți-a dăruit viața !

„De ce să nu-i fac pe voie ? gîndi el. Ține atît de mult la acest lucru !”

— Bine, să mergem, Quirina !

Preoteasa zeiței Ceres se apropie de cei doi îndrăgostiți, cu o tavă de argint în mână. Le vorbește monoton și profesional, ca o vânzătoare de panglici colorate în piață.

— Preascumpii mei credincioși, vă grăbiți să vă închinați zeiței mele, a cărei putere e nespus de mare. Veniți să-i mulțumiți, sau să-i adresați o rugămintă ?

— Și una, și alta, răspunse Quirina, fără a-l slăbi din ochi pe iubitul ei.

Arătând spre figurinele de pe tavă, oficianța continuă, ca la bilci :

— Aici vă puteți procura obiectele care întruchiează ceea ce aveți pe inimă. Soldatul îl va găsi aici pe Marte, neguțătorul pe Neptun, țăranul pe Ceres, îndrăgostiții pe Venus sau pe Amor...

— Pe Amor, suspină Quirina.

Fabius încuviință din cap, zîmbitor.

— Un Amoraș cu arc și cu săgeată. Pofțiți, avem, din lut, din aluat, sau ăsta, minunat, din ceară. Aluatul, un sesterț, lutul doi, ceara șase. Pe care doriți să-l jertfiți puternicei zeițe ?

— Pe cel mai bun ! izbucni Quirina. Pe ăsta de ceară.

Fabius, surizător, pescui din buzunarul tunicii șase sestertii și-i întinse preotesei.

Oficianța puternicei zeițe luă banii scîrbită. „Eram sigură, își spuse în gînd, ca de obicei. Nespălații ăștia nu ți-ar da un bănuț în plus, pentru nimic în lume.“ Se uită cu invidie spre templul Cibelei. „Ei, da, acolo e altfel. Pentru o oiță sacrificată, preotul capătă atîția bani, că-și poate cumpăra în loc trei oi grase.“ Oftă să-și verse năduful. Apoi așază Amorașul de ceară pe altar, încinse focul și își înălță mîinile spre cer, pentru rugăciune.

Din gura ei, cuvintele se rostogoleau, sec, unele peste altele.

— Coboară-ți ochii și privește, sublima mea, această pereche a venit să-ți aducă mulțumiri pentru... Pentru ce vreți să-i mulțumiți ? se întoarse, repede, spre îndrăgostiți.

— Pentru viață, răspunse la iuțală Fabius, și se lipi cu putere de șoldul Quirinei.

Preoteasa nu înțelese prea bine răspunsul, dar faptul n-o deranja cîtuși de puțin.

— ...pentru viață îți aduc ei mulțumiri, darnică Ceres, repetă ea, mecanic, și o rugăminte vor să-ți facă... Pentru ce vă rugați ? întrebă din nou preoteasa.

Se așternu o clipă de tăcere pe care o sparse Quirina :

— Pentru sănătatea și viață lungă împăratului Tiberius...

Preotesei îi căzură mîinile în jos. Nu i se mai întîmplase niciodată pînă atunci ca un om simplu să se roage pentru sănătatea împăratului. Ciudat. Se uită la fată, cu uimire, dar asta nu înseamnă că nu-i făcu pe voie : transmise zeiței rugăminta Quirinei.

Flăcăruia de pe altar, pîlpîia, mistuind încet Amorașul de ceară, care se topea sub dogoarea ei.

— Zeița a primit cu bunăvoință mulțumirile și rugăminta voastră, se grăbi preoteasa să încheie ceremonia și se retrase tot atît de grăbită.

Quirina se juca, nervoasă, cu inelul. Deodată, giuvaerul îi alunecă de pe deget și căzu zgomotos pe marmura pardoselii. Se aplecă repede să-l ridice. Piatra neagră crăpase în două. Îi venea să plîngă.

— Vezi, Fabius ? Semn rău. Agatul s-a spart !

Fabius simți o ușoară înfiorare. Asta n-ar fi trebuit să se întâmple. Fata se va înspăimînta. Cum e ea de copilăroasă, împlinirea asta o va frămînta multă vreme. Cum s-o liniștească ?

— Prostuțo, tu nu-ți dai seama că așa e bine ? Piatra era ochișorul tău, pricepi ? Ca ochișorul tău frumos, negru, strălucitor. Dar cum tu ai doi ochi, inelul trebuie să aibă și el tot doi...

Gluma lui nu izbuti s-o înveselească ; se uita cu întristare la piatra neagră, plesnită. Fabius era înduișat. O mîngîie pe păr și, încet, fără să mai scoată o vorbă, părăsi templul.

Lucius cobora pe un drumeag presărat cu nisip. Licăririle soarelui de dimineață tresăltau pe coroa-nele copacilor ; văzduhul mirosea primăvăratice. Totul în jur strălucea, voind parcă să-i încuviin-țeze hotărîrea pe care o luase : da, carul lui Helios, de el mă voi ține !

Își ridică ochii spre soare. E prea devreme. Caligula mai doarme încă.

În drum i se așternu, deodată, o umbră. Întoarse capul. Surpriza făcu să i se mărească ochii.

— Fabius Scaurus !

Fabius fu nu mai puțin mirat.

— Stăpînul meu, îl salută actorul pe Lucius. cu o plecăciune.

Buna dispoziție dădea vocii lui Lucius o distinc-ție plină de amabilitate.

— Ce surpriză să te revăd ! Se spunea că ai fost arestat și transportat la Capri...

Fabius deveni mai atent. De ce, dintr-o dată, tonul acesta atît de binevoitor, după cuvintele de amenințare, rostite nu demult, în Mîntîii Albani ? Știa de la Quirina că denunțatorul lui fusese Oc-

tavius Semper, nicidecum Lucius Curio. Cu toate acestea rămase cu atenția încordată.

— Așa a fost, cum s-a spus, înălțate stăpîn. Dar, precum vedeți, m-am întors.

Toate scînteile vieții scăpărau acum în bucuria exuberantă a actorului.

— Te-ai întors, repetă Lucius, prelungind anume cuvintele acestea de necrezut ; și însuși împăratul a stat de vorbă cu tine ?

— Da...

— Și ți-a dăruit viața ?

— Chiar așa, stăpîne...

— Generos dar, țină să sublinieze Lucius.

— Mai curînd... capriciul, stăpînul meu. Sînt sigur că împăratul nici nu m-a văzut stînd în fața lui în clipa în care a spus : poți pleca ! Pe noi, plebeii, el nu ne-a văzut niciodată. Nici măcar nu s-a ostenit să miște un deget, ca să ne mai îndulcească nițeluș traiul.

— Și ce-ar fi trebuit să facă ? rîse patricianul, cu îngăduință.

— Să fi dat poporului drepturile pe care le-a avut odată, alegerile și comițiile — așa fel ca guvernarea să fie o cauză a tuturor, o chestiune publică...

— *Res publica*, repetă, fără să vrea, Lucius.

Se uitau unul la altul. Fabius, surprins el însuși de această concluzie a sa, Lucius — descumpănit. „Ia te uită, saltimbancul lipsit de șira spinării ! Unde a ajuns ? !“ Lucius își întoarse ochii într-o parte, apoi îi plecă în jos ; gîndul însă îl împingea cu înverșunare spre noul său țel :

— Greșești, Fabius. Republica nu se mai poate întoarce.

Actorul miși ochii : „Cum ? Așa vorbește fiul senatorului Servius Curio ? Nu cumva mă pune la încercare ?...“

Tinărul patrician continuă pe un ton retoric :

— Un imperiu atât de vast nu-l mai poate stăpîni nici senatul, nici poporul. Numai Caius Caesar, fiul neuitatului Germanicus, poate să îndrepte lucrurile și sus, și jos. El e singurul care va da poporului roman ceea ce bătrînul împărat îi interzice de atîția ani.

Fabius nu știa ce să mai creadă. Ce-i auzeau urechile ? E cu puțință ? De partea cui era acum Lucius Curio ?

Acesta vorbea mai departe, cu voce domoală :

— Tu, ca membru al unei stări pe care împăratul o persecută și o amenință cu exilarea, cu siguranță că-l urăști pe Tiberius... Caius Caesar e altfel de om. Știi bine, doar, că printre prietenii lui se numără actorii Mnester, Apelles... Tu, ca actor, ar trebui să...

Deodată îi fulgeră prin gînd amintirea *Brutarilor* lui Fabius, în care acesta se dedase la atacuri împotriva senatului. Adăugă cu răutate :

— Nu ți-ar strica să-ți câștigi simpatia principelui, histrionule !

Ideea de moment luă numaidecît proporții în mintea lui. Vorbi apăsător :

— Ascultă ! Caius Caesar va deveni, în curînd, împărat. Născocoște ceva, un lucru frumos, pe care să-l prezinți pe scenă într-un cadru festiv. O alegorie scilpitoare. Și o odă încadrată în ea. Ai fost în stare să scrii satiră, nu mă îndoiesc că vei ști să scrii și un imn ! Ce zici ?

Fabius simți cum îl trec fiori de gheață pe șira spinării. Toate simțurile lui, ascuțite de atîta urmărire neîntreruptă, își dublaseră acum capacitatea de percepere.

„Vor să mă atragă, să mă câștige ca miel de sacrificiu pentru jocul lor înalt ? Să fie la mijloc o capcană ?”

— Caligula te va răsplăti împărătește, nu-ți fie teamă. Eu însumi îți garantez acest lucru, pe cuvântul meu !

Fabius pălise la față. Vorbi respectuos, cu voce înăbușită :

— Când ai binevoit să stai de vorbă cu mine, pe corabie, m-ai împins cu dispreț la o parte, pentru că nu eram republican, ca tine. Acum, tu... tu te-ai schimbat ?

Lucius roși. Ce jignire ! Într-o clipită s-a zis cu buna lui dispoziție. Îl copleși un sentiment de rușine, de umilință în fața acestui saltimbanc nespălat. Se cutremură de furie, dar izbuti să se stăpânească. I se adresă ca un stăpîn :

— Răspunde-mi la întrebare : Vrei să pregătești un spectacol de teatru pentru sărbătorirea lui Caius Caesar, viitorul împărat ?

Fabius clipea din ochi, neliniștit. Își desfăcu mîinile, cu gestul omului mic aflat în încurcătură, își încovoie spinarea și, cu un prefăcut devotament, rosti :

— A, mă pui la încercare, stăpînul meu ! Nu-i așa, că-i doar o glumă ?

Lucius simțea cum i se urcă sîngele la cap. Furia începu să-l scuture. Ar fi putut să-l lovească peste față pe smintitul acesta vulgar, să-l sugrume. Luptînd din răputeri, izbuti să-și înfrîngă mînia. Spuse răstit :

— Vei face ceea ce îți cer, sau nu ?

— Nu, stăpîne. Nu voi face, răspunse Fabius, de data aceasta cu fermitate. Nu pot. Acum văd lucrurile altfel decît le vedeam altădată. M-am aflat la un pas de moarte. Într-o asemenea împrejurare, omul își dă seama unde-i este locul și devine conștient de faptul că viața e numai o farsă. Astăzi

sînt și eu de aceeași părere cu tine și cu distinsul tău tată. Dacă veți avea nevoie de mine pentru această cauză, vă stau la dispoziție, stăpîne...

Prin ceața roșie a unei umilințe de neșters, Lucius își întipări, cu ură, în memorie cuvintele actorului. Vocea lui deveni glacială și plină de răutate, în clipa în care puse capăt discuției :

— Bine. Vom vedea !

Și se depărtă cu pas demn și distins.

Caligula se trezise. Trecuse prin mîinile masorilor, ale bărbierilor și coafezelor. Acum sclavii îl strîngeau în armura lui de aur pe care era imprimat zeul Helios stînd în picioare în carul său.

Macro supraveghea. Din *Forum Magnum* răzbătea pînă acolo, ca un ecou, vuietul mulțimii. Ministrul desfăcu draperiile ce dădeau spre balcon. Marea de glasuri bubuia :

— Slavă lui Caius Caesar, fiul lui Germanicus !

— Auzi, scumpul meu ?

Caligula, mahmur încă de somn, cu capul pe jumătate amorțit, asculta și zîmbea orgolios. Macro își freca mîinile.

— N-a fost rea ideea de a porunci ca *Acta diurna* să împrăstie printre oameni știrea despre îmbolnăvirea lui Tiberius, ce zici ? Nici nu se putea o probă mai bună ! Iată climatul Romei, îl ai aici ca în palmă.

Cu ochii tulburi de beție, Caligula se uita la prefectul gărzilor pretoriene, plin de recunoștință.

— Îți mulțumesc, dragă Naevius. Poporul meu va căpăta ceea ce dorește dacă — făcu intenționat o pauză — dacă în momentul hotărîtor Macro al meu își va dovedi credința față de prietenul său...

— Ți-o jur pe scutul lui Marte ! răspunse Macro cu promptitudine, ridicînd brațul drept în sus.

Caligula clipi din ochi :

— Momentul acela nu mai e departe... Ce zici.:
Nu-i așa ?

— În mine am întotdeauna încredere, replică
Macro, calm.

Principele, însă, dădea semne de neliniște. Vocea îi tremura de emoție :

— Ar trebui să pornim...

— Totul e pregătit, prințul meu. Caii noștri și
suita așteaptă.

— Cum... cum... nu, nimic... băgăi Caligula. Să
mergem ! izbucni apoi violent, tremurînd din tot
corpul. Vreau să termin odată cu povestea asta !
Vino, repede !

Macro dădu din cap, aprobator.

Poarta palatului se deschise fulgerător și cei
doi călăreți țîșniră afară, în galop ; în urma lor
venea o gardă de pretorienii călare. Lucius tocmai
se apropia de poartă.

— Caius ! strigă el, din răsuputeri.

Calul lui Caligula zbură pe lîngă el ; prințul îl
zărise pe tînărul Curio, dar nu opri. Macro îi făcu
lui Lucius un semn prietenesc, din goana calului.

— Caius ! Pentru numele zeilor ! M-auzi ? strigă,
din nou, tînărul patrician, dar vorbele lui cădeau,
surde, în tropotul cailor.

34

Ciudate lucruri s-au petrecut în zilele acelea în
care Tiberius luase hotărîrea de a se reîntoarce la
Roma.

Pe țărmul golfului Surrentum, lîngă Scutola, a
dat năvală, într-o zi, un stol de lăcuste. În dimi-
neața zilei următoare, viile din preajma localității

Herculanum s-au albit de zăpadă. În noaptea următoare, s-a cutremurat pământul, și farul de pe insula Capri s-a prăbușit.

De mic copil, împăratul fusese superstițios. Dar dorința lui disperată de a se întoarce la Roma era acum mai puternică decât teama de semnele rele.

— De ce, Thrasyllus, de ce țin eu morțiș să mă duc acolo ? Tu-mi spui : „Stelele nu te povățuiesc să pleci“. Semnele ce se arată în jurul meu mă avertizează. Rațiunea îmi spune să nu pun picioarul în Roma. Mă urăsc, acolo, mari și mici, deopotrivă. Spune-mi, Thrasyllus, ce demoni există în om care-l fac să-și impună voința cu atita îndrjire, orice s-ar întâmpla ?

Thrasyllus, îmbrăcat în roba cadrilată, galben-roșietică, a magilor orientali, privea marea zbuciumată și tăcea.

— Vreau, oare, după unsprezece ani, să respir din nou aerul mlăștinios al Romei, când aici am atita aer proaspăt ? Vreau să revăd drumul pe care l-am parcurs în triumf spre Capitoliu ?

Își lăsă capul în jos și urmă cu voce mai do-moală :

— Ori, poate vreau să mă reîntorc în locurile unde am trăit, alături de Vipsania, câteva clipe fericite ? Își ridică ochii : Vorbește ! De ce ? Poate că știi tu !

Thrasyllus strînse din umeri și răspunse cu o întrebare :

— De ce oare năzuința surghiunitului e să-și revadă patria ? De ce pasărea călătoare se reîntoarce, peste munți și mări, la cuibul ei ? De ce grăbește pribeagul înapoi, spre locul de unde a plecat ? De ce omul e mereu atras spre prăpastia

deasupra căreia a simțit, pentru întâia oară, amețea ?

După care cei doi bătrâni amușiră.

În ziua următoare, cu patru zile înaintea Idelor lui Marte, sub consulatul senatorilor Gnaeus Acerronius Porculus și Caius Petronius Pontius, împăratul Tiberius se îmbarcă și ajunsese cu mica sa suită în portul Misena. Aici se instalează într-o lectică și, urmat de ofițerii săi călare, porni spre Roma. În spate veneau carele cu sclavi și cu tot ce era necesar ca să se asigure confortul împăratului. Pe un car special, într-o ladă de ornamentație, era transportată șopîrla stăpînitorului.

Alaiul, însoțit de o gardă de pretorienți, înainta pe Via Appia, îndreptîndu-se spre Roma. Era o căldură înăbușitoare. Nori grei, apăsători, goneau pe cer acoperind soarele. Împăratul nădușea în lectica închisă. În fiecare clipă desfăcea nerăbdător perdelele și privea peisajul care i se părea că se retrăgea nespuse de încet de-a lungul șoselei, cu toate că sclavii, schimbați din oră în oră, dădeau zor cît puteau. Împăratul are însă impresia că ei irosesc vremea intenționat, că încetinesc dinadins înaintarea convoiului. Frămîntă, nervos, șalul de mătase și își înfige, cu furie, unghiile în el. Ocărăște, blestemă, amenință, aruncă sclavilor — el, bătrînul zgîrciob — bănuți de aur, ca să-i îndemne să ajungă pe lumină la porțile Romei.

Trimisul lui Servius, Nigrinus, grăbit să ducă la Capri solia morții, întâlnește în drum alaiul împăratului. Nu bănuia cătuși de puțin tîlcul ascuns al știrii pe care o avea de transmis, cunoștea doar deviza, și atîta tot. Văzînd alaiul, întrebă de centurionul Varius, comandantul gărzii personale a împăratului. Află că rămăsese la Capri. Lovi cu

călcîiele în moalele calului și își văzu mai departe de drum...

Ar fi fost peste puterile omenești ca sclavii să-i poată împlini dorința împăratului. Cum era și de așteptat, nu izbutiră să ajungă pe lumină la porțile Romei.

Se lăsase noaptea cînd împăratul, dîndu-și seama de zădărnicia efortului, porunci încetarea marșului lîngă borna șapte și instalarea corturilor pe o colină joasă din apropierea șoselei. Nu vrea să se furișeze în Roma noaptea, ca o fiară sălbatică după pradă. Va intra dimineata, pe lumină, cu toate onorurile ce i se cuvin, însoțit de Caligula și Macro, care urmau să-i iasă curînd în întîmpinare.

Într-adevăr, după puțin timp, sosiră amîndoi și-l salutară pe împărat cu un respect neobișnuit.

Spionii lui Servius, care-l urmăriseră pe Caligula, de la Roma, rămaseră surprinși. Se interesară numaidecît cine anume își întinsese tabăra în fața orașului, apoi se adăpostiră, feriți de întuneric. Unul din ei zbură în galop să-i ducă senatorului Curio vestea că împăratul se afla, cu suita sa, la porțile Romei.

Cezarul stătea în vîrful colinei. Poleiala galbenă a amurgului ce coborîse peste oraș era proiectată spre cer de luminile forurilor, templelor și palatelor. Sub aura subțire, gălbuie, încremenise întunecată Roma, ca o plăsmuire informă.

În spatele împăratului se aflau Caligula și Macro. Amîndoi se gîndeau la același lucru, și totuși fiecare în felul lui.

Macro se uită la împărat. Silueta lui înaltă, învăluită în mantie, e prelungită de o umbră ; i se pare mult prea mare. Îi întunecă drumul. Îi încurcă socotelile.

Caligula privea spre Roma. Privea oraşul ca şi cum nimic n-ar mai fi stat între el şi tron.

Zăpuşeala era acum mai mare decât în timpul zilei ; cu toate acestea, împăratul tremura şi se strîngea înfrigurat în mantia sa. Stătea nemişcat, nu-şi putea desprinde ochii de pe contururile oraşului care, încetul cu încetul, se risipeau în beznă. Se şprijinea din greu în baston, de parcă ar fi fost la capătul unei curse lungi... Năvala gîndurilor negre îl făcea să se înăbuşe. Semnele rele îi reveneau în minte : stolul de lăcuste, troienele de zăpadă, ruinele farului. Profeţia şi sfatul lui Thrasyllus : nu te întoarce ! Rămîi pe loc ! Totul i se pune de-a curmezişul, totul îl împiedică, îl previne, îl opreşte — dar el se năpusteşte înainte, fără judecată, sălbatic, nerăbdător, se sugestionează, goneşte grăbit, trebuie să plece, nici el nu ştie de ce, dar trebuie ! Un instinct îl îndeamnă, dorinţa nesăbuită creşte în el, îl sufocă, îi biciuieşte nervii, sîngele în vine îi fierbe, clocoteşte, îşi dă seama că-i cuprins de o febră halucinantă, că pasul lui e o nebunie, dar trebuie să revadă Roma iubită, s-o mai vadă o dată, pentru ultima oară...

Încă şapte mile, numai atît, şi visul lui va deveni realitate. Dorinţa i se va împlini. Roma e doar atît de aproape ! Mîine va intra pe poartă. Oare ce surpriză îi rezervă ?

În clipa aceea, în faţa lui căzu în genunchi cel mai îndrăgit dintre slujitorii săi, bătrînul libert Retulus.

Se izbea cu capul de pămînt şi, de groază, îi clănţneau dinţii :

— *Domine*, distinsul meu stăpîn, zeei îmi sînt martori că nu e vina mea... Şopîrla... şopîrla Ta

a murit, stăpîne... fie-ți milă de noi, nu e vina noastră !

Cezarul luă făclia din mîna lui Macro și intră în cort. Caligula și Macro îl urmară. Retulus și cei trei sclavi, care ani în șir avuseseră grijă de hidoasa jivină, căzură cu fruntea la pămînt.

Într-o ladă ferecată cu argint zăcea șopîrla moartă. Pîlcuri de furnici îi acoperiseră hoitul și acum rodeau încet din el. Tiberius privea scena încremenit. Talismanul lui. Furnicile i-au năpădit norocul. Se înfig sub crusta solzoasă și mușcă, mușcă din el, de li se aude și ronțăitul. Gigantul atacat de mandibule începe să se descompună.

Cezarul se cutremură ; fiori de gheață îi treceau prin tot corpul, dar în același timp simțea că se sufocă.. „Așadar, asta mă așteaptă la Roma ! Ce e de făcut acum ?“

Dorința de a revedea Roma se înfrunta cu dorința de a trăi. Destinul îl previne că încă nu i-a sunat ceasul, că încă nu-i vrea moartea. Îl avertizează numai. Împăratul se ține de viață, cu îndîrjire. Dorința de a trăi e mai puternică. „Astăzi nu-i momentul potrivit pentru a se reîntoarce la Roma. Dar acest moment va veni ! O, scumpul meu Thrasyllus ! Semnul acesta înspăimîntător a venit să completeze șirul avertismentelor de pînă acum.“

Tiberius își îndreptă trupul. Energia de odinioară a conducătorului de oști se trezește din nou în el. Arată spre Retulus și cei trei sclavi. Poruncește :

— Fiecăruia cîte o sută de lovituri, lui Retulus două sute.

— *Domine !* Fie-ți milă ! Îndurare, stăpîne ! se tînguie Retulus. Sîntem nevinovați... vom pieri nevinovați...

Nu-l ascultă și dădu noi ordine :

— Să fie ridicate corturile, Macro ! Mă înapoiez la Capri. Grăbește-te !

Pretorienii strînseră repede corturile ; în liniștea nopții, răsunară lugubru strigătele de durere ale celor biciuiți și, curînd după aceea, alaiul împăratului porni înapoi spre Misena. Isoadele lui Servius mergeau pe urmele lui.

Tiberius rămase peste noapte în vila de la Terracina ; a doua zi, după asfințitul soarelui, se găsea în apropierea golfului Puteoli. Înainte de Baiae, coborî din lectică și continuă drumul călare.

Era ziua Idelor lui Marte, în care, cu optzeci și unu de ani în urmă pierise răpus de pumnale Caius Iulius Caesar.

Scuturat din ce în ce mai tare de friguri, împăratul strîngea la piept mantia de purpură.

Parcă toate s-ar fi unit astăzi într-un sinistru complot împotriva lui ; pînă și marea era atît de agitată, încît imbarcarea pentru Capri era cu neputință. Hotărî să înnopteze în vila pe care o construise cîndva, pe o colină din preajma Misenei, răsfățatul și capriciosul Lucullus. N-avea chef să fie singur cu Caligula și Macro. Își aduse aminte că nu departe, în stațiunea balneară Baiae, se afla Seneca. Se adresă prefectului :

— Trimite-i vorbă lui Seneca să vină să ia cina cu mine !

Baia îl învioră puțin pe Tiberius. Era mai bine dispus, iar după o cupă cu vin fierț frigurile încetară să-l mai scuture. Simțea cum îi revin puterile și-i crește încrederea în sine. Se simțea excelent și refuză toga din lînă groasă pe care i-o adusesese Charicles, medicul său personal.

Sprijinindu-se în baston, intră în rotonda micului tricliniu și își roti privirile în jur :

— Vom fi la cină mai mulți decît mi-am închipuit, aruncă batjocoritor, arătînd cu vîrful bastonului spre cele douăsprezece statui de marmură ale principalelor zeități, așezate de-a lungul pereților. Pe fundalul albastru-închis al draperiilor care, în lumina amorfă păreau negre, trupurile albe ale zeilor și zeițelor își luau ochii. În spatele jilțului rezervat împăratului, într-un coș de culoare verde, ardea cu flăcări mici, galben-cafenii, o grămăjoară de cărbuni de lemn.

— Ați pus să mi se facă focul ? spuse împăratul cu ironie. De la o zi la alta mă copleșiți cu căldura. Ce atîta grijă pentru un bătrîn cu un picior în groapă !

Caligula își lăsă capul în jos colțos și rosti servil :

— Dar bine, scumpul meu bunic, cum poți vorbi în felul acesta ?

— La ospățul tău de la Roma te-ai îmbătat ca un porc. Cucuiul din frunte tot de la beție îl ai. Taci ! Știu tot. Neisprăvitule ! Nici să bei nu ești în stare.

Împinse la o parte portiera și ieși pe balcon. Suita lui rămase în tricliniu.

— Cezarul vrea să fie singur, spuse Macro.

— Cineva i-a trîncănit despre ospăț, spumegă Caligula, uitîndu-se cercetător la primul său sfetnic.

— Mă bănuiești pe mine ? îi replică jignit Macro, și cu o voce șoptită adăugă : Știi bine, doar, că sînt omul tău, stăpîne.

— Pe balcon e răcoare. N-ar trebui să întîrzie prea mult, acolo, ținu să atragă atenția Charicles.

Numai Thrasyllus, pe care însuși împăratul îl poftise să ia masa cu el, stătea liniștit fără să

scoată o vorbă. Amuțiră cu toții. Așteptau. Caligula pica de somn și căsca zgomotos.

Tiberius privea de pe balcon spre marea agitată peste care se lăsase lumina palidă a asfințitului.

Crepusculul acesta galben-verzui, de culoare cadaverică, îi amintea de cea mai dureroasă zi din viața lui în grădina palatului său de pe Esquilin, în clipa în care intrase la el trimisul lui Augustus. Părintele adoptiv îi scria că hotărâse despărțirea lui de Vipsania, pe care el, Tiberius, o iubea din toată inima. Retrăia, deodată, cu toată intensitatea, durerea de odinioară, sporită acum de mânia nepu-tincioasă, pricinuită de zădărnicierea reîntoarcerii sale la Roma.

Dar nu-i nimic, mai e încă destul timp ca să strivească în picioare mușuroiul de furnici. Cumplită va fi răzbunarea lui împotriva hidrei cu o mie de capete. Îi va plăti tot, pentru o viață întreagă, pentru deceniile lui de suferință. Unul nu va scăpa de răzbunarea mea ! Dați-mi numai timp, o, zei ! Se întoarse cu spatele către mare și reintră în tricliniu.

Între timp, sosise și Seneca.

— *Salve*, Annaeus ! Ai venit, într-adevăr, repede.

— Dorința cezarului meu iubit a fost pentru mine poruncă, iar onoarea de a mă fi invitat...

Tiberius îi curmă vorba morocănos, făcînd un semn cu mîna. „Iubitul cezar ! Ph ! Îmi vine să vomit !“ Și ciuda îi deschise gura :

— Un înțelept ca tine socotește că se cuvine să-și încovoiaie spinarea în fața stăpînitorului ? Eu, unul, consider că nu e înțelept, mai cu seamă cînd e vorba de un stăpînitor care n-are în cap tărițe. Sau te pomenești că am tărițe ? Iată, dragii mei, un motiv în plus ca să începeți a mă lăuda, nu

credeți ? Ei, dar acum, destul cu glumele. Pe toate Eriniile, ce face bucătarul ? Doarme ? Sau are de gînd să ne lase să murim de foame ?

În aceeași clipă foșniră pașii sclavilor care aduceau tăvile cu bucate. Macro așteaptă pînă începîmpăratul să mănînce. Apoi luă repede de pe tavă o bucată de uger de porc și se apucă s-o înfulece, plescăind zgomotos. Tiberius îi aruncă lui Seneca o privire grăitoare : Necioplitul ! Bădăranul ! Prefectul, neobservînd jocul din ochi al împăratului, continuă să plescăie nestingherit ; își ștergea cu dosul palmei untura ce i se prelingea pe bărbie, și povestea noutăți din Roma. De undeva, de departe, se auzeau, în surdină, sunete de harfă.

Altădată Tiberius îl asculta cu interes pe locțiitorul său. Știrile omului de încredere îi aduceau întotdeauna o fărîmă de viață în singurătatea lui. Astăzi, însă, îl auzea pe prefect numai cu o ureche, cealaltă asculta muzica harfelor ; mîncă puțin, ca de obicei, și tăcea. Seneca sesiză dezinteresul împăratului pentru pălăvrăgeala lui Macro și-l întrebă pe stăpînitorul lumii cum o duce cu sănătatea.

Tiberius simțea în vine un curent cald, neobișnuit de puternic, care-i dădea o senzație plăcută. Își simțea capul ușor, mintea sprintenă.

— Minunat, dragul meu, se grăbi el să răspundă, și continuă, cu vorbele lui Seneca : „Zilele le pierd în așteptarea nopții, nopțile cu teamă de răsăritul soarelui”. Dar tu ?

Seneca se posomori. Îl privi pe împărat și începu șovăitor :

— Aveam intenția să lucrez la Baiae, în liniște, dar nu mi-a fost dat să am această liniște. Vestea despre moartea dramatică a lui Casius Severius m-a tulburat profund...

Cezarul izbi cu pumnul în masă. Ochii lui de culoarea oțelului căpătară deodată un luciu amenințător :

— Cum ? Casius Severius ? Se întoarse furios către Macro : Asta-i o ispravă de-a ta ?

Prefectul sări ca ars și își strigă cu voce tare nevinovăția. Împăratul își dădu seama că nu minte.

— Atunci, cine l-a ucis ?

— Indiferent cine, interveni cu insolență Caligula, bine i-a făcut. Tu însuți, bunicule, ar fi trebuit, de mult, să-l faci să amuțească. Din clipa în care a apărut celebra lui cronică. Sau, poate, nu te-a supărat faptul că mama ta e zugrăvită acolo ca o Furie hulpavă de sânge și însetată de putere, care a ucis, fără scrupule, pe oricine a stat în calea ei sau a ta... ?

— Tu să taci ! tună împăratul. Asasinarea bătrînului prieten al lui Augustus îl dezgusta. Își dădea seama însă că, într-o privință, Caligula avea dreptate. Într-adevăr, Severius o înfățișa pe Livia în culori atît de negre, încît faptele ei aruncau o umbră urîtă asupra întregului neam al Claudienilor. Și continuă, cu severitate : Interzic asemenea metode. Judecarea vinovatului, da, o aprob, oricînd. Dar să tocmești asasini ? Asta nu ! E o rușine ! Cercetează, Macro, și raportează-mi. Apoi, adresîndu-se filozofului : La ce lucra acum, Severius ?

Seneca răspunse :

— L-am întîlnit pe Casius, nu demult, la Roma. Mi-a spus că scrie o tragedie. Ce păcat !

Împăratul întrebă cu interes :

— Despre ce ?

— Despre tiranie...

Explozia împăratului îl făcu să tresară pe Seneca.

— Despre tiranie ! Împotriva tiranului ! Întocmai ca și tine. Cu toții scrieți piese împotriva nu știu cărui tiran. Unde-i acest tiran ? De unde l-ați scos ? Vocea i se poticnea : Țintiți, poate, prin asta, în mine ? Spune-mi, care-i adevărul ? !

Filozoful păli. Reflexele cărbunelui de lemn aprins stropeau cu pete trandafirii fața lui albă ca laptele.

Caligula bolborosi :

— E la modă. Astăzi, toată lumea scrie piese împotriva tiranilor.

— Să li se dea foc ! Să fie arse ! Una să nu mai rămână ! se grăbi cu propunerea Macro.

— Nu, nu ! strigă Seneca ridicînd mîinile în sus. Pentru numele tuturor zeilor, numai asta nu. Cartea se preface în cenușă și, o dată cu ea, se duc, uneori, valori de neînlocuit...

Tiberius îl întrerupse :

— Îți pare rău după cărțile lui Cordus și Labienus ? Îți lipsesc pamfletele la adresa familiei mele ? Ți-ar plăcea ca cine vrei și cine nu vrei să se desfete cu cancanurile de culise despre mama mea, sau despre mine ?

Seneca își adună toată bărbăția :

— Nu trebuie să îngădui arderea cărților lui Cordus. Nici să îngădui răspîndirea lucrărilor unor autori ca Labienus și Severius, ilustre stăpîn. Tu însuși ai scris, adresîndu-te senatului : „Într-un stat liber, și spiritul trebuie să se bucure de libertate“. O carte bună are valoarea unei vieți ome-nești.

Și încheie, cu voce scăzută :

— De altfel, ideile nici nu pot fi mistuite de flăcări — ele continuă să ardă, și vor arde mereu... Oricînd se găsește cineva care să ascundă aceste cărți. În locul tău, eu aș permite copierea lor.

Patru perechi de ochi se uitau la filozof, cu uimire. De ce se aruncă Seneca într-un joc atît de periculos ?

Dar iată că, pe neașteptate, împăratul se potoli. Privea la fața de marmură a lui Apolo, plimbîndu-și ochii peste trăsăturile perfecte ale chipului divin, și spuse, ironic, arătînd cu capul spre Caligula :

— Ține minte acest lucru, Caius. Sarcina aceasta o las ca moștenire urmașului meu. N-are decît să strălucească el ca un stăpînitor înțelept, mai bun decît am fost eu. Apoi, fără ironie, dur : Eu, unul nu mai am de gînd să schimb nimic. Puțin îmi pasă mie de teama lor ; principalul e să mă asculte.

În liniștea care se lăsase, se auzeau, încet, trosnetele flăcărilor din lămpile cu ulei. În coșul verde, un foșnet prelung însoți năruirea bruscă a grămezii de cărbune ars. Pallas Athena îl privea, cu atenție, pe Tiberius, în timp ce acesta se uita, cînd la zeiță, cînd la Seneca. Îi era cald. Ridică paharul, picură întru cinstirea Stăpînei înțelepciunii, și bău. Apoi porunci să fie scos din încăpere coșul cu cărbune.

— Îți mulțumesc pentru *Thyestes*¹, dragă Annaeus. L-am citit. Își schimonosi buzele, batjocoritor : Bineînțeles, tot împotriva tiranului. Altfel nici nu se putea, nu-i așa ? Tiranul Thyestes — mîncat de groază și de mania persecuției. Plin de cruzime, care nu-i altceva decît reversul spaimei. Și privind la chipurile din fața lui, stăpînite din nou de expresia îngrijorării ascunse, zîmbi : Nu de mine vorbeam, dragii mei, ci de Thyestes. Cînd se va juca această piesă ?

Seneca strînse din umeri :

¹ *Thyestes* — tragedie scrisă de Seneca.

— Prea curînd nu cred. Pentru scenă, mai am de făcut încă multe schimbări.

— Și cine te-ai gîndit să-l joace pe Thyestes ? Apelles ?

— Bineînțeles, Apelles. Dar de rolul acesta s-a mai interesat... Filozoful tresări, stătu o clipă în cumpănă, apoi continuă... s-a interesat și Fabius Scaurus... spunea că de mult dorește un asemenea rol. Mulțumită nobilei tale generozități, socot că ar putea. Cred că ar fi în stare... Acest Scaurus va fi odată un mare actor...

— Și, mai cu seamă, un mare instigator la revoltă, interveni Tiberius cu violență. Apoi, domol, furat de gînduri : Aș vrea să-l văd pe Thyestes în interpretarea lui.

— Piesa mea ți-a fost pe plac, ilustrul meu stăpîn ?

Tiberius clătină din cap.

— Să tacă harfele, Macro. Și se întoarce către Seneca : E ceva în toate scrierile tale care mă uimește. Ca și cînd țara în care trăiesc eroii tăi ar fi bîntuită de ciumă. *Fatum*-ul, pe cîte știam, are atîtea fețe, la tine n-are decît una : sumbră, nimicitoare, lipsită de perspectivă.

Contrar obiceiului său, împăratul vorbea acum repede. Ironia lui cînd se stîngea, cînd răbufnea ca o flacăra.

— Adeseori ții discursuri în care ataci egoismul. Chiar și în piesele tale te lupți cu egoismul. Am stat și am reflectat asupra acestui lucru. Iată : eu, de pildă, vreau să-mi mențin imperiul. Publicanii senatoriali și cavalerii se bat pentru veniturile lor. Iar tu — de fapt, și tu vrei să-ți păstrezi ceva ce crezi că-ți aparține : calmul și dreptul de a mucegai, adăpostit la căldură. Și acum, spune-mi, înțeleptule, cine-i în cazul de față, egoistul pe care-l

proclami : cel ce vrea să trăiască pentru el însuși, trebuie să trăiască și pentru alții ? Așteaptă, lasă-mă să termin. Eu, așa-zisul egoist, văd totul în negru. Bine, dar am și de ce, pentru că în drum spre țelul meu, îmi stau de-a curmezișul munți de obstacole. Dar de ce vezi lucrurile atât de sumbru tu, stăpîn pe soarta ta, care susții că adevărata voluptate e disprețuirea plăcerilor ? Tu, care ești în stare să trăiești în onorabila ta liniște, să te închizi în ea ca într-o fortăreață, împotriva unei lumi întregi ? De unde se adună în tine, filozofule, acest noian de pesimism, acest exces de izolare, de respingere a conviețuirii cu oamenii ?

Împăratul vorbea cu aprindere :

— Morala ta e ucigătoare. Și știi de ce ? Pentru că tu te bucuri de o mare influență în rîndul oamenilor. Influența ta e mai mare decît a mea, decît a zeilor. Imitîndu-te, astăzi întreaga Romă a devenit moralistă — bineînțeles, cu excepția ta, fără consecințe practice. Întreaga Romă adoptă astăzi stilul tău retoric. Care crezi că va fi efectul tragediilor tale ? Dezgustul de viață : sinuciderile se vor ține lanț ca o epidemie. Socoți asta o morală sănătoasă, dragul meu Seneca ?

O tuse sfîșietoare crispă fața bătrînului.

Caligula făcea tot ce-i stătea în puteri ca să urmărească, atent, convorbirea. El, care de la o vreme încoace se și vedea împăratul Romei, trebuia, vrînd, nevrînd, să se facă mic, să se chircească, ca un pitic, în fața luminatului Tiberius. Mintea lui nu-i în stare nici măcar să urmărească ideile bătrînului, darămite să le și înțeleagă. Invidia, incapacitatea, sentimentul inferiorității se transformă la năîngi în ură : o, pînă cînd ? !

Seneca așteaptă să-i treacă împăratului criza de tuse, apoi vorbește :

— N-am nici o vină că în tragediile mele se impun fenomenele care le trăim. Dacă simțămîntul cel mai puternic al epocii noastre este teama, ea trebuie să apară și în piesele mele. Nu pot vedea altfel starea lucrurilor decît...

— Insufli prin asta mortăciunilor senatoriale putere la rezistență pasivă, sau chiar spontană, împotriva împăratului, îl întrerupse Tiberius, încruntat. Vorbești despre sfîrșitul lumii.

— Da, interveni filozoful, curmînd vorba împăratului, dar spun limpede că sfîrșitul lumii va veni peste omenire ca o pedeapsă pentru desfrîul ei fără margini.

— Și dintre toți, cel mai desfrînat e tiranul, aruncă, ostentativ, Tiberius ; ochii îi scînteiau, cezarul aștepta, cu încordare, reacția filozofului.

— Tiranul e și el biet om, spuse Seneca, încet. Deschide-i sufletul, ce vei găsi în el ? O inimă frămîntată, zbuciumată, sfîșiată de chinuri, de cruzime și orgii, torturată de o suferință nețărmurită...

— Torturată de o suferință nețărmurită... repetă împăratul în șoaptă.

Da, cunoștea acest simțămînt. Îl trăia. În fața lui parcă s-ar fi deschis, deodată, prăpastia, fără fund a groazei. Avea senzația că se rostogolește în ea.

Obrajii îi păliră, buzele lui, învinețite, se zăbăteau să prindă răsufierea. Încercă să se ridice. Nu izbuti. Încercă să vorbească. Din gura lui țîșnea un horcăit întrerupt. Își duse mîinile la gît. Ochii îi ieșiră din orbite. Se sufoca. În cele din urmă își pierdu cunoștința, capul îi căzu pe piept.

Thrasyllus scoase un strigăt de spaimă. Săriră cu toții de la locurile lor. Unii îngroziți, alții plini de speranță.

Charicles, cu ajutorul lui Macro, îl întinse pe împărat pe un *lectus*, îi desfăcu îmbrăcămintea și începu să-i agite brațele ca să-i revină răsuflarea. Porunci să se aducă apă, și Thrasylos îi spală templele cezarului.

La strigătul lui Thrasylos, sclavii, aflați printre statuile zeilor, înmărmuriră și acum priveau tăcuți. Caligula îl pîndea cu atenție pe bătrîn și în sinea lui își spunea : „Acum ? Așa de repede ?” Iar ochii lui bulbucăți, ațintiți asupra lui Macro, îl întrebau pe acesta dacă n-a sosit momentul potrivit.

Prefectul stătea drept, cu picioarele desfăcute, ca un om hotărît, fie să ajute, fie să dea lovitura de grație. Se temea, însă, s-o facă, de față cu atîția martori.

Medicul repeta, neobosit, exercițiul de respirație artificială. După un timp, chipul lui Tiberius își recăpătă puțin din culoarea obișnuită. Bătrînul trăgea adînc aerul în piept, în ochii lui începu să pîlpiiie viața. Încetul cu încetul își reveni în simțiri.

Senatorul Servius Geminus Curio ședea într-un jilt, în *tablinum*-ul palatului său și, așa cum presupunea Lucius, își pregătea discursul care avea să anunțe, în senat, pieirea monarhiei imperiale și proclamarea republicii.

Nomenclatorul îi anunță vizita senatorului Ulpius, și Servius porunci să fie condus înăuntru.

Ulpius se așază față în față cu prietenul său. Obrajii bătrînului înalt și uscățiv, de obicei gălbejiți, aveau în momentul acela o culoare pămîntie.

— L-am văzut acum cîteva clipe pe fiul tău intrînd în Palatin. Se ducea, desigur, la Caligula. Nu înțeleg de ce tocmai în acest moment, cînd

ar trebui să fie printre soldații săi, se grăbește să-l caute pe dușman ?

Servius stătea neclintit. Numai inima prinse să-i bată năvalnic. Simțea cum i se întunecă înaintea ochilor. Fiul lui. Unicul lui fiu. Ultimul din neamul Curionilor. Întinse, rugător, mîinile spre Ulpus :

— Scumpul meu Ulpus — nu bănuiesc de ce — să nu fim nedrepti dacă nu știm — poate că s-a dus să caute în palat pe cineva... Vorbea încet, apărîndu-și fiul cu pasiune. Apoi vocea lui crescua transformîndu-se într-un strigăt de deznădejde. Părintele se agăță de o ultimă speranță : Nu, nu pot să cred !... E doar fiul meu !

Ulpus tăcu un timp, fixîndu-și prietenul cu ochii săi cenușii. Apoi spuse, cu duritate :

— Dacă ar fi alături de noi, în clipa aceasta s-ar afla pe Cîmpul lui Marte, și nu în Palatin !

Servius se prăbuși în jilt. Din ochi i se prelingeau lacrimi de durere. Mai bine să-și piardă unicul fiu, decît să-l știe trădător. Dar nu, nu e cu putință, își spunea în gînd. Așa ceva nu se poate întîmpla. Asta ar însemna ca pămîntul să nu mai fie pămînt, iar soarele să se lase peste Roma și să-i dea foc. „Nu, nu, nu ! Fiul meu nu-și poate trăda patria !“ Și totuși, în adîncul sufletului său se cuibărise, ca o presimțire rea, neînduplecata îndoială.

Ulpus citea, pe masă, manuscrisul cuvîntării pentru senat : „Am înlăturat tiranul, pe uzurpatorul libertății poporului roman. Și lucrul acesta l-am înfăptuit noi, apărătorii credincioși ai onoarei republicane, care e mai presus decît viața noastră...”

Servius urmărea privirea bătrînului senator, vedea ce pasaj citește, și tremura din tot corpul, incapabil să mai rostească o vorbă, sau să mai gîndească.

Nomenclatorul anunță printr-un ciocănit ușor :

— A sosit trimisul tău, stăpîne.

La un semn vag al lui Servius, în *tablinum* își făcu apariția un bărbat pe a cărui față, plină de praf, se citea oboseala drumului parcurs în galop și teama de vestea pe care o aducea. Se uita, încurcat, la Ulpus. Servius abia izbuti să șoptească :

— Poți vorbi.

— Stăpînul meu, am gonit pe urmele lui Caligula și Macro ; la borna a șaptea de pe Via Appia am dat peste o tabără și amîndoi i s-au alăturat...

— Ce fel de tabără ? se auzi glasul lui Ulpus.

— Pretorienii... era o gardă de pretorienii... I-am întrebat ce se întîmplă acolo și ne-au spus : împăratul, împăratul stă la porțile Romei... Nu le-am dat crezare, m-am apropiat de tabără și, la lumina torțelor, l-am văzut cu ochii mei... Ce mai poruncești să facem, stăpîne ?

Servius tăcu o clipă, apoi spuse solului :

— Nimic ! Veniți înapoi, cu toții.

Printre pleoapele întredeschise, împăratul privea în jurul lui. Una din predilecțiile lui era să citească gîndurile oamenilor.

Și citi : pe chipul lui Caligula — dezamăgirea, pe a lui Macro — ura neîmpăcată, pe al lui Charicles — mîndria de a-l fi readus la viață pe cezar, pe al lui Seneca — sentimentul de ușurare că împăratul nu și-a dat duhul în prezența lui, în sfîrșit pe al lui Thrasyllus — încordarea care, o dată cu prima răsufare a stăpînului său, se transformă în bucurie. Bătrînul Tiberius era mișcat. „Ia te uită ! Thrasyllus ! El m-a avertizat asupra primejdiei care mă pîndește la Roma ! El s-a temut, acum, pentru viața mea și tot el strălucește de bucurie că respîr“.

Își ridică pleoapele și-i surîse astrologului. În spatele lui Thrasyllus stăteau înghesuiți sclavii. Cezarul îi vedea. Toată viața nu i-a luat în seamă. Astăzi, parcă îi vedea pentru întâia oară. În toți ochii aceștia de sclavi el citea o indiferență fără margini, o răceală adîncă, fără urmă de sentiment. „Împărat-neîmpărat, un om — un stîrv de cătea rîioasă — puțin ne pasă, pentru noi e totuna, n-are decît să se ducă, să înțepenească, ce ne pasă nouă de el ?“

Făcînd abstracție de entuziasmul oaspeților săi, de cuvintele lor de bucurie, împăratul strigă :

— Gordinus, apă !

Gordinus, cel mai în vîrstă dintre sclavi, se grăbi să-i îndeplinească porunca. Îi întinse stăpînului cupa pe o tavă de argint.

„Gordinus mă slujește de cincizeci de ani, nicio-dată n-am pus să-l biciuiască, l-am făcut supraviețuitor...“ Bătrînul îl privea cu sete. Ochii sclavului se ridicară spre el, cu o răceală de gheață, cu o indiferență cumplită, jignitoare.

Imperatorul Romei, tiranul și despotul, în fața căruia au tremurat în genunchi regii, simți în nepăsarea sclavilor o nedreptate grea. Se aprinse.

Izbi, cu furie, în tavă : apa împrășcă obrazii sclavului, cupa căzu și se sparse pe pardoseala de marmură.

— Afară ! strigă cezarul, cu voce scăzută. Toți sclavii, afară !

Oaspeții se ridicară, tulburați, nedumeriți. „Ce înseamnă asta ? Și-a pierdut mințile ?“

Tiberius scrișni din dinți :

— Cîinilor, cîinilor ! Cîini blestemați ! Se întoarse spre oaspeți : Ce, nu pricepeți ? Un rînjit îi schimonosi fața : Nu vouă vă vorbesc, ci sclavilor. Sînt niște dobitoace lipsite de orice sentiment. Dar

de ce mă irit atîta din pricina lor ? Nu merită :
ăștia nu sînt oameni, ci vite, ba nici măcar atît...

Întinse mîna după cupă. Tremura ca varga. Fără
îndoială, din pricina enervării. Sorbi încet și pre-
lung.

Seneca îi purta respect bătrînului împărat. Mai
exact, vechiului combatant, victoriosului condu-
cător de oști și chibzuitorului gospodar. Știa că, în-
tr-o privință, Tiberius era la fel ca toții romanii :
un om practic, căruia nu-i place teoria. Seneca,
dimpotrivă, e un teoretician și știe să-și apere prin-
cipiile, căci în el filozoful se îmbină perfect cu
juristul. Cuvintele împăratului au lovit, drept în
frunte, una dintre principalele lui teorii. Își ridică
glasul ușor, dar cu insistență :

— Iartă, mărite cezare, că nu pot fi de acord cu
tine. Sclavii sînt oameni, ca și noi...

Tiberius tăcea, cu fața întunecată.

Macro, fiul de sclav, astăzi om mare, își încrunță
sprîncenele, ofensat. Caligula explodează într-un rîs
ce aducea cu orăcăitul broaștelor și începu să-l
citeze pe Marcus Terentius Varro¹ :

— Obiectele cu care se prelucreează pămîntul se
împart în trei categorii : inventarul cuvîntător,
inventarul emițător de sunete și inventarul mut.
Cu alte cuvinte : sclavii, boii și căruțele. Nu oa-
meni, înțeleptul meu Seneca, ci inventar cuvîn-
tător !

Filozoful se posomorî. Ar fi dorit din toată inima
să-i dea o lecție usturătoare acestui om de nimic,
dar Seneca era un om prudent, prevăzător. Spuse
blajin :

¹ *Marcus Terentius Varro* (sîc. I î.e.n.) — emul al sa-
vanților alexandrini ; a scris numeroase lucrări și este
considerat un deschizător de drumuri în cultura latină.

— Sint păreri și păreri, principele meu iubit. În numele meu personal și al filozofilor stoici, exprim convingerea că toți oamenii sint egali.

— Rușine ! Mîrșăvie ! Jignire ! țipă Caligula cît îl ținea gura.

Tiberius se întoarse către Charicles și Thrasyllus :

— Voi ce părere aveți în legătură cu aceasta ?

— Noi, Maiestate, sintem străini, ocoli răspunsul Charicles, nu se cuvine aici să...

— Noi, începu Thrasyllus, după ce medicul amuți, noi, grecii, sintem oameni afectivi. Desigur, asta e o slăbiciune a noastră. În afară de aceasta, cunoaștem de mult *Țara însořită* a lui Platon, în care, cu sute de ani în urmă, se vorbea despre egalitatea tuturor oamenilor.

— Da ? Și vrei să spui că Hellada e lipsită de sclavi ? Că există, cumva, astăzi în Hellada egalitatea de care vorbești ?

— Nu, răspunse încet astrologul. Astăzi nu. Romanii au schimbat și la noi mersul lucrurilor...

— Toate imperiile au fost întemeiate pe sclavagism, cită, pe dinafară, Caligula. Imperiul faraonilor, al lui Hamurabi și Nabucodonosor, al persanului Darius, imperiul cartaginez și marele imperiu al lui Alexandru cel mare...

Seneca interveni, în șoaptă, acoperind liniștea ce se lăsase :

— Și unde sint aceste imperii ?

Un demon al tăcerii puse stăpînire pe tricliniu după aceste cuvinte îndrăznețe, menite să sugereze viitorul Romei. Tiberius simțea cum fierbințeala din vine, din ce în ce mai puternică, îi inundă pieptul, gîtlejul, creierul. Cu o voință neînfrîntă de a-și birui starea de slăbiciune, își concentrează graiul și privirea asupra filozofului :

— Ești un generos, scumpul meu Seneca, lovi el înțepător, dacă incluzi și Roma printre imperiile sortite pieirii. Vorbele împăratului se înecau în minie. Vor izbuti ele să-l împietrească pe înțelept ? Dar Tiberius schimbă repede tonul : Aceste imperii s-au stins răpuse de dușmani, nu crezi, dragul meu ?

— Și Roma nu are dușmani ? Are chiar mai mulți decît și-ar putea închipui cineva.

— Vrei să spui — barbarii de dincolo de graniță ? întrebă ostentativ Tiberius.

— Da, încuviință din cap filozoful. Și în plus mai are un dușman în propria sa ființă.

La privirea întrebătoare a împăratului, Seneca urmă :

— Roma, odinioară lumina în beznă, poporul roman, cîndva mai presus de toate popoarele, mîndru, sever, cu voință de fier, și-a trădat idealurile, și-a vîndut onoarea și semeția în schimbul plăcerilor. Aurul e pentru el ca o bilă grea la picioarele sclavilor. Dezmățul a pus stăpînire pe cei puternici. Strălucire la suprafață, putregai și descompunere înăuntru, iată a doua otravă în trupul Romei.

— Și care ar fi, după tine, a treia boală care o macină, clarvăzătorule Hippocrate ?

Seneca scutură din cap, sceptic :

— Cum vrem să cunoaștem boala de care suferim, cînd nici măcar nu ne dăm seama că suferim ? Impresia mea, ilustre stăpîn, este că vom pieri din pricina urii de moarte dintre cei puternici și cei lipsiți de putere ; și această ură crește de la o zi la alta. Socot că luxul nemaipomenit, risipa grosolană și poftele animalice ale bogătașilor romani, deși duc statul de rîpă, nu constituie încă boala principală...

— Termină ce ai de spus ! îl îndemnă cezarul.

Filozoful își sprijini ochii sumbri în privirile incandescente ale bătrînului și, după ce se întări cu o înghițitură de apă, încheie :

— Boala de care suferă Roma constă în faptul că mințile romanilor se susțin pe picioare de sclavi.

Se așternu o tăcere adîncă. Imaginea era exactă și veridică. Tot ceea ce constituie mîndria Reginei orașelor și a întregului imperiu era opera exclusivă a sclavilor. Lucrul acesta îl știau cu toții.

— În asta văd eu primejdia cea mai mare, completă înțeleptul cu sfială.

— Împăratul se mînie la culme :

— Cea mai mare primejdie e ipocrizia ! Chiar și a ta, Seneca ! Nicidecum iubiții tăi sclavi !

Filozoful se uită împrejur să vadă dacă nu cumva erau sclavii de față. După care, coborîndu-și vocea pînă la șoaptă, continuă :

— Un proverb spune : cîți sclavi, atîția dușmani. Dar vina e a noastră. Noi înșine ni-i facem dușmani, atunci cînd pentru un simplu strănut sau un suspin inofensiv punem să fie biciuiți sau să stea toată noaptea în picioare, nemîncăți. Cum putem după aceea să le pretindem să ne poarte interes, să ne respecte, sau chiar să ne iubească ? În asemenea condiții, nu pot decît să ne urască.

Cu darul său de convingere, Seneca izbuti să-l răscolească pînă și pe împărat.

— Continuă !

Seneca își roti din nou privirea, înainte de a șopti :

— Ce-ar fi dacă sclavii noștri s-ar apuca să ne numere pe noi, stăpînii lor ?

Zguduitoră idee era asemenea vijeliei care se stîrnise în clipa aceea scuturînd cu putere drape-riile tricliniului. Înfiorătoare imagine : în fiecare palat : patru, cinci membri ai distinsei familii

și o sută, două sau chiar trei sute de sclavi ! Forța uriașă a inventarului cuvîntător ar putea să se dezlănțuie foarte ușor. Oare hoardele lui Spartacus n-au făcut să se cutremure, timp de trei ani, imperiul roman ?

Tiberius îl asculta pe filozof cu atenția încordată. După criză, se simțea neobișnuit de vioi. Ședea în jilțul său, neclintit, plin de efervescență : pupilele scăpărau scînteii pe albul ochilor injectați, mușchii feței zvîcneau de atîta neastîmpăr, arterele umflate jucau, sub asaltul sîngelui, pe gît și pe tîmple, degetele nervoase tremurau, nestăvilite. De obicei, melancolicii nu-și desfășoară gîndurile cu repeziciune și nici nu le exprimă fulgerător ; astăzi însă, zeii știu de ce împăratul ghicește dinainte încotro țintește cel ce vorbește în fața lui. Ca o săgeată îi țîșnește imaginea, el însuși o prinde din zbor și o întoarce împotriva altei imagini, fie a lui, fie străină. Sentimentul prospețimii tinerești, adusă de sîngele fierbinte, dezvoltă ideea larg, vertiginos și cu o claritate pătrunzătoare. Vremurile de demult se învălmășeau în mintea cezarului cu clipa prezentă, imaginile se perindau una după alta urmărindu-se ca fulgerele pe un cer întunecat.

Ideea filozofului despre milioanele de sclavi numărînd o mînă de stăpîni era înspăimîntătoare. Seneca se întoarce spre împărat și o repetă, ca un avertisment :

— Nu nesocotiți această primejdie, cezarul meu ! Trăim pe un vulcan. Erupția va fi cumplită și nu putem ști cînd va veni.

Tiberius cercetă chipul lui Apolo. În locul lui vedea însă fața lividă a ultimului său prieten, Nerva, atunci cînd înainte de a muri, i-a spus : „Se apropie ceva rău, Tiberius. Nu știu cînd anume se va

întîmpla, dar presimt nenorocirea și nu vreau s-o apuc". Deodată, chipul lui Nerva fu acoperit de imaginea lui Octavianus Augustus : „Vezi, scumpul meu Tiberius, să păstrezi cu grijă ceea ce-ți las“.

Amintirile îl poartă pe Tiberius pe urme sîngeroase, începînd cu sălbatica sete de dominație a Liviei și continuînd așa, la nesfîrșit. Surîsul Vip-saniei e dureros, așa cum a fost și în clipa despărțirii lor. Împăratul se ridică încet. Clarobscurul galben-verzui, cadaveric, se transforma treptat în ochii lui într-o revărsare roșie, ce-i îneca vederea ca un potop de sînge. În locul lui Apolo, apăru chipul sclavului Gordinus. Gordinus nu scotea o vorbă. Îl acuza mut. Amenința fără cuvinte, fără gesturi, nu ca un inventar cuvîntător, ci ca unul necuvîntător.

O altă imagine veni să șteargă chipul lui Gordinus, o imagine pe care împăratul nu izbuti s-o deslușească imediat. O față uscățivă, prelungă, nobilă. Cutele adînci, din colțul gurii, săpate ani de-a rîndul de o dorință pătimașă — dar ce fel de dorință, o zei ? Ochii, sub fruntea înaltă, ard ca tăciunii aprinși ; sfredelesc tot mai adînc, fără milă, în privirea lui Tiberius, îl frig și-i pricinuiesc dureri. Deodată buzele trufase se întredeschid și cezarul citește pe ele numele acelei dorințe : Libertate ! Republică ! În aceeași clipă, recunoaște chipul lui Servius Geminius Curio. Tatăl acestuia, Titus Curio, dușman neîmpăcat al împăratului Tiberius, declarase înainte de a muri : „Tiberius, acest ultim gospodar al gloriei republicane, va pregăti Romei terenul unei și mai cumplite catastrofe !“ Ce fel de catastrofă ? tresări Tiberius. Niciodată nu fusese în stare să afle tîlcul acestor cuvinte. Ura autocratului se revarsă cu furie asupra prietenilor lui Servius, asupra tuturor membri-

lor opoziției senatoriale și buzele cezarului murmură încet :

— Voi, voi sînteți primejdia care amenință Roma, nu sclavii, nu barbarii ! Vouă trebuie să vă retez capetele, pînă la unul ! Dar nu-i nimic, mai sînt încă în viață ! Mai am tot timpul să vi le retez !

Se ridică, maiestuos, magnific, însuflețit de o energie nebănuită ; chipul, însă i se făcu negru, ca pămîntul.

Charicles se repezi și-l apucă de braț.

— Ești obosit, cezarul meu, e timpul să te odihnești. E tîrziu... ar trebui să te culci.

Tiberius îl împinse la o parte și își încordă auzul. În urechi i se strecură un sunet străin, un sunet ascuțit, șuierător, prelung, persistent, de o intensitate mereu crescîndă. Cu pași energici, împăratul se apropie de draperie și o desfăcu. Vîntul i-o smulse din mînă zgîlțîind stofa grea care flutura lîngă capul bătrînului.

Jos, marea se umfla. Valurile se fugăreau zglobii, săreau zburdalnice unul în spinarea celuilalt și se mușcau de coamă.

Vijelia răscolea năprasnic valurile, vuind și șuierînd asurzitor ; apa se înspuma și fierbea în clocot. Împăratul auzea limpede cum sunetul acela prelung, din ce în ce mai ascuțit, se prefăcea acolo, jos, într-un vaier sfîșietor.

Se întoarce spre zei și oameni. Dar nu vedea în fața lui decît o revărsare purpurie. Icnii de întristare și strînse pumnii. Maiestuosul bătrîn ardea ca o torță. Revărsarea aceea purpurie se apropia, tot mai mult, rostogolindu-se năvalnic peste el.

Privirile înspăimîntate străpung depărtările nețarmurite ale spațiului și timpului. Împăratul vede Roma lui ; orașul pe care-l blestemase de sute de ori, dar pe care îl iubea așa cum l-a iubit, întotdeauna.

una, cu pasiune. Toate porțile Romei sînt larg deschise și prin ele se strecoară în oraș, venind de pretutindeni, mulțimi nesfîrșite... Se aude zăngănit și clinchet de arme, sanctuarele și palatele de marmură se prăbușesc. Ah, răcnetul acesta de glasuri sălbatice, abrutizate ! Gurile uriașe ale tuturor noroadelor și stirpelor urlă ; e tîrziu, e prea tîrziu, ne-au numărat cîinii, sclavii ne-au numărat, și barbarii ne-au numărat, barbarii de pe Rin, de pe Dunăre și de pe Euftrat...

Tiberius își acoperă ochii cu palmele, dar imaginea stăruie, nu dispare. Vocea împăratului suspină :

— Iată moștenirea pe care am păstrat-o cum m-am priceput mai bine ! Roma mea e nimicită de barbari ! Au venit ca norii ! Flăcările izbesc în ea din toate părțile, o mistuie, marmura se încinge, auritul Jupiter de pe Capitoliu se năruie, se prăbușește în praf și cotropitorii îi ling aurul, pătrund în temple, dărîmă și pîrjolesc tot ce le iese în cale... Încetați, pentru numele zeilor încetați ! Roma sînt eu !

Își trase repede mîinile de pe față și, cu ochii ieșiți din orbite, strigă deznădăjduit :

— Ce grozăvie ! Roma mea e un morman de ruine. Orașul meu e pustiu ! Vijelia geme printre dărîmăturile ei ; ah, ce tortură, cum mă chinuie şuieratul acesta răscolitor ! O, zei, îndurați-vă, salvați Roma ! Pe mine puteți să mă distrugeți, călcați-mă în picioare, striviți-mă, numai Roma, Roma mea lăsați-o în picioare !

Se împletici.

— Vai, își pierde cunoștința ! strigă Charicles cu sufletul la gură. Apă ! Apă ! și fugi singur s-o aducă.

Haos, alergături, strigăte. Macro se repezi la împărat și prefăcându-se că-l sprijină, trase de pe degetul celui ce se stinge însemnul puterii imperiale. Apoi toți, cu excepția lui Thrasylos, se făcură nevăzuți. Cezarul se lupta cu respirația ; se ridică în picioare, bîjbind după o mîna de ajutor. Astrologul îl prinse în brațe și-l așeză în jilt. Bătrînul se uită la el cu ochi sticloși ; îl recunoscă :

— Thrasylos, omul meu, unicul meu prieten...

Draperiile se zbăteau în bătaia vîntului, șuieratul acela prelung, ascuțit, încetă. De departe venea rostogolindu-se un val uriaș, măturînd totul în calea lui, iar deasupra mării stăruia un vuiet, ca o văpaie sonoră, albă, ce se înălța pînă dincolo de bolta întunecată.

Vine *fatum*-ul, cu pasul greu al soldaților în echipament de campanie, vine cu pas detunător, călcîind și zdrobind în picioare tot ce-i stă în drum.

Lui Tiberius îi slăbește respirația. Acum s-a oprit. Împăratul își dă sfîrșitul. Thrasylos se retrage ca să-și ascundă ochii înlăcrămați. Seneca aleargă înspăimîntat pe culoare :

— Pentru numele zeilor, faceți ceva ! Veniți-i în ajutor !

Striga după Macro și Caligula. Fugea după Charicles.

În încăperea alăturată, Caligula primi felicitările lui Macro. Apoi prefectul ieși pe balcon și strigă spre tabăra de pretorienii instalată în curtea palatului :

— Împăratul a murit ! Trăiască împăratul Caius Caesar !

Urmară uralele de bucurie ale soldaților.

— *Ave Caius Caesar imperator !*

Macro și sclavii ingenuncheară în fața noului Caesar.

— Voi fi un domnitor bun, veți vedea, le făgădui Caligula, în timp ce privea la rubinul strălucitor al inelului pe care Macro i-l pusese pe deget. Il cuprinse în brațe pe prefect și-l sărută.

În clipa aceea, din tricliniu se auzi vocea lui Tiberius :

— Thrasylos ! Thrasylos, dă-mi să beau !

Caligula se făcu galben ca ceara ; cu o mișcare caracteristică omului laș, își scoase repede inelul din deget și-l ascunse în palmă. Se uită disperat la Macro și spuse gîfîind :

— EL, el mai trăiește !

— Cine mi-a luat inelul ? țipă alături Tiberius. Unde mi-e i... ?

Dar ultimul cuvînt se stinse. Prin crăpătura dintre draperii, Caligula văzu cum prefectul îl trîntește pe împărat în jilț și-l înăbușă cu pernele. După care își făcu din nou apariția, calm și indiferent.

— A fost numai o părere, ilustrul meu împărat. Tiberius e mort...

Curînd după aceea, pe culmea uneia dintre colinele submuntoase ale Misenei fu aprins un foc uriaș. Lumina lui îi întrecu pe solii care goneau în galop spre Roma pentru a duce senatului și poporului roman vestea că Tiberius și-a dat sfîrșitul.

Seneca se legăna în lectica lui, purtată de șase sclavi spre Baiae. Era posomorît. Fiînd singur, pe întuneric, își putu permite un moment de sinceritate, lipsită de orice ipocrizie.

Un om mare rămîne mare și după cădere, își spunea în sinea lui și, avînd încă în fața ochilor privirea nătingă și veninoasă a lui Caligula, se cutremură.

PARTEA a III-a

De la Misena la Capua, de la Capua la Terracina și de aici, mai departe, cortegiul funebru înainta, încet, pe Via Appia, îndreptându-se spre Roma. În urma sicriului pășea Caligula în ținută de doliu, cu capul acoperit ; cu o năframă de mătase neagră își usca ochii înlăcrimați. În spatele lui, venea un grup restrâns de demnitari din Misena, Puteoli și Capua.

Mulțimile stăteau pe loc, formînd un culoar nesfîrșit de-a lungul șoselei. În urma trupului neînsuflețit al lui Tiberius, îl vedeau mergînd pe nepotul acestuia, profund mișcat de stingerea din viață a împăratului. Țăranii însă nu-și întipăriseră pe fețele lor expresia falsă a tristeții. În locul tăcerii și al plînsetului cu care ar fi trebuit să-l petreacă pe mort, ei îl întîmpinau cu urale pe tînărul moștenitor al tronului.

Un strigăt de bucurie răsună neîntrerupt de la Misena spre Roma ; urări de glorie, manifestări de dragoste și devotament față de Caligula :

- Copilașul nostru scump !
- Puișorul nostru !
- Stea izbăvitoare ! Binefăcătoare !
- Tu, binecuvîntarea neamului omenesc !

— Drăgălașul nostru ! Cu tine o să se întoarcă vremurile de aur !

Caligula își ștergea ochii cu năframa de mătase neagră și asculta..

Macro depășise de mult cortegiul funebru și, schimbînd din două în două ore caii, zbura în galop spre Roma.

În curia lui Hostilius se întrunise senatul, fără Servius, fără Ulpus, fără Seneca. Aviola și ceilalți complotiști dîrdîiau de frică în jîlțurile lor de marmură. Tensiunea crispase fețele tuturor.

Macro își făcu apariția și se postă în dreptul statuii lui Tiberius. Stătea cu fața spre senatori, ținînd în mînă un sul de papirus. Vocea lui răsuna toare făcea să duduie interiorul curiei.

— Împăratul Tiberius a murit ! Salutați-l, *pateres conscripti*, pe noul împărat Caius Caesar !

Strigăte, aplauze, urale, răcnete.

Și astfel, Caligula, tînărul de douăzeci și cinci de ani, deveni stăpînul legal al lumii, înainte de a fi intrat pe porțile Romei.

Semnul focului menit să ducă la Roma vestea morții împăratului sări iute de pe istmul Misenei pe stîncă Circei de deasupra Terracinei, și de aici mai departe pe Mons Cavus, culmea cea mai înaltă a Munților Albani. Luminile flăcărilor străpungeau întunericul dens al nopții.

Cassius Chaerea, tribunul gărzii imperiale din palatul lui Tiberius, de pe Palatin, surprinse cel dintîi mesajul focurilor și, potrivit poruncii lui Macro, se grăbi să trimită vestitori pe străzile Romei.

Aceștia porniră numaidecît, călare, cu torțe aprinse în mînă. Trîmbițașii își umflară falcile

și sunetele plângărețe ale trâmbițelor țîșniră în noapte.

Împăratul a murit !

Roma se trezi la iuțeală, luminițele începură să pîlpîie în întuneric, din toate părțile, și vestea să răspîndi o dată cu ele :

Împăratul a murit !

Gloata dădu năvală pe străzi, strigînd în gura mare ceea ce nobilii rosteau doar în șoaptă :

— În sfîrșit, bine că s-a dus !

Biberius ! Caldius ! Mero !¹

În Tibru cu Tiberius !

Acei care știau să mai adauge și o idee la instinctele de ură și de răutate își spuneau : Tiberius a murit, foarte bine ; dar ce se va întîmpla de-acum înainte ?

Lucius nu avu curajul să se ducă acasă. Dormea într-un cort pe Cîmpul lui Marte, printre cohorțele legiunii sale. Îl treziră răcnetele trâmbițelor. Sări iute în picioare și ieși afară din cort.

— Împăratul a murit !

Apucă de dîrlogi calul crainicului :

— Ce știi de Caius Caesar ?

— Nimic, stăpîne.

Un gînd sinistru îi înțepă creierul : o fi pierit și el ?

Dinspre Palatin veni în goană un alt vestitor :

— Trăiască împăratul Caius Caesar !

— Trăiește ! Ce-i cu el, unde e ? Vorbește, o dată, omule !

— Se apropie de Roma, distinse stăpîn !

Lucius radia de bucurie. Așadar, Caius a scăpat de pumnalul complotiștilor ! Preotul Magnei

¹ *Biberius ! Caldius ! Mero !* — porecle date de contemporani lui Tiberius : *Biberius* = iubitor de băutură ; *Caldi* = înfierbîntat de băutură ; *Mero* : vin neamestecat.

Mater mi-a prevestit bine ! Acum e momentul să intervin.

Energia soldatului intră numaidecît în acțiune. Tînărul patrician porunci să se sune alarma, dădu cîteva ordine și, la scurt timp după aceea, cele șase cohorte porniră pe străzile orașului, pentru a înăbuși orice încercare de reînviere a republicii și a asigura urcarea pe tron a lui Caligula.

Soldații țipau cît îi ținea gura, pînă răgușeau :

— Trăiască împăratul Caius Caesar !

Strigătul lor răbufnea pînă în *Forum Magnum*, unde poporul adunat zumzăia ca un roi de bondari. Gloata i se alătură și întreaga Romă buia :

— Trăiască împăratul Caius Caesar !

Din lectica sa, senatorul Ulpius îl zări pe Lucius în fruntea cohortelor care-l ridicau în slăvi pe noul împărat. Auzi strigătele mulțimii. Un sentiment de dispreț îi schimonosi fața în timp ce era transportat, prin for spre palatul lui Servius Curio. Ia te uită, poporul roman pentru care noi am vrut să recucerim republica ! O adunătură de corupți !

— S-a sfîrșit, Servius, i se adresă lui Curio bătrînul senator.

Servius ședea în jilț, cu mîinile căzute, cu capul lăsat pe piept.

— Am fost înfrinți, dragul meu Ulpius. Am pierdut tot. Caligula va pune mîna pe putere și primul lui act va fi nimicirea republicanilor din Senat, o dată pentru totdeauna. Nimeni după noi nu va mai cuteza să se ridice împotriva tiranilor de pe tron... nimeni !

Ulpius îl întrerupse. Vocea lui înțepa fără cruțare :

— Ultima scînteie de speranță a fost înăbușită de fiul tău, cu soldații lui...

— Știu, am aflat... rosti anevoie Servius și își lăsă capul și mai jos.

— Ce ai de gînd să faci, Servius ?

— Mă duc la străbunii mei. Descind din neamul lui Cato, Ulpius. Știi doar.

Ulpius încuviință din cap. Tăcu o clipă, apoi spuse :

— Eu rămîn. Va fi mai dureros pentru mine să trăiesc decît să mor. Dar cel puțin, în felul acesta mai supraviețuiește în Roma un senator republican. Mă închid în casă, nu mai ies nicăieri, nu mai schimb o vorbă cu nimeni, pînă cînd voi cădea răpus de boală sau din porunca tiranului...

Se îmbrățișară, de data aceasta amîndoi liniștiți și fermi. Dar iată că în ochii lui Servius scăpără, deodată, o scînteie. Spuse încet :

— Vreau să-ți mai fac o ultimă rugăminte, Ulpius. Iartă-l pe fiul meu, dacă poți...

Era obiceiul la Roma să-l mîngii cu vorbă bună pe cel ce se duce la moarte, fie și cu o minciună binevoitoare. Dar Ulpius se retrase ; ochii lui cenușii erau ca de gheață, neîndurători.

Servius își plecă fruntea și nu mai îndrăzni să vorbească.

Îl conduse pe Ulpius pînă în pragul palatului, se înclină în fața lărilor și a chipurilor străbunilor din atrium. O clipă, se gîndi să-și ia rămas bun de la soția sa, dar clătină din cap. Nu ! Și se retrase în *tablinum*. Încercă să-i scrie băiatului. Nu izbuti. Lepidei îi scrise doar cîteva cuvinte. Apoi luă de pe perete spada ce-i aducea aminte de expediția lui împotriva barbarilor de pe Dunăre.

La cîteva clipe după aceea, pe sub draperia ce închidea *tablinum*-ul se prelingea o, dîră groasă, de sînge.

Entuziasmul cu care Roma l-a întîmpinat pe noul cezar se învecina cu nebunia extatică. Zeii din Olimp au fost de bună seamă asurziți în acele zile de rugămințile pămîntenilor care-i chemau să pogoare grația lor peste capul lui Caligula. De cînd era lumea lume, cerul nu mai cunoscuse un strigăt atît de frenetic, de beatificare.

Lucrurile erau, de altfel, lesne de înțeles. Roma răsufla ușurată că scăpase de umbrele ce cădeau peste viața ei, din gesturile dure ale împăratului mizantrop. Tînărul cezar iubește viața și veselia. În sfîrșit, după atîția ani de austeritate, oamenii vor începe din nou să trăiască. Caligula va restaura, desigur, epoca lui Saturn, „epoca de aur a Romei” prin însuși faptul că e fiul lui Germanicus.

Dacă odinioară avuseseră multă greutate numele lui Caius Iulius Caesar și acela al lui Octavianus Augustus, pe vremea lui Tiberius numele cel mai prestigios devenise acel al lui Germanicus. Poate pentru faptul că romanii nu-l cunoscuseră niciodată de aproape ; poate pentru că legenda despre conducătorul de oști, divinizat de armată și de popor, făcuse să crească chipul lui Germanicus la proporțiile gigantice ale frumuseții unui *heros* dacă nu chiar ale unui zeu ; sau pentru că această imagine îndepărtată făgăduise poporului tocmai ceea ce-i lipsea : bucuria, bunăstarea, fericirea ; dar, fără îndoială, și pentru faptul că dragostea romanilor față de Germanicus a fost adinc crestată în inimi prin asasinarea sa,

pe care unii o puneau în seama Liviei, mama lui Tiberius, iar alții i-o atribuiau lui Tiberius însuși.

Și iată-l, acum, pe tânărul împărat, speranța poporului roman, aureolat de gloria părintelui său.

Nobilimea romană, senatorii, cavalerii, publicanii, stăpîni ai monopolurilor asupra producției, comerțului și finanțelor, își manifestau bucuria la fel de zgomotos.

Poporul și pătura dominantă a Romei au trăit primele zile ale domniei lui Caligula într-o maximă tensiune și așteptare. Mulțimile asediau palatul imperial cu urale, lingușitorii senatoriali adăstau în fața palatului cu felicitările și mărturiile lor de devotament pe buze.

Dar poarta palatului rămînea închisă.

În schimb, din porunca împăratului au fost deschise porțile hambarelor și magaziiilor din care se scurgeau, la nesfîrșit, căruțe încărcate cu carne afumată, pește uscat, slănină, fructe, făină, vase cu vin, darul cezarului oferit poporului. Ajutoarele chestorilor¹ nu mai pridideau cu număratul sutelor de sesterți în palma oricărei mîini întinse. În trei zile, au fost împărțite oamenilor treizeci și cinci de milioane de sesterți. Imperatorul le-a mai dat soldaților, pe deasupra, cîte cinci sute de aurei. *Forum Magnum* se transformase într-o uriașă sală de mese, unde se ospăta întregul popor. Din rostre se auzea muzica, iar în pauze își făceau apariția acolo diverși oratori, aducînd cuvinte de laudă împăratului. Sub rostre, mulțimile înveselite beau vin neamestecat pentru gloria lui Caius și cîntau cu însuflețire. Lîngă vasul cu vin, melodia își pierdea forma ini-

¹ *Chestor* (*quaestor*) — magistrat cu diverse însărcinări civile și militare; „*quaestores urbani*“ aveau în grija lor visteria imperială.

țială, iar strigătele de bucurie se transformau treptat în răcnete de beție.

În aceeași zi, începeau la Roma serbările închinat zeitei Minerva, ocrotitoarea strădaniei spiritului omenesc. Aceste serbări culminează cu un pelerinaj al tuturor colegiilor la templele de pe Aventin și Caelius, unde preoții salieni îi pregătesc zeitei o jertfă grasă. Dar festivitatea înscăunării noului împărat o lăsa în umbră pe Minerva. Prin oraș se răspîdea, ca fulgerul, vestea :

— Cezarul pregătește în Palatin o serie de noi porunci și hotărîri.

Ce vor aduce ele fiecăruia dintre noi ? se întrebau, cu încordare, bogații și săracii deopotrivă.

Senatorul Ulpus ședea într-un jilț în peristilul palatului său de pe Carinae. Colonada peristilului îi închidea perspectiva spre *Forum Magnum*, Palatin, și Capitoliu. De altfel, bătrînul republican nici nu ținea să le vadă. Privea la cerul albastru-pal, pe al cărui întins nu se zărea o pată. Gîndul i se întoarse în trecut și, prin acest trecut, urmărea în minte filiația spiței sale. Nu, nu-i găsea nici cea mai mică pată. Predecesorii lui, republicani declarați, i se perindau pe dinaintea ochilor mîndri, semeți, incoruptibili, fără prihană. El însuși, credincios tradiției neamului său, se ridicase alături de Servius Curio, în fruntea opoziției secrete din senat. Deviza acesteia era restaurarea republicii. Ulpus participase la trei comploturi, organizate împotriva lui Tiberius — toate fuseseră descoperite, dar din toate el reușise să scape nedescoperit. Supraviețui-va oare și acestui al patrulea complot ? Ori va pieri ? La ce s-ar putea aștepta dacă Lucius îi va destăinui lui Caligula numele conspiratorilor ?

Bătrînul senator se plimba prin *atrium*. La cei optzeci de ani ai săi, era încă sprinten și viguros. Se opri lângă măștile străbunilor, și totodată, din păcate, și ale urmașilor săi. Se uitau la el chipurile celor trei fii, care, în luptele împotriva barbarilor, își dăduseră viața pentru patrie. Privirea lor i se părea calmă, plină de mîndrie. Altfel nici nu se putea, erau doar fiii lui ! Pe fața răposatei sale soții se citea de asemenea o expresie ce trăda sentimentul mîndriei nețarmurite.

Ulpus rămăsese singur pe lume. Singur printre măștile celor dispăruți, printre statuile zeilor. Singur, înconjurat de respectul senatului și al poporului. Statuile împăraților, care împodobeau casele tuturor senatorilor, aici nu puteau fi văzute ; spre mirarea lui, nu se găsisese însă nimeni să-l denunțe pentru acest lucru. Nici pentru faptul că la locul de frunte, unde de obicei alți senatori țineau statuia lui Tiberius, Ulpus îl așezase pe Iunius Brutus, „ultimul mare republican“, ucigașul lui Caius Iulius Caesar. De altfel, puțini oameni intrau în palatul lui, iar acei care-i treceau pragul îi împărtășeau, doar, gîndurile, fără însă să aibă curajul să și le dea în vileag pe ale lor, așa cum făcea el.

Se așează la masă și scrisese senatului acest mesaj :

Din motive de boală și bătrînețe înaintată, patres conscripti, renunț la demnitatea mea de senator. Nu mai sînt în putere să particip la viața publică. Sînt incredințat că veți înțelege acest lucru, dragii mei. Glorie eternă Senatului și Populului Roman !

Expedie scrisoarea, apoi se duse în *atrium*-ul luminat de flăcările puternice ale felinarelor, îl

chemă pe Publius, administratorul casei, și-i dădu următoarele porunci :

— Douăzeci din cei patruzeci de sclavi ai mei vor fi eliberați — și-i numi, pe rînd. Fiecare va primi, în dar, cîte o sută de aurei. Tu, Publius, vei pleca în Campania, la moșia mea, și o vei administra. Nu am moștenitori. Ține scrisoarea prin care certific că după moartea mea, moșia îți va aparține, drept răsplată pentru serviciile aduse familiei mele. Să vină portarul !

Bătrînul portar se apropie, schiopătînd.

— Închide, cu zăvoarele, poarta principală a palatului ! Portițele din grădină să fie zidite ! Dă drumul cîinilor și să nu-i mai legi nici ziua ! Nimeni... Ține minte bine ce-ți spun ! Nimeni nu mai intră în palat fără încuviințarea mea, mă înțelegi ? Nimeni ! Să vină sclavii !

Picioarele desculțe plescăiră pe dalele de marmură. Sclavii holbau ochii, de spaimă, cu toate că senatorul fusese întotdeauna pentru argații lui mai curînd un părinte decît un stăpîn.

— Bateți în cuie toate ferestrele ! Astupați crăpăturile. Trageți toate draperiile. Stingeți luminile. Să fie întuneric, peste tot. Da, vreau întuneric. Acoperiți cu pînză chiar și compluviul din *atrium*. La ce-mi folosește mie lumina ? La ce-mi folosește mie strălucirea soarelui ?

Sclavii simțiră fiori reci, de groază, pe șira spinării. Stăpînul lor se pregătește de moarte !

— Scoateți florile din palat. Spargeți flautele și lăutele. Vreau liniște.

Bătrînul deveni din ce în ce mai tăcut.

— Stăpînul meu, tu... tu vrei să... îngăimă în șoaptă Publius, dar se temu să-și exprime gîndul pînă la capăt.

Ulpus ridică mîna și arată spre marmura albă, imaculată, a zeilor.

— Înfașurați statuile zeilor cu pînză neagră. Și fețele să le acoperiți, la toți ! Pe Nemesis îngropați-o în grădină, cît mai adînc, în pămînt... Numai chipul lui Brutus să-l lăsați descoperit. E singurul care mai rămîne aici, cu mine.

Făcu semn sclavilor și administratorului să se retragă. Mîinile îi căzură în jos, fără vlagă. Senatorul se ghemui în jilt, cu capul sprijinit în piept.

Palatul se întuneacă.

36

Patru-s la număr izvoarele vieții :
Zeus, divina văpaie,
Hera, ce dă pămîntului rod,
Aidoneus, aerul și apa — Nestis pe nume.
Amorul le-mbină, Discordia le dezbină.

Această înțeleaptă maximă a lui Empedocles¹ din Agrigent a fost gravată, din porunca lui Octavianus Augustus, pe un relief de bronz întruchipînd cele patru elemente. Tiberius hotărîse ca placa să fie plasată în micul *atrium* al palatului său de pe Palatin, străjuită, în stînga, de statuia lui Augustus, iar în dreapta de propria-i statuie.

Caligula stătea în jilt, obosit de impresiile și emoțiile din ultimele zile. Tensiunea în jurul asasinării lui Tiberius, drumul în urma sicriului,

¹ *Empedocles din Agrigent* — filozof grec (sec. V. î.e.n.).

pînă la Roma, funeraliile, panegiricul său la adresa marelui dispărut, primele griji ale domniei — și, peste toate acestea, zvîcnirea neastîmpărată a singelui în vine, strigînd ascuțit : Sînt împărat, sînt stăpînul lumii !

Amețit de putere, istovit de beția aceea copleșitoare, Caligula ședea acum în micul *atrium*, contemplînd relieful. Îl privea în felul lui. Nu vedea armonia formelor, nu sesiza mișcarea și ritmul contururilor. Vedea două femei : Hera și Nestis. Prima, o matroană cu sîni voluminoși, cealaltă, un mugure de fată de o rară gingășie, cu pîntecele ușor bombat și coapsele zvelte. Zeus era un gladiator musculos. Cel mai mult îl impresiona, însă, Aidoneus, junele cu mijlocul subțire, cu părul cîrlionțat și buze senzuale.

Patru-s la număr izvoarele vieții...

Amorul le-mbină, Discordia le dezbină.

Medita asupra acestor cuvinte în timp ce-i privea pe cei doi predecesori ai săi pe tronul imperial. Acest moșneag blajin, jovial și binevoitor, dar inteligent, cum îl zugeră pe Augustus străbunica lui, Livia, strîmbînd din nas cu o ușoară ironie, și-a jucat bine rolul său de salvator al Romei din ghearele sîngeroaselor războaie civile. Avînd în spate un sufler magistral de talia Liviei, el a dat omenirii o ordine care prezenta în aparență toate caracteristicile plăcute ale unei constituții ce consfințea libertăți nemăsurate, dar care, în fond, concentra, pe tăcute și cu îndîrjire, toate elementele puterii de stat în mîinile lui Augustus, ba chiar, adeseori, în ale Liviei. Acest înțelept prieten al filozofilor și al poezilor n-a

îngăduit ca discordia să dezbine elementele. Iar Livia l-a ajutat să-i unească și să-i înfrățească pe toți : pe senatori cu cavalerii, pe patricieni cu plebeii, pe clienți cu patronii lor, pe coloni cu marii latifundiași și pe împărat cu toți laolaltă. Livia, dornică să țină cît mai mult în mînă frînele stăpînirii, a avut grijă de trăinicia sănătății și buneii dispoziții a soțului ei, mergînd pînă acolo, încît ea însăși îi furniza amantele cele mai ispititoare ; nu prea focoase, firește, spre a nu-l secătui, dar îndeajuns de îndemînatice și pricepute în arta amorului pentru ca sucurile din trupul lui să se amestece așa cum se cuvine.

„Asta, își spunea în sinea lui Caligula privindu-l pe Augustus, să nu fi nutrit ura aceea înverșunată față de Tiberius, și să n-o fi ținut sub acoperișul lui pe neisprăvita de Iulia, fiică-sa, ar fi putut, într-adevăr, să se considere mulțumit că a trăit pe această lume. De luptat, a luptat pentru el Tiberius, de gîndit, a gîndit Agrippa, Livia a domnit în numele lui, iar el n-a făcut altceva decît să zîmbească jovial și să-și pună pecetea pe poruncile menite să întărească și mai mult puterea imperială.“ Tînărul împărat își dădea seama că dacă n-ar fi fost Augustus și Livia, n-ar fi existat nici imperiul, nici Caligula. Așadar, divinului Augustus tot respectul. Cu Tiberius povestea e alta. Biata Livia a avut de furcă, nu glumă, făcînd și uz de otravă, spadă și ștreang, pînă să-i croiască fiului drumul spre tron... „Ah, călăul ăsta bătrîn ! Cît m-a chinuit ! Cu cît dispreț m-a tratat el, ori de cîte ori a fost vorba de probleme de stat. De parcă aș fi fost căzut în cap. Ei bine, acum privește tu, din Orcus, unde rătăcești

prin poienile de asfodele, privește ! O să-ți arăt eu dacă mă pricep sau nu să guvernez ! Tu te-ai sfătuit mereu cu cineva : Sejan, Nerva, Thrasyllus, Macro. Veșnic întrețineai corespondență cu senatul, pentru orice prostie, născoceai câte un tratat, și-i dădeai într-una cu «gîndiți-vă, onorați părinți...» Eu n-am de gînd să merg pe urmele tale ! Voi conduce imperiul singur ! Numai să mă obișnuiesc eu puțin. Pe urmă, ai să vezi... Sub domnia ta, amorul n-a unit elementele. La tot pasul stăruia încordarea, tensiunea și lupta, în pofida faimoasei tale «păci romane». Eu nu intenționez să mă tîrguiesc cu nimeni. Vreau să trăiesc așa cum trebuie să trăiască un împărat roman. Voi fi exact opusul tău. Pe tatăl meu, Germanicus, îl voi lua drept scut, pe Augustus — model de conduită, pe calici îi voi îndestula, poporului îi voi da jocuri cum n-a mai văzut Roma, în fața senatorilor mă voi ploconi pînă la pămînt, ca să-i îmblînzesc, voi reduce impozitele, comerțul îl voi lăsa liber, tuturor le voi ușura existența ; și cine crezi tu că va ieși cel mai bine, din povestea asta ? Cine, bătrîn invidios ?“

Din for răsunară, solemn, trîmbițele. Crainicii anunțau că în curînd împăratul va propune spre aprobare senatului noi legi care să asigure, în condițiile unei fericiri supreme, viața plină de bucurii a senatului și poporului roman, a întregului imperiu, de la Sequana pînă la Euftrat. Caligula arboră o mină de om satisfăcut. Se ridică în picioare și declamă :

*Multe-s puternice-n lume,
Ca omul, nimic mai puternic...*

Rise și modifică puțin versul lui Sofocle :

Multe-s puternice-n lume,

Nimic mai puternic, ca-al Romei cezar.

Își ridică, sfidător, ochii spre statuia predecesorului său. Sub privirea fixă a lui Tiberius, sentimentul lui de triumf se risipi numaidecît. Își aminti de cele întîmplate la Misena. Se cutremură, bătut în retragere și părăsi *atrium*-ul.

În camera de lucru așteptau Macro și scribul Silvius. Macro nu se mai dezlipea nici o clipă de împărat. Făcea absolut totul ca să-i devină indispensabil tinărului stăpînitor. L-a sfătuit cum anume să se comporte în timpul funeraliilor. L-a îndemnat să țină, la sicriul bunicului, o cuvîntare impresionantă ; i-a sugerat ideea de a da dispoziție să se plătească fiecărui soldat cîte cinci sute de aurei. L-a sfătuit să-și cîștige simpatia poporului, dăruindu-i căruțe cu bucate, vase cu vin și bani, să apară cît mai curînd în fața senatului spre a se pune bine cu „părinții“. Macro stătea în umbră, gata să intervină cu sfatul, oricînd și oriunde ar fi fost nevoie.

Uneori împăratul se făcea roșu de mînie, cînd își dădea seama cu cîtă supunere de sclav îndeplinea dispozițiile sfetnicului său ; în aceeași clipă, înțelegea că nu se poate altfel. „Macro e un om încercat, cu experiență, și se pricepe la toate. Nu-mi place însă că nu se cîntește de lîngă mine, nici măcar o clipă. Oare vrea să facă din mine o păpușică ascultătoare, trasă de sfori, pentru ca el să guverneze singur ? Dar n-am încotro, am nevoie de el. Deocamdată.“

Pe masa din fața lui Caligula se adunaseră vraf tablele cerate pe care sclavul Silvius gravase dis-

pozițiile și comunicările împăratului pentru *Acta diurna*.

Nomenclatorul îl anunță pe Lucius Curio. Cezarul se ridică să-l întâmpine cu o îmbrățișare prietenească. Aflase de la Macro că, din ordinul tânărului Curio, cohortele legiunii a șasea i-au pregătit intrarea triumfală în Roma, și erau gata să înăbușe în singe orice încercare de împotrivire față de noul stăpînitor. Îi mulțumi lui Lucius cu emoție. Aflase de sinuciderea bătrînului senator. Și din nou își îmbrățișă prietenul.

— De ce, dragul meu, de ce a trebuit tatăl tău... Ah, ce păcat pentru Roma !

Cu un gest larg, se adresă scribului :

— Scrie ! Prin prezentul ordin hotărâsc instituirea Consiliului imperial, care mă va ajuta să guvernez. Membrii acestui consiliu vor fi : Gnaeus Naevius Sertorius Macro, *praefectus praetorio* ; Lucius Geminus Curio...

Lucius roși de bucurie și emoție. Bolborosi încurcat :

— Scumpul meu, ce spui, eu... eu, membru în Consiliul imperial ? Nu e cu putință, știi bine, n-am nici vîrsta necesară...

Caligula rîse cu poftă, plin de bunăvoință și înțelegere :

— Sintem de aceeași vîrstă, Lucius. Ce, parcă eu am vîrsta necesară unui împărat ? Scrie, Silvius : propun și recomand cu căldură gloriosului senat ca, în locul decedatului Servius Curio, să-l aleagă, ca nou membru al său, pe Lucius Geminus Curio, pentru meritele sale în serviciul patriei și al împăratului.

Sub privirile lui Lucius, cezarul își întări propunerea cu propria-i semnătură. Macro zîmbea : foarte bine, foarte bine. Și din colțul gurii i se

strecură un rînjēt șiret : e foarte bine ; și pentru patrie, și pentru Valeria, și pentru mine. O poziție puternică nu strică niciodată s-o consolidezi și mai mult.

Lucius tremura. Toate acestea dovedesc că noul împărat nu știe nimic despre complotul pregătīt de Servius. Ambiția lui sorbea cu lăcomie cuvintele lui Caligula. „Să urc mereu tot mai sus, ținîndu-mă după carul lui Helios !“

— Pe cine mai propuneți să numesc în Consiliul imperial ? întrebă împăratul.

Rămaseră puțin pe gînduri, Macro veni cu un sfat practic. Propuse pe Callistus, administratorul trezoreriei imperiale, și pe senatorul Haterius Agrippa. Caligula îi respinse pe amîndoi, cu indignare. Callistus e un sclav eliberat, nu e nobil ! Iar Haterius ? Vipera asta în slujba lui Tiberius ? Nu ! Niciodată !

Lucius îl propuse pe Claudius, unchiul lui Caligula.

Împăratul reflectă o clipă. Apoi, aducîndu-și aminte de Claudius, un zîmbet ștrengăresc îi flutură pe buze : e bîlbîit, șchiop, gîndul lui e la o mie de mile depărtare de treburile țării, scormonind pe undeva prin mormintele Etruriei și Cartaginei, cedează cu ușurință capriciilor oricărei femei... dar, în fața opiniei publice, ar fi o lovitură excelentă.

— Ai dreptate, Lucius, spuse cezarul și își cuprinse prietenul cu mîna pe după umeri, ca și cînd ar fi vrut să-i demonstreze frățeasca afecțiune, care uitase de mult de vechea gelozie copilărească de pe terenul de joc ; minunată idee ! Cum de nu m-am gîndit ? Scumpul meu unchi ! De altfel, nimeni nu va putea tăgădui că, în felul lui, e o personalitate. Înscrie-l, Silviu ! Altă propunere, Lucius ?

— Cred că ar fi bine... începui Lucius, roșind iarăși încurcat.

— Hai, spune, dragul meu. Pe cine propui ?

— Pe senatorul Ulpus...

— Pe cel mai pătimăș dintre republicani ? explodă Macro.

Caligula rămase surprins. Mîna îi căzu involuntar de pe umerii lui Lucius.

— E un om de onoare, rosti tînărul Curio, lăsîndu-și privirile în jos. Își iubește patria mai presus de viața sa. Tata l-a prețuit... îl respectă întregul popor roman...

Tăcere mormintală.

Pe Lucius îl cuprinse neliniștea, dar nu se lăsă bătut ; continuă încet :

— Numele lui Ulpus în Consiliul imperial va da poporului imaginea libertăților — îi veni pe limbă cuvîntul „republicane“ ; îl înghiți însă repede și încheie : a unor libertăți cu adevărat democratice ; înțelege-mă, cezare, în spiritul ideilor grecești...

— Ale lui Pericle, nu-i așa ? izbucni împăratul.

În clipa aceea, făcu ochii mici, privind doar printre deschizăturile subțiri ale pleoapelor ; Lucius încremeni de teama eventualelor neajunsuri pe care și le-ar fi pricinuit cu această propunere.

— Sau poate, și mai bine, ale republicanilor ! tăie din nou, în carne vie, împăratul. Lucius se făcu roșu ca para focului, de emoție și enervare. „Vai mie, am stricat totul !“

Caligula se ridică și începui să umble prin încăpere. Pîntecele lui masiv se legăna deasupra pulpelor descărnate, labele uriașe ale picioarelor, în sandale aurii, lipăiau pe pardoseala de marmură. Buzele subțiri le ținea închise, pumnii strînși. Lăsa impresia că suferă cumplit, că din clipă în

clipă va lovi. Pașii lui erau tot mai precipitați. Deodată se opri și, cu un gest teatral, ridică mîna.

— Știu că la Roma mai sînt încă mulți care doresc, în ascuns, reîntoarcerea republicii. Vechile legende continuă să-și exercite puterea de sugestie, întreținînd imaginea ei falsă. Dar eu — vocea hîrîită a cezarului urca — eu voi satisface, pînă la saturație, aceste dorințe. Poporul meu se va bucura de mai multă bunăstare și libertate decît în condițiile republicii. Acesta este legămîntul meu sfînt față de patrie ! Îl numesc pe senatorul Marcus Aelius Ulpius membru al Consiliului imperial ! declară solemn și-l apucă pe Lucius de braț. Prețuiesc mult sfaturile tale, prietene. Va trebui să fii mereu în preajma mea. Acum, vino cu mine ; și tu, Naevius. Îi voi primi pe reprezentanții senatului, ai cavalerilor și ai poporului. Pentru Tiberius, senatul a fost un dușman. Pentru Caius Caesar el va fi un părinte sfătuitoare.

Cu iuțeala vijeliei zbură prin oraș vestea că împăratul va da publicității o serie întregă de noi măsuri.

Forum Magnum devenise neîncăpător. Oamenii se înghesuiau spre tribună, se strîngeau pîlcuri, discutau și gesticulau agitați. Din străzile laterale dădeau năvală mereu alte puhoai, masa de oameni din piață se îndesea, încordarea creștea. Pe la amiază forul era atît de înțesat, încît, nici un os de pește n-ar fi fost cu putință să streкори prin el ; și totuși, oamenii continuau să vină, mereu alții, forul îi înghițea, așa cum absoarbe apa un burete uriaș. Dinspre marginile pieței se auzeau chiotele și cîntecele acelora care nu izbutiseră să se furișeze mai departe prin masa compactă de trupuri nădușite.

Peste larma mulțimii tulburate răsunau strigătele melodioase ale vânzătorilor ambulanți de pește și mășline, care, numai zeii știu cum, reușiseră să-și croiască drum prin înghesuiala aceea, cu tarabele lor încărcate și, pe deasupra, să mai și înainteze mereu cu câțiva pași. Soarele de primăvară înțepa cefele și făcea să sclipească togile albe adunate în fața curiei lui Caesar. Înaintea senatorilor se strecurau sclavii deschizînd, cu coatele, drum pentru stăpînii lor.

Brazdele din spatetele distinșilor patricieni se strîngeau numai decît la loc.

În urma prefectului orașului se furișă un omuleț uscățiv, purtînd unelte de scris deasupra capului, ca să nu le piardă în învălmășeală. O mîină îl apucă de mantie :

— Ceva nou, Mucius ?

Scribul prefecturii întoarse capul, zări o față cunoscută și, coborînd glasul, răspîndi la iuteală :

— O parte din testamentul lui Tiberius se anulează... și dispăru în valurile mulțimii.

Vestea zbură mai departe.

— Testamentul lui Tiberius se anulează !

— De ce ? Cine l-a anulat ? Și ce conținea ?

Părerile se înmulțeau, agitația creștea, așteptarea hărțuia nervii.

Dinspre palatul imperial se auzi un sunet de goarnă. Ochii tuturor se îndreptară spre Palatin. De acolo cobora spre forum o ceată de pretorieni, ale căror coifuri de metal sclipeau în bătaia soarelui, împrôșcînd în toate părțile fulgere ascuțite. În mijlocul militarilor pășea un crainic, lîngă el înaintau trîmbițașii. Sunetul goarnelor se apropia. Masa de oameni se dădea la o parte și se strîngea, binevoitoare, lăsînd coridor liber vestitorilor care

se îndreptau spre tribună. Sub rostre, pretorienii se opriră și se întoarseră cu fața la mulțime.

Crainicul urcă treptele și, ajungînd sus, duse la gură o pîlnie mare din tablă cositorită.

Se lăsă o tăcere încordată. Apoi răsună o voce de vorbitor experimentat :

— Senatul anunță poporul roman că a anulat, cu unanimitate de voturi, acea parte din testamentul lui Tiberius, prin care defunctul împărat stabilise ca noul împărat, Caius Caesar, să guverneze împreună cu vărul său, Tiberius-Gemellus, în vîrstă de cincisprezece ani.

O voce din mulțime chiui :

— *Bene Senatus ! Vivat Caius !*

— ...împăratul va achita, pînă la ultimul as, toate legatele transmise de Tiberius prin testament ...după ce va prezenta salutul său senatului, împăratul va pleca la Pandatria și Pontius, de unde va aduce, personal, cenușa mamei sale și a fratelui mai mare pentru a o depune, cu pietate, la Roma.

Emoționată, adunarea amuți. Bărbații apreciau acest act al împăratului ; femeile, adînc mișcate, începură să plîngă cu sughițuri. Asta zic și eu fecior ! Halal frate ! Cel ce-și cinstește propriul său sînge, cinstește singele oricui !

— ...pe vărul Gemellus îl va adopta ca fiu și succesor al său, acordîndu-i titlul de „*princeps juventutis*”¹

Strigăte de aprobare și laudă. Bătrînul Scaurus o trase de mîină pe Quirina care se afla foarte aproape de el.

— Ce zici, grozav împărat, nu-i așa ? Altul, în locul lui, și-ar fi urît de moarte vărul pentru

¹ *Princeps juventutis* — fruntașul tineretului roman.

prăpăstiile scrise de Tiberius în testament, pe cînd el !...

Quirina încuviință din cap, dar gîndul ei nu era la Gemellus. Îl privea pe Fabius, și îngrijorarea îi încrețea fruntea. Repeta în mine cuvintele lui Tiberius pe care acesta i le spusese iubitului ei, la Capri : „Cînd voi închide ochii, zeii cu tine, actorule !” Strînse cu putere brațul lui Fabius. Actorul întoarse capul, își dădu seama la ce se gîndește, îi zîmbi și-i strînse mîna :

— Ce rost au ochii ăștia speriați, fetiço ? Nu te mai gîndi la stafii ! De-acum încolo o s-o ducem bine !

O nouă trîmbițare și crainicul strigă în pîlnia de metal :

— Împăratul acordă iertare tuturor deținuților politici. Hotărîrea intră în vigoare imediat. Tuturor cetățenilor imperiului le dă dreptul la libertatea cuvîntului. Tuturor cetățenilor trimiși în exil, sub domnia lui Tiberius, le permite revenirea în patrie.

Aplauze furtunoase, sălbatice. Cîți oameni nu se vor întoarce acasă !

— Auzi ? Nu ți-am spus ? se îmbufnă Fabius.

Quirina dădu din cap, de data aceasta voioasă. Pînă și bătrînul sceptic, Balbus, strălucea ca o lună plină.

Temperamentul vulcanic al actorului izbucni :

— Libertatea cuvîntului, oameni buni ! Acu să vă țineți, fraților, ce-o să mai jucăm !

Cei din jur îl cunoșteau :

— Cred și eu ! Să ne trăiești, Fabius, și să joci !
Vrem să ne distrăm !

— Gura ! Liniște !

— ...împăratul dorește ca toate documentele privind evenimentele istorice să fie păstrate și trans-

mise urmașilor ; de aceea, aprobă și permite răspîndirea scrierilor lui Cremutius Cordus, Titus Labienus și Cassius Severius, interzise de Tiberius...

— Slavă împăratului Caius Caesar ! se auzi ca o explozie sub rostre, în fața curiei ; mulțimile se legănau ca valurile, aclamau cu entuziasm generozitatea împăratului.

— Ține minte această clipă, Quintus, își lungeste gîtul un bătrîn cu barbă albă, adresîndu-se nepotului care-i stă pe umeri.

— Hoțul ! Prindeți hoțul ! se auzi o voce pițigăiată de femeie în dreptul curiei. Mi-a furat brățara de aur de pe mînă !

— Liniște !

— ...împăratul desființează toate birurile impuse poporului de Tiberius...

— Aaaa ! Oooo ! Auziți, fraților ! Slavă ție, iubițelul nostru !

Aplauzele se rostogolesc năprasnic ca o avalanșă, pirîie, duduie, oameni străini unul de altul se îmbrățișează, strigă, lăcrimează, cad în genunchi cu mîinile ridicate ; o adevărată furtună de urale, voci înecate, zbierete răgușite. Și, în toiul acestui vacarm, răzbate știrea că împăratul reintroduce vechea uzanță privitoare la afișarea veniturilor și cheltuielilor imperiului spre a fi supuse controlului cetățenesc.

— S-a zis cu mizeria !

— În sfîrșit, vom trăi și noi !

— Slavă ție, fecior al lui Germanicus !

Scaurus bătea din palme cu atîta însuflețire, încît smulgea cu coatele tunicile oamenilor îngrămădiți în jurul lui. Aceștia îi dădeau ghionți în coaste, încercau să-l îmblînzească, îl injurau. Zadarnic. Bătrînului nici nu-i păsa și continua să urle de bucurie.

Un sunet prelung de trîmbiță impune liniștea. Știrile se succed vertiginos, ca niște fulgere minunate, izbind năprasnic în oprimarea ce dăinuise pînă nu demult, sfărîmînd-o în țandări.

— Cezarul interzice denunțul. Vechii denunțatori vor fi trimiși în exil ; celor noi li se va aplica pedeapsa cu moartea...

O, voi, zei nemuritori ! Cea mai mare pacoste a vieții romane a fost înfrîntă. Afară din oraș cu porcii de denunțatori ! Secura călăului peste capetele lor ! S-a sfîrșit cu frica ! S-a dus teroarea ! Balbus aplaudă frenetic, deopotrivă cu Aviola și ceilalți senatori. Fabius îi strînge mîna Quirinei cu atîta putere, încît o doare. Nu-i nimic, las-să doară, se petrece un lucru minunat, agatul plesnit de pe inel n-are nici o importanță, nu prevestește nimic rău, trăiască împăratul nostru ! Vocea clară a Quirinei se ridică tremurătoare peste freamătul mulțimii.

Nici n-apucă bine să se potolească furtuna, cînd un alt crainic își croiește drum prin mulțime, îndreptîndu-se spre rîstre.

— ...împăratul anulează următoarele trei legi instituite de Tiberius : legea împotriva obținerii prin constrîngere a impozitelor și taxelor din provincii ; legea împotriva adulterului ; legea pentru combaterea luxului.

În fața curiei izbucni în urale nobilimea romană. O parte din mulțime șovăia.

— Cum, adică ? Adulterul se interzice ?

— Nu ! Dimpotrivă !

— Ce tot trîncănești, aiuritule...

— Așa e, cum îți spun, zeamă lungă ! Tu ascultă cu nasul, nu cu urechile !

— Dar cu luxul, cum e ? Va fi sau nu va fi ?

— Cui îi dă mîna îl va avea !

— Stați un moment ! Dacă nu mă înșel, e vorba aici să li se dea mînă liberă publicanilor și bogătaşilor, nu credeți ? Cum s-ar zice, dă-i înainte cu jecmăneala și dezmațul ; cu mîncarea și băutura așijderea...

Scaurus nu se lăsa. Striga în gura mare.

— Caligula e un om drept. Măsura-i pentru toți deopotrivă : și nouă, și stăpînilor. Te-a iertat de impozite ? Te-a iertat. Ce mai vrei ? Ține-ți gura și lasă-i și pe băieții bogați să trăiască nițel, că destul i-a hăituit Tiberius, ca pe niște cîini !

Balbus avea, în această privință, părerea lui : Caligula e un mare pișicher ; vrea să-i cîștige și pe unii, și pe alții. Dar își păstră această părere pentru sine. „La ce bun să-mi fac griji acum cu povestea asta, își spunea în gînd. E o zi măreață, o zi aurită, azi întregul popor roman e un trup și un suflet“. Pînă la urmă, aplaudă și el.

Deodată, pe străzile înconjurătoare se produse animație.

În for dădură buzna sute de sclavi purtînd în brațe tăvi încărcate cu slănină și pește afumat ; în urma lor veneau carele aducînd vase mari pline cu vin.

Balbus și bătrînul Scaurus se duseră după gustare și băutură. Fabius și Quirina rămaseră pe loc. Fata zîmbea, visătoare :

— Ah, Fabius, ce viață frumoasă o să trăim !

Bătrînii se întoarseră cu mîncarea și cu o cană de vin. Mîncau, cu toții, pește afumat și-l înecau cu cîte o dușcă de vin ; erau veseli, fericiți. La tribună se urcă un alt crainic.

Dar asta ce-o mai fi ? O, zei, ce ne mai putem oare dori ?

Vocea crainicului :

— Împăratul hotărăște și dispune reluarea cit mai grabnică a curselor de cai de la *Circus Maximus* și a jocurilor de gladiatori la Amfiteatrul Taurus.

Răcnetul de entuziasm străpunge cerul. Poporul, vagabonzii, nobilii, cu toții zbiară la unison. Iată adevăratul Elizeu ! Adevăratul paradis ! Începe vîrsta de aur a omenirii !

Și, în sfîrșit, ultima comunicare : împăratul i-a confirmat în funcțiile lor pe înalții magistrați. De asemenea, a recomandat senatului să-l aleagă ca membru al său pe Lucius Geminius Curio, pe care el însuși l-a numit astăzi membru al Consiliului imperial.

Știrea stîrni uimire.

— Pe toate trăsnetele, bună gogoasă, strigă careva, exprimînd exact ceea ce gîndeau și ceilalți. Un fecior de republican — membru în Consiliul imperial. Hahaha ! Așa ceva nu s-a mai înghițit pe la noi !

Fabius auzise ultima știre. „Lucius Curio ! Se va răzbuna, oare, pentru jignirea pe care i-am adus-o lîngă templul zeiței Ceres ? Și pentru Caligula... pentru piesa aceea — ei, prostie ! N-are el timp acum să-și aducă aminte de un histrion oarecare.“

— Unde sînteți, fraților ? striga de zor Scaurus, croindu-și drum spre cei doi îndrăgostiți. Haideti odată, să nu ne pierdem unii de alții în imbulzeala asta.

Bătrînul pescar bea și în mers. Balbus era posomorît.

— Pentru o nouă epocă de aur a omenirii ! urla Scaurus, pe jumătate beat. Apoi, către Balbus : Ce te încrunți așa, mă, rozător de aur ? Trage-i o dușcă zdravănă și bucură-te !

— Ai dreptate, spuse făurarul și bău.

— Tu nu te bucuri, prăpăditule ! constată după câteva clipe Scaurus, cu supărare. Și, știi, mie asta nu-mi place. Hai, spune repede, de ce ?

Balbus zîmbi anemic :

— Știu și eu... Ai să spui, poate, că nu mi-s mințile acasă. Urechi am, ca și tine, de auzit, am auzit ca tine, așa că nu mi-ar mai rămîne decît să țip de bucurie, și basta. Dar, nu știu de ce, mie povestea asta...

— Uite ce-i, omule, nu te prosti ! strigă pescarul și se opri. Ce ți s-a mai năzărit ?

— Uite așa, nu știu de ce, dar parcă minunățiile astea au venit prea multe deodată. Încercă să faci o glumă : Ce-i drept, port eu în spinare cogeamite burduf, dar parcă nu-mi vine să le bag pe toate acolo.

— Ești un prostănac, Balbus, scuipă Scaurus, scîrbit. Pesemne că ai asurzit, sau ce-i cu tine ? Oricine a ascultat, cîtuși de puțin, trebuie să-și iasă un pic din el, asta e limpede. Spune și tu, care dintre noi s-a așteptat la atîtea minunății ? Eu, unul, sînt fericit că am apucat să trăiesc vremurile astea ; că acum, la bătrînețe, o să simt și o să văd în jurul meu cît e de dulce viața...

— Ușurel, nu te grăbi așa, aruncă Balbus, morocănos. Tu te bucuri, iar eu stau și mă întreb mereu cît o să țină minunățiile astea.

— Taci, cobe ! tună pescarul.

Balbus se uită urît la el :

— Nu zbiera, bătrîne ! O să mai vedem noi, mai încolo. Știi, vorba aceea, mătura nouă mătură bine... Se mai spune și altfel : lupul își schimbă părul, dar năravul ba...

— Încetează, că de nu, te plesnesc ! se înfurie Scaurus.

— ...sau, se mai spune, continuă făurarul cu îndărătnicie, că după un tiran afurisit vine altul și mai...

— Uite ce, dacă nu încetezi, îți scap una peste nătră ! amenință Scaurus.

Balbus amuți. Mergea înainte trudindu-se din greu să se strecoare prin mulțime.

Se întunecase. Pretutindenii, încotro te uital, ardeau făclii. Mii de ștegulețe incandescente filfiiuau în adierea vântului ; pe cele șapte coline ale Romei străluceau văpăile focurilor. Strălucirea lor era atât de puternică, încît coloanele de marmură ale templelor păreau trandafirii.

Mulțimile vuiuau mai tare ca marea. Învolburarea milioanei de glasuri bubuia, se spărgea, se risipea, cădea, și din nou se ridica, încărcînd văzduhul cu o pulbere ce exploda neconținut.

— Eliberați de sub tirania lui Tiberius !

— În sfîrșit, vom răsufila mai ușor !

— Libertate ! Siguranța zilei de mîine !

— Bunăstare și jocuri !... Și jocuri !

— Slavă lui Caius Caesar, cel mai mare dintre împărați !

Puhoi de oameni se scurgeau neconținut, nu se știe de unde, îngrămădindu-se în forum și pe străzile lăturalnice. Sub rostre mulțimea se destrăma. O parte pornea pe Vicus Tuscus, spre Tibru, alta spre Clivus Victoriae, spre Palatin. De aceasta din urmă fură luați Balbus și Scaurus. Fabius și Quirina se pierdură de ei.

Palatul imperial era luminat de sute de lumini ; peste capetele mulțimii adunate acolo ca o masă compactă, potopul de lumini se revărsa din felinarele și torțele înfipite pe prăjini înalte ; noaptea se transformase în zi. Reflexele torțelor jucau peste capete țuguiate, lăptoase, despletite, pleșuve

sau împodobite cu pieptănături îngrijite. Senatorul Vilanus, membru al unei vechi familii de „populari“, îl ținea, cu ostentație, pe după umeri pe un hamal năclăit de praf și sudoare, originar din Subura, și, în duet cu el, proclama gloria împăratului. Răcneau cu toții, fără deosebire, pînă nu mai puteau de răgușeală.

Împăratul se pregătea să apară în fața poporului. Slavele tocmai îi terminau toaleta, Macro și Lucius erau de față la acest ceremonial.

Tinărul Curio privea frunzele de aur ale cununii de stejar, așezată pe o pernă de purpură. Cununa de stejar, simbolul puterii imperiale ! Caius Caesar e demn de această putere. Chiar de la urcarea sa pe tron, el a adus Romei reforme de neprețuit, care au pus capăt denunțurilor și veșnicei nesigurante a zilei de mîine. Și bunul cel mai de preț : libertatea omului ! Lucius se uita la împărat cu admirație și cu dragoste. Își spunea : „Și tatăl meu, dacă ar trăi, te-ar preamări, scumpul meu !“

— Trăiască iubitul nostru Caius Caesar, striga mulțimea sub ferestre.

Chipul lui Macro parcă ar fi fost cioplit în piatră. El gîndea altfel decît Lucius. Gospodarul din el, crescut și educat de Tiberius, își încorda atenția asupra vistieriei. Să dai fiecărui soldat o pungă de aurei, e un lucru înțelept : el însuși îl sfătuisese pe împărat să-l facă. Să azvîrli acolo cîteva milioane calicilor Romei pentru a-ți sărbători urcarea pe tron — ce mai, e limpede ! La asemenea ocazii se cuvine să faci paradă și încă una grandioasă. Să dai o grămadă de aur pentru organizarea jocurilor de gladiatori și cumpărarea de fiare sălbatice pentru arenă — asta așteaptă Roma de atîția ani. „Dar să reduci sau să desființezi impozitele ? Să oprești aflusul permanent al veniturilor ? Mă rog,

totul pare frumos, dar ce va fi mai departe ? Cum va arăta *aerarium*-ul în doi, trei ani ? Care deștept i-a băgat toate astea în cap ? Cu cine se mai sfătuiește împăratul ? Curio ? După cum se prezintă lucrurile, așa se pare ; bobocul ăsta se pricepe într-ale gospodăriei statului, cum mă pricep eu la astronomie. Puștiul de pe tron și-a cam luat nasul la purtare, vrea să domnească după cum îl taie capul. Vezi, ai grijă să nu-ți pierzi suflul, fiule ! Parcă te văd pe urmă cum vii cu sufletul la gură : Macro, dă-mi un sfat ! Numai să nu fie prea târziu ! Ar fi cazul să pun ceva la cale cu Ennia, ca să te mai aducă puțin cu picioarele pe pământ.“

Caligula, îmbrăcat într-o mantie de un roșu aprins, cu cununa din frunze de stejar aurite pe cap, ieși pe balcon ; în spatele lui își făcură apariția Macro și Lucius. Lămpile atârinate de prăjini se avîntară parcă și mai sus deasupra mulțimii, urletele de entuziasm zguduiră împrejurimile. Delirul colectiv care cuprinsese masele se transmise și împăratului. Caligula privea amețit, asculta coplesit de o beție euforică, mai puternică decît a celor de jos.

Se întoarse spre Lucius și, de emoție, el, strălucitul orator, abia izbuti să bîiguie la urechea prietenului, străduindu-se să acopere marea aceea vie :

— Privește... poporul roman... Tiberius nu l-a cunoscut și... pentru asta poporul l-a urît... Cîtă dragoste ! Cît devotament ! Pînă acum, nici un stăpînitor n-a avut parte de asemenea... istoria nu cunoaște... Hai, spune... nu-i așa ? Da, da. Așa este ! Nici faraonii... nici regii asirieni... Nici Alexandru Machedon... O, zei din Olimp ! Cîtă frumusețe ! Cît de mult mă iubesc !... Se întoarse iarăși spre mulțime, întinse brațele și, aprins la față, începu

să strige : Şi eu vă iubesc... pe toţi vă iubesc !
Pe degetele lui străluceau zeci de inele. Căzînd în extaz, îşi smulse de pe mîna inel după inel şi le aruncă în mijlocul mulţimii. Gîfîia : Sînt al vostru... pe viaţă... pînă la moarte... al vostru !

O avere întreagă, ascunsă în sclipitoarele rubine şi smaragde, zbura prin aer. Din dispoziţia lui Luceius, trezorierul Callistus porunci să fie adus un sipet cu auri. Caligula adună galbenii cu amîndouă mîinile şi-i azvîrli oamenilor, pînă cînd dădu de fundul comorii.

Mulţimea îşi ieşise din minţi. Peste braţele întinse tuna :

— *Ave Caesar imperator !*

Caligula se îneca de emoţie. Făcu un pas înainte şi îşi salută poporul după obiceiul roman. Pe mîna ridicată nu mai strălucea acum decît un singur inel — inelul imperial.

Suvoiul de oameni îi purtă pe Fabius şi pe Quirina prin *Forum Magnum* şi, de aici, pe o stradă ce cobora spre fluviu. Quirina nu se mai sătura privind, căci nu-i mai fusese dat să vadă vreodată ceea ce vedea acum. Orbită, asurzită, mergea în urma lui Fabius, poticnindu-se, dar fără să se desprindă o clipă de mîna lui, pe care o ţinea cu înverşunare, de teamă să nu-l piardă în mulţime. I se părea că picase pe neaşteptate în legendarul Babilon unde îşi dăduseră întîlnire, în această zi, oameni veniţi din toate colţurile lumii. Ochii ei erau atraşi, la tot pasul, de ceva nou : inelele de aur atîrnate de urechile nubienilor, bonetele roşii ale frigienilor, feţele măslinii ale mauritanilor ; o hispană, cu ciucurii dantelei căzîndu-i pe frunte, însoţită de servitoarele ei arabe care îi deschid drumul, toate cu feţele acoperite (numai ochii le

scapără) o ceată de caldeeni cu barba albă, lungă, și pas de cocostîrc, cine știe, poate magicieni, tot unul și unul ; neguțători sirieni, înfășurați în mătase roșie și galbenă ; iudei în pelerine negre cu dungi albe, lungi pînă la călcîie ; o pălărie cu boruri late umbrind umerii unui trac spătos ; un preot egiptean, lipit de o coloană lîngă templul lui Augustus, stă neclintit ca un ibis sacru și privește un grup de dansatoare din Cappadocia, înveșmîntate din cap pînă-n picioare în alb, cu părul negru, strîns în *tutulus*, pieptănătura în formă conică a femeilor de lume ; aici, o coafură cu ondulații, prinsă sub plasă, dincoace, șuvițe de păr împletite și înfășurate în jurul capului ; de unde ar putea să fie aceste femei ? Din Germania ? Din Galia ?

*Lacernae*¹ romane, togi, mantii din *byssus*, purpură siriană din lînă muiată de două ori, pentru o mie de dinari, stole din *sericum* sau *sindon*² indian, mătase de Coos și voaluri de amorgină străvezie...

Roma — Babilonul popoarelor, orașul care poate satisface toate poftele, toate pasiunile.

Forum Magnum părea o uriașă cutie, cu pereți din contururile estompate ale templelor și bazilicilor, acoperită sus de un capac negru, găurit, prin care stelele își cerneau sclipirile. În această cutie se zbăteau, fremătau, clocoteau, strigau, țipau oameni în toate limbile lumii. Distinsa latină, puțin greoaie, se încrucișa cu ebraica ageră și vibrantă ; elina, cu frecvențele ei parisilabice, prelungite, amintea de scandarea versurilor ; limbă dulce, frumoasă, plină de armonie, cunoscînd parcă

¹ *Lacerna* — manta pentru ploaie, adoptată de la gali ; se prindea sub bărbie cu o fibulă.

² *Sindon* — mătase indiană foarte străvezie.

numai cuvinte de mîngiere și măgulire, în puternic contrast cu araba hîrîită.

Fabius izbucni în hohote, încercînd parcă să acopere vacarmul acestui Babilon :

— Ia te uită, Quirina !

Un grup de *vigili* se căznea să înfrunte puhoiul viu, în care ajunseseră, fără voia lor, și acum descumpăniți, agitau de zor spadele scurte deasupra capetelor, împinși înapoi de mulțime.

Vicus Tuscus era baricadat. Trei care mari, încărcate cu piine albă, butoaie de vin și coșuri cu măsline înțepeniseră aici, încercuite de oameni. Se apuiau de șleauri, se țineau de obezile roților înalte, se cățarau care pe unde putea. De sus, din căruță, supraveghetorul îi gonea, încercînd să mențină o ordine cu neputință de menținut. Avalanșa de trupuri luase cu asalt această insuliță neclintită, strigătele și miinile se înălțau cu încordare. Sclavii, lac de nădușeală, aruncau în dreapta și în stînga piini în formă de cărămidă și măsline care se pierdeau, într-o clipită, în pădurea țepoasă a brațelor întinse. Cineva găuri, dintr-o parte, un butoi, vinul țîșni cu putere și toată lumea se îmbulzi cît mai aproape de zeama gustoasă ; unul întindea pălăria, altul palma, altul gura.

De la magazii sosiră alte care încărcate cu bunătați. Se împotmoliră și acestea în vîlmășagul de trupuri omenеști. Măcelarii spintecau și mărunțeau de zor mistreții, vițeei și porcii fripți și azvîrleau într-una, în mulțime, bucăți de friptură cu arome îmbietoare. Să ne pierdem și noi o dată mințile ! Vivat Caius ! Asta zic și eu împărat ! Mină largă, nu zgîrciob, ca bunicu-său !

Suvoiul de oameni continua să se scurgă mai departe, spre depozitele imperiale din portul Emporium. Era un convoi petrecăreț. Zi-i din lăută,

muzicantule ! Dansați, voi, ochioase splendori de pe malul Nilului ! Și peste toate limbile de foc, strălucitoare, ale făcliilor, răzbătea zgomotos zdrăngănitul sistrilor ; oamenii, porniți pe veselie, glu-meau, chicoteau, zbierau, se îmbătau.

Pe malul Tibrului, pretorienii aprindeau focuri. Pe fluviu luntrile mișunau cu duiumul, împodobite, toate, cu crengi verzui ; luminile răspîndite de lampioanele atîrnate în botul bărcilor se răsfrîngeau în apă feeric, ca o panglică mare, colorată, cusută toată cu mărgelile strălucitoare. Artificii albe și roșii zburau sfîrîind și pocnind prin aer, apoi cădeau în apă și pe străzile ornamentate cu ghirlande de verdeață ; pe chei, stăteau atîrnate în prăjini înalte coronițe ce aduceau cu semnele distinctive ale cohortelor. Pretutindenii dans, cîntec, strigăte de bucurie.

Quirina era amețită de vîrtejul acela zvăpăiat, fiecare vinișoară trepida în trupul ei :

— Ce spui, Fabius, ce frumusețe ! Îmi vine să dansez de bucurie !

— Și nu te dor picioarele după o zi întreagă de mers și stat în picioare ?

Dar și el ar fi dorit să-și descarce într-un fel bucuria care-i cuprinsese pe toți. Spuse :

— Împăratul a săturat astăzi cu mîncare și băutură întreaga Romă. Ce-ar fi să-i dăm și noi ceva, spre mai bine ? Ceva înălțător pentru ziua aceasta măreață, ce zici ?

Fata scoase un strigăt de entuziasm ; el o și trase de mînă și porni nebunește, strecurîndu-se prin mulțime pînă ajunseră la porticul lui Aemilius. Pe pilaștrii albi ai colonadei jucau reflexele luminilor, vacarmul glasurilor învolburate era, aici, și mai puternic. Fabius sări pe soclul pe care, pînă ieri încă, se înălțase statuia lui Tiberius. Se sprijini

cu spatele de marmură și privea de sus, la forfota oamenilor. O cappadociană surizătoare își înălță ochii, uimită, în clipa în care, de pe mîna ridicată, îi dispăru tamburina. Sus, deasupra ei, stătea un tînăr care bătea din toba ei și recita fortissimo din *Agamemnon* al lui Eschil :

*Flămînd de fericire a fost într-una omul ;
Și cei bogați și falnici ar îmbia-o-n casă...*

— Ia uitați-vă fraților, Fabius ! auzi sub el, și un pescar încărunit — după mirosul hainelor, era cu siguranță pescar — se rezemă de soclu și începu să strige, în sus, cu voce tunătoare :

— Ce te-a apucat, Fabius ? Te-ai prostit ? Versuri ? Cu astea poți să te spînzuri, băiete ! S-a zis cu ele. Astăzi nimeni nu mai e curios să le audă. Peste cîteva zile înmugurește alt soi de „tînatru“. Ehe, gladiatorii și leii ! Circul, băiete, e altă mîncare de pește. Hai, strînge-ți dugheana și vino să pilești cu noi !

Un bărbat în togă de patrician se schimonosi la față, în timp ce se adresa distinsei doamne pe care o însoțea :

— Într-adevăr, ar fi timpul să punem capăt acestei elenizări nepatriotice. Roma s-a săturat pînă în gît de tragedii și farse stupide. Cvadriga în galop, asta-i adevărata frumusețe...

Lui Fabius îi căzură mîinile în jos ; coborî încet de pe soclu. Nu scotea o vorbă. Cătrănit, cufundat în gînduri, trăgea fata după el. Oamenii treceau pe lingă ei, țipau, zburdau. Cîntecele obscene zburau în văzduh. Doi vlăjgani s-au încăierat : sîngele curgea gîrlă.

— Hai acasă, Quirina. Ai auzit, circul ! spuse și după o clipă adăugă mînios : Totul nu-i decît

un circ aici ! ...În loc să rîdă de farsele noastre, vor rîde de noi că-i plictisim cu teatrul cînd ei vor acum un „tiatru“ mai serios — cu sînge...

Stăteau întinși pe pat, unul lîngă altul, pe întuneric. De departe răzbăteau pînă la ei răcnetele neîntrerupte ale Romei ameteite de băutură.

— Ce ne rămîne de făcut, fetiço ? continuă Fabius. Să mă fac acum cărător de cadavre la circ ? Să alerg în fiecare dimineată, cum fac clienții, să mă ploconesc în fața patronului și să-i fiu slugă pentru cîțiva sesterți pe zi ? Sau, poate, să mă las întreținut de stat, ca vagabonzii ? Ptiu ! Nu, eu n-am să cerșesc !

Quirinei îi plăcu mîndria lui.

— Știi... am putea să ne ducem la Ostia. la mămica. Tu te-ai apuca de pescuit... Simțindu-i, însă, gestul de dezaprobare în întuneric, adăugă : Pentru un timp numai, pînă cînd oamenii se vor sătura de circ. înțelegi ?

Fabius tăcea. Scormonea cu privirea întunericul de deasupra lui. Din întunecimea aceea se tîrau spre el amintiri negre : cuvintele lui Tiberius în clipa cînd îi redase libertatea. Senatorii jigniți de piesa sa despre brutari. Amenințările lui Lucius Curio lîngă templul zeiței Ceres.

Nu-i mărturisi gîndurile care-l copleșeau.

— La Roma, acum, nu ne mai putem cîștiga existența. La țară ar mai merge ; acolo nu-s circuri, nici fiare. Dar să colindăm din sat în sat, e greu, Quirina.

Rîsul fetei răsună ca bănuții de argint pe marmură.

— Greu ? Cu tine ? Prostuțule !

Și îi presără obraji cu sărutări mărunte.

Pe colinele Romei mai ardeau încă focurile altarelor și ale jertfelnicelor. Preoții de toate categoriile tot mai strigau, cu glas răgușit, cuvinte de recunoștință și mulțumiri adresate zeilor pentru dăruirea unui împărat cu însușiri atât de alese, pentru minunea minunilor de pe tronul tronurilor. Fumul ce se înălța din animalele sacrificate și din buruienile mirositoare acoperea și descoperea chipurile zeilor. Turme întregi de vite destinate hecatombelor erau mînate de pe latifundii la Roma, unde ardelionii alergau prin for și prin fața palatului imperial anunțînd, în gura mare, cîte animale a sacrificat senatorul „lor“ întru cinstirea noului împărat. Burțile preoților se umflau și se îngreunau, căci carne era din belșug, iar grăsime mult prea multă. În analele romane se spune că în mai puțin de trei luni de la urcarea pe tron a lui Caius Caesar, au căzut în cinstea lui, numai pe teritoriul Italiei, 160.000 animale sacrificate pentru jertfe și hecatombe. Și victimele nu conțineau să cadă....

Era după-amiază, cerul se acoperise și o ploaie, măruntă se cernea peste Roma. Lucius se trezi în patul lui și își întindea trupul alene. Cu o seară înainte Caligula îl invitase la cină, în societatea unor prieteni, cu care mai înainte, în calitate de principe, cutreierase *caupona*-le ¹, tavernele și bordelurile Suburei. S-au întilnit în fostul palat al lui Tiberius. Atmosfera era neplăcută, în ciuda exce-

¹ *Caupona* — de la *caupona*, circumscripție.

lentului chiolhan, a muzicii și a frumuseților de toate naționalitățile pe care Mucianus, maestrul de petreceri al lui Caligula, i le furnizase cu promptitudine, căci Caius, deși împărat, nu se gîndea o clipă să renunțe la modul de viață de pînă atunci. Totul era acolo apăsător și sumbru, ca și cînd pe coridoarele înguste, boltite la mare înălțime, s-ar fi plimbat în permanență stafia bătrînului împărat. Multă vreme amfitrionul și oaspeții săi nu s-au simțit în apele lor, și a trecut mult pînă cînd vinul, femeile și muzica ațîțătoare au izbutit de bine, de rău, să încălzească și să înveselească distinsa societate.

— Urăsc acest palat. Astea-s celule de închisoare, nu camere de locuit, declarase Caligula. Am și dat poruncă arhitectului Bîbienus să-mi întocmească planurile unui nou palat...

— Demn de strălucitorul nostru Helios — Caius Caesar ! strigase, lingușitor, actorul Mnester.

Încuviințaseră cu toții prin aplauze. Lucius și „discipolii“, echipa de cheflii a lui Caligula : actorul Apelles ; vizitiul Eutyclus ; Cassius Longinus, primul soț al Drusillei, sora împăratului ; Aemilius Lepidus, supranumit „Ganymedes“, noul soț al Drusillei, și gigantul păros Durus, ofițer din garda personală a cezarului. Fusesse de față și prințesa Drusilla, cea mai mare dintre surorile lui Caligula (Livilla era sora mijlocie, Agrippinilla cea mai mică).

„Ciudată ființă această Drusilla, medita Lucius, privind la peretele *cubiculum*-ului său, pe care era proiectată, în stil pompeian, o nimfă surprinsă în somn de un satir. Nimfa aceasta are brațele și picioarele prelungi și ovale, ca ea. Are pînă și expresia ei gingașă. Ciudată ființă această Drusilla. Lasă impresia unei fete de o puritate feciorelnică.

Și ieri a stat cu capul pe umerii fratelui și aman-
tului ei imperial, i-a zîmbit nestîinjenită fostului
soț, Cassius Longinus, și s-a ferit, cu scîrbă, de
actualul soț. Lepidus- «Ganymede», pe care i l-a
impus Caligula. Fetița asta a trecut prin multe
pînă acum. Pe Cassius Longinus se spune că l-a
iubit. Pentru a-i despărți, noul împărat l-a numit
proconsul în Bithynia, iar cheful de aseară a fost,
de fapt, un prilej de rămas bun. Pe «Ganyme-
de», această tîrfă masculină, e limpede că Dru-
silla nu-l poate suferi. Lucrul acesta s-a văzut,
foarte clar, chiar aseară. Așadar, Caligula va fi,
se pare, adevăratul și permanentul ei amant. Per-
manent, cu greu, zîmbi Lucius cu ipocrizie spre
nimfa din perete. Pe la miezul nopții, cezarul și-a
condus surioara la culcare și a cerut să-i fie adusă
Parallis, roșcata din lupanarul Pamphilei Alba.
Cu excepția părului ei roșu, buclat, femeia aceasta
arată ca o adevărată egipteană ; și tot ceea ce
aduce aminte de Egipt îl orbește pe Caligula.“ Pe
Lucius aproape că-l apucă fiorii, amintindu-și cum
și-a înfipt tîrfa buzele în gura lui Caligula ! Ce
voluptate trebuie să fie ! Desigur, însă, nu aceeași
pe care o simte în brațele Valeriei. Se întoarse
într-o parte, furios. „Nu-i adevărat, Parallis e de
o mie de ori mai bună. Nu minte, nu se preface,
e tîrfă, și nu ascunde acest lucru. Ascultă și nu
comandă. Femeia trebuie să fie femeie, nu coman-
dant, și pe deasupra și mincinoasă.“ O alungă, cu
îndărătnicie, pe Valeria din gîndurile lui, încearcă
să se convingă de falsitatea dorinței de a o avea ;
dar totul e în zadar. Nu se putea descotorosi de ea.
Furia împotriva ei creștea, dorința însă, dospea
în el...

„Se spune că Parallis e slăbiciunea lui Caligula.
O cere deseori. Ieri a dispărut cu ea un ceas în-

treg. După aceea au revenit împreună și i-a oferit-o lui «Ganymede». Femeia a scos un chiot asurzitor : nici pentru un milion nu mă duc cu această domnișoară Ganymede ! Caligula a râs cu poftă pînă i-au dat lacrimile. Apoi, ca din senin, a anunțat că în zilele următoare Macro urma să divorțeze de Ennia și el, împăratul, avea să se căsătorească cu ea. Mărturisirea lui a stîrnit uimire. Ce va ieși din această poveste ? Am băut evenimentul pînă ne-am zăpăcit și capul a început să ne vîjîie.“

Apelles se potrivește cel mai puțin cu această bandă veselă. Mai mult tace, bea puțin, nu prea glumește, cu greu schițează un zîmbet. Ieri, însă, ce-i drept, a avut o comportare inteligentă. A ridicat în slăvi noile măsuri luate de Caligula în favoarea poporului. Cezarul se prefăcea că nu-i ascultă lingușirile, dar de fapt ciulea urechile și strălucea tot, de bucurie. Într-adevăr, e vanitos peste măsură, dar el va aduce Romei binecuvîntarea, gloria...

De după draperie se auzi tusea lui Nigrinus.

— Intră, Nigrinus.

— Stăpîne a venit un oaspete.

— Așa devreme ?

— E ora patru după-amiază.

— Cine e ?

— Senatorul Lucius Annaeus Seneca.::

Tinărul Curio sări iute din pat. Seneca !

— ...a venit să prezinte condoleanțe.

— Condu-l la mama, Nigrinus. Spune-i că vin și eu imediat. Trimite-mi sclavii !

Hotărî să se îmbrace militărește. Armura o pune pe el de o sută de ori mai repede decît toga cu falduri. Pieptănătura ? Inutilă. Haideți, haideți, dați-i zor, pisici puturoase !

Îl găsi pe oaspete alături de mama sa, în peristil. Culoarul dintre coloanele înalte dezvăluia splendoarea grădinii. Pe frunzele laurilor și oleandrilor cădeau picături mici de ploaie. Afară era însă cald, și aerul încărcat cu miros de mirodenii.

Filozoful îl îmbrățișă pe Lucius, cu compasiune. Cuvinte de regret, cuvinte de încurajare, cuvinte de mângâiere. *Fatum*-ul a fost neîndurător.

— Fie ca tristețea voastră să dispară înainte ca luna să-și schimbe chipul. Servius a fost un om mare. Rațiunea lui de a trăi a fost onoarea, înțelepciunea și virtutea, și toate acestea sînt însușiri nepieritoare. Ce-a simțit — a gîndit, ce-a gîndit — a spus, și ce-a spus — a înfăptuit. Mă închin adînc în fața amintirii lui Servius Curio.

Lucius simte un ghimpe înțepîndu-l pînă în măduva oaselor, ori de cîte ori aude vorbindu-se de cinstea și onoarea tatălui său.

Lepida își privea fiul cu ochii plînși. Faptul acesta îl irita. De la moartea tatei, ochii ei sînt veșnic plini de reproș. Azi noapte l-a așteptat trează pînă s-a întors acasă. I-a spus că a fost invitat la cină la Caligula.

— Foarte bine că s-a întîmplat așa ! i-a răspuns cu vocea sugrumată.

A început să tremure de mînie cînd și-a dat seama că de fapt ar fi vrut să-i spună : ce bine că tata și-a luat viața, cel puțin nu vede ce faci.

Lepida nu-și mai desprindea privirea de pe chipul fiului ei. Rațiunea lui de a trăi a fost onoarea, înțelepciunea, virtutea... Cuvintele acestea erau întipărite cu litere de sînge în ochii ei încremeniți. După citeva clipe de tăcere, matroana se ridică, ceru scuze că trebuie să se retragă, își luă rămas bun de la filozof și ieși.

Lucius își pofti oaspetele să ia loc, și porunci să fie aduse gustări și vin. Seneca se împotrivi. Rugă să i se servească smochine uscate și o cupă cu apă. Tînărul Curio se gîndi la masa din noaptea precedentă și socoti rugămintea filozofului aproape o provocare. I-o satisfăcu însă fără nici un comentariu.

— Sînt plin de mirare în ceea ce-l privește pe împărat, începu Seneca. Și continuă surizător: Credeam despre mine că mă pricep la oameni, că sînt un bun psiholog și, precum vezi, dragul meu Lucius, recunosc cu sinceritate că hotărîrile luate de tînărul împărat m-au făcut să mă conving de o greșeală imensă pe care am săvîrșit-o...

„În sfîrșit, mi se dă dreptate, se bucură, triumfător, Lucius, și aceasta, prin gura celui mai înțelept dintre romani !“

— L-am văzut pe Caius Caesar la Misena, în ziua morții lui Tiberius, continuă Seneca. Am avut îndoieli asupra lui. L-am considerat un uzurpator, și mi-a fost teamă de clipa în care avea să ia în mînă frînele puterii. Cum m-am înșelat ! Nu-mi rămîne altceva de făcut decît să mă călesc în sinea mea, iar ție, discipolului și prietenului meu, să-ți destăinui descoperirea mea...

— Sînt fericit că spui acest lucru. Că-l spui tu, dragul meu Annaeus ! izbucni Lucius plin de zel. Dacă tatăl meu ar fi trăit... ah, nici n-ar fi vrut să creadă. Ceea ce a făcut Caius pentru poporul roman în ultimele trei zile, alți împărați n-au fost în stare să facă într-o viață întreagă.

Seneca dădu din cap afirmativ, în timp ce urmărea cu atenție stropii de ploaie ce picurau peste frunzele de laur. Frunzele căpătaseră un luciul ca de argint.

— Gîndește-te, dragul meu profesor, numai la ceea ce a declarat ieri : „Vreau să dau Romei toate libertățile republicii, dar și toată splendoarea, bunăstarea și strălucirea imperiului“. Uluiitor, nu-i așa ?

— Strălucirea, da, strălucirea, rosti îngîndurat Seneca. Epoca noastră, ce-i drept, ridică strălucirea deasupra cinstei... Ah, iartă-mi, te rog, impreciziunea : voiam să spun : *a ridicat* ! Acum, fără îndoială, va fi altfel. Deodată își aduse aminte : Vin de la adunarea senatului.

— Ceva deosebit ?

— Și da, și nu. O veste neașteptată și un discurs uluitor. Vestea că Ulpius a renunțat la demnitatea de senator. Se spune că din motive de sănătate și bătrînețe. Bătrîn, ce-i drept, este. Dar bolnav nu părea cîtuși de puțin.

— Cum ? Ulpius a renunțat ? repetă Lucius, mirat.

— Hotărîrea lui a stîrnit tulburare. Ulpius e prețuit de toată lumea. Chiar și de adversarii săi. E un mare roman. Un om fără de prihană, de o puritate ireproșabilă...

„Și eu, care l-am sfătuit pe Caligula să-l numească în Consiliul imperial, își spunea Lucius în sinea lui. Cu siguranță că va refuza, și asta va arunca o umbră asupra mea, în ochii împăratului.“

Seneca continuă să vorbească.

— Închipuie-ți, băiete (așa obișnuia să-i spună tinărului Curio cînd era foarte tulburat), închipuie-ți numai că imediat după aceasta, și-a făcut apariția în senat împăratul, întîmpinat de întreaga adunare cu aclamații fără precedent. Eram cu toții curioși să-i auzim cuvîntarea. Într-adevăr, băiete, uluitor ! S-a înclinat nu numai în fața zeilor, a lui Augustus și a bunicului său, ci și în fața senatului

cu aceeași adîncă plecăciune. Parcă-l aud și acum : „Tînăr fiind și de viață neîncercat, vreau ca o dată cu preluarea puterii asupra Romei și a lumii întregi, după bunicul meu, să vă cer din toată inima, vouă, *patres conscripti*, să-mi acordați favoarea, dragostea și ajutorul vostru. Stau aici, în fața voastră, smerit și plin de adîncul respect ce vi-l datorez, și, ținînd seama că tatăl meu, Germanicus, nu mai trăiește, vă rog pe voi toți, prea iluștri părinți, să vedeți în mine pe fiul vostru și să credeți în dragostea mea filială !”

Lucius sări în sus, cuprins de emoție.

— Măreț e Caius Caesar ! strigă într-o supremă admirație.

— Da, măreț, dar Caius Caesar e totodată și un mare actor, dragul meu Lucius, îi replică Seneca. Iată ce a spus în continuare : „Prezentîndu-mă astăzi în fața voastră, stîlpi ai patriei, iubită, mai presus de orice, depun aici jurămîntul solemn că voi fi supus sfaturilor voastre bune și voi cinsti întotdeauna înțelepciunea voastră, pentru care ați fost chemați ca, împreună cu mine, să aveți grijă de treburile țării”.

— O, zei ! Îmi închipui cum a primit senatul cuvintele împăratului !

— Nu poți să-ți închipui, dragă Lucius, zîmbi filozoful. Niciodată n-am auzit în senat asemenea urale. Curia lui Hostilius s-a cutremurat din temelii. Parcă aud : „Începe o nouă eră pentru omenire ! Se întoarce epoca de aur a lui Saturn ! *Vivat Caius !*” Haterius Agrippa a propus ca, pentru aceste cuvinte, împăratul să fie distins cu titlul de „Părinte al patriei”, la care unii senatori au fost de părere să i se atribuie și alte titluri. Bibienus a propus titlul „Stăpînitorul cel mai

generos“ ; Dolanius — titlul *castrorum filius*¹ ; Turinus — titlul *divus*². Ei bine, băiete, închipuiește-ți că împăratul le-a refuzat pe toate spunînd : „Nu, nu părinții mei. Eu nu sînt decît un umil slujitor al poporului meu !“

— Uluitor ! izbucni, entuziasmat, Lucius.

Filozoful se posomîri. Pe chipul lui nu se mai citea tulburarea ; privi o clipă liniștit frunzele umede și lucioase. Apoi rosti încet :

— Da. Uluitor. Chiar prea uluitor. De necrezut. Aproape supraomenesc. Numai un *heros* ar mai fi, poate, în stare să dea dovadă de atîta măreție...

Ședeau tăcuți unul în fața celuilalt, dar privirile lor erau ațintite în grădină. Verdeța era tînără, proaspătă. Din mugurii platanilor țîșneau frunzu-lițe palide, deschizîndu-se însetate picăturilor de ploaie. Stropii băteau gîngăș în luciul apei din havuz, săreau în sus, scliffeau pe obrajii de bronz ai naiadei, ca lacrimile.

Seneca începu să tușească. Sec, persistent, așa cum tușesc astmaticii. Își înăbuși tusea într-o basma de mătase verde, răsufală un timp, obosit, apoi reluă firul discuției. Cuvintele lui răsunau în urechile lui Lucius încet, ca de departe :

— Mi-ai fost discipol, băiete. Nu am încă vîrsta moșneagului, nici sentimentalismul ei. Și totuși, sînt nevoia să-mi împărtășesc cuiva gîndurile. Acasă, precum știi bine, sînt singur. Aș putea să mă destăinui ție ?

— Ar fi, pentru mine, o mare cinste, dragul meu Seneca, spuse Lucius, cu toată sinceritatea ; prețuiesc această cinste.

¹ *Castrorum filius* — fiul taberelor militare.

² *Divus* — dumnezeiesc, divin ; titlu care se da împăraților după moarte.

— Vezi, de azi dimineată mă frământă întrebarea : *de ce* face toate acestea împăratul ? Pînă nu demult era un tînăr ușuratic, ros de desfrîu, plin de cruzime și vanitate, un semidocht — părerea aceasta îi aparține lui Tiberius... Tiberius, în ciuda tuturor scăderilor sale, a fost, totuși, o personalitate ; pe lîngă el, Caius nu era decît un băiețandru neastîmpărat. Și iată, deodată, promisiunile sale recente, ba, chiar mai mult, actele sale din primele zile ale domniei fac să mă chinuie cumplit o întrebare : *de ce*, de ce e așa cum este ?

Ploaia încetase. Picăturile se prelingeau de pe pîntecele naiadei pe coapsele ei zvelte.

— Să fie asta o schimbare ? O revoluție în sufletul lui ? Și-a ascuns oare atunci însușirile bune, sau le ascunde acum pe cele rele ?

Lucius, înmărmurit, ridică ochii spre dascălul său.

Seneca urmă :

— Să fi fost atunci o simplă înverșunare tînească împotriva bunicului ? Să fie acum adevărata inimă, bună, răscolită în el de răspunderea uriașei puteri care i-a fost dată ? Aprobă adulterul ! Pentru propria lui plăcere ? Fără îndoială că da. În această privință niciodată n-a știut să fie stăpîn pe sine. Cum vrea, atunci, să-și mențină stăpînirea asupra unei lumi întregi ?

Lucius se gîndi la beția de ieri, la lucirea aspră a ochilor verzui, însetați de voluptate, de laudă și lingușiri. O clipă, totul se clătină în el. Dar numai pentru o clipă. Nu, nu e cu puțință ! Împăratul a declarat, doar, cît se poate de clar : „...toate libertățile republicii și întreaga strălucire a imperiului !“

— Mă rog, va reinnoi luptele cu gladiatorii. Să fie oare în asta ambiția de a-l pune în umbră pe

bătrînul împărat ? Dorința de a-și cuceri simpatia poporului ? Sau, poate, vrea să vadă el însuși cum nisipul arenei soarbe sînge omenesc ? De ce face toate astea ? rosti Seneca, încet, ca pentru sine.

Tăcu un timp, după care se aplecă spre Lucius și adăugă în șoaptă :

— În senat se afla, în spatele meu, Sextilius. Îl cunoști. E un om cumsecade și drept. După cuvîntarea împăratului, mi-a spus la ureche : „N-ai impresia că am ascultat acum discursul unui ipocrit ?“

Lucius sări în sus, ca ars. Izbucni, tulburat, ca și cînd ar fi vrut să înăbușe ceva ce mocnea în el :

— Nu, nu ! Nu, dragul meu Seneca ! Judecata lui Sextilius e rușinoasă. Nu e un om drept, dacă poate vorbi astfel.

Filozoful își îndreptă trupul, se înfășură în toga cu lizieră roșie, apoi spuse :

— Și eu gîndesc ca tine, Lucius. De altfel, timpul va verifica vorbele prin fapte și va măsura trăinicia faptelor. Pe neașteptate, trecu la altceva : După cîte am auzit, Caius te-a numit membru în Consiliul imperial. E o mare cinste pentru un bărbat la vîrsta ta. Dar asta înseamnă, totodată, și o mare răspundere, Lucius.

Pînă atunci Lucius avusese întotdeauna sprijinul tatălui său. Acum, pentru întîia oară în viață, se simțea de sine stătător, stăpîn pe hotărîrile lui. Sentimentul dependenței de tatăl său și-l înăbușea cu încrederea în sine. Dorința, dorința năvalnică de a ajunge o persoană tot atît de importantă ca senatorul Curio, îi înflăcăra mintea. Răspunse cu demnitate :

— Știu. Și voi ține seamă de acest lucru.

Seneca îi înțelese frămîntarea. Îl cuprinse pe după umeri :

— Încrederea în sine are două fețe. Ține-te de cea dreaptă, băiete, căci, cu timpul, autoîncrederea va deveni conștiința ta. Și dacă vei avea vreodată nevoie de un sfat, vino ; îți stau la dispoziție bucuros, oricând...

— Îți mulțumesc, scumpul meu. Sper să nu fie nevoie...

Seneca zîmbi :

— Știu la ce te gîndești, Lucius. „Sînt copilul Fortunei, totul îmi reușește în viață, îi am de partea mea pe toți zeii cei buni, zbor mereu, din ce în ce mai sus, după carul lui Helios...”

Lucius făcu ochii mari. „O, zei, omul acesta îmi citește în suflet. Mă condamnă ?”

Dar filozoful îi surîse prietenește, îl îmbrățișă, și ieșind cu el prin *atrium*, făcu o plecăciune adîncă lîngă masca morfuară a lui Servius.

— Și ambiția are două fețe, dragul meu. Mai bună e aceea care dă mai multă importanță onoarei decît dorinței. *Salve*, Lucius !

38

În anul acela, primăvara a fost atît de darnică în flori și miresme, încît a inundat cu ele întreaga Romă. Natura se luase parcă la întrecere cu bună-tatea și generozitatea lui Caius Caesar, cu care acesta copleșea poporul roman.

Epoca de aur a Romei s-a întors.

Nu se mai știa de foame, de mizerie, de plîns. Acestea puteau fi simțite doar cînd se ivea boala sau moartea nemiloasă. Împăratul devenise o adevărată binecuvîntare și o mindrie a semînței

omenești. Căci iubea viața și veselia. Trăia și lăsa să trăiască întregul popor. *Crimen Laesae Maiestatis*, această lege a groazei, parcă fusese dată uitării.

Serbările obișnuite — „fastele“, alternau mereu cu serbările organizate de împărat. Au fost deschise porțile arenei Taurus și ale Circului Maximus. Pe apă și pe uscat, au fost aduse la Roma turme întregi de zimbri, urși, lei și tigri. Din menajeria aflată în subsolul Circului Maximus se auzeau nopți în șir răcnetele fiarelor, sunetele acelea de mult neauzite, care gîdilau urechile romanilor și promiteau spectacole grandioase.

Deținuții condamnați și slavii-gladiatori înfruntau animalele sălbatice cu săbii scurte, cu sulite, sau cu tridentul și plasa rețiarului¹. Singele fiarelor se amesteca cu sînge omenesc, nisipul galben se înroșea, împăratul și sutele de mii de spectatori aclamau. În umbra cercului, teatrele vegetau, actorii trăiau de pe o zi pe alta, din mici scenete jucate pe străzi.

La festine, vinul amestecat curgea gîrlă, iar la masă nu se mai servea acum doar o jumătate de mistreț, ca pe timpul lui Tiberius, ci, la nevoie, chiar și cinci mistreți deodată. În portul Puteoli, vasele împăratului se construiau din lemn de cedru : prora și pupa vaselor erau bătute cu plăci de aur, puntea era amenajată cu triclinium, peristil, bazin de înot și o grădină, în care creșteau palmieri și portocali.

Împăratul își uimea prietenii și întregul popor ; el însuși era uluit de extravagantele și splendorile pe care era în stare să le nascocoască.

¹ *Retiarius* — gladiator înarmat cu o plasă și un trident.

Beția puterii îl copleșise pe împărat ; beția plăcerilor amețise curtea sa ; beția stomacului plin zăpăcise mulțimea.

Binecuvîntarea milioanelor de suflete plutea peste capul împăratului, iar din rugăciunile preoților și ale poporului răsunau :

— Favoarea zeilor, iubitului împărat !

— Roma ! Roma mai presus de orice !

Astăzi, în prima zi a lunii lui Caius Julius Caesar, la Roma e mare sărbătoare.

Senatul i-a oferit împăratului titlul de consul îndată după urcarea sa pe tron. Dar nobilul suveran a refuzat. Doar n-o să se apuce să ia locul unor consuli onorabili dinainte aleși ! Dar dacă senatul insistă să-l investească și cu această cinste, el va primi cu respect și recunoștință. Firește, însă, cu condiția de a prelua înalta funcție abia după expirarea mandatului actualilor consuli, adică la întâi iulie anul 790 de la întemeierea Romei. Cîtă modestie ! Cît respect față de concetățenii săi ! De asemenea, cezarul a declarat că ar dori să-l aibă alături de el, în calitate de consul, pe unchiul său, Claudius, ținut departe de treburile țării de către Tiberius, urmînd ca amîndoi să-și exercite înalta funcție numai două luni, pentru a nu sta în calea acelor ce fuseseră dinainte destinați a exercita această funcție. Împăratul va depune mandatul de consul în ultima zi a lunii lui Augustus, zi ce coincide cu a douăzeci și cincea aniversare a zilei sale de naștere, cînd va da socoteală în fața senatului și a poporului de activitatea sa.

Și astfel, în sunete de tobe și trîmbițe, însoțit de aclamațiile mulțimii, împăratul, avîndu-i în stînga pe Macro și în dreapta pe Claudius, își făcu apariția la teatrul lui Marcellus, unde, cu par-

ticiparea poporului roman, senatul se întrunea astăzi în şedinţă festivă.

Însuşi cezarul avea să înalţe jertfa zeilor, căci el e totodată şi *pontifex maximus*, ceea ce înseamnă că, pe lângă puterea supremă, civilă şi militară, deţinea în mâinile sale şi puterea supremă religioasă. Pontifii îl ajutau să officieze ritualul. Sîngele animalelor sacrificate curge şi roaie. Buruienile mirositoare fumegă pe altar, împăratul şi unchiul său quinquagenar depun jurămîntul de consul în mâinile preşedintelui senatului. După care, împăratul începe să vorbească.

Arta de a vorbi este o condiţie fundamentală în activitatea oricărui om de stat ; de aceea un gîngav, cum e Claudius, apare ridicol că nu întruneşte această calitate. Caligula ştie să vorbească. E un orator excelent, doar Seneca s-ar putea să-l întrecă, dar numai în ceea ce priveşte ideile, nu şi modul de prezentare. Împăratul are o voce puternică şi se pricepe s-o folosească. Ştie să şi-o coboare la momentul potrivit, apoi să se aprindă şi să se dezlănţuie vijelios şi din nou să se liniştească şi să dea căldură vorbirii :

— Văd şi aud că senatul şi poporul roman şi-au redobîndit fericirea. Nu e meritul meu, iluștri părinți. Fac ce pot pentru ca Roma să înflorească şi să trăiască o viaţă demnă de „Regina oraşelor“. Dar ce-aş fi fost eu fără sprijinul zeilor, fără sprijinul vostru ? Şi, așa e totul prea puţin. Visul meu e să aduc Elizeul pe pămînt, să instaurez pe tot cuprinsul imperiului paradisul şi beatitudinea... Aceasta este datoria mea faţă de patrie... În calitate de consul, şi oricînd după aceea, voi apăra cu ardoare libertatea şi drepturile poporului roman... Nu voi pregeta să-mi vărs şi sîngele pentru gloria acvilelor noastre.

Cuvintele umflate, bombastice, curgeau din gura lui Caligula ușor, ca un fluid, alcătuiind fraze frumoase, punctate mereu și de grija bunăstării pe care o făgăduia poporului.

Dar împăratul merse mai departe. După introducerea generală, el condamnă, înfierînd cu asprime, fără milă, tot ceea ce era de reproșat domniei lui Tiberius și, prin jurămint solemn, își asumă legămîntul de a se conduce în activitatea sa după principii contrarii. După care înfățișă în culori vii imaginea unei domnii atît de perfecte, de mărimoase și drepte, încît senatul se simți transportat în al nouălea cer.

Iar pentru încheiere, cezarul păstră comunicarea a două hotărîri ale sale, cu adevărat uluitoare :

— Fiind de părere că într-un stat liber și spiritul trebuie să se bucure de libertate, tună el de pe scenă fără să-și dea seama că se exprima întocmai ca detestatul Tiberius, am hotărît să abrog chiar din această clipă legea privind crima de lezmajestate.

Senatorii deschiseră ochii mari și ciuliră urechile. Pe fulgerele lui Jupiter ! Oare am auzit bine ? Bi-ciul aducător de moarte nu e lăsat doar pradă uitării, ci e rupt de-a binelea ! S-a isprăvit cu teama, cu groaza, vom răsufla liniștiți nu numai ziua, ci și noaptea ; de-acum înainte nu vor mai veni să ne ridice, pe întuneric, cetele de pretorienii. Viitorul e al nostru ! Împăratul vrea să trăiască în bună înțelegere cu senatul. Glorie lui !

Cînd ecourile uralelor se stinseră, cezarul continuă :

— Am hotărît de asemenea să redau poporului drepturile cetățenești, încălcate de predecesorul meu. De aceea vă anunț astăzi, aici, că pe viitor înalții funcționari nu vor fi numiți de cezar sau

desemnați de senat, ci vor fi aleși de adunarea poporului. Primele alegeri am decis să aibă loc la calendele lui decembrie ale acestui an.

Spațiul imens al amfiteatrului duduie de aplauzele și de strigătele entuziaste ale mulțimii. Alegeri ! Și încă alegeri stabilite cu termen fix ! Adunările populare vor prinde iar să trăiască ! S-a sfârșit cu domnia unui singur om. Poporul va avea putere să hotărască. Împăratul redă poporului drepturile republicane... Cum ? Ce fel ? Republicane... Cezarul dă poporului întocmai ce i-a dat, cîndva, republica. Ba chiar, cu ce i-a dat pînă acum, îi dă mai mult decît i-ar fi putut oferi republica.

Senatorii nu se arată încîntați de ideea alegerilor. Dar pentru abrogarea legii cu privire la lez-majestate, pentru somnul liniștit merită să te entuziasmezi. În rest, vom vedea. Aurul e în stare să facă minuni. O să fie în stare să dea și alegerilor cursul dorit. Și senatorii se bucură, ostentativ, deopotrivă cu poporul.

— Scumpul nostru Caius ! Îți mulțumim, te prețuim, te iubim.

Aplauzele nu mai conținesc. Împăratul mijește ochii, satisfăcut. Apoi, în cîteva cuvinte, își încheie discursul.

Îndată după aceea, spre mirarea întregii asistențe, ceru cuvîntul filozoful Seneca. Rareori obișnuia să vorbească în senat ; doar ca orator și apărător în chestiunile litigioase pe care senatul le transmitea tribunalului judiciar. Miile de fețe se întoarseră spre el, pline de curiozitate.

— Împăratul nostru, care de la începutul domniei sale a arătat lumii întregi cu ce idei, și fapte trebuie și poate să se mîndrească un stăpînitor investit cu putere, idei și fapte pe care omul nici nu

le-a visat vreodată, ne-a vorbit astăzi, în clipa preluării înaltei funcții de consul. Urmind pilda părintelui său și a lui Augustus, el ne-a arătat, prin cuvântarea sa de astăzi, că vrea să urce pe Olimpul perfecțiunii monarhice. Cele două hotărîri ale sale, pe care ni le-a anunțat aici, constituie gloria unui stăpînitor, mărturia cea mai grăitoare a personalității spirituale a împăratului nostru. Pe bună dreptate, auzim și strigăm aici : „Îți mulțumim, te prețuim, te iubim !“ Iar eu îmi permit să adaug : Te admirăm, mărește oezar !

Seneca tuși, își dresе glasul, după care vocea lui se ridică din oe în ce mai tare :

— *Patres illustrissimi !* Propun ca toate reformele introduse de Caius Caesar o dată cu suirea pe tron, precum și cuvântarea sa de azi să fie consemnate pentru eternizare și recitite în fiecare an în senat.

Senatorii și vulgul se ridicară de pe locurile lor, furtuna de aplauze nu mai contenea. Caligula, măgulit de propunerea celui mai influent dintre senatori, zîmbea satisfăcut.

Claudius se aplecă spre el, și clipind blajin, gîngăvi nepotului în ureche :

— Vi-vi-clean a-a-cest Se-se-ne-ca. Se a-ga-ga-ță de cu-cu-cu-vîntul tăău. Vrea să te-e pri-pri-ndă, hehe. Să ve-ve-rifice vo-vo-rba cu fa-fa-pta, cu-cum se zi-zice...

Ochii spălăciți ai împăratului se deschiseră mari, căpătînd un luciu ca de gheață. Ia te uită, idiotul de Claudius ! E mai deștept decît pare. Lui Caligula nu i-ar fi dat prin minte că Seneca a făcut propunerea cu această intenție. Cercetă cu atenție obrajii lăsați ai filozofului astmatic. Pe chipul lui Caius, zîmbetul încremeni.

Lucius s-a întors acasă de la palatul imperial pe la cîntatul cocoșilor. A dormit pînă tîrziu după-amiază. Cînd s-a trezit, a început să umble, agitat, prin casă, ca și cînd ar fi căutat ceva. A ocolit, însă, ca întotdeauna *atrium*-ul unde, printre imaginile străbunilor, era depusă masca de ceară a tatălui său. Își aduse aminte de Ulpus, că fusese, nu demult, să-l viziteze ; găsise palatul baricadat, mut și pustiu. Doar cîinii, în spatele zidului, lătrau zgomotos. Portarul l-a întrebat de nume printre zăbrelele porții încuiate, a întors spatele și s-a făcut nevăzut. S-a înapoiat fără întîrziere. Bătrînul senator nu-l primește pe oaspete.

— De ce ? E cumva bolnav ?

— Nu, nu e bolnav. Dar nu primește.

— Pe fulgerele lui Jupiter ! Nu-l primește pe senatorul Lucius Curio, membru al Consiliului imperial, prietenul personal al împăratului ?

— Nu-l primește, i-a răspuns, sec, portarul și a plecat, lăsîndu-l pe Lucius să stea dincolo de grădiile porții.

„Ce umilintă ! Cîtă jignire ! Oare moșneagul acesta costeliv nu știe de cîtă putere dispun eu acum ? Numai o vorbă să-i șoptesc lui Caius și... vai, ce rușine să gîndesc astfel !”

Îi scrisese lui Ulpus o scrisoare. Bătrînul i-a restituit-o fără s-o deschidă. A pîndit de cîteva ori în preajma palatului, după asfințit, cunoscînd obiceiul senatorului de a ieși la plimbare pe înserate. Așteptarea i-a fost zadarnică. Moșneagul n-a părăsit palatul. Parcă ar fi zăcut mort, într-o criptă ce nu se mai deschide.

„De ce țin neapărat să-i vorbesc ?” se întrebă Lucius. Nu-și dădea seama precis. Dorea să stea de vorbă cu Ulpus. Despre ce ? Poate, despre tatăl său ? Nu vorbise cu nimeni pînă atunci despre

el. Voia oare să se spele de trădarea lui ? „Trădare ? Nonsens ! Pînă și Ulpus, în închistarea lui, trebuie să știe că împăratul a dat Romei mai mult decît i-ar fi dat republica. Atunci, ce rost are să mai facă azi pe sperietoarea republicană ? Un lucru depășit, o antichitate, o tradiție răsuflată. Moșneag caraghios : se baricadează în casă și joacă rolul utimului republican. Ce ridicol ! Ce poză ! Un măscărici. Și totuși, aș vrea să vorbesc cu el...”

Lucius plecă de acasă. Nu-și puse toga senatorială, și nici nu porunci să i se aducă lectica. Cu toate că nu mai era soldat, ceru să i se dea armura și porni la drum călare. Se ducea la Seneca. Măcar cu el să schimbe o vorbă. A patra bornă de la poarta Capena, pe Via Appia.

— Stăpînul a plecat la Baiae, îndată după ședința senatului.

Se înapoie acasă. Porunci să i se dea un pergament și cele necesare scrisului. Hotărî să-i scrie filozofului.

Soarele de după-amiază bătea în *tablinum*. Razele lui jucau vesele, zglobii, pe placa de marmură a mesei.

Dragul meu cel mai scump !

Da, cel mai scump ; nu e o frază de introducere. După moartea tatei, dragul meu Seneca, tu îmi ești omul cel mai scump. Nu exprim aici numai respectul care mă animă față de celebrul meu profesor. Zei știu, și pe numele lor îți jur, că e vorba de dragostea ce ți-o port.

„Da. Într-adevăr, mi-e drag acest om. Întotdeauna am găsit la el o rază de lumină.”

Am vrut, ilustrul meu, să stau de vorbă cu tine după ședința senatului, dar a trebuit să-l însoțesc

pe împărat. Iar astăzi nu te-am găsit la Roma.¹ M-ai invitat să vin la tine ori de câte ori voi avea nevoie de sfatul și de ajutorul tău...

„Ajutor e un cuvânt mare. De ce îmi încovoi spinarea în fața lui Seneca, eu, care sînt mai mare decît el ?” Înghiți un nod greu și scrise mai departe.

Aș fi vrut să vin după tine la Baiae, dar nu pot părăsi Roma. Cezarul are nevoie de mine și, în afară de aceasta, trebuie să mă antrenez zilnic pentru întrecerea cvadrigelor de la Circus Maximus unde, în ultima zi a lunii August — zi în care Caius împlinește douăzeci și cinci de ani — voi apăra culoarea verde a împăratului. În plus, îl ajut la pregătirile căsătoriei sale cu Ennia, fosta soție a lui Macro. Precum vezi, nu pot să plec din Roma...

Nu putea, și nici nu voia ; la Baiae, se aflau acum Aviola cu fiica lui, Torquata, dar mai era acolo și Valeria. Mușcă din condei ; își aminti de ultima întîlnire cu fiica lui Macro. Nu voise să părăsească Roma, să-l lase pe Lucius singur, cu toate că uzanțele și aerul stătut al orașului impuneau acest lucru unei femei de condiția ei. Lucius o convinsese : „Dar dacă te îmbolnăvești aici, divina mea ? Voi veni să te văd, la Baiae.” Valeria stătuse mult în cumpănă. Înainte de a pleca, îl întrebase dacă s-a despărțit definitiv de Torquata. Îl rugase de mult să-i scrie. Îl rugase ? Îi poruncise ! Lucius întîrzia, mereu, să întreprindă acest pas. N-o dorea pe Torquata de soție. Dar nici să-l minie pe Aviola nu voia, căci acesta știa totul despre participarea lui la pregătirea complotului. N-o dorea de soție nici pe Valeria, din

pricina trecutului ei și a firii ei dominatoare, deși îl ispitesc nespuse frumusețea ei senzuală. Dar, în același timp, se temea de puterea și setea de răzbunare ale Valeriei. Bijbiia, cerceta, șovăia.

— Voi rezolva această chestiune cu Torquata personal, îi promisese la despărțire.

Lucirile scăpărătoare din ochii Valeriei îi spuneau : Oricum, voi face cu tine tot ce voi pofti. „Nu vei face ! se înverșunase el în gând. În momentul de față, am un scut în fața căruia tu ești mică, mică de tot !“ A plecat. Scrisori pline de fraze amoroase făceau neîncetat drumul de la Roma la Baiae și altele, încărcate de reproșuri, de la Baiae la Roma.

Nu. Anul acesta, din păcate, nu voi vedea frumoasa Baiae, dragul meu Seneca ; nu mă voi bucura de plăcerea mării, și, mai cu seamă, de agreabila ta tovărășie. De aceea îți scriu această scrisoare atât de grabnic. Te vei întreba, desigur, ce-mi apasă inima, scumpul meu, cel mai drag. Un lucru ciudat : am vrut să-l vizitez pe senatorul Ulpus. Nu m-a primit. I-am scris. Mi-a restituit scrisoarea fără s-o deschidă. Nu iese din casă. Nu primește pe nimeni. Dar de ce nu l-a primit pe fiul lui Servius Curio, al cărui bun prieten a fost ? Nu înțeleg. De unde și rugămintea mea : n-ai vrea să-mi deschizi tu poarta casei lui Ulpus ?

„Seneca e singurul om care ar putea să obțină acest lucru. Trebuie să izbutească. De ce se ferește Ulpus de mine ? De ce mă ocolesc și ceilalți senatori ? Parcă le-ar fi silă de mine. Oare. în clipa în care Caligula fusese proclamat împărat, mai puteam face altceva decât să zădărnicesc orice încercare din partea republicanilor de a răsturna situația ? Ar trebui să-mi fie recunoscători că am înăbușit la timp acțiunile inutile ale unor rătăciți

și am șters toate urmele complotului ce fusese pregătit ! Și, în primul rînd, Ulpus ar trebui să-mi poarte recunoștință. Dar el și ceilalți senatori își închipuie că tata și-a luat viața nu pentru că-și pierduse orice speranță în restaurarea republicii, ci din pricina mea !“

Lucius izbi cu stilul în masă și sări în sus, ca ars. Strigă spre peretele din fața lui :

— Eu am gîndit bine, ca un om de stat, nu ei ! Întreaga desfășurare a evenimentelor a dat cîștig de cauză credinței mele în inima bună, măreață, a lui Caius Caesar. Ah, da, știu eu de ce se umflă în pene, tilharii, de ce fug de mine ; de ce Ulpus îmi închide poarta în nas !

O singură explicație pot găsi pentru comportarea lui Ulpus față de mine. Tu însuși ai caracterizat această însușire drept dăunătoare pentru omenire : invidia, da, invidia, citesc și în ochii altora. Mulți sînt acei care mă evită. Fug de mine, de invidie că împăratul m-a ridicat atît de sus, că mi-a acordat cîntea de a fi membru în consiliul imperial, mie, celui mai tînăr dintre senatori.

Lucius apăsă tare pe stil, ca și cînd ar fi vrut să dea acestor cuvinte un accent deosebit de puternic ; ca și cînd ar fi vrut să se convingă singur de veracitatea celor scrise. „Da, da, asta este, invidia otrăvită a celor mici față de cei mari.“ Zîmbi cu satisfacție. Continuă să scrie :

Adeseori, cei mici îi invidiază pe cei...

Nu fu în stare totuși, să scrie cuvîntul „mari“. Medită o clipă, apoi scrise ...puternici, iar acest sorț amar mi-a căzut acum mie.

Numai pe tine, pe spiritul tău strălucitor, scumpul meu, mă pot bizui... și voi aștepta cu nerăbdare sosirea solului cu mesajul tău...

Încheie scrisoarea. Făcu pergamentul sul și-l introduse într-un toc de toată splendoarea.

După zece zile, primi răspunsul filozofului. Trecu repede peste fraza de salut și citi :

Aviola se află la Baiae cu fiica sa, Torquata, logodnica ta. Îți doresc din toată inima această fată fermecătoare, dar totodată te invidiez. Te invidiez în primul rînd pentru fidelitatea ei, căci la ospățul pe care Aviola l-a organizat după sosirea lui aici, mulți dintre tinerii nobili romani i-au dat tîrcoale, dar fără rezultat. Tu ești fericitul care i-ai închis inima în pumnul tău... Căminul vostru va fi un adevărat paradis...

„Fericit... fericit. Te înșeli, filozofule ! Ce știi tu ? Nu știi nimic ! Nu sînt fericit. La ce-mi ajută mie fidelitatea Torquatei ? Visasem cîndva să-mi înfirip un cămin alături de ea. Acum nu-l mai doresc. Ah, cealaltă ! Valeria ! Iată focul în care aș fi vrut să mă mistui, și apoi să renașcă și din nou să mă mistui în el. De fiecare dată cînd mă întîlnesc cu ea, simt cum mă iubește cu o dragoste sălbatică, din inimă — așa cum, trecînd peste toate, o iubesc și eu. Cît de vie e în mine imaginea ei, zi și noapte, mereu la fel de răscolitoare... Dar nu-mi pot dori căminul alături de ea ! Nu, nu Curio nu-și poate îngădui acest lucru !“

Lucius înghițea rîndurile, căutînd numele lui Ulpus.

Nu, scumpul meu cel mai drag, în privința aceasta nu pot să te ajut ; deși regret foarte mult,

nu pot. Cine sînt eu, un om supus erorii, în fața distinsului bătrîn care, chiar dacă ar greși acum, se înalță deasupra capetelor noastre, fire de iarbă în bătaia vîntului, ca muntele Etna încins de focul lăuntric, pur și imaculat ca zăpada, de o cinste ce nu poate fi compromisă ?

Lucius citea cu fălcile încleștate. „Da, acesta-i motivul pentru care îl urăsc. N-are decît să se stingă, să înțepenească în fortăreața lui întunecată ! Cînd nu va mai fi, voi răsufla ușurat. Pe urmă, nimeni nu-mi va mai aminti, nici măcar prin existența sa, de trădarea mea. Dar ce-mi veni ? Mi-am pierdut mințile ? Ce fel de trădare ? A vedea lucrurile lucid, a soluționa cu clarviziune și înțelepciune o situație încurcată înseamnă artă diplomatică, nu trădare. O, tu, bătrîn naiv și senil ! Descreieratul !” Lucius zîmbea, dar zîmbetul lui era numai pe buze, în timp ce în gît i se puneau noduri de amărăciune și rușine.

Imi scrii că și alții, ba chiar mulți, te ocolesc, iar tu vezi motivul în invidia lor. Desigur, în epoca noastră — și oare cînd va fi altfel ? — invidia este una dintre racilele cele mai blestemate. O cunoaștem cu toții, căci invidiem și tinerețea, și sănătatea, nu numai bunurile și onorurile. Dar socot, dragul meu Lucius, că aș fi mincinos și ipocrit dacă nu ți-aș spune cum judec eu lucrurile. Eu văd aici nu numai invidia, ci și altceva. Familia ta, neamul tău, se trag din străbuni glorioși ce se pot mîndri cu un Cato ; ei au purtat de-a lungul secolelor pe blazonul lor însemnul republicii. Și tatăl tău s-a mîndrit cu el. Tu ești primul dintre Curioni care și-a schimbat convingerile !

„Pe fulgerele lui Jupiter ! Cum îşi permite să-mi vorbească astfel ? Mă crede cumva un băieţandru care poate fi dojenit de oricine ?“

Aud replica ta la cuvintele mele, dragă Lucius :

— *Dar oare mersul lucrurilor nu-mi dă dreptate mie ? Da. Ai avut dreptate. Mai devreme decît noi toţi ai înţeles măreţia împăratului, căruia îi sîntem îndatoraţi pentru daruri de nepreţuit. Dar mulţi oameni au rămas profund încredinţaţi că trebuie respectată întotdeauna fidelitatea şi intransigenţa. Eu însumi am susţinut întotdeauna că numai un monarh luminat e capabil să stăpînească un imperiu. Eşti deci în drept, potrivit acestei convingeri, să fii de partea lui Caius Caesar. Dar faptul că la primul pas atitudinea ta şi-a adus folea, că dintr-o dată te-ai bucurat de onoruri nemaipomenite pentru un tînăr de vîrsta ta — toate acestea i-au intrigat, desigur, pe acei care într-un asemenea fel de a-ţi schimba concepţiile de viaţă văd trădare şi arivism...*

Lucius dădu cu scrisoarea de pămînt şi o călcă în picioare, furios. „Trădare ! Arivism ! Fidelitate ! Chiar dacă ea înseamnă eroare sau nenorocire ! O, zei din Olimp, cîtă ignoranţă, cîtă anchilozare, cîtă înapoiere ! Ce obrăznicie ! Nici tu nu eşti mai mult decît un biet prostănac, filozoful meu ! Eşti mic, la fel ca şi toţi ceilalţi, mic, de invidie.“ După ce se linişti, ridică scrisoarea, o netezi, şi continuă s-o citească :

...te voi vedea la jocurile organizate în cinstea zilei de naştere a cezarului. E limpede că pentru asta voi veni la Roma. Nici n-aş putea să nu particip la un asemenea eveniment. Vreau să sărbă-

toresc, cu însuflețire, măreția zi a unui stăpînitor care constituie o binecuvîntare pentru omenire “

Ascunse scrisoarea, de teamă să n-o găsească mama. Trimise de urgență un sol la Primus Bibienus și Junius Agrippa, spre a le da de veste că în seara aceea erau invitați de el la lupanarul „Pîntecele Venerei“ unde se spune că ar fi sosit niște splendori de curtezane din Alexandria. Brațele unei asemenea femei sînt ca un fluviu al uitării; și tocmai de asta avea el nevoie acum, cel mai mult.

39

Pîlnia aurie a trompetei împrășcă fulgere în bătaia soarelui. Fălcile umflate ale trîmbișului lucesc de roșeață și din pîlnie țîșnește un zgomot prelung, deschizînd drumul celor două căruțe : tututu, tututu !

Iapa neagră, înhămată la prima căruță, are harnașamentul împodobit cu zorzoane sclipitoare ; pe cap îi flutură un pompon cu pene roz de flamingo. Gonește de trei ore tropăind zglobie pe cuburile de piatră ale Viei Cassia. În căruța pictată cu flori roșii, Lucrinus, cu un turban verde pe cap, stă to-lănit printre ranițe și, din cînd în cînd, suflă alene din trîmbiță. Lîngă el, Volumnia ; în mîna stîngă ține hățurile, iar cu dreapta pocnește din bici.

Carele grele, venind încărcate cu mărfuri de la Roma, se dau deoparte spre marginea șoselei, lă-sîndu-i pe zănaticii călători să le-o ia înainte, iar căruțașii cască gura după ei.

Volumnia arată ca o tarabă de iarmaroc în toată splendoarea ei. E înfăşurată într-o mantie de culoarea indigoului, presărată de stelute argintii ; în părul ei galben ca paiul, pieptănat în formă de căpăţină, filfiie panglici purpurii ; de lobii urechilor îi atîrnă nişte perle mari, mantia e prinsă, pe umăr, cu o fibulă de aur, iar pe mîna-i groasă, dezgolită, străluceşte o brăţară de fildeş.

Neciopliţii au oprit catîrrii în loc. Se holbează la parada ce li se desfăşoară prin faţa ochilor. Nici prin gînd nu le trece că aurul ar putea fi imitaţie, că fildeşul nu-i decît os de taur lustruit, iar perlele — nişte mărgele şlefuite din sticlă egipteană. Cu siguranţă că n-au băgat de seamă acest lucru, furaţi de pitorescul vechiturilor din recuzita comedianţilor.

În a doua căruţă, trasă de un sur tărcat, împodobit cu un panaş de pene albe pe cap, se află instalaţi cinci inşi. Cu excepţia lui Fabius, toţi sînt nişte pirpirii, astfel că greutatea căruţelor e aproximativ egală. Aceştia din urmă, deşi nu sînt gătiţi atît de ţipător ca Volumnia, se cunoaşte totuşi, de la prima vedere, că ţin de breasla actricească. Quirina e îmbrăcată în sindon verde — coama neagră îi cade pe spate, Pamphila într-un sindon trandafiriu, cu o coroană din frunze de iederă peste părul bălai ; Muranus, cu părul lui cîrlionţat, poartă o tunică violetă, şi, în sfîrşit, Gravus cel ştirb e înfăşurat, ca o mumie, într-o togă ponosită. Fabius, vizitiul, cu mantia unsuroasă, de culoarea sofranului, aruncată peste umerii săi laţi, se strîmbă ştrengăreşte la trecătorii din jur.

Tutu, tutu, tututu !

Strigătul metalic zboară înainte din trompeta lui Lucrinus, conducînd, mai departe, banda aceasta

veselă și pestriță, care-i intrigă pe călătorii de pe Via Cassia, cu țițetele, gesturile și râsul ei voios.

La fiecare tavernă face popas. Actorii dau năvală în cârciumă, ca o apă revărsată, și întorc totul pe dos împreună cu băutorii de vin ieftin aflați acolo. Ei sînt „gazeta vie“ care răspîndește în afară știrile cele mai noi aduse de la Roma, văd tot, știu tot, pretutindeni își vîră nasul, trag cu urechea, și din toate trag foloase. Cu toții se pricep să arunce o vorbă măgulitoare sau o glumă. Și de la fiecare știu să stoarcă un bănuț ; pentru un sestert varsă lacrimi de crocodil, pentru următorul rîd în hohote, se lasă ospătați, ba mai șterpelesc pe ici, pe colo și cite o găină hoinară.

În schimb, seara, după ce au întins între cei doi pari pînza neagră ce ține loc de fundal, și scena e inundată de luminile multicolore ale felinarelor ascunse în spatele lăzilor, satul începe să trăiască o viață feerică ; un dans zvăpăiat, o serenadă pătimașă acompaniată de o lăută, o bufonerie de te doare și pîntecul de atîta rîs — și iată că datoria e numaidecît uitată, găina iertată. La urma urmei, de ce să nu roadă și bieții comedianți un os, că, vorba ceea, ne-au adus în sat veselia și râsul ?

În fiecare zi, alte meleaguri, altă ambianță, alți oameni. Totul se schimbă în jurul lor ; un singur lucru rămîne mereu același — spectacolul.

Jucau acolo unde-i apuca înserarea, fie oraș sau numai cîteva căscioare răzlețe. Fabius își prezenta, cu haz, ortacii, Volumnia și Gravus făceau jonglerii, Lucrinus îi maimuțărea, neîndemînic, și dădea totul peste cap ; Pamphila și Muranus, se topeau într-un duet amoros pe care invidiosul Gravus încerca să-l strice ; Quirina interpreta dansul nimfei. Cu toții aveau roluri ușoare, doar Fabius, în final, juca ceva mai mult.

Spectatorii îl îndrăgiseră, mai presus de toate, pe *Sannio* al lui *Fabius* — un fel de farsă, din care, însă, ieșeau și unii dintre ei puțin scărmanați. Căci *Sannio* țintea în toate și în toți.

Fabius se pricepea, la un pahar cu vin înainte de începerea spectacolului, să stoarcă de la oameni tot felul de reflecții și simțea numaidecît ce-l durea pe fiecare, cine pe cine îl avea la stomac, și care i-a pricinuit cuiva vreun neajuns. Iar seara oamenii se prăpădeau de rîs cînd *Sannio*, cu obrajii mîniți de faină, și gura vopsită pînă la urechi cu carmin, avînd pe el un sac peticit și o pălărie înaltă de bufon, îl lua în tîrbacă pe sărmanul cetățean, care stătea liniștit printre spectatori și nu bănuia nimic.

— Ha, ha, ha ! Țsta-i vecinul nostru *Emax*, oameni buni ! El a cumpărat pe nimica toată frumusețea aceea de bou și, ca să-și sărbătorească deșteptăciunea, purta boul prin sat ca pe o comoară, cu o coroană atîrnată între coarne, și abia acasă și-a dat seama că a tras după el o pieritură pentru care nu merita nici măcar să-ți strici gura ! Uite, ăsta-i vecinul *Delius*, ăl de trimite copiii să fure smochinele vecinilor ! Și ăsta...

Dar iată că risul răutăcioșilor amuțea ca din senin, cînd *Fabius* nici n-apucase bine să ia la refec păcatele lor. Dădeau din cap nemulțumiți și ascultau morocănoși ce anume încercase fiecare să ascundă în fața satului. Căci *Fabius* nu rămînea dator nimănui, cu nimic. Fiecare își primea porția lui și, pînă la urmă, oamenii ajungeau să se liniștească, să se împace cu ideea că în felul acesta lucrurile se mai limpezeau nițel pe la ei, și asta era bine.

După spectacol, cînd gașca de mimi se urca în căruțe, țărani fluturau din mîini și le strigau să mai vină pe la ei. Apoi stăteau pe loc și priveau

în urma lor ; de mult nu se mai auzea uruitul roților, de mult globul de aur al lunii lumina în tăcere miezul nopții, cînd oamenii se hotărau să se despartă, iar apoi, pe drum, mai reflectau la spectacol, pînă în pragul casei, pînă în pragul somnului...

Quirinei îi plăcea pribegia. N-o supărau de loc neajunsurile peregrinărilor, n-o supăra nici faptul că trebuie să joace seară de seară același lucru. Era fericită că se afla alături de Fabius. Se uita la el cu admirație, și i se părea că el este regele unei țărișoare mici, unde totul era rînduit după porunca lui. Fabius avea grijă de toate, era peste tot. Ridica scena, pregătea făcliile și torțele, întindea draperiile și numaidecît se repezea pînă la căsuța cea mai apropiată unde cerea cu împrumut o masă sau un sipet. Și, firește, Quirina era veșnic în preajma lui, îl ajuta cît o țineau puterile. Avea mîini iscusite și de aceea i-au fost date în grijă costumele. Spăla și cîrpea tunicile, chitoanele, mantiiile, strîngea și puneă bine măștile de ceară, voalurile și cordoanele strălucitoare, repara perdelele și draperiile stricate.

După terminarea spectacolului, lua farfurioara de aramă și se ducea să adune bani de la spectatori. Și iată-l acum, pînă și pe veșnic mofluzul Carus zbîrcindu-și fruntea de mirare și admirație. „Pe aripioarele lui Mercur ! Nu știu cum face puștoaica asta, de adună întotdeauna mai mult decît încercata Volumnia sau decît cocheta Pamphila ? !“

Și din nou uruiau căruțele, pribegind din sat în sat. Actorii își goleau iar sacii cu ghidușii stîrnind rîsul și veselia, făcînd din ziua obișnuită zi de sărbătoare și, pe cît de iute apăreau, pe atît de iute se făceau nevăzuți.

Soarele frigea. Aprilie în Latium e ca iunie pe plaiurile dunărene. Quirina stătea întinsă în iarbă pe spate, cu ochii închiși, de parcă ar fi dormit, dar buzele i se mișcau. Din cînd în cînd, înălța o mîină ca să alunge cîte o muscă sîciitoare. Deodată o umbră se lăsă peste ea. Volumnia se aplecase și așezase în iarbă o strachină : masa de prînz.

— Azi avem pește.

Quirina îi zîmbi, se ridică în capul oaselor, luă strachina în poale și mîncă.

— Dar tu unde ți-ai lăsat prînzul ?

Volumnia își șterse cu marginea chitonului nădușeala de pe frunte și ceafă :

— Acum nu pot mîncă. Căruța asta îmi zdruncină, de fiecare dată, stomacul. Și pe deasupra zăduful ăsta ! Mă miră cum suporti tu arșița asta, fetițo ! Ai să faci insolație !

Quirina îi întinse strachina goală și o privi îndelung :

— Știi, m-am apucat să învăț. E primul meu rol vorbit, și chiar voiam să te rog, dacă nu te superi, să mă ascuți...

Actrița era măgulită că fata îi cerea sfatul. Cu toate acestea, nu-și schimbă tonul ursuz și-i spuse schimonosindu-se la față :

— Mi se pare mie că ești deprinsă să vorbești mai mult cu mîinile și cu picioarele. Dar nu-i nimic. Cine vrea să învețe, învață. Hai, să vedem. Dar uite ce-i, în arșița asta n-am de gînd să înțepenesc. Să mergem undeva la umbră.

Volumnia se instalează comod sub un castan și spuse :

— Gata, dă-i drumul.

Tînăra se depărtă cîțiva pași, se întoarce și reveni iute, ca pe scenă. Se postă în fața Volumniei și începu să toarne cuvintele ca mazărea din sac.

Volumnia o opri :

— Ce-i zorul ăsta, fetițo ? Nu vrei ca oamenii să te înțeleagă ? Vrei ! Hai, ia-o de la început, dar mai rar.

Quirina repetă scena într-un ritm degajat.

— Nici așa, acum ai exagerat, se încruntă Volumnia. Dacă ți-am spus : mai rar, asta nu înseamnă să adormi spectatorii. Încă o dată !

Și scena fu repetată a patra, a cincea, a șaptea oară.

— Și mîna asta, ce-i cu ea ? Dar cealaltă ! Și nu coteodăci cînd trebuie să rîzi ! Și nu uita fața, fetițo, fața ! Zîmbetul trebuie să fie cald, să topească gheața, nu rece, să te facă să îngheți. De-aia jucăm noi acum fără măști, ca să joace și fața !

Fruntea Quirinei se acoperise cu broboane de sudoare. Văzîndu-le, Volumnia îi spuse energic :

— Pentru azi, destul. Ehei, scumpa mea, teatrul nu-i o pîine ușoară. Dar te-ai ținut grozav. A mers din ce în ce mai bine. Miine o luăm de la început.

Fata o privi cu recunoștință și, obosită, se lăsă, încet, pe pămînt.

— Talent ai, ce-i drept. Acu să vedem cum stai cu rezistența. Fără ea, nimeni n-a ajuns actor adevărat. Cînd eram de vîrsta ta, arhemimul mă freca, de-mi scotea și sufletul. Ehei, de cîte ori n-a pus el mîna pe mine ! În privința asta, tu ești mai norocoasă.

Quirina zîmbi ușor spre coroana stufoasă a castanului, cu gîndul la debutul ei. Își amintea de Carus, cum o dojenea pentru orice greșală, cum toți erau uricioși cu ea, nimic nu făcea ca lumea, peste tot încurca, nimănui nu izbutea să-i fie pe plac. Pamphila se strîmba la ea, batjocoritor. Volumnia bombănea, spunînd că s-au descurcat ei întotdeauna fără țopăitoare, de ce nu s-ar descurca

și acum, iar pentru Quirina era limpede că actrița, pe cale să îmbătrânească, era geloasă.

„Am fost geloasă, ca o nebună, își spunea Volumnia, căci eu l-am iubit pe Fabius ca pe nimeni altul. Am fost invidioasă pe tine : pentru el, pentru tinerețea și pentru farmecul tău ; mă podidea plin-sul, și nu puteam să dorm. Îmi venea să-ți scot ochii, să-ți smulg părul. La ce bun, însă ? Ce-aș fi câștigat prin asta ? Și așa, voiam să rămân în preajma lui...”

S-au schimbat lucrurile, gîndea Quirina. Acum se pare că mă iubesc cu toții...

Unde te uita, dădea cu nasul de puștoaica asta, pe toate le făcea cu chef, și scăpăra scînteii, își amintea Volumnia. Nu puteai să nu te uiți la ea cu plăcere, chiar de te rodea invidia. Un sentiment cald îi copleși inima. Asta-i bună, te pomenesti că mă apucă și bocitul. Auzi prostie ! Înduioșarea o făcea să înghită noduri. A venit la mine ca la o mamă.

Se ridică :

— Trebuie să plec.

O privi pe Quirina cu gingășie, dar în timp ce se depărta, îi spuse aspru :

— Dacă ai nevoie de ceva, vino... ca la o mamă.

Nici n-apuca bine trupa să poposească pe undeva, și copiii dădeau năvală din toate părțile și înconjurau căruțele, atrași de coloritul lor viu. Desculți și cîrlionțați, urmăreau cu un pios respect orice mișcare a actorilor. Căscau ochii mari, înghițind cu nesaț podoabele de bilci pe care Quirina și Volumnia le descărcau din căruțe. Ștregarii, plini de praf, erau fericiți dacă li se îngăduia să dea un pic de ajutor, și să țină, o clipă, în minutele lor mînjite, minunățiile acelea colorate. Îndeosebi

Quirina, cea mai tinăra din trupă, avea întotdeauna în jurul ei un roi întreg de copii. Pe fetițe le gătea cu tot felul de zorzoane strălucitoare și le învăța să facă pași de dans, le spunea snoave și copiii o ascultau cu gura căscată. Îi aduceau de acasă smochine uscate, ba unul dintre micuții ei admiratori i-a adus, o dată, chiar o colivioară în care se afla un pui de sturz. Primi cu bucurie acest dar măreț.

Tărani obișnuiau, seara, după muncă, să vină să mai schimbe câte o vorbă cu actorii. Aduceau cu ei câteva măline sau un pește, să fie ceva de ronțait. Actorii se simțeau printre ei ca acasă, la Roma, în mahalaua transtiberină. Oamenii se duceau la Fabius cu inima deschisă, împărtășindu-i necazurile lor :

— Despre noi ar trebui să scrii și să joci, omule ! Numai că, vezi, povestea noastră n-ar mai avea darul să stîrnească rîsul.

Alții veneau să-i ceară sfaturi pentru treburile lor de fiecare zi : riia la oi poate fi lecuită ? Ce-i de făcut împotriva gîndacilor din hambare ? Boul meu nu mai vrea să mănînce...

Puținele cunoștințe pe care Fabius le avea se datorau lui Marcus Porcius Cato. Lucrarea acestuia *Despre agricultură*, destinată marilor latifundiari, conține o sumedenie de sfaturi practice, bune...

— ...Boului bolnav dă-i să înghită ouă de găină crude. A doua zi freacă un cățel de usturoi cu drojdie de vin și dă-i boului să bea pe nemîncate. Contra gîndacilor ? Unge hambarul, de jur împrejur, cu lut amestecat cu resturi de măline și pleavă. Pentru riia oilor e bună baia cu fiertură de bob, amestecată cu drojdie de vin și reziduuri de ulei.

Îi mai învăța cum se deosebește vinul curat de cel amestecat cu apă, cum se păstrează linteă ; din ce se face o băutură împotriva constipației ; cum se descîntă scrîntiturile ; ce e de făcut cînd taurul e mușcat de șarpe...

Și în timp ce Fabius se ținea de felcerie, Volumnia, isteța ghicitoare, își găsea cîte o victimă pe care o uimea cu talentul ei de a descoperi, de fiecare dată, cîte ceva din trecutul ei ; o povățuia de ce anume să se ferească, și-i spunea de care lucru nu va scăpa, orice-ar face, și, de obicei, aici era vorba de ceva frumos și agreabil...

Primăvara își croia drum înainte, cu lăbuțele verzi ce țîșneau din mugurii lipicioși, iar pe povîrnișurile dinspre miazăzi scliepa în bobocii florilor de migdal.

Via Cassia ducea spre miazănoapte și-i îndrepta bine pe actori spre Trevinianus, unde — la invitația lui Phaedrus — Fabius și trupa sa urmau să zăbovească vreme mai îndelungată. Lăsaseră de mult în urmă Storta, Veja și Baccanum, localități aflate pe fundul unui crater de vulcan stins. Ținta de azi a călătoriei era Villa Paccuviana, latifundiul senatorului Paccuvius. Administratorul moșiei, Perennius, era yărul lui Ganio, soțul Volumniei. Actorii făceau haz : „Volumnia noastră are cunoștințe în tot imperiul ! Se are bine cu pretorienii, cu copoi și cu latifundiarii. Și o necăjea mereu : e cineva cu care să nu fie prietenă la cataramă ? Te pomenești c-o fi și împăratul omul tău ?”

În scîrțîitul leneș al căruțelor, Volumnia le povestea că administratorul Perennius i-a făcut zîmbre de cînd lumea. „De ce atunci — pe goana înaripată a lui Mercur ! — să nu stoarcem ceva

și de la el ? Puțină veselie și ne îndopăm pe o săptămână.“

Vorbeau cu toții deodată, în gura mare ; fiecare se și vedea cu farfuria plină în față ; le lăsa gura apă, drumul se scurta. Soarele începuse să dogorească de dimineață, era zăpușeală.

Abia străbătuseră zece stadii, când Pamphila observă o ceată de *vigili* din Roma, gonind călare în urma lor.

— Lux, spuse pelticul Gravus, înghiontindu-l pe Fabius în spate. Vom avea suită înarmată.

Fabius întoarse capul și strânse din buze. La gluma lui Gravus nu se grăbi să răspundă. Se uita la călăreții care se apropiau în galop și i se părea că fiecare dintre ei are chipul amenințător al lui Lucius Curio. „Așadar, tot m-a pus sub urmărire ! îi fulgeră prin minte. Răzbunare pentru jignire.“ Trase cu coada ochiului spre Quirina. Ședea reze-mată de o raniță, cu pleoapele întredeschise, ca să-și ferească ochii de soare, și cânta în uruitul roților. Nu bănuiește nimic, mititica...

Călăreții ajunseră în dreptul căruțelor și comandantul cetei opri caii.

— Cine sînteți ?

Gravus își umflă pieptul de porumbel și declamă :

— Noi, distinsul meu domn, sîntem o societate de actori din Roma. Vestita trupă a lui Fabius Scaurus pe care îl poți vedea aici *in persona*, el e acela care ține în mînă frînele cvadrigei noastre.

Fabius îi arunca priviri furioase lui Gravus. Soldatul zîmbi și își netezi mustața.

— Salve, Fabius ! Tu ești, te recunosc. Încotro ?

Actorul își dădu seama că nu el era faunul vătă-mător pe care-l pîndeau *vigilii* :

— În lume, centurionul meu, să le ducem oamenilor veselie...

Comandantul îi făcu semn cu mîna prietenește, îndemnă calul cu pîtenii și călăreții porniră numai decît la drum, întrecînd căruța din față, de unde Volumnia le trimitea de zor bezele, cu amîndouă mîinile.

Villa Paccuviana era un sătuc pe teritoriul latifundiilor senatorului Paccuvius, care stătea la Roma. În preajma falnicului și impozantului conac se aflau grajdurile de cai, tauri, boi și vaci, un saivan pentru oi, crescătorile de păsări, o moară, hambarele, magazile, coșarele, presele de ulei, teascurile de vin, cuptoarele de ars var, atelierele de reparații. În spatele acestor acareturi începeau ogoarele, pășunile, finețele, grădinile de zarzavaturi, livezile cu pomi fructiferi, crîngul de măsline, iazurile, iar pe coastele dealurilor, cît cuprindeau ochii, vii și iar vii.

De cîteva ori pe an, Paccuvius se deplasa pînă aici pentru a storce de la administratorul său cît mai mult. Nu erau vremuri de aur pentru latifundiarilor; agricultura nu mai renta ca odinioară. Acum, munca sclavilor costa prea scump. Sclavii se împuținaseră, vechile surse de sclavi fuseseră secătuite, altele noi nu mai apăreau, căci sclavii erau furnizați mai cu seamă în timp de război. Ațițați de răscoala lui Spartacus, ei nu mai erau acum truditorii de altădată. Munceau fără nici un chef, încet, tulburau bunul mers al lucrărilor agricole, distrugeau uneltele, simulau tot felul de boli, fugeau. Administratorul Perennius, libertul stăpînului, gospodărea trăgînd spuza pe turta lui, umplîndu-și buzunarele, ca orice administrator. Vlăguia pămîntul, fărîmița ogoarele, livezile de măsline și viile le lăsa în paragină. Pentru ca adminis-

trația lui să nu se destrame de tot, arenda o bună parte din pământuri colonilor — proprietarii unor mici gospodării în comun — în schimbul plății în natură și al îndatoririi acestora de a munci pe latifundiile stăpînului. Atît. În rest, soarta gospodăriei nu-l mai interesa.

Căruțele înaintau greu din pricina hîrtoapelor drumului de țară. Cerul se acoperise de nori, vîntul de miazăzi ce sufla dinspre mare se mîniase sălbatic, anunțînd furtună. Volumnia și Fabius plesneau caii, căruțele uruiau zgomotos pe drumul desfundat, săreau la tot pasul, iar cei din spate mai-mai să-și muște limbile de atîta zgîlțuit. Era aproape de amiază, nu mai aveau mult pînă la destinație, dar, pe neașteptate, se stîrni o vijelie cumplită care frîngea tulpinile plopilor tineri, îndoaia pinii aplecîndu-le coroanele pînă la pămînt, iar norii de praf îi izbeau pe actori drept în față. Pe trupurile lor transpirate nisipul se lipea nesuferit. Vizitii dădeau zor cît puteau, Paccuviana era acum în bătaia ochiului, se și simțea venind dintr-acolo duhoarea latrineilor înainte de ploaie, iar prin perdeaua vârtejului de praf se zăreau coloanele de marmură de la intrare.

În clipa aceea cerul se sparse. Șuvoaie de apă potopiră oameni, cai, căruțe, drum ; fulgerele scăpărau, tunetele trosneau și, în acest vacarm infernal, actorii, uzi pînă la piele, intrară pe poarta conacului. Sclavii le ieșiră repede în întîmpinare și traseră căruțele la adăpost, sub un șopron proptit în stilpi, unde se păstrau uneltele gospodărești.

După ce-și schimbară hainele, administratorul și soția sa îi primiră pe actori, ca niște amfitrioni aleși.

— Casa mea e casa voastră, li se adresă zgomotos Perennius, ca și cînd ar fi fost el proprietarul

moșiei, în timp ce ochii lui mari se plimbau cu poftă peste nurii dezgoliți ai rubedeniei sale. La rîndul ei, doamna Perennius îi zîmbea grațios și plină de admirație actorului Fabius.

— Vai, se poate, cine nu-l cunoaște pe celebrul Fabius Scaurus ? Te-am văzut, personal, la Roma. Fiți cu toții bineveniți în casa noastră !

După care luară loc în triclinium la un prînz bogat, cu tot felul de bunătăți aduse de la crescătoriile de păsări ale senatorului Paccuvius. Soția administratorului îl așează pe Fabius alături de ea. Îi turna vin în pahar cu propria-i mîină și nu-l mai slăbea cu zîmbetele și amabilitățile. Și el îi suridea cu gura plină de friptură de curcan, se uita cu ostentativă admirație la umerii ei albi, și-i răsplătea măgulirile cu vîrf și îndesat. Cînd se nimeria să-i facă un compliment mai aparte, atingea discret, pe sub masă, sandaua Quirinei. Dar fata mesteca de zor ca să n-o pufnească rîsul. Actorii erau adevărați făcători de minuni : nici n-apuca sclavul să așeze bine pe masă platoul încărcat, că nu mai rămînea nimic în el. Binecuvîntată fie Volumnia și rubedeniile ei !

După-amiază, sclavii îi ajutară să pregătească scena pentru vechea farsă despre pantofăreasa infidelă. Mormăiau veseli, furtuna îi scăpase de truda obișnuită, în cinstea actorilor astăzi aveau să capete și ei carne, și, pe deasupra, li se oferea prilejul să vadă și ei o comedie hazoasă. Pe fețele lor negre, dinții sclipeau de bucurie.

O lovitură în talerul de aramă.

Pe scenă își făcu apariția Fabius ; își scoase, cu efect, de pe umeri *ricinium*-ul ¹ ce-i acoperea tunică galbenă pe care Quirina îi cususe niște cer-

¹ *Ricinium* — o bucată de stofă pătrată, care se purta jumătate pe cap, jumătate pe spate.

culețe roșii. Juca, în această tunică, pentru întâia oară. Ciupi din strunele chitarei, Quirina intră repede în scenă și, cu un dans, deschise spectacolul. Apoi începu farsa.

Pantofăreasa infidelă e o veche pantomimă, romană. Frumușica Flora îi pune coarne soțului ei, pantofarul Sextus, cu calfa acestuia, Primus. Surprinsă asupra faptului, ea declară că Primus o vindecă de tremurici.

În rolul Florei juca astăzi Volumnia, dornică să strălucească în ochii administratorului. Își țuguia buzele în timp ce simula pudicitatea și asculta sfioasă, ca o copilă, cuvintele seducătoare ale calfei — Muranus. În înflăcărarea lui amoroasă, Muranus își dădea ochii peste cap, ofta, ca din dragoste. dar mai curînd din pricină că nu-i ajungeau brațele ca s-o cuprindă de mijloc pe voluminoasa Volumnia. Îndrăgostiții se topeau în îmbrățișări. cînd pe scenă se furișă pantofarul Sextus — Lucrinus. Scrișnind din dinți, își trase la iuțea mantia de pe el, ținînd-o în față, ca pe un paravan. De sub mantie își urmărea nevasta necredincioasă tremurînd în brațele iubitului. Cei doi, după ce schimbă între ei drăgălășenii și mîngîieri gingașe, merșeră, cu curaj, mai departe. Seducătorul Primus începe să se dezbrace. Lucrinus încremenește. Primus își agață tunică de mîna pantofarului ! Și iată-l pe pantofar ținînd de sub mantie, furios la culme. Flora scoate un chiot de spaimă, Primus cîșă la fugă...

În hărmălaia aceea sosește în grabă supraveghetorul de sclavi. Iritat, îi șoptește ceva la ureche administratorului. Perennius sare ca fript, se strecoară printre sclavii împrăștiați pretutindeni și dispăre.

Pe scenă răsunau ultimele versuri ale trivialului cuplet, declamate și acompaniate la chitară de Fabius :

...spuse Flora, în timp ce dumnealui zbiera :

*— Nu pricep de ce atâtea vorbe strici,
Ce, nu crezi ? Mă lecuia de tremurici...*

Și Fabius își înalță glasul :

*Mult prea îngustă-i a lui Sextus scăfirlie
Ca să înțeleagă-n asta bășcălie.
Și apucînd în grabă un ciomag
Nevestei îi veni pe loc de hac !*

Doamna administratoare se strica de rîs în jilțul ei, și nu mai contenea cu aplauzele. Actorii făcură plecăciuni de mulțumire, spectatorii se ridicară de pe locurile lor. Apoi sclavii fură mițați, de supra-veghețor, în curte. Aci trecu printre ei, ca un foșnet, știrea că sclavul Agripor a fugit ! Administratorul poruncise să fie trimiși pe urmele lui ciinii de vînătoare ! Albul ochilor lucea înspăimîntător pe chipurile întunecate. „Vai nouă ! Cîți dintre noi își vor pierde capul ?“

Două felinare risipeau întunericul din hambar. Actorii se demachiau în tăcere. Băgaseră de seamă că administratorul plecase înainte de a se termina spectacolul. Erau consternați și se gîndeau ce anume s-a putut întîmpla.

Lucrinus își spăla mîinile de cleiul cizmăresc, Muranus și Pamphila adunau fardurile în cutie. Volumnia se pieptăna cu grijă, căci urma să-l întîlnească pe Perennius, firește, după ce soția acestuia avea să adoarmă. Quirina împături vălul verde al nimfei, se așeză pe o lădiță și, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele, îl privea, de jos, pe

Fabius. Acesta își scoase tunica cea nouă cu cercurile roșii, și, despuiat pînă la brîu, își ștergea de pe față ultimele resturi de fard, zîbindu-i fetei, pe sub streășina mîinii.

Bîzîitul muștei, prinsă într-o pînză de păianjen, era unicul sunet ce tulbura tăcerea încordată.

Deodată, ușa hambarului scîrții, Gravus se strecură înăuntru și o închise repede în urma lui. Toți erau cu ochii pe el.

— În timp ce jucam, a dispărut un sclav — cică ar fi pornit pe urmele lui... cu cîinii...

Tăcerea ce se așternu fu spartă de șoapta Quirinei :

— Și ce se va întîmpla dacă-l prind ? Văzînd că nimeni nu-i răspunde, se întoarce spre iubitul ei : Spune-mi, ce se va întîmpla ?...

— Cînd aveam cincisprezece ani, stăpînului meu i-a fugit un sclav. Pentru treaba asta, zece sclavi au fost răstigniți, ceilalți, printre care și eu, am încasat cîte cincizeci de lovituri pe spinare.

În lumina pîlpîitoare a felinarului, Quirina zări pe spatele lui Fabius niște cicatrici. Se cutremură. Și din nou se făcu liniște.

De departe răzbătea pînă la ei un murmur melodios. În jurul gropilor de gunoaie, unde se aruncă resturile de mîncare, sclavii obișnuiesc să se adune seara, după muncă. Discută, cîntă, tac, toți laolaltă. Stăpînul îngăduie acest lucru, căci sclavii sînt păziți de supraveghetori cu cîini de vînătoare. Din murmurul acela mocnit, țîșni o voce guturală. Cîntecul sună prelung, cu o notă tristă :

*O galbenă gazelă, ca soarele-nserării
Se rătăci odată bezmetică-n pustiu.
De cinci ori stinse lună lucrarea ei de gheață,
De cinci ori sfîntul soare pe creste coborî.*

*Dar galbena gazelă pierduse urma turmei —
Ea rătăcea stingheră și moartea o așteaptă,
Depart de surate, ah, galbena gazelă...*

Cîntecul se întrerupse. Lătrat de cîini, tropăit de picioare. Aproape, din ce în ce mai aproape. Strigăte, văicăreli. Actorii încremeniră. Glasul administratorului era tăios ca un brici :

— Va să zică, n-ai vrut să fugi ? Te-ai ascuns, doar, ca să poți înfuleca în tihnă slănina furată ! Gura ! Nu-mi miorlăi tu mie aici ! Supraveghetor ! Cincizeci de lovituri pe spinare ! După aceea, o săptămînă în *ergastulum*¹ cu picioarele în butuc. Te învăț eu minte, lepădătură !

Văicăreliile se întetiră. Se auzea cum, printre sughițuri de plîns, sclavul cerea îndurare ; zadarnic, fu tîrît pe jos — îl duc la stîlpul din fața *ergastulum*-ului, își spunea Quirina.

Volumnia lăsă, pe neașteptate, pieptenul din mină. Nu se mai duce la întîlnire. În zadar o va aștepta administratorul.

— Plecăm ? se adresă ea lui Fabius.

Acesta înțelese și încuviință din cap.

Gemetele condamnatului se depărtau, slăbeau tot mai mult, amuțiră de-a binelea ; nici lătratul cîinilor nu se mai auzea. Se așternu o tăcere încrîncenată, doar musca din pînza de păianjen mai bîzîia.

De afară nu răzbătea pînă la ei nici un sunet. Nici văicăreala, nici suspinele celui torturat, dar Quirina le auzea pe toate. În urechi sîngele îi bătea ca o toabă ; i se părea că visează, atît de nefirești erau zgomotele acelea, strigătul acela care se înălța mereu, tot mai sus, atît de înspăimîntător era

¹ *Ergastulum* — închisoarea pentru sclavi.

scena aceea nevăzută, atît de înfiorător era zumzetul muștei prinse de pînza de păianjen.

Se lipi de Fabius tremurînd din tot corpul.

— Fabius ! Cincizeci de lovituri ! Asta-i îngrozitor !

Îi netezi părul. Se aplecă aproape de capul ei, și-i șopti încet, mîngîietor, ca și cînd ar fi liniștit un copilaș speriat :

— Vezi, Quirina, a scăpat ușor. Cincizeci de lovituri nu-i moarte de om. Rezistă el. Rănile se vindecă, se usucă, se scutură și iar o să-i fie bine. Doar cîteva cicatrici îi vor rămîne. Durerea o să-i treacă, iar mîine va vedea din nou soarele ! Putea foarte bine să-și piardă capul, e doar sclav.

Fabius îi ridică fața în sus, o lipi de obrazul lui și-i spuse aproape de buze :

— Te-ai speriat de un pic de chin ? Și asta ține de viață, draga mea. Durerea ! N-are decît să vină, puțin îmi pasă mie de ea, dacă te am pe tine !

Trevinianum e o mică localitate așezată în amfiteatru pe malul povîrnit al unui lac și cufundată în umbra crîngurilor de migdali și a salcîmilor stufoși. În piață, prin țeava de carpen a fîntînei de marmură, se scurge apa cristalină a unui șipot ce coboară din munții Sabatini.

Căruțele cotiră pe o străduță în pantă și, însoțite de copii și de cîini, urcară pînă în dreptul unei căsuțe albe, ferecată ca o comoară. Fabius ciocăni cu putere în poartă. Îi deschise un bărbat ceva mai în vîrstă decît el, dar mult mai scund și mai îndesat ; părul ca de arici, fața acoperită de barbă. Chipul lui, posomorît, se luminea numai decît în clipa în care-l recunoscă pe oaspete ; ochii, reci, ca niște ace de gheață, căpătară o lucire caldă. Îl îmbrățișă pe Fabius, îmbrățișă întreaga trupă,

chiar și pe cei trei mai tineri pe care îi vedea pentru întâia oară. Îi ajută să tragă căruțele în curte și să deshame caii. Acesta era Phaedrus, cunoscutul autor de fabule.

Macedonean de origine, Phaedrus își petrecuse tinerețea ca sclav la curtea lui Octavianus Augustus. Împăratul îl eliberase din sclavie pentru a se putea dedica fabulelor pe care, la început, le pasițișa după Esop, iar mai târziu le compunea el singur. Cu timpul începu chiar să și le multiplice, mîndru și orgolios la culme de roadele muncii lui. Curînd însă avîntul lui luă sfîrșit. Sejanus, omul de încredere al lui Tiberius, se regăsise într-una din fabulele batjocoritoare ale poetului și-l trimisese pe autor în fața unui tribunal în care el însuși fu acuzator, martor și judecător. Phaedrus a trebuit să plece în exil. După uciderea lui Sejanus, întorcîndu-se în patrie, nu se mai stabili la Roma care fusese atît de ingrată cu el. Din veniturile obținute de pe urma fabulelor sale, care puteau fi iar multiplicare, își cumpărase o căsuță în Trevinianum, departe de Roma, departe de lume.

În timp ce-și conducea oaspeții prin grădina în terase, fabulistul se interesă de cunoștințele lui din Roma. Pe una din terase se înălța o pergolă ; niște stîlpi mărunți, ionici, din tuf șlefuit, susțineau acoperișul de pe care lăstarii de viță cădeau pînă la pămînt. Se așezară sub umbrar în jurul unei mese mari de piatră și Phaedrus, împreună cu sclavul său Tranio, aduseră oaspeților pîinișoare mici, albe, slănină, brînză de oi și vin. Într-un colț al pavilionului, pe un soclu de gresie, se afla o fiară de marmură gălbuie.

— Pe asta n-ai avut-o, spuse Fabius care mai fusese pe aici de cîteva ori. O pisică ?

Phaedrus zîmbi. Zîmbetul era puțin schimonosit, ușor batjocoritor și sceptic în același timp :

— Este emblema Romei noastre. Lupoai ca a încetat de mult să mai fie. I-a luat locul pisica. Asta e o veche lucrare etruscă. Mi-au adus-o niște țărani care au scos-o dintr-un cavou unde păzea liniștea unor străvechi locuitori ai acestor meleaguri. Precum se vede, n-au avut o părere prea bună despre concetățenii lor, se strîmbă Phaedrus, dacă au fost nevoiți să-și asigure în felul acesta liniștea postumă. Etruscii s-au prefăcut de mult în praf și cenușă, pisicile ies din morminte, dar neîncrederea omului în om e tot ca odinioară, dacă nu chiar mai mare. *Nil novi sub sole*¹, amice.

— Roma e plină de pisici, țină să sublinieze Grăvus, și fabulistul interveni cu promptitudine :

— Și tot la nimic nu ajută, nu-i așa ? *Homo homini lupus* ; așa a fost pe timpul lui Plautus, așa e și acum. Apoi continuă rîzînd : Și totuși, fiara asta mi-e mai simpatică decît statuile zeilor și ale cezarilor. Pe ăștia nici nu-i am aici.

— Phaedrus al nostru înțelege frumosul altfel decît bogătașii din Roma, spuse Fabius. Priviți : în locul lui Apolo, o lăută din lemn de ilex, la care cîntă adierea vîntului ; în locul statuii împăratului — un pui mlădios de ienupăr.

— Oare coloana încolăcită de iederă e mai puțin frumoasă decît „Cizmulița“ noastră ?

Oaspeții și gazda rîseră cu poftă.

Phaedrus completează :

— Lucrurile, ca și oamenii, nu sînt numai ceea ce sînt, ci mai cu seamă ceea ce vrem noi să vedem în ele.

Din pavilion se deschidea perspectiva splendidă a munților Sabatini. Căsuțele, ca niște cubulețe

¹ *Nil novi sub sole* (lat.) — nimic nou sub soare.

albe, se înșirau pe terasele ce coborau spre oglinda argintie a apei. Acoperișurile, drepte, erau îngrenate cu pietre, și un fum subțire, cu miros plăcut, se legăna deasupra lor ca plasele pescarilor ce se uscau, legate în pari, pe malul lacului.

— De câte ori vin aici, nu mă mai satur admirându-ți casa, mărturisea Fabius, în timp ce amfitrionul turna vin dintr-o amforă în cănilile de lut. Nu mă mir de loc că aici nu-ți mai aduci aminte de Roma.

— Cred că aici scrisul îți merge de minune, se auzi vocea Volumniei. Totuși, să fii atît de singur...

Phaedrus își aruncă ochii spre eroina îmbătrînită.

— Da, scrisul îmi merge bine. Iar omul cînd e singur nu e într-o tovărășie proastă.

— La ce lucrezi acum, dragă Phaedrus ? Scrii mult ? îl întrebă Gravus, mestecînd din greu slămina.

— Am gata cîteva fabule noi.

— Și cînd le dai drumul ? îl iscodi Fabius, plin de curiozitate.

Din nou zîmbetul acela ironic și sceptic.

— Cînd va binevoi distinsul Sosius ; căci eu nu renunț la onorarii în folosul preadistinsului său buzunar, cum fac poeții Romei, și nici la băutură nu mă duc cu el. Își netezi barba blondă, apoi urmă : Deocamdată le citesc pescarilor din localitate. Una dintre fabule le-a plăcut atît de mult, încît au trecut-o din gură în gură pînă au făcut din ea un cîntec. Dar, drept să vă spun, cînd o ascult, stau singur și mă întreb dacă a mai rămas sau nu, în ea, ceva din Phaedrus ?

— Și cum e cîntecul acela ? întrebă Quirina.

Poetul se împotrivi. Nu știe să cînte. Oaspeții

il rugară stăruitor. Mai făcu nazuri, dar pînă la urmă se înduplecă :

*În micuța mea ogradă
Se-nălța o mîndră zadă.
O capră tîrcoale-i da,
Și cu poftă ronțăia :*

*Frunze, crengi — ce nimerea
Și de iezi nici că-i păsa.
Copacul l-a ronțăit,
Dar lapte tot n-a țîșnit.*

*Văd augurii : ce minune !
Și pe dată prevestesc :
Din capră, în loc de „măslina”,
Versuri duioase țîșnesc.*

Dintr-un tufiș, țîșni o mierlă speriată, căci glumeții din pavilion intonasera ultimul catren cu atîta poftă, încît, ce-i drept, nimeni nu mai putea dormi.

— Și cum e cu onorariul ? sughiță Volumnia, printre hohotele de rîs.

— Cum să fie ? La fel ca și cu celelalte fabule. Nu pot să mă laud că-mi curg bănuții, în schimb pește am pe săturate. Și Phaedrus încheie mulțumit de sine : Treviniani știu să-și prețuiască poetul.

Quirina asculta cu gura întredeschisă. Și-l închipuise cu totul altfel pe autorul de fabule, despre care știa multe din spusele lui Fabius. Era puțin dezamăgită. Poeții din Roma, cunoscuți de ea, erau cu toții tineri patricieni, șlefuiți, superbi la înfățișare. Omul acesta furios, cu limba ascuțită, nu arăta de loc a poet, își spunea ea, în gînd. Și, pe deasupra, mai trăiește și atît de departe de Roma !

Ochii îi alunecaseră peste acoperişurile Trevinianului ; fără să vrea rosti cu o naivă sinceritate :

— Cum văd, prea mulţi ascultători nu ai pe aici.

Phaedrus întinse gîtul ca un melc ieşit din cochilie, îşi aţinti spre fată ochii ca nişte trompe şi spuse cu un aer de superioritate :

— Mai bine douăzeci buni decît două mii din aceia care nu sînt în stare să desluşască adevărata artă !

Fabius se grăbi să repare gafa Quirinei :

— A! dreptate. În provincie e un public mai recunoscător decît la Roma. Ochii începură să-i ridă : E drept, şi noi sîntem din Roma, cu toate acestea, sperăm că ne vei socoti vrednici să ascultăm o fabulă de-a ta. Dar una de care eşti sigur că-ţi aparţine !

— Da, da, te rugăm ! interveni Volumnia, cu buzele ţuguiate. Ceilalţi i se alăturară.

Phaedrus abia aştepta acest moment. Totuşi, se mai lăsă puţin rugat, apoi îşi netezi cu degetele părul răvăşit şi recită pe dinafară, una după alta, fabulele *Lupul şi cîinele*, *Leul rege şi maimuţa*, *Barba caprelor*, *Vulturul şi cioara*, *Vulpea şi şarpele* şi încă multe altele, toate pline de haz şi bogate în tilcuri.

Cel mai mult le merse actorilor la inimă fabula : *Cucul, privighetoarea şi măgarul* :

*Vrînd s-o înfrunte odată pe privighetoare,
Cucul şi-l alese arbitru pe măgar,
Să-l premieze dînsul pe cel ce-î mai cu har !
Deschise cucul pliscu-n întrecerea cea mare
Şi după cucu-cucu, cîntat cu voce tristă,
Porni privighetoarea cîntarea ei suavă ;
Şi se-auzi în urmă şi judecata gravă*

*Rostită de măgar : Că-i mult prea mult artistă
Privighetoarea, zise, și mult prea rafinată și
stilizată-i —*

*Deci : plină de cusururi. În schimb, atât de simplu,
el, cucul, ne-a cîntat,*

Că, drept să spun, auzul mi l-a fermecat.

Cînd mult prea lungi urechi judecătorul are

Artistul premiat nu-i niciodată mare.

Fabius sări entuziasmat :

— Excelent !

Vacarmul izbucni din nou. Biata mierlă ! În seara aceasta nu mai apucă să doarmă.

Fabius îl luă pe Phaedrus de umeri :

— Îți dai seama ce-ar mai tăia în carne vie fiecare fabulă de-a ta, dacă le-ai transcrie pentru teatru ? Gîndește-te, omule, ce răsunet ar avea de pe scenă ! Hai, scrie-mi una, că te pricepi și la teatru !

Lucrinus care întotdeauna, după ce își îndopa bine burta, ațipea, la auzul cuvîntului teatru ciuli urechile :

— Vă rog, oameni buni, spuneți-i lui Fabius din partea mea ca măcar aici să ne lase în pace cu *tiatrul* lui !

Phaedrus era măgulit de sugestia actorului, dar nu dădea în vileag acest lucru. Dimpotrivă, de ochii lumii, ezita, strîngea din umeri, părea descumpănit :

— Nu știu dacă aș fi în stare, așa cum îți închipui tu... Nici nu văd care dintre fabule s-ar potrivi... dar, în sfîrșit, să încerc. O să mă gîndesc și, cine știe, poate că reușesc să scriu ceva...

Poetul scruta cerul lacului, dar în locul lui vedea amfiteatrul uriaș al teatrului din Roma. Douăzeci de mii de oameni îi urmăresc piesa, aplaudă, iz-

bucnesc în urale furtunoase. Succesul e asigurat ! Cu bine, distinsul meu Sosius ! De-acum încolo nu va mai trebui să aștept pînă te vei îndura să-mi publici cîteva fabule. Voi fi celebru și fără tine !

Se auzi un scîrțîit de pompă.

Tranio, sclavul lui Phaedrus, trăgea apă dintr-o cisternă și în acest timp fluiera o melodie. Fabius arată spre el din ochi :

— E vesel. Se pare că ești un *dominus* cumsecade.

Phaedrus își încreți fruntea :

— Nu sînt *dominus* și Tranio nu e sclav. Mă ajută, iar uneori îl ajut și eu pe el. Eu, fostul sclav, ca și tine, Fabius, știu ce înseamnă viața de sclav. În ceea ce mă privește, am fost întotdeauna de partea sclavilor.

— Din pricina asta ai și avut veșnic de suferit la Roma. Acum, însă, n-ai avea de ce să-ți mai pese. Închipuie-ți : sclavii au ajuns la modă ! În momentul de față, toți vorbesc... ca Seneca. S-a terminat cu inventarul ! Acum sclavii sînt prietenii, frații noștri sărmani, și... ce să-ți mai spun, parcă tu nu știi ! Astăzi ai fi și tu la modă cu convingerile tale. Dacă ai fi la Roma...

Fabulistul îl împunse pe Fabius cu niște ochi sfredelitori :

— Eu, la Roma ?

— Da. Acolo curge acum din fîntîni vin în loc de apă, pe străzi se împart munți de slănină, se aruncă mulțimii bănuți de argint, împăratul e mîină spartă, bunătatea personificată.

Phaedrus închise, sceptic, un ochi :

— Zeii suferă de capricii ca fructele de viermi. Și, zîmbind viclean, spuse : De ce mă ispitești să mă întorc la Roma, cînd tu însuși fugi de ea ?

Fabius se aplecă spre el peste masă, stătu o clipă la îndoială, cu gîndul la dorința lui de a interpreta un rol mare, apoi vorbi :

— Roma a înnebunit, nu mai vrea să știe decît de circ, arenă și sînge. Iar eu nu știu încotro s-o apuc și ce să mă fac. Aiureli cu picioare în fund și bancuri obscene ? Unde o să ajung cu asta ? Mie îmi place să mă bat, pricepi ! rîse amar și continuă înțepător : Dar acum în ce să mă înfig, cînd totul în jurul meu e un adevărat simpozion olimpic ? Privește și tu și ai să te convingi ! Toți sîntem minunați, fără cusur. Împăratul e minunat, senatul — să nu mai vorbim, magistrații sînt magistrali, pînă și pretorienii sînt formidabili ; spune și tu, pe toate Furiile, de ce să mă leg ? Sau, poate, ar fi mai bine să fac și eu cum face scursoarea Romei : să lenevesc și să cerșesc de la stat grîu și două sute de sesterți pe lună ? Ptiu ! Și vocea i se învălui de tristețe. Iată de ce ne-am luat catrafusele și hoinărim ca niște comedianți ambulanti, nu ca actori adevărați. Dar ceea ce facem noi nu-i nici o ispravă. Pentru numele zeilor, scrie-mi o piesă, că n-o fi prăpăd ! Doar ai mai scris teatru !

Phaedrus nu scotea o vorbă. Ciocănea cu degetele în masă, meditativ. Quirina asculta înmărmurită. Nu bănuise că frămîntarea lui Fabius avea rădăcini atît de adînci. Stătea cu ochii agățați de buzele iubitului ; cuta aspră din colțul gurii o speria. Și cînd te gîndești că ea era atît de fericită în acest vagabondaj ! Fabius vorbea înainte :

— Nu cred că o dată cu schimbarea unui cîrmuitor, bun sau rău, toți oamenii devin peste noapte buni sau răi. Nu cred că două, trei cîrpeli și cîteva pomeni vor face din romani o nație feri-

cită. Sorbi cu sete din cană : Arena asta afurisită ! Nouă ne ia pîinea de la gură. Oamenii se distrează numai atunci cînd văd sîngele curgînd. Pe toate trăsnetele, Phaedrus ! Am un subiect pentru tine !

Și continuă cu febrilitate :

— Închipuie-ți arena văzută cu ochiul animalului. Tribunele pline cu fiare — în lojă, leul-rege înconjurat de curtea sa. Tigri în rolurile pretorului și al prefectului. O armată de șacali-pretorienii pîndește în spate ; în rîndurile de jos, vulturii albi-răpitori, deasupra lor păunii și coțofenele, mai sus hienele, măgarii șovăielnici, maimuțele coruptibile și o turmă de oi behăitoare. Și acum, atenție ! Se deschid porțile menajeriei, răsună fanfarele și în arenă apar, împleticindu-se, oamenii ! În tribună urlete, zbierete, răcnete, țipete, mugete : „Străsnic material a ales regele nostru, clasa întâi ! Haideți la luptă, javre viclene ! Înfigeți-vă colții unele în altele ! Mușcați-vă ! Zgîriați-vă, smulgeți-vă carnea de pe voi, să curgă sîngele ! Ei, da, bravo, asta teatru !” Ce zici, Phaedrus ?

Poetul era captivat. Quirinei îi luceau ochii. Volumnia aplauda, Lucrinus izbea cu pumnul în masă. Grozavă idee ! Gravus exclamă entuziasmat :

— Iar menirea piesei e ca spectatorii să se recunoască în aceste fiare, să vadă ce înseamnă setea lor de sînge !

— Da, da, izbucni Phaedrus, încălzindu-se. Ideea nu e rea. Condensată într-o acțiune scurtă, puțină alegorie, ceva mai spune și povestitorul, o ciocnire între fiarele din tribune...

— Da, dar povestea asta are și un clenci, ținu să precizeze Fabius. Spectatorii se vor amuza, chiar

dacă își vor da seama că în piesă e vorba chiar de ei. Dar ce te faci dacă se zbîrlește leul din lojă ?

— O, nu ! Împăratul e generos, fu de părere Volumnia, și toți ceilalți o încuviințară.

— Ți-e teamă ? întrebă Phaedrus, usturător.

Fabius se uită la Quirina. Acum nu mai era singur. Nu putea să uite cît de greu a suportat ea lovitura atunci cînd din pricina *Brutarilor* el a fost tîrît în fața lui Tiberius. Desfăcu brațele, agitat :

— Și oare nu-i cazul să-ți fie teamă cînd te arunci în gura leului ?

Poetul zîmbi :

— Fii pe pace, băiete. O să fiu circumspect.

Și începu să-i prezinte acțiunea, amănunțit, așa cum o vedea el. Soarele se lăsa în asfințit. Oglinda lacului se poleise cu aur. Chiparoșii prindeau o culoare întunecată. Iar cei doi autori, înflăcărați de ideea lui Fabius, se frămîntau sub bolta de iederă cum să dea viață piesei de teatru.

40

De pe toate colinele Romei goarneau răsunau prelung : orașul se trezea în glorioasa zi a celei de-a douăzeci și cincea aniversări a împăratului. Într-o clipită, întregul oraș, cu mii și sute de mii de locuitori, era în picioare. Pînă și palatele senatorilor se înviorară numaidecît, la ora aceasta mult prea timpurie pentru ele. Dar din păcate, și pentru el, și pentru noi, cezarul suferă de insomnie și-i place punctualitatea. Punctualitatea ține de vechile

virtuți eline, chiar dacă uneori e grozav de nesuferită. Dar n-ai încotro ! Deșteptarea ! Grăbește-te cu baia, cu pieptănătura, cu îmbrăcatul, cu micul dejun, căci începe o zi solemnă.

Lucius Curio arăta splendid în timp ce gonea călare, de pe Cîmpul lui Marte, unde își petrecuse noaptea, spre Palatin, întîmpinat pretutindeni de aplauzele plebei, care, de cu noapte încă, populase arterele principale ale orașului. Purta pe piept o armură de argint cu carul lui Helios gravat pe ea. Împăratul îi acordase lui Lucius o deosebită favoare atunci cînd îi dăduse permisiunea de a purta armura de argint, la fel cu armura de aur pe care o purta el, cezarul.

Tînărul senator aruncă frîul calului santinelei aflate la poarta palatului imperial și urcă grăbit scările. Un ofițer îl conduse într-o anticameră unde Macro se afla singur, așezat într-un jilț lîngă o măsută de abanos. Purta o armură cu solzi, ca un simplu ofițer de pretorienii. Se salutară și Lucius luă loc în fața lui. Fereastra mare ce dădea spre balcon era deschisă și prin ea străbăteau pînă la ei larva goarnelor și vuietul mulțimii.

— S-a trezit ? întrebă Lucius.

Macro dădu din cap :

— A făcut și baie. Acum îl piaptănă.

— A dormit bine ?

— Puțin, ca de obicei. Se spune că a colindat prin palat, cu noaptea în cap, ca o stafie.

Pe chipul lui Lucius zăcni un mușchi. Grăjdarul acesta nu va învăța niciodată să se exprime cu-viincios. Nici măcar despre împărat.

— Ai avut ieri o zi tare, băiețas ! i se adresă Macro cu vocea lui răgușită.

Lucius își strînse armura și se încruntă. „Pînă cînd are de gînd să-mi mai spună «băiețaș»? De ce nu se hotărăște odată să-mi spună «tinere»?“

Macro vorbea înainte :

— Parada militară de pe Cîmpul lui Marte a fost o grozăvie ! N-a văzut Marte nicicînd așa ceva ! Și ce deștept ai aranjat ca soldații să strige numai „Caius Caesar“, iar de noi doi nici să nu pomenească.

Tinărul tăcea.

— Ești un bun diplomat, soarele meu de argint, recunosc sincer prefectul. A știut împăratul pe cine să-l aleagă șef al propagandei. Funcție nouă, și ce rezultate strălucite ! Curio va face din ea organul de stat suprem. Dar nu uita că mai ești și senator, și pe chestia asta ar fi trebuit să îmbraci astăzi toga, nu uniforma. Dacă nu mă înșel, ai terminat cu milităria. Dar te înțeleg, băiețașul vrea să se facă remarcant cu Heliosul ăsta pe piept. Hahaha ! Ei, haide, nu te mai burzului așa. Te prinde bine, Valeria o să caște ochii cît cepele cînd te-o vedea.

Macro se ridică în picioare și începu să mărșăluiească prin sală, de parcă ar fi fost pe cîmpul de instrucție.

Lucius se neliniște. Urmărea pasul ferm, cadențat, al prefectului pretorienilor. Spuse cu o prefăcută nerăbdare :

— Cum ? Valeria s-a înapoiat de la Baiae ?

— Păi, te cred. Pentru *El* trebuia, doar, să vină. Dar, mai cu seamă, pentru tine. Haide, haide, nu te mai preface, băiețaș ! Îmi închipui cît ești de dornic s-o vezi. Ei, las-că pînă diseară mai rabzi tu. Se opri în fața lui Lucius. Dar știi tu cu ce ai

brodit-o cel mai bine ? Cu aplauzele acelea din templul Bellonei, cînd împăratul dădea socoteală senatului și poporului pentru activitatea lui de consul. Treaba asta, ce-i drept, a fost aranjată de minune.

— Au fost și motive să se aplaude, nu crezi, Naevius ? i-o plăti Lucius cu un aer de superioritate, pentru acel „băiețuș“.

Macro sesiză numaidecît. „Ia te uită ! Pentru întîia oară îmi spune Naevius. Familiaritate față de viitorul socru, sau o obrăznicie de tinerel încrezut ?“

— Da, ce-i drept, motive au fost, încuviință el. Tot ce a făcut în calitate de consul e formidabil, iar ceea ce a promis că va face ca împărat e curată minune. Isteț flăcău, tinărul nostru cezar. Ce-i al lui, e al lui. Dar mie să nu-mi spui că pentru povestea aia n-ai organizat o gașcă clasa întîi ! Aplauze după fiecare frază — ce mai, strașnic ! O fi costat mulți bani ?

— Ce întrebare ! Oare în casa aceasta contează banii ?

— Ai dreptate, băiețuș ! Efectul contează ! Și pentru asta, tu ai miros bun. Un lucru însă aș vrea să știu : cum de-ai izbutit să aranjezi vrăjitoria aia cu fumul care se ducea drept în sus, cînd vîntul sufla zănatîc. Asta zic și eu ispravă !

— Care fum ?

— Cum, care fum ? ! În timp ce împăratul înălța jertfa în for ca să sfințească sanctuarul lui Augustus... Macro se supără : Față de mine ți-ai găsit să te prefaci ! Ca și cînd nu te-aș cunoaște. Nu-mi place cînd cineva face din mine un tărăghios !

Lucius zîmbi cu un aer de îngăduință :

— Ce-ți veni ? N-a fost nici o ispravă. Altarul e plasat în partea de răsărit a templului, iar vîntul bătea dinspre apus. Iată misterul.

Ministrul îl privi pe Lucius cu invidie, dar îi vorbi fără răutate :

— Toate îți ies bine. Ești născut într-o zodie norocoasă. După care continuă caustic, reluîndu-și marșul prin sală : Mai e de văzut cum ai să te descurci astăzi, la circ. Joci pe o miză mare, băiețuș ! Bagă de seamă. Arată cu ochii spre ușa de stejar. Circul e pasiunea lui cea mai mare, asta o știi ! Mai degrabă faci praf cvadriga și te lași călcat în copite, decît să pierzi. Trebuie să cîștigi, căci altfel, zău, nu știu ce soartă te așteaptă. S-ar putea să te expedieze dincolo de Rin și Valeria ar rămîne fără mire.

De sub pleoapele întredeschise, Lucius îi aruncă o privire plină de ură. „Mirele Valeriei ! Ei, dragul meu, chiar pînă acolo n-am ajuns. Jocul acesta se va sfîrși în curînd. Da, știu. Și tu, și ea sînteți plămădiți din fier. Nu știți ce înseamnă a bate în retragere, ci numai a ataca și a stăpîni. Dar nici eu nu sînt un stîlp zămislit din ceață. Știu și eu să atac și să domin și să nu mă las niciodată stăpînit de o hetairă, care pe deasupra mai e și fiică de sclav ! I-ar plăcea ei să mă joace, cum vrea, ca pe o păpușă de cîrpă. Dar se înșală ! Eu voi avea puterea să schimb destinele oamenilor, nu ea pe al meu ! Chiar dacă... chiar dacă...” Amintindu-și de îmbrățișarea Valeriei, simți fiori reci prin tot corpul. Își încheștă pumnii pe speteaza jîltului și fruntea i se încreți. „Nu, niciodată n-o să așez o tîrfă în patul Curionilor. Cenușa tatei ar fi să ardă încă o dată ! Ce-mi pasă mie că tatăl tău e *praefectus praetorio* ? Asta-i prea puțin pentru un Curio care privește mai sus. Spre culmile cele

mai înalte. Nici Torquata, fiica de senator, nici fata puternicului Macro, nici Livilla, sora împăratului, nici una nu e demnă de mine !“ Deodată, Lucius zîmbi, cu răutate :

— Tu, însă, nu vei avea astăzi o zi prea fericită, scumpul meu Macro...

— Și de ce, mă rog ? se întoarse ministrul.

— Cum te vei simți tu cînd, sub privirile a o sută șazeci de mii de oameni, fosta ta soție va lua loc alături de Caligula, ca împărăteasă ?

Lovitura dădu greș. Pe fața lui Macro totul era în mișcare :

— Și de ce te miri ? Ennia e o femeie strașnică. Iar împăratului trebuie să-i doresc tot ce-i mai bun, nu-i așa ? Da ia spune tu, n-ai trac înainte de curse ? întoarse vorba prefectul. Va fi o întrecere grea. Albastrul, după cîte am auzit, are niște cai arăbești excelenți.

Lucius își umflă pieptul și argintul armurii zvîrli fulgere prin sală :

— Trac ? Eu ? Ai spus chiar tu că sînt copilul Fortunei. Sau, dacă vrei, mai precis : mirele Fortunei.

Macro nu înțelese prea bine aluzia cu mirele, dar oricum ceva nu-i plăcea la acest tînăr. Prea multa siguranță de sine ? Înfumurarea de nobil ? Îngîmfarea favorului imperial ? „Te cam pripești, puîșorule ! Cu opt luni în urmă, la cîrciuma din Terracina, stăteai în fața mea ca un pisoî plouat, iar pe Valeria o sorbeai din ochi. Nu știu cum, dar prea repede îți crește moțul. Începi să mi te sui în cap. Nu cumva ai vrea să mă dai la spate, hai ? Cum văd eu, nici Valeria nu te mai poate struni. Știu, acum ai o proptea mai puternică. Bine, băiețaș. Dar ține minte zicala mea, draguțule :

Nici pe Palatin nu cresc copacii pînă la cer ! Nici unul !“

Ușa de stejar se deschise brusc și împăratul își făcu apariția. Lucius sări din jilt.

— Ah ! Arăți ca un zeu, scumpul meu Caius ! exclamă el, cu entuziasm.

Macro se alătură numaidecît :

— Mai strălucitor decît faraonii !

Cezarul era surîzător și primi cu bunăvoință felicitările lor. Apoi, deodată, întrebă cu îngrijorare :

— Ești în formă bună, Lucius ?

— Cred, scumpul meu. Pentru tine ies învingător, ori mă las călcat de picioarele cailor.

— Delegațiile senatului, preoților, colegiilor și magistraților așteaptă în *atrium* pentru a-ți prezenta felicitările lor, îi aduse la cunoștință Macro.

— Îi primesc în peristil. Veți rămîne cu mine amîndoi. Înăuntru e o căldură insuportabilă, în peristil e mai mult aer. Pe urmă plecăm imediat la circ !

— Cu lectica, sau călare ? întrebă Macro.

— Cu nimic. Mă duc pe jos.

— Atunci garda să...

— Nu, dragă Naevius. Nu mă duc cu suită de pretorien. Doar nu mă pîndește nici o primejdie.

— Nu se știe niciodată, mormăi ministrul. Uneori, un nebun...

Lucius îi curmă vorba :

— Și un nebun trebuie să-l iubească pe împărat. Sau, cum susține Seneca, dragostea poporului e pavăza cea mai bună a stăpînitorului.

Circul Maximus amintea jumătatea unei scoici gigantice cu carnea trandafirie.

Nisipul galben al pistei de concurs fusese presărat de sclavi cu cinabru, iar tribunalele sclipeau de albul togelor, stropit cu toate culorile veșmintelor femeiești. Aerul era dogoritor. Gălăgia și agitația mulțimii făceau ca totul să vibreze în fața ochilor, provocând o orbire aproape dureroasă. Circul era ticsit până la refuz ; o mare de capete lipite unul de altul. Senatorii ocupau jilțurile din fața lojii imperiale. În preajma acesteia se aflau lojile pontifilor și ale vestalelor, precum și loja rezervată edilului și pretorului.

Sclavii statului distribuiau gustări, fructe și vin amestecat. Într-unul din rîndurile de sus, aflate de partea cealaltă a lojii imperiale, se instalară Scaurus și Balbus. Cu un rînd mai jos stăteau actorii Mnester și Appelles.

— Bună ziua, fraților, strigă Mnester întorcînd capul ; ați aflat că după cursele de cai, criminali înarmați se vor înfrunța cu tigrii ? Două sute de tigri au fost aduși din India, la porunca împăratului.

— Brr, ce băltoace de sînge o să mai fie, observă Balbus.

Mnester strînse din umeri.

— Și ce te deranjează ? Sîngele are doar o culoare frumoasă.

Răsunară fanfarele, anunțînd sosirea împăratului.

În răcnetele asurzitoare și ovațiile furtunoase cu care romanii obișnuiesc să întîmpine numai fiarele ce se năpustesc asupra gladiatorilor, își făcu apariția în loja imperială stăpînul lumii, în vîrstă de douăzeci și cinci de ani, însoțit de Ennia, proaspăta soție, de sora sa Livilla și de Macro.

Arăta într-adevăr ca un zeu. Mantia lungă, purpurie, confecționată din lîna cea mai fină îi

prelungea trupul rotofei. Pe tunica de mătase violetă erau aplicate flori de lotus argintii. Pe cap purta cununa din frunze de stejar bătută în aur. Inelul cezarului și celelalte inele de pe degetele lui împroșcau fulgere de foc.

Loja imperială era umbrită de o pînză portocalie vărgată, dar Caligula se postă în plin soare și, clipind din ochii orbiți de lumină, ridică mîna dreaptă în semn de salut.

Cercul aplauda, urla, bocănea de atîta entuziasm.

Împăratul dădea din cap, binevoitor, în toate direcțiile. Macro stătea în picioare, în fundul lojii. Avea neplăcuta senzație că mîna lui, ținută de atîta timp în sus, se îngreunase cu cel puțin zece uncii. Îl năpădiră deodată niște gînduri stranii : „În definitiv, oare n-am dus-o eu mai bine pe vremea bătrînului tiran, care lîncezea acolo, pe insula lui îndepărtată, și nu se amesteca în treburile de stat, decît acum, cînd îl am veșnic în față pe acest stăpîn cumsecade ? Credeam, așa cum se arătau lucrurile, că bobocul ăsta își va vedea de cursele și chefurile lui, iar treburile statului le va lăsa pe seama mea. Și, cînd colo, dumnealui vrea să le facă pe toate singur, să domnească, să conducă armata, să judece, să dirijeze finanțele... Ar fi cazul să-l obosim nițel, să-l mai stoarcem de vlagă... Mda, Ennia ar trebui să se ocupe ceva mai mult de soarta lui... Îi aruncă o privire fostei sale soții. Pe toate trăsnetele, tare frumoasă mai e femeiușca asta a mea ! Și cum s-a gătit, ca regina din Saba ! Ce prost mă simt că trebuie... Ptiu !” Se uită, în treacăt, la sora împăratului, Livilla. Ochii pierduți îi umblau cu neobrăzare după bărbați. Lui Macro nu-i plăcea Livilla. Nu era atît de fină și de fermecătoare ca Ennia. De la mama ei, Agrippina, moștenise trăsături aspre ; păcatul in-

cestuos săvârșit încă din copilărie, cu fratele ei mai mare, i se citea pe față. Nările largi, buzele senzuale, fruntea îngustă. Înfășurată în rochia de muselin violet, strâns lipită de corp, stătea alături de Ennia, de parcă era despuiată.

Deși aplauzele nu conteneau să duduie, împăratul se așează în jilt, și fără să se întoarcă, spuse :

— Totul e în ordine, Macro ? Putem începe ?

„Ia te uită, îmi vorbește peste umăr, ca unui argat“, gîndi prefectul, dar îi răspunse respectuos :

— Da, cezarul meu.

Cu un gest larg, Caligula dădu dispoziție edilului.

Sunetele goarnelor vibrau undeva sus, din toate colțurile cercului. Un tînăr atlet se opri în fața lojii imperiale. Luă din mîna lui Caligula făclia aprinsă și, ținînd-o cu putere deasupra capului, făcu ocolul întregii piste. După care urcă în fugă treptele scării din mijlocul cercului și aruncă făclia în vasul de bronz plin cu ulei și smoală.

Abia țîșni flacăra, și trîmbițele răsunară din nou.

Poarta triumfală se deschise și, mărșăluind în rînduri strînse, își făcură apariția în cerc concurenții alergători, vizitii, gladiatorii. Coloana era încheiată de luptători, cu coifuri pe cap, cu spada și scutul în mînă.

— *Ave Caius Caesar imperator Augustus !*

Salutul lor se stîngea în strigătele mulțimii. Valeriei, aflată în loja vestalelor, i se tăie respirația. În tunica albă, scurtă, încinsă la mijloc cu o fișie de stofă verde, înalt, puternic și bine legat, Lucius înainta ca un *heros*. N-o învrednici nici măcar cu o privire. Își întoarse ochii spre împărat, ca un soldat, ca un soldat în fața comandantului

său, o privi țintă pe Livilla, apoi depășind loja imperială, trecu nepăsător mai departe.

Macro îmbrățișă cu ochii imaginea cercului. „O adevărată splendoare. Un spectacol inegalabil. De atîta joc de culori, de atîta vacarm provocat de zborul vijelios al cailor și răcnetele mulțimii, spectatorii vor avea ochiul și urechea deformate cel puțin cîteva zile de acum înainte. Și cînd lei și tigrii vor năvăli în arenă și vor da iama în cîrdul de gladiatori — atunci să te ții! Roma trăiește așa cum se cuvine să trăiască inima lumii. Numai aceste jocuri costă o sută de milioane de sesterți. Și povestea asta se repetă cel puțin de două ori pe lună. Crește buna dispoziție a poporului, în schimb, banii se împruținează. Ar trebui să-l previn pe cezar. Numai că a avertiza înseamnă a ațîța.“ Gîndurile se învălmășeau în mintea lui Macro. „Să-l avertizez și să risc a-l supăra sau, mai bine, să las mărul să se coacă, să facă viermi și să cadă? La o asemenea cădere se mai încurcă uneori lucrurile pentru mine, însă multe se pot întoarce spre mai bine.“

După ce coloana părăsi arena, pe porțile cercului intrară opt perechi de cai trăgînd în urma lor cărucioarele de concurs, pe două roți. Valeria se retrase dezamăgită: nu era întrecerea patricienilor! Pe *bigae* aveau să alerge plebei plătiți. Sortii stabiliră culoarele rezervate concurenților. Vizitiii, cîte doi, purtînd tunici în culoarea unuia dintre cele patru cluburi concurente, albe, roșii, verzi și albastre, săriră în cărucioare, apucară în mîna dreaptă biciușca și în stînga hățurile cailor. Coifurile și armurile concurenților străluceau orbitor. Caii nechezau de neastîmpăr și tropăiau.

Vînzoleala zgomotoasă a spectatorilor se întee. Se încheiau pariuri. Pariau cu toții, unii fără să se

cunoască măcar între ei. Cei de jos — pe grămezi de aurei, cei de sus — pe un pumn de sesterti. Cel mai mult se miza pe culoarea verde, culoarea împăratului.

— Ce-or fi făcînd ai noștri ? spuse îngîndurat Balbus. Să istovesc bătînd drumurile. Ce păcat că nu e și Quirina aici ! N-a văzut circ în viața ei.

— N-am mai văzut nici eu, de douăzeci de ani asemenea circ, remarcă, sec, Scaurus.

— Hm ! Jocurile festive, cum sînt cele de azi, cică ar costa o sută de milioane, sublinie Balbus.

— Zgîrciobul ăla bătrîn cu siguranță că se răsuțește acum în mormîntul lui, rîse Scaurus.

— Are și de ce, căci astea-s parale, nu glumă, își dădu cu părerea Balbus în timp ce scuipa cu iscusință pielilele de fistic.

— Nu ți se pare că împăratul e cam roșu la față ?

— Asta-i din pricina pînzei portocalii.

— Hei, Balbus, tu ce culoare îți alegi ? strigă Mnester. Verde ?

— Nu. Eu, de cînd mă știu, am îndrăgit cel mai mult, albastrul. Poate fiindcă toată viața zac în văgăuna aceea și nu văd cerul. Așadar, eu pariez pe albastru.

— Iar eu pe verde, pe a împăratului, spune Mnester. Cît punem ? Un galben.

— Cerul meu merită un galben, zîmbi cocoșatul. S-a făcut, Mnester.

— Pun și eu un galben pe albastru ! se alătură Appelles.

Mnester se uită la el, cu uimire :

— Cum ? Tu nu ții cu verdea ? Tu, prietenul împăratului ?

— Prieten ? Poate bufonul și caraghiosul lui. Un rînjat îi adînci cutele feței. Mai scoate-mă și prie-

ten cu stăpînul lumii ! Şi văzînd privirea mirată a colegului său, îi şopti la ureche : Acum trei zile l-am bătut la cap să facă ceva şi pentru noi, actorii, pentru teatru. „O să mă gîndesc, mi-a spus, cu bunăvoinţă, dar trebuie să recunoşti şi tu că la circ mă distrez mai bine. Saltul unui tigru, de pildă, asupra unui luptător, zicea el, nu-l puteţi întrece voi, actorii, cu maimuţările voastre. Asta-i cu totul altceva...” Rîdea, dar vorbea sincer. Parcă-l aud şi acum...

Tăcură. Se uitau amîndoi, peste arenă, la împărat. De la distanţa aceea părea mic, o simplă pată purpurie ; pînă şi chipul lui arăta stacojiu şi vîrgat, ca blana de tigru : poate datorită reflexului portocaliu al pînzei de cort, în dungi, de deasupra lojii sale.

— Fiecare avem cîte o slăbiciune, Appelles. La drept vorbind, ce ne-am mai putea dori ? Gîndeşte-te cum a fost pe vremea bătrînului — şi cum e azi. Să mulţumim zeilor !

Goarneau sunară din nou şi circul amuţi ca prin farmec. Se auzeau doar răcnetele înfundate ale tigrilor şi leilor din galeriile subterane.

Biciuştile zvîcniră în aer : caii ţîşniră din loc, trăgînd după ei *bigae*-le uşoare.

Spectatorii, cu ochii pe urmele lor, abia respirau. Tropotul copitelor, uruitul carelor, strigătele de încurajare, toate se învolburau într-un vacarm asurzitor. Roşul era în frunte. Conducea, deşi îi revenise culoarul exterior, cel mai dezavantajos. În urma lui, pe un culoar interior, venea verdele, apoi albastrul ; albul era ultimul. În ordinea aceasta străbătură pista de două ori. La al treilea tur, verdele se distanţă de albastru cu care, pînă în clipa aceea, părea a fi la egalitate. Cu biciuşca şi cu strigăte guturale, vizitiul îşi zorea calul, apro-

piindu-se cu repeziciune de căruciorul roșului. Înaintea ultimei turnante distanța dintre ei nu mai era decît de două capete de cal. Strigătele asistenței se înteteau. Roșul, observînd asaltul verdelui, trecu neașteptat de iute din culoarul exterior în cel interior, tăind brusc turnanta și, astfel verdele intră peste el în plin galop. Trosnete, pîrîituri. Țipete țișnind din sute de mii de piepturi.

Cei doi concurenți se prăbușiră la pămînt, iar caii, speriați, îi tîrîră mai departe atîrnați de hățurile înfășurate în jurul brațului stîng. Direle întunecate de pe nisip lăsau să se bănuiască șiroaiele de sînge absorbite repede de pista presărată cu cinabru. Între timp, albastrul ajunsese la țintă.

Pe porțile laterale veniră în fugă sclavii, pentru a opri caii speriați și a-i salva pe vizitii. Verdele, blestemat de cezar și de cei ce pariaseră pe el, nu mai sufla. Roșul se făcuse vinovat; își părăsise culoarul, încercînd să împiedice cursa verdelui în cercul interior. Spectatorii sar de pe locurile lor și cer, cu indignare, moartea concurentului care zace pe nisip cu coastele frînte. Împăratul nu stă prea mult pe gînduri. Ridică pumnul strîns, cu degetul gros în jos :

— *Habet !*

Călăul înțepă gîtul celui grav rănit, sîngele țișni gîrlă. Sclavii scoaseră din arenă cele două cadavre și neteziră, cu greblele, pista de concurs. În adierea ușoară a vîntului, umbrarul portocaliu de deasupra lojii imperiale se unduia ca o pînză de corabie, soarele dogorea sălbatic; parfumuri scumpe, pulverizate de sutele de sclavi, înăbușeau mirosul neplăcut de transpirație.

Ennia, transportată de frumusețea întrecerii, îi mărturisea soțului imperial entuziasmul ei, ridicînd brațul alb, încărcat cu podoabe de aur. Cezarul, supărat la culme de înfrîngerea culorii sale, stătea bosumflat. Nu răspundea la observațiile Enniei. Privirea lui era ațintită asupra Valeriei. „E mult mai fermecătoare decît Ennia. Carnea întinsă, tare. Ennia a început să mă plictisească. Ce-ar zice Macro, dacă după soție ar urma fiica ? Dar, nu. Livia Orestilla îmi place mai mult. O despart de Pisone și, poate, mă și căsătoresc cu ea. E nespus de frumoasă. Și fragedă, ca o fecioară ! Da ! Chiar mîine am s-o invit la mine...” Caligula rîse zgomotos.

— Dorești ceva, distinsul meu stăpîn ? se aplecă spre el Macro.

Cezarul nu întoarse către prefect capul împodobit cu cununa de stejar, de sub care se prelingeau șiroaie de transpirație.

— Nimic. Deocamdată nimic, prefectul meu. Adică da. Parfum !

Vărsă conținutul flaconașului în mină și își frecă fruntea și templele.

— Aha, gladiatorii ! Pariez pe vlăjganul acela cu panglică albă la coif. Ții pariul ? întrebă cezarul.

— Țin, răspunse Macro, căci nu putea să-l refuze cu toate că și el era convins că vlăjganul german avea să-și răpună adversarul trac. Cît ?

— Un milion de sesterți, chicoti împăratul.

— Maiestate, se înspăimîntă prefectul, vrei să mă sărăcești ? Cincizeci de mii nu ajung ?

— Ce să mă fac cu tine, calicule ? rîse Caligula întorcîndu-se, în sfîrșit, spre cel căruia îi vorbea. Fie și cincizeci de mii.

Cuplurile de gladiatori, răspândite pe toată lungimea pistei, erau gata de luptă. Sclavi musculoși, anume aleși pentru acest scop, fuseseră supuși în cele șase luni de la urcarea pe tron a lui Caligula unui aprig instructaj în școlile de gladiatori. Stăteau acum față în față, înarmați pînă în dinți, cu coifuri, spade scurte și scuturi ovale. La un semn începu lupta pe viață și pe moarte.

Perechi erau multe, atenția spectatorilor împrăștiată; de aceea, în tribună domnea un haos de nedescris. Cunoscătorii se încruntau. Gladiatorii n-au ce căuta la circ, locul lor e într-un amfiteatru rotund. Ce mai pot vedea dacă, de pildă, mie îmi place un cuplu aflat tocmai în partea opusă arenei? Nemulțumiții mîrîiau, însă, pe tăcute. În definitiv, slavă zeilor că avem și atît.

Dacă tînărul cezar, în vîrstă de douăzeci și cinci de ani, se pricepea bine la ceva, aceasta nu era în nici un caz economia, filozofia sau poezia, ci caii de curse și gladiatorii. Știa să aprecieze, fără greș, forța mușchilor, elasticitatea tendoanelor, o lovitură bine aplicată în țeastă sau o eschivă reușită.

Perechea de gladiatori din fața lojii imperiale fusese aleasă cu o grijă deosebită. Cei doi parteneri păreau de forțe egale, lupta lor era echilibrată, cu atacuri alternative, de o parte și de alta. Spada zvîcnea fulgerător, scutul apărea la iuțeală, parînd lovitura de moarte; picioarele frămîntau ușor nisipul, iar salturile luptătorilor aminteau de mișcările fiarelor sălbatice. Se bătură așa mult timp, fără să se rănească, și spectatorii urmăreau, fascinați, lupta lor nespus de frumoasă.

Între timp, pe întinderea uriașă a pistei de concurs, soarta multor perechi de luptători fusese pecetluită. Sesizat de Macro, Caligula ridica mâna indicînd moartea pentru cel învins.

Încetul cu încetul, în circ nu mai rămăseseră în picioare decît doi luptători. Germanul și tracul. Ambii gladiatori erau năclăiți de sînge, în asemenea hal, încît nu li se mai putea citi expresia feței. Slăbiți de atîta pierdere de sînge, se împleteau puțin. Cu toate acestea, atacau amîndoi, cît îi țineau puterile. În mijlocul mulțimii de deasupra lor sălășluia o liniște încordată, în care orice clipire de ochi înregistra un trosnet de spadă în scutul de metal.

Tracul își desfăcu garda să lovească, dar în aceeași clipă, germanul, încercînd un șiretlic, alunecă și căzu în genunchi. Lovitura merse în gol. Spada tracului se ridică din nou, cu iuțeala fulgerului ; strigătele miilor de spectatori cutremurară circul, dar spre uimirea tuturor, germanul îngenuncheat respinse cu scutul și această cumplită lovitură și sări în picioare.

Asistența urla, aplauda, bocănea. În urma acestei reușite, germanul deveni mai cutezător. Se năpusti sălbatic peste scutul tracului, scutul însă se înclină într-o parte și spada tracului străpunse pîntecele adversarului. Uriașul se clătină și se prăbuși cu un geamăt sfîșietor. Tracul îi puse un picior pe piept și se întoarse cu fața spre loja imperială.

Caligula, care mizase pe german și pierduse cincizeci de mii de sesterți (de ce n-am pariat un milion ! se căina în sinea lui Macro), ridică furios mîna dreaptă, cu degetul gros aplecat în jos. Tracul spintecă beregata rănitolui cu spada și sîngele îl împrășcă din nou. Spectatorii, pînă și cei care pariaseră pe german, nu aplaudară decizia cezarului, ba se auzi chiar un murmur de dezaprobare, întrucît, după părerea lor, germanului merita să i se lase viața pentru lupta sa bărbătească. Caligula simți acest lucru și se neliniști. Ar fi ridicat din

nou mîna, de data aceasta în favoarea învinsului, dar era prea tîrziu. Poporul vuia de nemulțumire.

Sclavii strînseră cadavrele și greblară nisipul. La porunca lui Macro, dădură buzna în tribune distribuitorii de vin, pentru a-i îmbuna pe spectatori.

Ennia și fostul ei soț încercau să-l îndulcească pe împărat. Ia te uită ! Se pregătește pista pentru întrecerea cvadrigelor — punctul de atracție al jocurilor. Acum nu mai concurează vizitii plătiți din rîndurile plebeilor sau ale sclavilor, ci tineri patricieni, floarea Romei.

Răsunară goarnele.

Pe porțile circului intrară, încet, patru care trase de cîte patru cai pursînge. Se opriră pe linia de plecare, și sclavii puseră hăturile în mîinile nobililor vizitii. Îmbrăcați cu tunici scurte, de culoarea cluburilor respective, tinerii, cu părul vîlvoi, săriră sprinteni pe locurile lor. De pe umeri, prinsă cu o fibulă de aur, se lăsa pe spatele fiecăruia cîte o fișie lungă de stofă ușoară : roșie, albă, verde și albastră. Lucius, purtînd culoarea verde, conducea una din cvadrigile aflate pe culoarele interioare. Fu întîmpinat cu aplauze frenetice. Macro se aplecă spre urechea lui Caligula :

— Poporul salută culoarea ta, cezare !

Lucius era calm, se antrenase zilnic, și nu se temea de această cursă.

Printre matroanele familiilor senatoriale se afla și Torquata, cu fața acoperită de un voal străveziu. Era cu tot sufletul alături de Lucius, și-i dorea din inimă victoria ; știa că el nu avea cum s-o vadă, dar se simțea fericită că-l vedea ea. Nu renunțase la gîndul că logodnicul ei se va întoarce. Îl aștepta mereu.

Peste circ se așternu o tăcere adîncă.

Însuși edilul lovi cu ciocănelul în placa de aramă și cvadrigele porniră. În frunte se afla albastrul. Lucius folosi numaidecît, la caii săi de Cappadocia, cunoscutul truc ; slăbea friul, îl strîngea la loc, șuiera prelung și din nou slăbea friul. Caii zburau ca păsările. În goană turbată, depăși loja imperială, apoi se avîntă vijelios mai departe și în turul următor îl întrecu pe albastru. De acum încolo, nu-i mai rămînea decît să reziste. Auzea un strigăt neîntrerupt țîșnind din miile de piepturi încordate ale spectatorilor, auzea uruitul roților carului și tropăitul cailor săi. Nu simțea durerea pricinuită de apărătorile cizmelor sprijinite de parapetul vehiculului pentru a-i menține echilibrul.

În zborul acesta sălbatic, pista de cinabru din fața lui se îmbina cu crupele tărcate ale cailor, contopindu-se în niște dire de ceață lăptoasă. Avea senzația că străbate o perdea de ploaie măruntă. Fișia de stofă verde filfiia pe umărul lui și-l trăgea înapoi. Se împotrivea înfruntînd vijelia cu capul aplecat înainte. Pe dinaintea ochilor săi se scurgea riul galben-trandafiriu al nisipului, iar pe malurile lui chipurile spectatorilor zburau înapoi ca niște puncte estompate. Copitele armăsarilor înghițeau pămîntul. Răcnetele mulțimii dădeau roată pistei, venind parcă de departe, fără formă, mai slabe decît vîntul ce-i șuiera pe la tîmple.

În turul al șaselea, luă turnanta atît de brusc, încît carul alergă un timp numai pe roata stîngă, cealaltă rămînînd suspendată în aer. Două, trei secunde zbură atît de sus, încît părea că în clipa următoare cvadriga se va răsturna pe partea stîngă. Un strigăt puternic, de îngrijorare, sfîșie văzduhul. Dar concurentul izbuti să echilibreze greutatea vehiculului : roața dreaptă se lăsă din nou, cu putere, pe pămînt. Lucius nu-și mai auzea

numele strigat, cu entuziasm, de miile de voci. Se năpusti năprasnic spre țintă, lăsându-i pe ceilalți departe în urma lui.

Uralele, răcnetele, ovațiile nu mai conteneau. Valeria era palidă de emoție. Acum îl ierta, îi găsea scuze. Da, într-adevăr, a trebuit să se antreneze în fiecare zi pentru o competiție atât de măreață. De aceea n-a venit s-o vadă, la Baiae. Și își imagina cum avea să fie reîntîlnirea lor din seara aceea. Acasă îl și aștepta răvașul ei : Vino ! Vino ! Vino ! Vino !

Caligula aplaudă îndelung, plin de entuziasm. Apoi se întoarse spre Macro :

— Dă-mi cununa de lauri pentru Curio. A condus excelent. I-a lăsat pe toți în urmă cu multe capete de cai. Îl iubesc.

— Îl iubesc, zîmbi cu buzele ei senzuale Livilla.

— Așa se cucerește o victorie pentru culoarea împăratului ! spuse cu însuflețire Macro. Curio merită mai mult decît cununa de lauri.

În sunetele de trompete, Lucius urcă pe podiul din fața lojii imperiale.

Caligula se sculă în picioare, îi puse pe cap cununa învingătorului și-l îmbrățișă în aplauzele furtunoase ale întregii asistențe. Ochiul lui Lucius, roșiți de vînt și oboseală, se înălțară spre împărat.

Triumfătorul sărută, după uzanță, mîna cezarului și surise istovit. O zări pe Livilla aplaudînd, îi surprinse buzele lascive, întredeschise.

Împăratul rosti cu amabilitate :

— Dragă Lucius, îți mulțumesc pentru victoria adusă culorii mele. Și vei vedea, prietene, că știu să fiu recunoscător !

Valeria urmărea, cu încordare, această scenă. Ședea la cel mult treizeci de pași de omul pe care-l adora și nu-și desprindea ochii de pe fața lui. Nu

observa că o privește pe Livilla. Vedea doar că nu se uită la ea. Că nici măcar n-o ia în seamă, ca și când nici n-ar fi fost pe acolo. Tremura de furie. „Iată-l, acum pleacă. Își mai rotește o dată privirea, cu siguranță o caută pe Torquata.“ Valeria se înfioră. Simțea cum îi îngheață inima. „Așadar, se duce după plăpînda aceea palidă, fiică de senator ! Pe Hecata ! Ce mai aștept ? Destul cu mila ! Destul cu umilința ! La Ostia am ezitat. Acum nu voi mai ezita !“

Torquata, la rîndul ei, nu se mai sătura nici ea privindu-l pe Lucius. Nu-i scăpase din vedere faptul că o ignora pe Valeria. „O, tu, buna mea zeiță Venus ! Să fie oare un semn că se va întoarce la mine ? Ah, da, voi fi răbdătoare, voi aștepta, numai să se întoarcă !“

Un zgomot înfiorător curmă gîndurile celor două femei. Niște răcnete groase, profunde, răgușite, izvorînd din sute de gîtlejuri. Era concertul infernal al tigrilor, izbucnit spontan în clipa în care sclavii deschiseră porțile exterioare ale menajeriei și fiarele înfometate se repeziră spre gratii împotriva umbrelor omenești.

În circ pătrunse călare un gornist. Se oprea la fiecare clipă, sufla în goarnă și, cu voce puternică, anunța că după pauză condamnați la moarte, bine înarmați și anume instruiți pentru această luptă, vor înfrunta așaltul tigrilor indieni. Aplauze frenetice făcură să se cutremure circul.

— Care va să zică așa, îi spuse Balbus lui Scaurus, ridicîndu-se de pe bancă, începe măcelul. N-am nici un chef să văd cum tigrul înghite un om, chiar dacă-i vorba de un criminal. Vinul îmi place mai mult decît sîngele.

Bătrînul Scaurus rămase pe loc.

Plecau bărbați, femei ; se retraseră și Seneca, Valeria, Torquata. Imaginea de ansamblu a circuitului supraaglomerat nu putea fi, însă, schimbată cu nimic de plecarea câtorva zeci de oameni. Împăratul o conduse pe Ennia pînă la lectică și reveni în lojă, unde-l așeză, între el și Livilla, pe Lucius.

Soarele începuse să coboare spre asfințit, aerul încins prinse să se mai răcorească, sclavii distribuiau plebei piine și pește fript. Mirosul uleiului de măsline gîdila nările, vinul amestecat aluneca pe gîtlej. Pista circuitului se umplu cu bărbați în platoșe grele, înarmați cu sulite și săbii scurte. Apoi dădură buzna în arenă tigrii bengalezi.

Cezarul îi întîmpină cel dintîi cu aplauze entuziaste.

Nu se desfătă, însă, prea mult cu spectacolul acesta tulburător. Se ridică subit și își duse miinile la tîmple. Gemu de durere și se clătină. Macro și Lucius săriră în picioare să-l sprijine. Caligula tremura din tot corpul. Livilla se strîmbă ironic :

— Cunosc. O criză de epilepsie. Fiți atenți. O să înceapă îndată să muște și să arunce din picioare.

Cei doi bărbați îl instalară în lectică, porunciră sclavilor să-l ducă la palat și, plini de îngrijorare, meraseră pe jos alături de el.

În loja imperială rămase Livilla singură. Privea cum fiarele infometate și rănite sfîșiau în bucăți trupurile omenești. Dintîii ei superbi străluceau printre buzele întredeschise, de culoarea carminului, și ochii îi sclipeau de entuziasm.

În seara aceea, Valeria a așteptat zadarnic să-i vină iubitul. Lucius a rămas să vegheze la căpățiul împăratului, împreună cu Ennia, Macro și medicii casei, care nu știau ce să mai facă.

Caligula făcuse febră, mâinile și picioarele îi tremurau, îl lua cînd cu frig, de-i îngheța și măduva în oase, cînd cu fierbințeală, de se făcea roșu ca para.

După încheierea jocurilor, poporul află că împăratul s-a îmbolnăvit. Mulțimile încercuiră palatul și nu se mai mișcau de acolo ; cu toate că se lăsase noaptea, cereau din oră în oră știri despre starea sănătății iubitului stăpînitor.

Medicii erau încă dezorientați. Potrivit celor prescrise de medicul lui Augustus, Mesa, i se administrară cezarului comprese cu apă rece, dar acestea nu prevesteau nimic bun. Starea bolnavului era gravă.

Sute de mii de oameni se răspîndiseră pe Palatin și în *Forum Magnum*. Văicărelile și plîsetele lor zgomotoase răsunau în noapte. Toți zeii romani, greci, egipteni, fenicieni și frigieni erau chemați în ajutor. Plebei și patricieni, deopotrivă, făgăduiau zeilor daruri scumpe pentru salvarea împăratului.

Febra creștea. Medicii îi aplicară bolnavului lipitori. Febra creștea mereu. Împăratul delira.

Din mulțime răbufneau strigăte :

— Salvează-l, puternică Hecata, și pentru viața lui ia-o pe a mea !

41

Roma trăia a patra săptămînă sub semnul tristeții, al plîsetelor și speranței ; palatul imperial — sub semnul grijii pentru bolnav. La patul cezarului se schimbau, pe rînd, medicii și cei care-i asistau.

Împărăteasa Ennia avea ochii înfundați de oboseală, stinși de atîta veghe. Surorile lui Caligula, Livilla și Agrippina, și chiar Drusilla, deși ea însăși suferindă de plămîni, au stat clipă de clipă la căpătușul cezarului. Macro și Lucius aproape că nu mai părăseau palatul.

Noaptea erau grele, obositoare, extenuante. Ziua, pacientul moțăia ; noaptea, cînd temperatura se ridica, începea delirul. Se vedea avîntîndu-se pe pista de concurs a cercului, călare pe calul său Incitatus. Se bătea cu vîntul, îl chema pe Jupiter în ajutor, își biciuia calul favorit îndemnîndu-l să gonească și mai repede și, în sfîrșit, strigătul lui triumfător, anunța că împăratul a ajuns, cel dintîi, la țintă.

Într-un asemenea moment, Lucius se afla la împărat singur cu medicul Charicles. Acesta îi aplica bolnavului lipitori pe tîmple, iar el, cu un burete muiat în apă rece, amestecată cu vin, îi ștergea transpirația de pe frunte și piept. Se crăpa de ziuă. Zorile argintii izgoniră vedeniile, împăratul se trezi din coșmar. Deschise ochii căzuți adînc în orbite, privirea îi alunecă peste pictura în stil pompeian, de pe perete, și se opri la Lucius :

— Cum îi merge lui Incitatus ?

— Bine, scumpul meu, răspunse Lucius.

— A zburat cu mine, ca vîntul. I-am învins pe toți. Dar era lac de apă. Să nu facă o pneumonie.

Ochii lui Lucius se întîlniră cu ochii lui Charicles : iar aiurează.

— Mă duc pînă la grajduri să văd ce face, îi promise tînărul Curio.

Caligula îi zîmbi ușor :

— Ah, tu, credinciosul meu prieten. Spune-mi a cîta zi e de cînd...

— A șasea, se grăbi să răspundă Charicles.

— Minți ! Spune-mi tu, Lucius !
— A douăzeci și șasea, scumpul meu.
— Ah, vraci ciînos, mincinosule ! Mi-e sete ! Nu tu ! Lucius, tu să-mi dai de băut !

Lucius sorbi din apa rece amestecată cu vin și sprijinindu-i capul cu mîna stîngă îi ținu cupa la gură.

— Sînt slăbit. Unde-i Ennia ?

— A stat de veghe trei zile și trei nopți în șir. S-a dus să se odihnească.

— Și Macro ?

— E în camera lui de lucru. Dictează. Să pun să-l cheme ?

— Nu.

Împăratul căzu pe gînduri. Dintr-un semn, îl concedie pe Charicles.

— Mă simt mai bine.

— Slavă zeilor, scumpe Caius. Să dăm imediat un comunicat...

— Stai. Ai fost la Aviola ?

— De trei ori.

Cezarul se încruntă :

— S-a răzgîndit ?

— Dorința ta e pentru el poruncă. Dar vila de la Antium nu-i a lui. E a fiicei sale, Torquata, rămasă moștenire de la mama ei.

Caligula închise ochii. „Nu cunosc vilă mai frumoasă ca asta. Ce superbă va fi în ea Livia Orestilla. Pe soțul ei, Caius Pisone, îl fac proconsul și-l expediez undeva într-o provincie îndepărtată, iar pe frumoasă o voi ține ascunsă la Antium, numai pentru mine.“

— De aceea, cumpărarea nu e cu putință, doar un schimb... reluă Lucius.

— Îi dau nemîncatului oricare dintre vilele mele.

— Îi voi face această ofertă. Asta înseamnă că pe la nonele lui octombrie schimbul ar putea fi legalizat.

Caligula dădu din cap, aprobativ. Era obosit. Rosti cu vocea stinsă :

— Dar nimeni să nu știe nimic ! Nimeni !

— Nimeni, am înțeles. Aviola tocmai a plecat la Antium.

— Bine. Du-te după el și tratează. Ai împuternicirea mea. Dă-mi să beau ! Îți mulțumesc.

Închise ochii, amuți, și, în clipa următoare îl cuprinse din nou starea de somnolență.

Zile și nopți în șir îl așteptase Valeria pe Lucius. Îi scrisese scrisori, dar nu le expediase. Se temea să nu-l întărite cu insistența ei exagerată. Se mîngîia singură, cu gândul că va fi cu atît mai prețioasă pentru el cu cît întrevederea lor se amîna mai mult. Îi voi lipsi, își spunea ea. Știu doar cît de mult mă dorește și cît e de nerăbdător să fie în brațele mele. Îl scuza cu boala lui Caligula. Știa că e veșnic în preajma împăratului, îl aproba, căci însănătoșirea împăratului era spre folosul lui și al ei ; cu toate acestea, era încredințată că și-ar fi putut face puțin timp și pentru ea.

Într-o dimineață, sosi în grabă sclavul lui Lucius cu un scurt mesaj : Vin ! Valeria era în culmea fericirii. Dar Lucius nu veni. O chinuia gelozia. Puse un om de-al ei să-l urmărească. Iscoada îi aduse o veste proastă : acasă nu se duce, e tot timpul la Palatin, dar de cîteva ori a fost văzut întrînd, pe întuneric, în palatul lui Aviola, travestit în haine de plebeu.

Auzind această veste, Valeria se îngălbeni. Puncte roșii îi tremurau pe dinaintea ochilor. Se

uită cercetător la iscoadă. O slujea de mulți ani, și-i fusese credincios ca un cîine. O clipă stătu pe gînduri, ezită. Dar pasiunea și gelozia se dovediră mai puternice decît cumpătarea. Vocea îi tremura :

— Faci pentru mine orice ?

— Orice, stăpîna mea.

Plecă și se întoarse cu o casetă de argint, în care se aflau bijuteriile ei. Le răsturnă pe masă. Era o avere imensă. O fermă cu vie și o cireadă de vite la un loc ; bunăstare pînă dincolo de mormînt.

— Toate acestea vor fi ale tale...

Omului i se injectară ochii, abia mai înghițea :

— Și ce trebuie să fac, stăpîna ?

Femeia se aplecă spre fața însemnată cu tăieturi adînci și-i șopti la ureche cuvinte de amenințare și promisiuni. Omul încuviință din cap și jură pe Jupiter, stăpînul trăsnetelor : „Voi împlini și nu voi sufla o vorbă !“ Apoi plecă încet, cu pas tiptil de fiară sălbatică.

Ceasurile se tîrau ca anii. Valeria aștepta. Pîndea fiecare foșnet, inima îi bătea în gîtlej. Nu putea să doarmă. Pe la miezul nopții, Adua îi anunță întoarcerea iscoadei. Îl trase repede în cubiculul ei și-i făcu semn sclavei să se retragă.

Bărbatul scoase de sub mantie un pumnal de pe care, intenționat, nu ștersese sîngele. Și-i povesti : a sărit zidul grădinii lui Aviola după ce, mai înainte, aruncase cîinilor carne otrăvită. A stat la pîndă, adăpostit într-un tufiș. Pe urmă a apărut domnișoara aceea cu fața palidă, care seară de seară obișnuia să se plimbe pe sub chiparoși. S-a furișat după ea pînă la capătul grădinii și acolo fata s-a așezat pe o bancă de marmură. Se lăsase întunericul cînd el a apărut, pe neașteptate, în fața ei. A sărit în sus, speriată, și în clipa aceea

el a înțepat-o... În inimă. Lovitură sigură, stăpîna mea !

Valeria se uita la pumnalul pus de asasin pe masă, a cărui lamă se înnegrise de sîngele uscat al Torquatei. Îi întinse bărbatului caseta de argint, plină de nestemate. Omul o înfășură într-o pînză de culoare închisă și o ascunse sub mantie ; voi să-i sărute mîna Valeriei, dar ea își retrase repede brațul.

— Mă va lăsa portarul să ies, stăpînă ?

Bătu din palme și dădu poruncile cuvenite. Omul plecă. Stăpîna revăzu pumnalul de pe masă. Îl luă în mîna și-l cercetă, întorcîndu-l cînd pe o parte, cînd pe alta. Triumfa. Se simți inundată de o bucurie nestăvilită, din gură îi țîșneau strigăte ascuțite, triumfătoare. Poruncile ei curmară somnul sclavilor și al sclavelor. Dădu dispoziție administratorului să le servească zece amfore cu vin. Bău împreună cu sclavii în *atrium*, și picură întru cinstirea larilor pentru această mare fericire. Scoase din sipete voaluri scumpe și le împărți sclavelor preferate. *Atrium*-ul fremăta de murmurul diferitelor graiuri, lăutele zumzăiau în surdina, vinul curgea din belșug. Să bea cu toții, să soarbă cu nesaț, să se lăfăie, să se împerecheze pentru bucuria că rivala a dispărut !

Cu paharul de vin în mîna se retrase, dansînd, în cubiculul ei. Se lăsă pe pat, cupa îi scăpă din mîna și se făcu cioburi. Vinul se prelingea încet pe jos, adăpînd-o pe Harpia înaripată de pe mozaicul pardoselii.

Zăcea în pat, întinsă pe spate, și privea în plafon amestecată de fericire. Vuietul din tîmple însă nu mai contenea. Avea senzația că se rostogolesc peste ea niște valuri fierbinți. Sări iute din pat și se repezi, desculță, să desfacă draperia ce dădea spre

balcon. Pe cerul fără lună ardea o stea roșie. Ca o rană sîngerînd după înjunghiere. Valeria se cutremură. Trase draperia la loc și se culcă. Închise ochii. Însă rana plină de sînge nu dispărea, Creștea, răzbătea prin pleoape, ardea, frigea. Își acoperi ochii cu mîinile, dar sîngele se strecura, fierbinte, printre degete.

Deodată simți că se înăbușe. I se tăia respirația. Însălmîntată, se ridică în capul oaselor. Ah, nu-i nimic, sînt amețită de băutură — atîta tot. Dar membrele, încremenite, nu mai voiau s-o asculte : împietriseră, înghețaseră. Ar fi vrut să țipe, dar din gîtlej nu-i ieși decît un sunet aspru, răgușit. Frica îi strîngea inima ca într-un clește. Apoi bezna se năpusti peste ea. Din colțuri întunecate, luceau ochii spintecători ai unei fețe zbîrcite, dure, mînioase, amenințătoare, înfricoșătoare ca o umbră a crimei. O Furie, cu șuvițele de păr filfiind ca niște șerpi, cu gura căscată ca un crater se uită la ea, fără să scoată un sunet. Dacă cel puțin ar spune ceva, dacă ar striga, ar urla, ar blestema ! Dar nu, craterul acesta nici nu răsufila, și asta o înspăimînta și mai mult. Un al doilea, un al treilea chip de Furie, cu vifor în păr, îi apărură în față. „Ce vreți voi de la mine, Furiilor ? N-am putut altfel ! N-am mai avut încotro ! Trebuia să moară“.

Ieși iute pe balcon, acolo unde, sub ochii orașului nocturn, Lucius o sărutase pentru întîia oară. Strîngea cu îndîrjire grilajul balustradei. O scutura groaza. Simțea că sentimentul de gelozie față de moartă e mai arzător decît fusese față de ființa vie. Fugi înapoi și se trînti pe pat. Pașii detunători și comenzile, adresate gărzi sub balconul ei, măsurau noaptea ce părea fără de sfîrșit.

Scrîșni din dinți și țipă, în beznă :

— Acum nu mi-l mai iei ! N-ai să-i mai zîmbești niciodată ! Ești rece din creștet pînă în tălpi ! La gîndul acesta, se cutremură.

„Ce va fi de acum încolo ? De ce am făcut-o ? El ! El ce va spune ? Ce va spune ?“

Și din nou se schimbară sub balconul ei santi-nelele, și noaptea abia se tîra, ca un melc, încet, la nesfîrșit. Furiile se apropiau de pat și ea le izgonea țîpînd și lovind cu pumnii în gol. În pragul dimineții, cînd jos, în oraș, începură să uruie căruțele. Valeria era istovită, și ochii i se uscaseră de lacrimi.

Gîndurile se strecurau anevoie prin sufletul ei. Inchipuirea că asasinarea Torquatei ar putea fi zadarnică, o înfricoșă mai mult decît muștrările de cuget. În cazul acesta, viața ei n-ar mai avea nimic de preț. Trebuie să-l vadă pe Lucius, să-i vorbească înainte de a afla de moartea Torquatei.

Îl trimise pe Alcibiade cu un mesaj, cerîndu-i să vină imediat, imediat, imediat !

O dată cu revărsatul zorilor, se liniști și își chemă sclavele. Stratul gros de farduri acoperi urmele nesomnului și ale groazei. Pieptănătura e bună, își spuse privind în oglinda pe care i-o ținea în față una din sclave.

Lucius citi scrisoarea. Stătu în cumpănă. Vanitatea jignită se punea de-a curmezișul dorinței. Și totuși îi transmise Valeriei că vine. Se duse ; mîndria îi lega picioarele, setea de a o avea pe această femeie îi îndemna pașii înainte.

Femeia îi căzu în brațe, scîncind de bucurie. Lucius simți cît de mult îl iubește, el însuși amestecat de beatitudine și dragoste. Ardea. O îmbrățișă pătimaș...

— Mă iubește, Lucius ?

— Pe nimeni în afară de tine ! jură el, și în clipa aceea nu mințea. /

Abia după un timp îi apăru vedenia urită a trecutului ei. Dar beția simțurilor îl făcu să judece astfel : femeia aceasta a devenit cîndva hetairă de nevoie, astăzi, însă, e plină de dragoste fierbinte ; Livilla a fost și va fi, întotdeauna, o tîrfă cinică, lipsită de orice simțire, chiar atunci cînd păcătuiește.

— De ce nu mă vrei de soție ? De ce amîni căsătoria noastră ? De ce ? Avea ochii febrili, vocea tremurătoare.

El se gîndea la Livilla, sora împăratului, la man-tia purpurie pe care o visa. Valeria îl privea cerce-tător. Da, e cu gîndul la Torquata ! În fața ochilor ei se stîrni un vîrtej de cerculețe roșii. Izbucni, cu patimă :

— Nu te mai gîndi la Torquata ! Pe ea n-ai s-o iei.

Din nou îl întărită aroganța și spiritul ei domi-nator. „Cum își permite să-mi vorbească astfel ? Nimeni nu are dreptul să se amestece în viața mea ! Îmi voi hotărî singur viitorul !“

Valeria i se atîrnă de gît și cuvintele țîșneau din gura ei :

— Te iubesc prea mult ca să renunț la tine, fără tine nu pot trăi. Acum ești al meu, numai al meu !

Nu pricepea. Era nedumerit. Femeia își înfipse degetele în brațele lui :

— Nu mai puteam să respir, atît timp cit ea...

În clipa aceea, pricepu. O împinse brusc de lîngă el și strigă cu glas răgușit :

— Ce i-ai făcut ? Vorbește !

Căzu în genunchi și-i cuprinse picioarele :

— A trebuit... n-am putut altfel... prea mult te iubesc... de aceea a trebuit să moară !

Se smulse, cu brutalitate, din îmbrăţişarea ei :

— De ce ai făcut asta, de ce ?

— Te iubesc ! Te vreau numai pentru mine ! Ea mi te lua ! Ştiu că noaptea te strecurai, în taină, în palatul lui Aviola. De aceea am pus s-o... Pentru că te iubesc la nebunie...

Lucius se pierdu cu firea, de spaimă şi de milă. Până şi lui, omului lipsit de sentiment, fapta aceasta i se părea inumană. „Asta-i bestie, nu femeie.“

Răbufni, cu răutate :

— Tîrfele din lupanar iubesc la nebunie pe oricine le aruncă un dinar !

Ah, aşadar, ştie ! Singele i se îngămădi în inimă. Avea senzaţia că se prăbuşeşte lumea cu ea. Se făcu lividă la faţă. O podidi plînsul. Lacrimile i se prelingeau pe obraji risipindu-i fardul. Nu-şi dezlipia de pe chipul lui privirea înceţoşată şi-şi spunea : acum totul s-a sfîrşit.

— Mi-a fost teamă să-ţi spun. Mi-a fost teamă să nu-ţi pierd dragostea. Tu eşti primul om pe care l-am iubit ! Ți-o jur pe Afrodita ! Pentru o vorbă bună din partea ta sînt în stare să-mi dau şi viaţa. Şi fata aceea... Gelozia e cea mai înaltă mărturie a dragostei. Înţelege, Lucius ! Uită ce-a fost. Uită răul pe care l-am săvîrşit din... Te voi despăgubi pentru toate cu dragostea mea, îţi voi fi credincioasă ca un cîine, îţi voi fi sclavă, slujitoare, numai să nu mă goneşti...

Îi îmbrăţişă genunchii ; o respinse brutal. Ea se ridică şi, în hohote de plîns, se așază pe canapea cu mîinile împreunate.

— Merg cu tine oriunde îmi porunceşti, voi face pentru tine totul... Îţi voi aduce raiul pe pămînt, Lucius !

El o măsură cu ochii întredeschişi. Acum, cînd n-o mai privea prin beţia simţurilor, vedea în ea

o femeie ce începe să se treacă. Cutele feței răzbăteau prin stratul gros de pudră. Pleoapele erau roșii, umflate de plîns, ochii fără sclipire, buzele puhave, cinabrul de pe ele, întins de lacrimi.

— Îndură-te de mine, unica mea ființă ! Să plecăm, să plecăm împreună undeva departe și vom fi fericiți ; vei vedea...

Era nepăsător la plînsul ei. Nu mai simțea nici un pic de dragoste față de această femeie ; nici măcar o fărîmă de milă. Dimpotrivă, creștea în el o ură înverșunată împotriva ei. Ticăloasa ! Voia, prin asasinarea Torquatei, să se strecoare, ca o venetică, într-o veche familie de nobili, să devină o *domina romana*, soția unui membru al consiliului imperial !

Valeria își dădu seama că nu-l mișcase cu plînsul și cu văicărelile ei. Își aduse aminte de prăpastia care-i rînjea sfidător, ori de cîte ori Lucius o lua în brațe : conștiința permanentă că el e de viță nobilă, iar ea fiica unui văcar. Trufia aceea blestemată a omului încoronat de gloria familiei care poate cumpăra orice, chiar și sufletul omenesc ! Disperarea se transformă în ură !

Se ridică în picioare și izbucni sălbatic :

— Nu auzi. Nu vrei să auzi. Nu vrei să înțelegi. Bine ! Vocea ei creștea : Nu mă mai dorești ! Vrei să mă arunci ca pe o tîrfă ! Bine ! Uiți, însă, cine sînt ! Uiți ce putere am ! Uiți ce știi !

Nici măcar nu tresări la amenințările ei. Valeria continua să verse venin, amintindu-și tot ce-i aduseseră la cunoștință iscoadele ei :

— Știu foarte bine că împreună cu tatăl tău și cu ceilalți senatori ai pregătit un complot nu numai împotriva lui Tiberius, ci și împotriva lui Caligula !

— Poți dovedi ? i-o reteză, sec. Denunță-mă ! Împăratul o să rîdă de tine.

— Ha, ha ! Împăratul ! Împăratul ! strigă ea. Cine-i împărat în țara asta ? Se prăbuși pe pat într-o criză de isterie. Plîngea cu sughițuri, sfișia pernele, se zvîrcolea ca un șarpe, zbiera. Tu încă nu știi că dacă vrea ceva tatăl meu, e de ajuns să-i sufle o vorbă Enniei și ea, lui Caligula ! Macro stăpînește imperiul ! Macro e împăratul ! Nu Caius al tău ! De aceea și-a aruncat el soția în patul lui Caligula ! Țsta a fost planul lui !

Nu se mai stăpînea, vorbea înainte în explozia pasiunii, dar Lucius nu mai pricepea nimic. Stătea ca înlemnit, incapabil să rostească o vorbă. Era uluit de tot ce-i dezvăluia isteria Valeriei. Nu-și făcuse niciodată vreo iluzie asupra virtuților aristocraților și bogătașilor romani ; cunoștea intrigile și josniciile de care erau în stare, ca să-și atingă scopurile. El însuși nu era altfel, dar ceea ce auzea acum depășea orice închipuire. Se străduia din răputeri să-și mascheze înmărmurirea, în fața Valeriei. Așadar, Macro și-a aruncat singur soția în brațele lui Caligula ! Ce vrea să obțină prin asta ? Tronul ? Simți fiori reci prin tot corpul : cu alte cuvinte, dacă așa stau lucrurile, eu și Valeria făceam parte tot din planul lui !

Valeria îi surprinse fața crispată și ochii pierduți undeva departe. Încercă să-și aducă aminte ce spusese, dar gîndurile ei erau tocite. Numai un simțămînt sălbatic, nestăvilit, o îndemna să lupte cu îndîrjire, pentru a nu-l pierde pe bărbatul pe care-l dorea cu toată dragostea și cu toată setea ei de dominație. Se apropie mult de el, ca să-l facă să-i simtă căldura trupului. Dar el nu-i vedea decît fața răvășită. Ochii stinși. Cît de mult semăna cu tatăl ei ! Aceeași privire, aceleași gesturi grosolane. Se cutremură.

— Îți voi înlocui brațele a o sută de femei.

Voi să-l îmbrățișeze. O respinse din nou, cu brutalitate :

— Dar eu nu vreau să-ți înlocuiesc brațele suteilor de bărbați care te-au avut !

Miinile i se lăsară în jos. Se retrase. În ochii ei, măriți, scăpărau fulgerele urii înverșunate. Chipul ei avea înfățișarea Meduzei, vestitoare de moarte. Lucius înțelese. Se stăpîni însă, ridică din umeri și plecă la Livilla.

Valeria privea în urma lui răscolită de ură, stăpînită de dorința nebună a răzbunării.

42

La palatul imperial îl așteptau pe Lucius două știri.

Prima : pumnalul asasinului nu nimerise inima Torquatei. Medicii îl asigurau pe Aviola că, deși grav rănită, fiica lui se va însănătoși.

Și a doua : Caius Caesar se întreamează văzînd cu ochii.

Cezarul se simțea din zi în zi mai bine. În ajunul calendelor lui octombrie, după o lună de grea suferință, se dădu jos din pat.

Uralele de bucurie ale Romei nu se mai sfîrșeau, întocmai ca și jalea ce durase pînă nu demult. Flăcările miilor de jertfelnice se înălțau spre cer în semn de mulțumire, turme întregi de vite își dădeau sîngele pentru bucuria însănătoșirii împăratului. Viața orașului și a întregului imperiu își recăpătă pulsația obișnuită, ritmul vioi. Chiar și împăratul participa la oficierea jertfelor. Dar în

ciuda faptului că era *pontifex maximus*, el nu înălța jertfa sa zeităților romane, ci zeiței Isis, al cărei cult îl practica în taină încă de pe vremea lui Tiberius. Preoții romani se înspăimîntară, dar poporul jubila : n-are decît să înalțe jertfe cui poștește, principalul e că s-a înzdrăvenit !

Numai cercurile cele mai apropiate ale cezarului trăiau într-o permanentă încordare. Împăratul ședea ore întregi în jilțul său de marmură, înfoclit în perne, avînd sub picioare o blană de leu etiopian ; privea spre grădinile Palatinului, la arborii ce-și schimbau din zi în zi coloritul, și medita în tăcere. Liniștea aceasta adîncă revărsîndu-se din dormitorul împăratului stîrnea vîrtejuri de neliniște în suflețele tuturor acelora care-l înconjurau.

Iar motive de neliniște erau, și încă bine întemeiate, căci deși medicii îi vorbiseră de o stare febrilă provocată de răceală, pe împărat îl persecuta ideea că fusese otrăvit. Și astfel stătea și reconstitua în gînd, încă o dată, și încă o dată, cine anume i-a servit mîncărurile și băuturile înainte de a se îmbolnăvi. Cerceta cu înfrigurare, căutînd să afle care dintre oamenii lui i-ar fi putut aduce otrava. Prea mulți nu erau : bucătarii, ospătarii, degustătorii și cei doi medici. Apoi persoanele cele mai apropiate : soția sa, Ennia, surorile, micuțul Tiberius Gemellus, vărul său, unchiul Claudius, Macro și Lucius. Cine dintre toți aceștia era otrăvitorul ?

Excluse de la bun început pe surorile sale, pe Gemellus și pe Claudius, care-l vizitaseră de cîteva ori, dar abia în timpul bolii. Îi excluse pe medici. Îl excluse și pe Lucius, care în ultimele zile dinaintea îmbolnăvirii împăratului fusese ocupat tot timpul cu antrenamentul la circ și nu luase nici o masă cu el. În afară de aceasta, chiar în

timpul suferinței îl zărise nu o dată, prin ușile deschise, cum îl silea pe ospătar să guste din toate mâncărurile de pe tavă, înainte de a i le servi împăratului. Lucius îi dovedise de multe ori un devotament nețărmurit : Curio era omul lui, trup și suflet. Mai rămîneau Ennia și Macro. Dar amîndoi s-au ocupat de el cu mare grijă și dragoste.

Era ca o beznă de nepătruns. Caligula ședea în jilț și, de sub pleoapele întredeschise peste ochii înfundați, îi pîndea ca o fiară pitită în tufiș pe oamenii care intrau la el ; le cîntărea mișcările, îi punea la încercare îndemnîndu-i în glumă să bea primii din cupa lui, dar nu izbutea să descopere nimic.

Începu să nu mai aibă încredere în nimeni, să-i suspecteze pe toți. Teama i se cuibărea în suflet : se va repeta oare încercarea otrăvirii lui ?

Vedea în gînd fața înnegrită a lui Tiberius, la Misena ; șirul întreg de comploturi împotriva bătrînului ; „Sejanus, și eu, și Macro... Simți fiori reci pe șira spinării. Și acum, povestea se repetă împotriva mea ! Nu numai împotriva unui împărat avar și crud ! Asta poate pentru că am îmbrățișat poporul cu dragostea și bunătatea mea ?“ Se culca și se trezea tremurînd din tot corpul ; ziua era pentru el prilej de înfrigurare încordată, noaptea, căreia i se alătura și vechea insomnie, o adevărată tortură.

Ciudat : numai în prezența lui Lucius se simțea liniștit și în siguranță. Împăratul îi citea în suflet ca într-o carte. „Lucius vrea multe ; vrea să ajungă primul, după mine. Vrea să-mi fie indispensabil. O vrea pe sora mea Livilla. Mă îndoiesc că din dragoste — e o tîrfă fără pereche, s-a culcat cu jumătate din Roma, cu cealaltă se va culca de acum încolo, iar pe Lucius îl va suci și răsuci cum va

avea chef. Dar el o vrea, pentru că e sora împăratului. Ambiția îl împinge să intre în familia mea. Și, în definitiv, de ce nu ? Iar dacă ar începe să mi se suie în cap, găsesc eu oricând ac de cojocul lui.“

Se sculă în picioare și, sprijinindu-se în baston, ieși pe terasa scăldată în soarele de toamnă. În aceeași clipă apăru lângă el Ennia.

— Te simți mai bine, preaiubitule ?

Ochii ei mari, negri clipeau și se fereau de razele piezișe ale soarelui în bătaia cărora împăratul stătea întors cu spatele.

— Da, mi-e mai bine.

„De ce-o fi clipind așa din ochi ? De ce se uită la mine cu atîta neliniște ? De ce și-a lăsat, acum, privirea în jos ?“ Caligula privea stejarii cu frunzele ce începeau să îngălbenescă, privea spre furnicarul de oameni din *Forum magnum*, dar în același timp cu coada ochiului o cerceta pe Ennia.

— Unde-i Macro ?

Femeia îi ocoli privirea :

— Nu știu, dragul meu. A ieșit din palat. Și-l tachină, rizînd : Nu poți trăi fără el ?

— Dar tu cum te simți fără el ? îi replică, de asemenea sub masca glumei. I se păru că obrazii ei albi s-au împurpurat, dar nu era sigur de acest lucru, deoarece Ennia se întorsese iute și-și ridica mîinile să-și aranjeze pieptănătura.

— Ce vînt nesuferit ! exclamă ea. Apoi continuă : Cum mă simt fără el ? Știi doar cît de mult te iubesc, și cît sînt de fericită cu tine.

— Lucius e în palat ?

Femeia își potrivise între timp pieptănătura. Se întoarse cu fața spre împărat, dar își acoperi ochii cu palmele, ferindu-i de strălucirea soarelui.

— A plecat la Terracina...

„Aha, la Antium, nu la Terracina“, își spuse în gînd Caligula.

— Să trateze, pentru tine, cumpărarea unor podgorii...

„Să trateze cu Aviola schimbul vilei, pentru Orestilla“. Foarte bine. Și, ca întotdeauna, sări repede la altceva ; îl cuprinsese deodată interesul pentru situația vistieriei, a *aerarium*-ului și a fiscului.

— Fii te rog atît de bună, frumoasa mea, și trimite-mi-l pe Callistus, spuse îndreptîndu-se spre cubiculum. Într-adevăr, e un vînt afurisit.

Ennia, amabilă se îndreptă spre ușă :

— Să vin și eu cu el ?

— Nu te deranja, ești, desigur, obosită, iar cifrele îl plictisesc și pe un bărbat, darămite pe o femeie.

Îi zîmbi, dezvăluindu-și șiragul dinților orbitor de albi și plecă legănîndu-și șoldurile. El se uită în urma ei posomorît. „Întotdeauna, cînd se re-trage, suride mai frumos decît atunci cînd intră, gîndi în sinea lui... M-a îngrijit însă cu abnegație, nopți în șir n-a dormit și a vegheat la căpătîiul meu ; ochii i se lipeau de oboseală și fața ei era mai albă ca laptele... Bine, dar atunci cine mi-a dat otrava ?“

Trezorierul împăratului, Callistus, intră cu un vraf de suluri groase în brațe. Cezarul cerceta scriptele contabile, dar gîndurile-i rătăceau în altă parte.

— Cheamă-l pe centurionul Durus.

Într-o clipită, apăru în ușă un munte de bărbat. Caligula îi dădu următoarea poruncă :

— Să fie strangulați, imediat, bucătarii, ospătarii și degustătorii mei. Cadavrele să fie îngropate în gunoi. Totul trebuie lichidat într-o jumătate de oră. Ai înțeles ?

Vlăjganul se înclină și dispăru.

— Imediat, ăsta-i ordinul, îi spuse împăratul. Apoi se întoarse spre trezorer: Nu vreau expuneri, Callistus. Doar cifre. Cifrele finale, cum le numești tu.

Înaltul și deșiratul sexagenar se uita la împărat nățîng, nedumerit ; simțea cum îl trec sudorile din cap pînă-n călcîie și gîndi : „Nici Tiberius n-a început astfel. Caligula privi chipul înspăimîntat al bătrînului Callistus. Se încruntă. „Ce cască gura la mine ? Ce i se pare ciudat în atitudinea mea ? În definitiv, pot să-mi permit orice ? Tot ce vreau“. Repetă întrebarea, cu asprime. Callistus începu, artificial, cu buzele uscate, văicărindu-se :

— În *aerarium* sînt șase sute de mii de sesterți. În fiscul tău optzeci și cinci de milioane de sesterți...

— Numai sesterți ? Cum e cu puțință una ca asta ? abia rosti împăratul.

— Vai, da ! se înspăimîntă trezorerul și mai mult de neîncrederea împăratului și începu să desfășoare sulurile scriptelor contabile.

— Încetează cu asta ! Nu vreau să văd nimic ! Mai bine sfătuiește-mă cum să-mi sporesc veniturile.

Bătrînul uscățiv strînse din umeri înfricoșat.

— Nu știu, mărite stăpîne. Asta depășește mîntea mea. Da. Venitul. Un venit mare și permanent... Asta da... ar fi...

Caligula nu-l mai asculta. Îl concedie pe Callistus și începu să se frămînte. „Ce făcea oare Tiberius, de-i creșteau mormanele de aur în vistierie ? Avea venituri de pe urma impozitelor și a taxelor vamale din provincii. Le am și eu, în aceeași măsură. A mai ciupit el ceva din impozite, dar asta nu-i mare lucru ; împărțea și el pomană calicilor, întocmai ca și mine. Pe soldați îi plătea la fel de

bine. În schimb, ce-i drept, nu cheltuia milioane pe jocuri, nu construia, nu dădea ospete, zgîrciobul ! Şi totuşi există undeva izvorul acela de aur, care nu mai seca.“ În clipa aceea începură să i se perinde pe dinaintea ochilor feţele buhăite şi ţestele pleşuve ale senatorilor şi ale cavalerilor, ale magnaţilor industriali şi financiari, care scurmă zi de zi grămezile de aur cu degetele lor groase şi hrăpăreţe. Acolo e izvorul nesecat. Acolo e fîntîna veşnic ţîşnitoare, acolo e salvarea ! *Lex Crimen Laesae Maiestatis...*

Aproape speriat de această descoperire, nici nu voia să se gîndească la una ca asta, dar nici nu avu răgaz, deoarece în aceeaşi clipă îşi făcu apariţia Ennia, aducîndu-i, ea însăşi, soţului, ficatul tocat şi vinul. Porunci sclavilor să aranjeze masa mică de abanos, şi, ştiind ce are de făcut, gustă şi bău ea cea dintîi, şi împăratul după ea. Născocea tot felul de glume şi snoave care altădată îl amuzau pe Caligula ; astăzi însă nu izbutea de loc să-l înveselească. O privea în tăcere, mijind ochii ; nu zîmbea.

Îi mîngîie mîna şi spuse ca într-o doară :

— A fost pe aici Valeria, să întreb de sănătatea ta, preaiubitule. Ar fi bucuroasă să stea de vorbă cu tine. Spunea şi Macro că are să-ţi comunice o ştire confidenţială.

Caligula îşi încordă atenţia. Ennia intervine ca s-o ascult pe fiica ei vitregă, pe care o urăşte atît de mult ?

— Despre ce vrea să-mi vorbească Valeria ?

— Nu ştiu. Nu mi-a spus, rosti Ennia în timp ce gusta din tocătura de ficat.

Minte, ştie, gîndi împăratul şi cu voce tare rosti :

— Invit-o mîine la cină. Cheamă-i şi pe Macro cu Lucius.

Femeia răspunse precipitat :

— Lucius nu se va întoarce pînă mîine de la Terracina. Mai ia puțin... Îi invit numai pe Macro și Valeria. Ficatul e excelent. Picant. Ce fel de vin vrei, dragul meu, de Caeca sau de Falerno ?

„Aha, familiuța vrea să fie singură, adunată, la un loc, își spuse în sinea lui Caligula. Ce-or mai fi punînd la cale ? De ce nu vor să fie de față și Lucius ? Trebuie să mă asigur. La ușă îl postez pe Cassius Chaerea, comandantul gărzii, omul meu cel mai credincios.“

— Astăzi m-am decis pentru vinul de Falerno. Mă tulbură cu gustul lui dulce-amărui, precum mă tulburi tu cu frumusețea ta, Ennia !

Sună aurul tacîmurilor, sună clinchetul cupelor, sună rîsul Valeriei ; prima cină comună după însă-nătoșirea împăratului se desfășura într-o atmosferă de veselie cordială. Într-adevăr cordială, căci micuța familie era cu inima în palmă pentru împărat. Caligula se afla într-o dispoziție de zile mari, o măsura pe Valeria fără pic de jenă ; avea și ce să vadă ; umerii ei tresăltau scuturînd cu discreție de pe decolteu șalul de muselin ; femeia strălucea, răspîndind căldură în jurul ei ; clepsidra măsurase multe ore cu picăturile ei și împăratul era din ce în ce mai vesel...

Pînă cînd, la un moment dat, făcu neașteptata mărturisire că, în calitatea lui de bun gospodar, caută noi surse de venituri, pentru a umple la loc *aerarium*-ul golit, căci el nu are de gînd să se zgîrcească pe seama poporului și a jocurilor preferate ale acestuia, nu vrea să reintroducă impozitele și nici să micșoreze cotele de bani și grîne destinate mulțimilor de oameni fără căpătii. Are însă nevoie de bani ; de aur, mult aur.

„O, zci, ce împrejurare fericită pentru noi ! îşi spuseră în gînd Macro şi fiica lui. Îi putem oferi milioanele lui Aviola !“

Împăratului nu-i scăpă privirea pe care Valeria i-o aruncase tatălui ei. Şi Macro începu numai-decît : se gîndeşte şi el, de multă vreme, la acelaşi lucru. În afară de aceasta, însă, pune mai presus de orice securitatea împăratului. De cîtă perfidie şi mişelie mai dau însă dovadă unii care, în pofida bunătăţii şi generozităţii neţărmurite a împăratului, urzesc comploturi împotriva unui stăpînitor glorios !

Ciudat ! Introducerea ministrului, atît de importantă şi gravă, rostită cu o mare putere de convingere şi cu mult devotament faţă de împărat, nu trezi în sufletul lui Caligula teama de comploturi, ci curiozitatea, ba chiar şi puţină suspiciune faţă de interlocutor. Se rezemă comod de speteaza jilţului şi continuă să asculte.

Încă din clipa urcării pe tron a lui Caius, Macro urmărise cu toată atenţia cuvenită firele unui complot pregătit de cîţiva senatori opoziţionişti împotriva lui Tiberius. Cezarul a fost informat mai de mult despre aceasta. Ştie însă mult prea puţin. Complotul nu fusese îndreptat numai împotriva lui Tiberius, ci şi împotriva lui Caius Caesar. În privinţa aceasta există dovezi incontestabile. Dar ceea ce-i mai grav : complotul continuă, în taină, şi acum ! Pauză. Vorbitorul aştepta să vadă efectul inflăcăratei sale peroraţii. Dar, vai ! Efectul fu neînchipuit de anemic :

— Ei, mai departe, dragă Naevius !

Macro îşi dădu seama că retorismul nu are nici un rost, că împăratul vrea fapte, nume.

Locul lui Servius Curio, a cărui sinucidere apare acum în adevărata ei lumină, a fost luat de sena-

torul Aviola. Omul acesta, cel mai bogat din imperiu, după împărat, să fie pus sub acuzare pentru crima de înaltă trădare și uneltire împotriva împăratului ! Întreaga lui avere mobilă și imobilă să fie confiscată în folosul vistieriei imperiale...

— Din care un sfert revine apoi denunțatorului, se auzi vocea batjocoritoare a împăratului.

— Nu sînt denunțator, bunul meu Caius, se apără, ofensat, Macro. Îl acuz, doar, pe senatorul Aviola dintr-o îndatorire patriotică. Din dragoste pentru tine, scumpul meu.

Se lăsă o tăcere adîncă. Macro bău prelung, ca și cînd i s-ar fi uscat cumplit gîtlejul.

Ennia înțelese numaidecît că toată povestea nu era numai opera lui Macro, ci și a Valeriei. Se uită la ea uimită, înspăimîntată, dar și cu admirație. Nu izbutise s-o ucidă pe Torquata cu pumnalul asasinului, și iat-o, pornește din nou la atac, fără întîrziere, cu aceeași ferocitate.

Împăratul se gîndea la cuvintele lui Macro despre Aviola : ...,cel mai bogat om din imperiu... averea lui să fie confiscată în folosul vistieriei imperiale..." „Prefectul vrea să mă cumpere cu milioanele pe care mi le flutură pe la nas. Într-adevăr, un gest măreț. Ucide două muște dintr-o singură lovitură : mie îmi aruncă aurul de care am nevoie, iar fiicei geloase îi satisface dorința de a o distruge pe Torquata. Uluitor cît de mult își iubește el fiica, cît de mult îl iubește Valeria pe Lucius și cît de pătimaș o urăște pe fata lui Aviola ! Aproape că te cuprinde groaza cînd vezi atîta cruzime, mai cu seamă la Valeria, care știe să surîdă cu o gingășie fără seamăn. Caligula se cutremură. Dacă vreodată aceștia doi ar începe să joace peste capul meu... noroc că Ennia nu se trage din neamul

lor de bădărani.“ Își privi soția și surprinse în ochii ei mari, ațintiți asupra Valeriei, ceva de neînțeles.

— Ai formulat, dragă Naevius, niște acuzații grave la adresa unei persoane de seamă, spuse Caligula în timp ce-și învîrtea pe deget inelul imperial. Voi reflecta asupra lor. Trebuie să mă mai sfătuiesc. Îl voi consulta pe Curio..

— Ah, tocmai pe el ! nu izbuti să se stăpînească Valeria. Zîmbetul îi căzu de pe față, ca o mască de ceară. Macro își înălță sprîncenele stufoase.

— Ce s-a întîmplat, draga mea ? prelungi vorba, alene, împăratul.

Speriată de propria ei explozie, Valeria reluă pe un ton nepăsător :

— Lucius Curio ? Mă îndoiesc că ar putea să-ți dea un sfat bun. Nu știu... Mi-e și teamă să-ți spun... Dar să fiu în locul tău, n-aș avea încredere în el...

Împăratul se amuza copios. „Aha ! A și aflat de Livilla. Sau încă nu știe, și se răzbună pe Lucius că a părăsit-o.“

— Și de ce n-ar fi Curio demn de încrederea mea ?

Femeia tăcea, iritată, frămîntînd în mină un trandafir pe care-l luase din vază.

— Spune-mi, draga mea, de ce n-ar trebui să am încredere în el ?

Valeria ridică spre împărat niște ochi scăpărători ; cu vocea voalată de emoție, începu să-i istorisească tot ceea ce aflase de la oamenii ei și din care reieșea că amîndoi Curionii, tatăl și fiul, fuseseră în fruntea conspirației organizate împotriva lui Tiberius și a lui Caligula, că au trimis un ucigaș la Capri și că numai datorită ocrotirii lui Macro, Caius Caesar a scăpat de la moarte.

Caligula deveni mai atent.

- Și de unde știi că era în joc și capul meu ?
— De la Lucius, mi-a spus-o chiar el.
— Și ai adus imediat la cunoștință acest lucru tatălui tău ?

Valeria roși. Arboră o expresie de om pocăit, acordată cu o voce rugătoare.

— Chiar imediat, nu, cezarul meu. Pe zei, iartă-mă ! L-am iubit. Mi-a fost teamă ca tata să nu poruncească executarea lui. Dar când te-ai îmbolnăvit, m-am speriat și mi-am pus întrebarea dacă nu cumva boala ta era o urmare a uneltirilor conspirative și am alergat într-un suflet la tata...

— Eu personal am deschis cercetările, preluă cuvântul Macro. Pe tine nu-mi era îngăduit să te tulbur în timpul bolii. Povestea asta mi-a dat destul de furcă. A trebuit să recrutez oameni, să mituiască sclavi, să trimit iscoade. După trei săptămâni de cercetări, am aflat cum anume Lucius, printr-un semn convențional, urma să trimită complotiștilor semnalul de începere a acțiunii.

— Despre ce fel de semn convențional era vorba ?

— În spatele grădinii lui Aviola, de pe Caelius, se înalță un stejar bătrîn. E locul care le venea la îndemînă tuturor complotiștilor. Stejarul acesta are în trunchi o mică scorbură, aproape invizibilă. Dar oamenii mei au descoperit-o. În ea se afla acest toc de metal în care erau introduse știrile. Macro așează pe masă un mic cilindru de fier, mîncat de rugină. Împăratul îl luă în mînă și în timp ce-l cerceta, ochii îi alunecau cînd la Macro, cînd la obiectul de metal. „S-a pregătit temeinic ca să mă îmbrobodească. Un discurs și un *corpus delicti*.” Macro continuă : -

— Cea mai gravă, însă, e știrea pe care mi-au adus-o iscoadele mele săptămîna trecută.

Trase cu coada ochiului la împărat și vorbi apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Lucius Curio abuzează de favoarea ta, cezare. Pe întuneric, îmbrăcat în haină de plebeu, transmite știrile secrete de la Palatin complotistului Aviola.

Împăratul era stăpîn pe înfățișarea lui, juca teatru, simulînd emoția și spaima :

— Adevărat ? Ai martori ? Vorbește !

— Patru dintre oamenii mei l-au urmărit de cîteva ori, de aici pînă la palatul lui Aviola.

— Și mai departe ?

— L-am mituit pe supraveghetorul sclavilor lui Aviola, ca să tragă cu urechea. A ascultat convorbirea dintre Lucius și Aviola în care aceștia șopteau ceva despre tine. A fost fixată pînă și data faptei : nonele lui octombrie. Așa au vorbit acum o săptămînă. Atunci nu mi-am putut încă îngădui să te încunoștințez, de teamă să nu-ți periclitez sănătatea. De aceea îți comunic, toate acestea, abia azi.

Un timp, împăratul nu scoase o vorbă. Era descumpănit. Nu luă în seamă denunțul lui Macro, dar teama pentru propria sa viață îl silea să nu mai aibă încredere nici în Lucius.

Ennia își ridică ochii mari, negri, spre Caligula :

— Îți amintești, iubitul meu, că încă de pe vremea cînd erai prinț, ți-am atras atenția asupra lui Lucius Curio ? Avea o voce dulce, calmă, convingătoare. Nu mi-a plăcut din pricina ambiției sale nemăsurate. De obicei, asemenea oameni sînt lipsiți de scrupule și lovesc mișelește pe la spate. Am fost tare nefericită văzîndu-l veșnic în preajma ta, preascumpule, dar n-am îndrăznit să-ți...

„Toți trei îmi spun același lucru, îi fulgeră prin minte lui Caligula. E bine ? E rău ? Cum să descopăr adevărul ?“

— Naevius! Dă dispoziție ca Lucius să fie arestat de îndată ce se înapoiază la Roma.

Macro făcu o plecăciune peste masă :

— Și pe urmă îl expediez la Mamertinus ?

— Mai întâi îl trimiți la mine, spuse, cu voce domoală, împăratul.

Macro, nerăbdător :

— Și cu Aviola ce facem ?

— Mai întâi Lucius, pe urmă Aviola ! rosti de data aceasta energic cezarul și izbi, mînios, cu tocul de metal în placa de marmură a mesei.

Cassius Chaerea, care stătuse tot timpul în spatele draperiei, cu spada în mînă, își furișă capul în tricliniu.

— Îți mulțumesc, Naevius, și ție, fermecătoare fetiță, pentru credința ce mi-o dovedești. Voi acționa după sfaturile voastre. Și acum, să bem !

Chaerea se retrase.

Din cupele cu vin rubiniu scăpărau fulgere ; se întîlneau și dispăreau, se încrucișau cu fulgerele ce țîșneau din ochii femeilor țesînd o pînză scînteietoare, în spatele căreia patru oameni își urzeau visurile lor

Prințesa Livilla își pierdea vremea pe terasa acoperită a palatului imperial, plimbîndu-se alene printre palmierii sădiți în niște ghivece uriașe. Părul ei castaniu, despletit, filfîia în suflarea ușoară a vîntului ; știa că-i vine bine așa. Avea o ținută de o neglijență calculată, fiind mai mult dezgolită,

decît îmbrăcată. Îşi aştepta amantul şi se plictisea de moarte.

Dintre cele trei surori ale împăratului, cea mai în vîrstă, Drusilla, era ca vîntul ; cea mai tînără, Agrippinilla, o adiere visătoare, iar cea mijlocie, Livilla, o adevărată furtună. Trăia ca o trombă, ca o tornadă într-un vîrtej atotdistrugător. În vîrtea lumea în jurul ei, sucea capul oricărui bărbat, fără deosebire, începînd cu sclavul care plivea straturile de flori în grădinile Palatinului şi terminînd cu vîrfurile senatului. Pe Afrodita ! Cît de bine s-a priceput, numai dintr-o privire, să cuprindă inima rece, stoică, a înţeleptului Seneca ! Acesta rătăcea adeseori prin grădini ca să-i zărească doar frumuseţea sălbatică cu buze senzuale şi ochii căprui, arzători. Cu o poftă lacomă şi nerăbdătoare, se arunca fără sfială din braţele unui amant în ale altuia îngrozind întreaga Romă cu furia ei amoroasă. Pe Lucius îl îndrăgise în mod deosebit. Se părea chiar că de o lună încheiată îi era credincioasă.

Pe Clivus Victoriae gonea, spre Palatin, un călăreţ. Livilla se înclină peste balustradă, strigă de bucurie şi flutură din mîini. Din şa încă, el o salută voios. Descălecă şi intră pe poartă.

Livilla nu mai avu cum să-i vadă pe cei patru uriaşi germani cu spada în mînă care apărură, ca din pămînt, în faţa lui Lucius, nici pe ofiţerul de gardă arestîndu-l. Îl aştepta pe terasă, pe unde trebuia să treacă pentru a ajunge la împărat. Cîrînd îl zări : mergea străjuit de cei patru vlăjgani, încovoiat, înspăimîntat, cu neliiniştea în ochi. Livilla izbucni într-un hohot de rîs nestăvilit, degajat. Ar fi fost un rîs frumos, plin, dacă n-ar fi avut în el o nuanţă grosolană, impertinentă.

— Ia te uită ! De unde pînă unde, tu, cu asemenea suită ? Mă miră că nu ți-au pus și cătușe la mîini, și un butuc de picioare ? În ce închisoare vei fi aruncat, ca să știu unde să-ți aduc *ce-ți place ție cel mai mult* ? Rîdea ca o descreierată, în timp ce-l împinse la o parte pe pretorian și, în fața tuturor, își sărută amantul pe buze. Știu eu ce-ți place ! Și-ți voi aduce în fiecare zi ! Apoi adăugă, cu dispreț : Tîmpite idei mai are și frățiorul meu !

Mintea lui Lucius lucra febril : „De ce, pe toți zeii, de ce ?“

Stătea în fața împăratului.

Un semn și sentinelele dispărură. „Desigur, nu departe“ își spuse Lucius. Chipul împăratului era de nepătruns. Rămăseseră numai ei.

— Iartă-mi, dragul meu, această glumă. Știu, o glumă nepotrivită, dar tu ai să-mi ierți acest capriciu...

Lucius stătea ca pe jeratic. Tonul binevoitor al împăratului nu avu darul să-l liniștească. Dimpotrivă, îl irită și mai mult. De unde va veni lovitura ? Din care parte ? Cezarul îl măsură cu ochi întrebători :

— Spune-mi, mai întîi, ce ai rezolvat la Antium.

Lucius vorbi cu voce stinsă.

— M-am dus pînă la Terracina și de acolo m-am înapoiat la Antium. Înțelegerea cu Aviola e aproape gata. Va veni la tine să discuțați, personal, amănuntele.

— Ieri am luat cina împreună cu Macro și cu Valeria.

Lucius tresări.

— Macro îl acuză pe Aviola de pregătirea unui complot împotriva mea.

Caligula urmărea cu grijă orice mișcare de pe fața lui Lucius. Și astfel, observă cum ochii i se deschiseră mari, de mirare. Mirarea lui părea sinceră.

— Mă sfătuiește să-l trimit pe Aviola în fața unei curți criminale.

— Vrea milioanele lui ! explodează Lucius. Întotdeauna a rîvnit la ele ! Tresări : Sau, cine știe, poate că-ți va oferi ție aurul, și el se va mulțumi doar cu distrugerea familiei lui Aviola, pentru că în toată povestea asta mai e și altceva...

— Ce ? Vorbește !

— Acum cîteva zile, am avut o ceartă urîță cu Valeria ; în afară de asta, știu că ea a trimis uci-gașul s-o omoare pe fata lui Aviola. I-am spus părerea mea în această privință. Înțelege ? Din pricina mea și-a asmuțit tatăl împotriva lui Aviola. Asta-i răzbunarea ei ! Aviola e nevinovat !

Caligula își strînse buzele — subțindu-le ca pe două fire de sfoară uscată. Pleoapele acopereau, pe jumătate, ochii pînditori ai împăratului.

— Așadar, susții că Aviola e nevinovat. Că nu-i vorba decît de o răzbunare a lui Macro. Bine. Ce mă sfătuiești să fac ?

Lucius țîșni :

— Fă-l pe Aviola consilierul tău financiar !

Împăratul pufni în rîs :

— Ai înnebunit ?

Dar Lucius continuă, cu aprindere :

— Mă gîndesc la Roma : statul are nevoie de bani. Milioanele lui Aviola ? N-ar fi decît un ajutor de foarte scurtă durată. Dai bancherul pe mîna tribunalului și capul lui va cădea. Prin confiscarea averii lui Aviola realizezi destul, are multe milioane. Dar oare n-ar fi mai bine ca lucrurile să fie

aranjate în așa fel, încît vistieria imperială, și a statului, să obțină prin el sute de milioane mereu, fără întrerupere ? Mă înțelegi, preascumpule ?

Ochii cezarului căzuți în orbitele adînci începură să lucească. Se uită o clipă la Lucius, apoi porni să umble prin camera sa de lucru.

— Ești un sfetnic înțelept, Lucius. Să captez acest izvor de aur. Excelentă idee ! Deodată, se întoarse brusc și strigă : Ca să-l ai mai des în preajma ta, aici, în palatul meu ? Ca să poți pune la cale complotul chiar în spatele meu, și la momentul oportun să mă trimiteți după Tiberius ?

Tînărul Curio sări ca ars, roșind pînă-n rădăcinile părului.

— Ce tot vorbești, dragul meu Caius ? Tu n-ai încredere în mine ? Iubitul meu cezar...

— În privința dragostei tale față de mine, să taci ! Știu ce înțelegere ai avut cu tatăl tău, aici, în grădină, la ospăț. Caligula, strălucitul orator de întotdeauna, avea acum gîtlejul sugrumat de minie. Glasul îi tremura ; înghițea cuvintele, gîfîia : Cu voce tare ați vorbit despre șalul lui Servius, iar în șoapte despre asasinarea lui Tiberius și a mea ! Da, a mea !

— Înțelege, preascumpule ! Tatăl meu dorea într-adevăr, după căderea lui Tiberius, restaurarea republicii, dar eu nu ! Cînd ai plecat în întîmpinarea lui Tiberius, te-am întîlnit în poarta palatului. Venisem să te avertizez. Tu, însă, n-ai oprit calul, ai gonit mai departe.

Caligula rămase dur, neînduplecat.

— M-ai trădat !

— Pe tata l-am trădat, nu pe tine ! Și prin asta l-am ucis. Nici pînă în ziua de azi nu sînt în stare să mă uit în ochii mamei. Nici noaptea, nu mă duc

acasă. Și toate astea din dragoste pentru tine !
Ți-o jur, pe toți zeii...

— Nu jura ! Am dovezi !

Și aruncă pe masă tocul de metal, mâncat de rugină :

— Cunoști acest obiect ?

Lucius se lupta să-și tragă răsuflarea. Frica îi strângea gîtul ca într-un clește, căzu în genunchi :

— Îndurare, oezarul meu ! Da, cunosc acest toc, dar de la moartea lui Tiberius nu l-am mai văzut. Se apăra cu disperare : Nu ți-am pus la dispoziție legiunea mea, ca să te ocrotească ? N-am condus-o chiar eu în forurile Romei, în timp ce tu erai încă la Misena, lângă trupul neînsuflețit al lui Tiberius, pentru ca soldații mei să te proclame împărat ?

Caligula stătea cu spatele spre fereastră și-l urmărea pe Lucius cu atenție. Pledoaria lui stăruitoare nu suna fals. Faptele pe care le aducea în susținerea ei erau adevărate.

Într-un moment de supremă emoție, Lucius strigă :

— Eu sînt slujitorul tău credincios și devotat ! Nu Macro ! Pe legea mea, nu !

— Ce vrei să spui cu asta ? Își încordă atenția împăratul.

De disperare și minie, Lucius vărsă tot veninul din el :

— Valeria mi-a dezvăluit festa murdară pe care ți-o joacă Macro și... iartă-mă că-ți pricinuiesc durere, dar nu pot să ascund acest lucru — o dată cu el, și împărăteasa Ennia. Deunăzi, Valeria mi-a strigat : „Tu nu știi cine stăpînește imperiul ? Macro e împăratul, nu Caius al tău ! Asta a fost planul tatei, el singur și-a aruncat soția în patul împăratului !“

Lucius amuți, doar respirația lui agitată se mai auzea șuierînd. Caligula se prăbuși în jilt. Cele aflate îl jigniră de moarte. Amintirile îi sfichiuiau creierul și toate îi dădeau dreptate lui Lucius : privirile piezișe pe care le schimbau Macro și Ennia deasupra patului său de suferință, dezgustul camuflat al Enniei cînd el o îmbrățișa, scuzele și mofturile ei cînd el o dorea... Lucius are dreptate ! Și deodată în mintea lui Caligula încolți certitudinea. Da, ei doi au vrut să mă otrăvească !

Împăratul părea zguduit. Lucius se duse repede lângă el.

— Mă ierți, dragul meu ? Pe Jupiter, nu cumva ți-am șubrezit sănătatea ? Ah, nefericitul de mine !

Caligula îi strînse mîna sprijinită de speteaza jiltului :

— Îți sînt recunoscător, Lucius, tu ești, într-adevăr, prietenul meu cel mai credincios.

Lucius suspină din adînc. Groaza care pusese stăpînire pe el, în timp ce pretorienii îl conduceau la palat, se risipi. „Nu mi se va întîmpla nimic. Nimic nu mi se poate întîmpla. Sînt născut sub o stea norocoasă și aceasta mă va scoate, întotdeauna, din orice primejdie !“

Se repezi spre masă și umplu o cupă cu vin dintr-o mică amforă. Sorbi puțin, apoi întinse cupa împăratului ; acesta o bău, cu sete, pînă la fund. Avea ochii infundați, fără nici o lucire, ca de sticlă mată ; păreau învăluiți într-o negură stranie și în această negură zburau de colo pînă colo niște puncte mici, incandescente.

Înșelătoria săvîrșită de Macro și Ennia, căreia îi căzuse victimă, îl înfuriase la culme pe împărat. Dar și mai mult îl apăsă gîndul că, în timp ce el se zvîrcolea în chinurile febrei, cu cîteva uși mai

încolo cei doi se desfătau în îmbrăţişări amoroase. Şi cum or mai fi ris de el, după aceea !

Niciodată n-a putut fi rănită mai cumplit vanitatea lui Caligula. Nici trufia lui. El e totuşi ceva mai mult decît despoţii orientali ! Împăratul Romei înseamnă mai mult decît „regii regilor“ asirieni, decît „regii babilonieni ai universului“, cum a fost Hamurabi. Cezarul e mai mult decît faraonul, care era un zeu pe pămînt ! El, stăpînitorul celui mai mare imperiu din cîte a cunoscut vreodată omenirea, el e mai mult decît un zeu ! Şi aceşti doi ticăloşi şi-au bătut joc de el ! Au îndrăznit să-şi bată joc de dînsul, hoţeşte ! Ochii sticloşi ai împăratului erau injectaţi, mîinile tremurînde se înfipseră în spetezele jîlţului ca ghearele unui animal de pradă în trupul victimei ; o cruzime feroce ţîşnea de sub masca bunătăţii, i se aduna în cutele din jurul gurii şi-i încreţea fruntea.

Sub privirile îngrozite ale lui Lucius, ochii înfundaţi ai împăratului căzură şi mai adînc în orbite, iar trăsăturile feţei i se înăspriră. Pielea lui galben-pămîntie deveni aproape transparentă. Şedea în jîlt, vlăguit, cu buzele strînse, într-o muţenie prevestitoare de rele ; în jurul lui era o linişte sinistră ca într-un fund de prăpastie.

Lucius stătea lîngă el nehotărit, copleşit de spaimă.

Zgomotul unor paşi de femeie răzbătură pînă la ei şi, în clipa următoare, se auzi o voce infuriată :

— Lasă-mă să intru, neisprăvitule ! Imbecilule ! Dă-te la o parte, n-auzi ? Că de nu, îţi dau un picior, să mă ţii minte, ciine !

Livilla smuci uşa cu putere, dădu buzna în camera de lucru a împăratului, apoi trînti uşa în nas santinelei care o împiedicase să intre :

— Ce dobitoc ! Dar i-am scăpat cîteva peste mutră, de mă doare și pumnul. Și voi doi ce stați aici ca...

Privirea ei rămase pironită asupra împăratului. Amuți. În halul acesta nu-l văzuse niciodată pe fratele ei. Peste fața lui se așternuse o umbră, ce o desfigura, apropiindu-se de ferocitatea animalică :

— Ce-i cu tine, Caius ?

O prîvi absent, cu ochi sălbatici, neomenești. Se ridică. Livilla, speriată, bătu în retragere.

Trecu pe lîngă ea apăsînd greu, cu tăpile sale uriașe, în pardoseala de marmură ; se îndreptă, stors de vlagă, spre dormitorul său ; ușa se deschise brusc, ca și cînd s-ar fi speriat de înfățișarea lui fioroasă.

— Ce i s-a întîmplat ?

Lucius strînse din umeri.

— Nu știu. Deodată s-a înspăimîntat de ceva. Poate că ar fi bine să te duci la el.

— Uf, sperietoarea ! rînji Livilla. Eu să mă duc la el ? M-am săturat pînă în gît de mutra asta. Pentru ce o are pe frumoasa lui Ennia, sculptată din fildeș și abanos ? Sau, mai știi, acum poate chiar pe Orestilla ? Rîse vulgar și se întinse pe canapea.

Lucius alergă spre ușa ce dădea în dormitorul împăratului. Era închisă pe dinăuntru cu zăvorul.

— Nu te prosti, lasă-l în pace. Îl cunosc eu ; zece hachițe pe oră. Poate că tocmai acum își închipuie că e faraon sau zeu. Dar tu ? Ce-i cu tine ? Ești liber ? Cu atît mai bine ! Hai, vino lîngă mine !

Și-l trase brusc spre ea.

De la Tревinianum, trupa porni spre apus, către mare, ocolind ținuturile unde, odinioară, cu mii de ani în urmă, ancoraseră galerele navigatorilor pelasgi. Graiul lor mai încununa și acum porturile și orașele Italiei cu nume ciudate, nespuse de frumoase : Pherengue, Pales, Agylla.

De aici, actorii o luară spre miazănoapte, străbătînd bătrîna Etrurie, presărată de coline acoperite cu tufe mărunte de tuia. Înaintaseră de-a lungul unei necropole unde, în niște tumuli impunători, adăpostiți la umbra pinilor, distinșii etrusci își dormeau, de cinci veacuri, somnul veșnic, străjuiți de splendoarea sobră a marmurei albe. Peste morminte cădea din cînd în cînd cite un con de pin, curmînd tăcerea adîncă din jur, pe pietrele funerare sclipea galbenul metalic al șopîrlelor ce fugeau speriate. Dar pretutindeni în jur pulsa viața : pe cîmp, secerișul era în toi.

O dată cu venirea zilelor toride, actorii o porniră în sus, pe valea Tibrului, trecură fluviul și se îndreptară spre Munții Sabini.

Fierbinte vară a fost în acest an ! Arșița pîrjolise cîmpia Romei, a cărei culoare amintea blana leilor de Berbera. Mlaștinile din împrejurimi secaseră și, o dată cu lăsarea serii, nori deși de țințari se lăsau asupra Romei. De teama frigurilor, locatarii palatelor de pe malul stîng al Tibrului fugiseră în vilele lor din Munții Sabini.

Trupa lui Fabius jucase o dată pentru nobilimea din stațiunile de vară, altă dată pentru țărani din spatele de munte. Pe la sfîrșitul lui septembrie, actorii coborîră spre orașelul Praeneste și poposiră în casa lui Apelles.

Via lui Apelles se pierdea printre podgoriile de pe versantul apusean al Munților Albani, nu departe de localitatea Tusculus. Actorul trăia aici cu soția lui, Vestibia, și cu cei doi băieți ai săi, care nu îmbrăcaseră încă toga bărbătească. Trăia potrivit canoanelor lui Iehova, iubindu-și familia, respectînd poruncile lui Moise, serbînd ziua de sîmbătă. Își închina viața teatrului și viei. Îngrijea vița, o reteza, o lega, stîrpea dăunătorii, și era tot atît de mîndru de vinul lui ca și de renumele său actoricesc. Prietenii veneau în fiecare an de la Roma, aflată în bătaia ochiului, ca să-l ajute la strînsul recoltei de struguri. Cu timpul obiceiul acesta deveni o sărbătoare tradițională, așteptată cu aceeași nerăbdare plină de bucurie și de oaspeți, și de podgorean. Cele cîteva zile, cît dura culesul, musafirii dormeau la Apelles : cei mai vîrstnici în casă, iar tinerii în corturile instalate chiar în vie.

Soarele își arunca razele piezișe peste coastă, pîrguind ciorchinii rubinii și întepîndu-i în ceafă, fără milă, pe harnicii culegători. Dogoarea lui făcea să le furnice pielea.

Strugurii erau frumos brumați, roșii, bătînd în violet și negru, zemoși, mai dulci ca mierea. Femeile, aplecate sau chincite pe jos, tăiau strugurii, îi încăreau în coșuri pe care apoi bărbații le cărau jos, în curte. Acolo, sub un șopron, erau înșirate butoiașele și căzile pentru fermentat. Băieții, desculți, călcau strugurii, bălăcindu-și picioarele în zeama aromată și strigînd nevoie mare. Vestibia amesteca de zor pojghița ce se forma deasupra mustului. Aburul lui era amețitor.

Culesul viilor e un prilej unic de minunată și nestăvilită beție. Din zori și pînă noaptea tîrziu, o neînteruptă beție. În timpul culesului, te ame-

țesc strugurii, în clipele de răgaz — mustul, iar seara — vinul din zăcătoare. Licoarea îmbătătoare a strugurilor, în toate fazele ei, alunecă fără încetare pe gîtlej, colorează gîndurile în roșu, aprinde dorințele, gîdilă limba care, după firea și rezistența fiecăruia, înțepenește pînă la amortire, sau, dimpotrivă, arde în bătaia vieții ca o flacără ce nu mai poate fi nici stinsă, nici înăbușită.

Printre aracii pe care se urcă vița forfoteau actorii. Hăuleau cu toții și se strigau între ei, fără frîu la gură.

Fabius strivi pe gîtul Quirinei un pumn de struguri rubinii. Zeama sîngerie i se prelinse sub chitonul scurt.

— Ți s-a roșit gîtul ca un rac fiert, fetițol strigă Fabius în gura mare și, în surdină, adăugă: Ca atunci cînd ne iubim !

— Obraznicule, lasă-mă să culeg și pleacă o dată de aici cu coșul ăsta !

O sărută pe gura înecată de licoare. Sucul era aromat și dulce, iar buzele pe care se prelingea erau dornice și fierbinți.

— Îndesați-vă burțile, cît puteți, strigă Mnes-ter. Strugurii sînt sănătoși, fac bine la stomac, vindecă constipația, improspătează mintea, înlesnesc digestia. Îi surprinse pe cei doi sărutîndu-se : Sărutul cu gura plină de struguri e de două ori mai amețitor, stimați colegi ! Întrebați-i pe Fabius și pe Quirina.

Quirina se făcu roșie ca para focului. Îl împinse pe Fabius la o parte și-l dojeni :

— Pleacă de aici ! Nu vezi, ne facem de rîs !

— Lasă-l, Quirina, bucură-te și tu că e vesel, spuse Balbus, invitat și el de Apelles ; culesul viilor e sărbătoare, fetițo, și fiecare are dreptul să se mai distreze nițel.

— Amintiți-vă de părinții și de bunicii voștri, declamă Fabius. Vechii romani au fost țărani, dar nouă, copilașilor lor, ne e mai dragă viața de vie decît alacul. Glorie eternă strămoșilor, iar nouă viață veselă !

Mergea la vale, împleticindu-se sub povara grea, și-i striga lui Mnester care păsea în fața lui cu coșul în spinare :

— Hei, Mnester, ți-ai umplut burta pe săturate ? Da ? Ei, acu să te vedem ! Ai puțină răbdare pînă o începe zeama să-ți ciripească prin mațe ! Sau te pomenești c-a și început... ? La-trina, scumpe domn, nu-i departe ! Pînă acolo, în saltul fugarului, înapoi însă cu pas distins de senator.

— Fabius ! Fabius ! Aici nu ești la teatru ! țipă de sus Quirina. Băgați-i careva un strugure în cioc, să tacă !

Cînd se lăsă întunericul, coborîră cu toții în curtea luminată de cîteva felinare atîrnate pe pereții casei. Cina nu era încă gata și, oricum, trebuiau să-l aștepte pe Apelles care nu se întorsese încă de la Roma, unde plécase de dimineată. Timpul prisosea. Ce-i de făcut cu el cînd fiecare tremură de neastîmpăr, iar dispoziția înălțătoare e întăritată și mai mult de feericul decor nocturn al naturii, cu globul lunii pe frunte ?

Mnester propuse un joc : la o comandă dată, fiecare trebuie să cînte un cîntec necunoscut, altminteri soarbe o cană cu must, pînă la fund !

Gravus fu ales să conducă jocul. Prima comandă :

— Fabius !

Actorul desfăcu brațele, încurcat :

— Nu știu nimic, dragii mei !

— Ștregarul ! strigă Mnester. Ne duce, ca să poată pili. Nu merge așa.

Între timp, Fabius se și pedepsise ; acum privea cu tristețe în fundul cării.

— Balbus ! urlă Gravus.

— Eu ? Bine... Am să vă spun zicala aceea cu lupul și capra.

Voci :

— Altceva ! Pe asta o știm !

— Atunci să vă cînt ceva, propuse Balbus. Numai să vă dați seama că știu să cînt.

Începu cu vocea pițigăiată :

*Unei vulpi viclene și roșcate
Îi plăceau găinile moțate.
Dragă vulpe, norocoasă,
Prinzi găina cea mai grasă.*

Voci :

— Ce timpenie !

— Ba-i frumos.

— Dă-i înainte !

Și Balbus continuă :

*De mult ce-i plăcea
Strașnic se bucura
Pe scăriță se suia
Spre găini se cocoța.*

La refren se alăturară și ceilalți :

*Dragă vulpe, norocoasă,
Prinzi găina cea mai grasă.
Pe scăriță cocoțată —
Poftă bună la moțată !*

Cîntecul lui Balbus îi însufleți pe toți. Un cîntecel naiv, pentru copii. Și iată-i zburdînd, într-adevăr ca niște copii. Săreau și țopăiau, se înșirau,

formau un cerc, se prindeau de mijloc, se învîrteau și se clătinau, încurcau versurile, le amestecau și chiuiau, de se cutremura și noaptea : *Dragă vulpe norocoasă, / Prinzi găina cea mai grasă. / Pe scăriță cocoțată / — Poftă bună la moțată !*

Vestibia, gazdă înțeleaptă, singurul om treaz din întreaga societate, se gîndea la toate : aduse fiecăruia cîte un castronaș cu varză acră, pe care bătrînul Cato o recomandă cu căldură împotriva tulburărilor aparatului digestiv. Apoi își trimise băieții la culcare. Veniră amîndoi, după obiceiul ebraic, să-i sărute mîna mamei și să-i ureze noapte bună. Vestibia le ciufuli părul, cu dragoste, îi sărută pe obrăjorii trandafirii. Era nespus de mîndră de feciorii ei.

Actorii se ținură în continuare de tot felul de șotii și trăsnaî. Fabius apucă un cocoș care adormise de mult pe stîngia lui.

— Aruncați peste noi o foaie de cort, strigă el către ceilalți ; și acum, ghiciți cine a cîntat !

Se încheiară, cu mult zgomot, rămășaguri. Nu era de loc ușor, căci știau cu toții cît de bine se pricepea Fabius să imite voci de păsări și animale.

— Cucuriguuu !

— Fabius ! izbucni adunarea într-un glas.

Pinza de cort se scutură sălbatic și de sub ea țîșni, ca fulgerul, cocoșul jumulit ; se avîntă cu salturi mari în întuneric cucurigînd nevoie-mare. Un hohot năvalnic de rîs se rostogoli în urma lui. În sfîrșit, se strecură afară și Fabius ; din nas îi curgea sînge, iar în jurul lui se stîrni un nor de pene :

— El a cîștigat ! De cîntat, am cîntat eu, dar nu știu cum se face că lui nu prea i-a plăcut și

s-a apucat să mă ciocănească. Zău dacă înțeleg de ce s-a purtat așa de urît cu mine.

Carus improviză :

*Cocoșul cel moțat
Rău de tot s-a supărat :
Ce mai zarvă s-a stîrnit
Că-n poiană s-a pitit !*

Fabius se făcu nevăzut. În ciuda petrecerii și a veseliei, îl chinuia din nou o veche dorință care nu-i dădea pace : dorința să joace un rol mare într-o tragedie. Vinul, în loc să-i aline, dimpotrivă, îi întări chinul. Străbătu curtea, intră în vie și se întinse sub o tufă. Printre frunzele întunecate ale viței, luna își arăta chipul livid. Pe frunze sclipeau picături de rouă. Rupse cîteva foi umede și își răcori fruntea.

Din curte răzbăteau în zbor pînă la el glasuri furioase. Cei doi sărmani ai scenei, Lucrinus și Gravus, se luaseră la harță disputîndu-și întîietatea actricească. Se făleau, care mai de care, cu succesele lor. Din pricina beției, vocea peltică a lui Gravus răsuna puternică și măreață :

— Ce știi tu, mă borțosule ? Acum optsprezece ani, la Selinuntus, l-am jucat pe Creon¹. Ehei, pe vremea aceea se mai jucau încă marile tragedii. Atunci să mă fi văzut ! Ridicam doar mîna și tunam o dată — și în aceeași clipă Antigona, cu toate că nu-i în piesă, cădea în genunchi la picioarele mele.

Lucrinus îl întrerupse cu o explozie de rîs :

— Tu ? Tu în Creon ? Îl auziți, oameni buni ? ! Să mă stric de rîs, nu alta !... Să mă străpungă vaca, îl auziți fraților, în Creon cică ! Pe fulgerele

¹ Creon — personaj din *Oedip* de Sofocle.

lui Jupiter ! Ajungi tu la nasul meu ? Mă, neisprăvitule, eu, la Puteoli, în marele amfiteatru, l-am jucat pe Oedip !

— Eu pe Aristofan. Puteam să ajung al doilea Roscius¹, să am și eu șase mii de dinari pe zi, dacă nu-mi cădeau afurisiții ăștia de dinți, se căia Gravus.

— În fața mea s-ar fi ascuns și Apelles ! continuă să se fălească Lucrinus. Eu — vreau să spun Oedip — urcam treptele palatului regal din Teba cu un pas atât de distins, încît...

Gravus suieră mînios :

— Mă, umfiatule ! Tu nu ești în stare să sui nici măcar trei trepte ; pot să pun mîna în foc, ca Mucius Scaevola...

— Ei, stai că-ți arăt eu ție, măturoi știrb ! Îți arăt eu ! Uite ! Așa mergeam, priviți ! Eu, Oedip rege — un — doi...

Lucrinus se clătină pe scărița ce ducea în vie, călcă alături, alunecă și se prăbuși la pămînt.

O explozie de rîs sparse tăcerea nopții ; se repezîră să-l ridice, era greu. Pe frunte avea un cucui cît pumnul.

— *Signum regis*², își băteau joc de el ; așa-ți trebuie, dacă faci pe grozavul, butoiașule !

Fabius asculta toate acestea, dar le percepea numai pe jumătate. Luna, acum de un verde mucegăit, stătea țeapănă între nori și-l privea drept în ochi. În ochii aceștia se citeau dorința și durerea deopotrivă. Creon, Oedip. O, zei din Olimp ! Nu va fi nici Creon, nici Oedip. „Viața trece pe lingă tine ca un ciîne mîrîind : nu pune mîna ! nu pune

¹ *Roscius* — mare actor tragic, amic cu Sulla și cu Cicero ; moare în anul 62 î.e.n.

² *Signum regis* — insigna regală.

mîna ! n-ai voie nici măcar să atingi haina Glo-
riei ! — degeaba te zbuciumi, degeaba te frămînti,
te omori, năzuiești, sperî, oftezi, degeaba, omule !
Tot cu pantofarii încornorați, cu calfele nespă-
late și cu soldații fanfaroni o să ai de-a face, pînă
cînd ți s-o urî de-a binelea !“

Își înfipse degetele în pămîntul uscat, de furie
și amărăciune i se puneau noduri în gît, se simțea
singur cu suferința lui, cu neputința lui, în care
nimeni nu putea să-l ajute.

Pe cărarea ce ducea spre poartă pîlpîi lumina
unei făclii. Întoarseră cu toții capul într-acolo :

— Ura, în sfîrșit, ai venit !

Apelles le surîse tuturor, în chip de salut. Qui-
rinei zîmbetul lui nu i se păru convingător. Își
spuse : „Îl chinuie ceva.“

Vestibia întinse masa, care de fapt nu era masă,
ci o scîndură așezată pe două butoaie ; femeile o
ajutară și, curînd, curtica se transformă într-un
tricliniu sub cerul liber.

Și în timp ce mestecau, porni să macine și
moara curiozității.

— Cum arată împăratul după boală ? îl întrebă
Volumnia pe Apelles.

— Grozav, ca un flăcău.

— Cu siguranță că tot timpul se invîrtea în ju-
rul lui astrologul acela care a stat pe lîngă Ti-
berius la Capri — avea un nume tare ciudat, în-
cercă să-și amintească Gravus.

— Thrasyllus ? Apelles își încruntă sprîncenele :
Da de unde ! Mare mister, a fost cu el ; o să rîdeți,
dar bătrînul împărat l-a iubit. I-a lăsat moște-
nire un milion de aurei, s-a anunțat public. Dar
Thrasyllus, ia-l de unde nu-i ; a dispărut, de parcă
s-ar fi deschis pămîntul sub el... Pricepeți ?

— Poate că n-a vrut să-l slujească pe Caligula, își dădu cu părerea Lucrinus. Cine știe, te pome-nești că nu se împăcau...

— Dar de ce boală a suferit împăratul ?

Apelles își domoli glasul.

— Medicii vorbesc de niște friguri de o violență neobișnuită ; dar el, personal, crede că a fost otrăvit.

— Otrăvit ? De ce ? Și de cine ?

Apelles ridică din umeri.

— Zeii știu, dacă a fost sau nu otravă. Doctorii au încercat să-i scoată din cap ideea asta, dar el cică le-ar fi spus : „Oamenii cred în conspirația împotriva împăratului abia după ce împăratul e ucis“. Nici nu s-a dat bine jos din pat, urmă Apelles, posomorît, și a și poruncit să fie executați trei bucătari, doi ospătari și doi degustători de mâncăruri și băuturi...

Pupilele Quirinei se lărgiră :

— Șapte oameni pentru o simplă bănuială ? Dar bine, asta e înfiorător !

— Ia te uită, ce simțitoare e ! Parcă n-ar fi din Roma ! se strîmbă la ea Lucrinus. Tiberius lichida, pentru un denunț neîntemeiat, zeci de oameni deodată !

— Bine, bine, dar ăsta a fost Tiberius, se apără Quirina. Caligula e cu totul altfel.

— Șapte ! Cunoaștem noi, rîse Mnester, cu nesocotință. Cine știe, o fi pus să fie uciși doi, și pînă să ajungă zvonul la Tusculum¹, s-au făcut șapte. Vă asigur că pînă la Brundisium² or să fie cincizeci.

¹ *Tusculum* — localitate în Latium, cam la 15 km de-părtare de Roma.

² *Brundisium* — mare port al Italiei în Calabria, la Ma-rea Adriatică, de unde se făcea legătură cu Grecia și cu Orientul Apropiat.

— Și doi înseamnă mult, dacă nu există dovezi, se auzi vocea ascuțită a lui Balbus.

Mnester se întoarse spre el :

— Dacă ar fi să aștepti de la careva o palmă, ce te-ai mai grăbi să i-o cîrpești tu înainte ! Nu crezi, scumpul meu ?

Balbus bolborosi pe sub nas :

— Începe iar povestea. Bătrînul de la Capri băgase spaima în bieții oameni, tînărul ce-i drept, s-a ținut bine, un timp... Ei, dar se vede treaba că altfel nu se poate. Uite, pun rămășag că povestea asta nu se oprește la bucătari...

— Nu ne strica cheful, îl ocări Volumnia.

Din bucătărie dădură buzna, cu castroanele în mînă, Quirina și Pamphila strigînd în gura mare :

— Căalcăán friipt ! Garúúúm excelent ! Vinul casei !

Mnester își frecă mîinile :

— Ospăț în toată legea, ca la Haterius Agrippa. Închipuți-vă, fraților, că nătăfleață ăsta m-a pofțit la el acasă, la un festin, ca să citesc din fabulele lui Phaedrus. Nu prea aveam eu chef să merg, dar ca să-i fac hatîrul lui Iulius, m-am dus. Mi-e drag băiatul ăsta, pentru că e tocmai opusul lui taică-său. Bine, i-am zis, vin. Și ce credeți că-mi spune bătrînul : „Onorariul ți-l fixezi singur“. Am aruncat așa, într-o doară : cincizeci de aurei — și am așteptat să mă dea afară. O, prăbușește-te, Olimp ! Închipuți-vă, oameni buni, i-am căpătat !

— Tu ai întotdeauna noroc, spuse cu invidie Gravus. Mie nu-mi pică așa plească...

Și Mnester continuă :

— Am ales zece fabule cu tot soiul de animale, ca să-i întep cît mai bine pe îmbuibații aceia. Și ce credeți ? S-au distrat de minune, au aplaudat să le plesnească palmele, nu alta, și nu i-a deran-

jat cituși de puțin faptul că, în realitate, rîdeau de mutrele lor !

— Asta-i Mnester, sughiță de rîs Gravus. Ii stoarce de gologani și, pe deasupra, îi mai și împunge. *Salve*, draguțule ! În sănătatea ta !

Ciocniră apoi și închinară în sănătatea fiecăruia dintre cei prezenți, închinară, în strigăte de veselie, și pentru burdihanul lui Haterius. Asta îl îndemnă pe Mnester să mai adauge :

— Oameni buni, nici nu vă închipuiți ce chiolhan a fost ! Ce mîncare și ce băutură ! Lucullus, cu glorioasa lui amintire, e o zdreanță pe lîngă Agrippa, pe cîntea mea ! Mistreți, berbeci, gîște, rațe, căprioare, sitari, găini, raci... Ce mai, pe Iunona ! Cînd mă gîndesc, îmi lasă gura apă ! Vestibia dragă, fii așa de bună și mai dă-mi o bucată de calcan ! Ei, și cam așa stau acum lucrurile pe la toți distinșii noștri, de cînd a încetat bătrînul Tiberius să-și mai vîre nasul în treburile lor. Oriunde te duci — numai risipă, huzur, destrăbălare, îmbuibare, borîtură, cum nu s-a mai pomenit pe lumea asta.

Apelles rosti grav :

— La urma urmei, treaba lor, n-au decît să se bucure ; pe mine, însă, altceva mă pune pe gînduri și mă neliniștește...

Dar ochii lui Lucrinus se și scăldau în cana de vin.

— Astăzi, nici un gînd întunecat ! Astea păstrează-le pe mîine ! După ce-o ploua și s-o usca ! Și acum, să bem ! Prieteni pînă la moarte !

Apelles ciocni cu el, dar privirea lui era împrăștiată.

— Și ce anume te îngrijorează ? întrebă Carus.

Tragedianul rămase o clipă îngîndurat, apoi vorbi :

— Mi-e teamă că împăratul s-a schimbat. E cu totul alt om decît acela pe care l-am cunoscut. Nici urmă n-a rămas din chefliul vesel care ne trăgea după el prin cîrciumi și aducea buna dispoziție oriunde intra. Cînd am fost să-l felicit cu prilejul însănătoșirii, m-a ascultat cu gîndul în altă parte și mi-a răspuns distrat, cu jumătate de gură...

— Poate din pricina bolii, ținu să sublinieze Volumnia.

— ...parcă ar fi intrat în el un demon nă răvaș, feroce. Nu știu, s-ar putea să mă înșel. Dar m-au îngrozit ochii lui înfiorători.

— Asta e prea de tot, drăguțele, rise Volumnia. Exagerarea îți stă în fire.

— Dar de teatru ? întrebă Fabius. De teatru nu ți-a spus nimic ? Spuneai, altădată, că întotdeauna vorbește cu tine despre teatru.

— Am adus vorba chiar eu. Dar el s-a uitat undeva pe deasupra capului meu, și mi-a spus : „Cuvîntul e un pui de animal îmblînzit“. Ce-o fi vrut să spună cu asta, nu știu.

— E cît se poate de limpede, izbucni Fabius. Circul mai presus de orice ! Ironia țîșnea tăioasă din vorbele lui : Să ne prefacem din timp în vizitii și în gladiatori ! La lumina felinarului văzură cu toții cum îi jucau vinele pe tîmple. Se întoarse spre Mnester și Apelles : La ce vă folosește prietenia lui ? Ca să facă din noi niște bufoni caraghioși pentru chefurile lui ? Vă mulțumiți cu atît, voi, actori celebri ?

Mnester încercă să intervină, dar Fabius îl opri cu un gest energic ; vocea lui creștea, devenea pătimașă :

— Voi doi, prietenii și favoriții lui, ar trebui să vă mai gîndiți puțin și la arta voastră, și la

noi aștilalți ! Da ! Și la noi ! Noi nu vrem să ajungem la circ. Vrem să jucăm ! Dacă mai aveți o fărîmă de onoare actoricească, vă duceți la el și obțineți un teatru ca lumea ! Să închine, din suțele de milioane pentru circ, măcar un milion teatrului ! Spectatorii au înghițit destul sînge la circ în jumătatea asta de an, ca să poată vedea și ceva mai bun. După zeci de ani de întrerupere, Caligula a deschis porțile arenelor. Siliți-l acum să deschidă și porțile teatrelor ! Să-și cucerească gloria și prin reînnoirea vechii tradiții a marilor tragedii ! Să-i reînvie pe Eschil, pe Sofocle, pe Euripide !

Toți, pînă la unul, își manifestară aprobarea prin strigăte voioase. Chiar și cei doi pe care Fabius îi atacase făgăduind că, îndată după reîntoarcerea lor la Roma, vor depune toate eforturile spre a-l convinge pe împărat. Ciochiră cu toții și băură pentru reușită.

Buna dispoziție revenea.

— Azi e mare sărbătoare ! zbieră Gravius. Trăiască teatrul ! Să curgă vinul !

— Să curgă ! Să gîlgîie, dar pe gîtlejul nostru ! Lucrinus ridică ulcica și, cu multă dexteritate, începu să toarne șuvița subțire de vin în gura deschisă a Volumniei. Aceasta înghițea licoarea, voinicește. Dar iată că, deodată, ștregarul îi îndreptă pîrîiașul între sîni. Volumnia țipă :

— Încetează ! Nu vezi că am un chiton nou ? Nătărăule !

Femeile se interesară de Ennia. Apelles își dete drumul la gură : „Împărăteasa e ca un sfînx. Tace, surîde în depărtări, se îngrijește de soțul ei imperial. Dacă-l iubește ? Asta-i altă poveste. Poate. Ce știu eu ?”

— Întrebați-o pe ea, dragele mele. De altfel, se și șoptește că lui Caligula i s-au aprins călcâiele după Livia Orestilla, soția consulului Pisone — se spune că se va căsători cu ea...

— A cîta va fi ?

— Asta-i greu de socotit.

— Ba nu-i greu de loc, interveni Balbus. Binevoii a număra după mine : prima — Junia Claudia, a doua — Drusilla, a treia — Agrippinilla, a patra — Livilla...

— Ce tot trîncănești ? Astea nu-s neveste. Astea-s surorile lui.

Dar Balbus nu se lăsa intimidat :

— Ba sînt neveste, chiar dacă nu așa cum scrie la lege. Ce să-i faci, legea nu poate cuprinde tot, iar pentru împărat e oricînd neîncăpătoare. Așadar, să mergem mai departe : a cincea Ennia, a șasea *in spe* — Livia Orestilla, și cîte vor mai fi de acum încolo, asta știe numai Sybilla Praenesta.

— Noroc că avem, pentru socotit, două mîini și două picioare, puse capacul Volumnia.

— Dar cu Macro ce se aude ? întrebă iscoditor Carus.

— Guvernează, în numele împăratului bolnav.

— Lucius Curio cică ar fi ajuns mîna dreaptă a cezarului, e adevărat ? supralicită Fabius.

— Da, e adevărat, răspunse Apelles. Cuvîntul lui are multă greutate la împărat.

Fabius strecură printre dinți :

— Mda, fostul republican ciugulește din palma monarhului.

— Și ce vezi rău în asta, Fabius ? Astăzi nici republica n-ar mai fi bună, își dădu cu părerea Mnester. În curînd vor avea loc alegeri pentru adunările populare. Vom avea deci republica noastră !

— Da, numai că data alegerilor încă n-a fost anunțată, spuse Balbus, cu scepticism. Așa că, nu știu... să vedem...

— Ah acest Balbus ! Pe toate le vede în negru. Nesuferitul ! Otrava !

Apucară cămile. Sorbiră cu sete și se luară cu vorba despre munca ce-i aștepta, după ce Apelles și Mnester aveau să obțină încuviințarea împăratului. Fabius ardea ca o torță, bea virtos, ca să-și astîmpere fierbințeala, și țesea planuri avîntate de viitor. Ceilalți după el, cu vorba și cu dușca.

Apelles se apropie și-i spuse încet :

— Nu vreau să te întristez, băiete, dar tare mi-e teamă că nu facem nici o ispravă cu împăratul. Știi bine cum privește el tragediile.

Quirina auzi și văzu cum, deodată, înflăcărarea lui Fabius se stinse. Actorul strînse cana cu amîndouă mîinile și din clipa aceea nu mai suflă o vorbă.

Vinul îi zăpăcea pe toți, făcîndu-i să uite de necazurile zilnice. Noaptea se scurgea repede, zorile se apropiau pe nesimțite.

Quirina nu-l scăpa o clipă din ochi pe Fabius. Avea părul răvășit și continua să strîngă cu putere cana în mîini. Îi veni în minte că meteahna băuturii mai stăruia încă în el. Îi spuse cu vocea rugătoare :

— N-ar trebui să mai bei, dragul meu.

O privi absent. Glasul îi scîrțîia :

— S-a zis pentru totdeauna cu rolul de tragedie ! În vecii vecilor nu-l voi juca. Gura, Fabius ! Înhamă măgarul la căruță, încarcă sub coviltir bocceluța cu glume răsuflăte și întinde-o iar cu colindul, din sat în sat. Strigă sălbatic : „O farsă este viața noastră !...”

Quirinei i se strînse inima. Îl apucă de mînă :

— Hai, băiete, hai, e timpul să mergi la culcare. Își umflă pieptul și ridică tonul :

— Nu vreau ! Aici rămîn !

— Hai, vino, trebuie să dormi puțin, ai băut prea mult.

Fabius izbucni supărat :

— Știu eu ce-mi trebuie ! Să beau, asta îmi trebuie !

— Să bem ! strigară cîteva glasuri deodată.

Quirina îl trase spre vie.

Se împotrivi revoltat :

— Nu mă duc nicăieri ! Lasă-mă în pace, Xantipo¹ ! Pleacă de aici. Ia mîna de pe mine cînd îți spun !

— Hai, băiete. E tîrziu. E noapte.

Îl împingea pe o cărăruie, la deal, unde aveau cîrtul ; sub sandale plesneau boabele de struguri căzute din coș în timpul căratului. Luna apusese, abia mai vedeau pe unde calcă. În depărtare lătrau cîinii.

Pe la jumătatea drumului, Fabius se poticni și căzu. Se așeză pe pămînt :

— Vreau să văd Roma ! Unde-i Roma, Quirina ?

— Mai trebuie să urcăm puțin, și ai s-o vezi de acolo, îl îndemna ca pe un copil. Cu mare greutate izbuti să-l ridice. N-o ajută de loc.

De jos se auzeau răcnetele bețivilor :

„Dragă vulpe, norocoasă...”

Înaintau tîrîș-grăpiș, spre cort.

— Vreau la Roma ! striga el într-una, împleticindu-se, agățîndu-se de aracii viței, frîngîndu-i ; odată și odată trebuie să joc rolul acela ! Pricepi ?

¹ Xantipa — soția lui Socrate, o femeie cicălitoare și rea.

— Ai să-l joci, dragul meu ! Ai să-l joci negreșit !

— Ba n-am să-l joc ! zbieră Fabius deznădăjduit. Rolul ăsta nu-l capăt eu ! Dar cel puțin vreau să văd Roma ! Unde e Roma ?

— Uite, aici, în partea asta. Privește !

Se uitau amândoi, dar nici unul nu vedea nimic. Roma, care la lumina zilei se zărea acolo atât de frumos, acum nu era nicăieri. Se scufundase în marea întunericului.

45

Salonașul intim al zeiței Diana din palatul de pe Palatin fusese destinat, pe timpul domniei lui Tiberius, serilor de poezie. De-a lungul pereților se înălțau, zvelte, tufele de tisă frumos retezate de jos în sus, iar zeița albă înainta cu pasu-i înaripat prin această pădure improvizată, cu secera lunii împodobindu-i părul cîrlionțat și cu arcu petrecut peste umeri. Atîta timp cît avusese reședința la Roma, bătrînul împărat se desfăta aici ascultînd versurile lui Xenophon, Alcaeus, Callimachus, Lucretius. Aici răsuna odinioară glasul Muzelor.

Caligula porunci ca divina vînătoare să fie expediată undeva, în grădină, iar în locul ei așeză pe un soclu mare, lipit de perete, o statuie de bronz înfățișînd un cal atacat pe la spate de un leu fioros. Ceru să fie înlăturată verdeața, iar în mijlocul încăperii dădu dispoziție să fie pusă o masă cu patru jîțuri.

Prin unica fereastră, mare, pătrundeau aici razele molatice ale soarelui de octombrie, rece, neprietenos. Din două colțuri ale salonașului își răspindeau dogoarea cărbunii, încinși în niște vase de bronz imitind forma fortărețelor romane cu turnuri crenelate.

Trezorierul împăratului, Callistus, conduse pe invitați la locurile dinainte stabilite.

Macro fu instalat cu spatele spre peretele pe care era pictat un peisaj — o pădure prin care trecea un riu — cu fața spre fereastră ; Lucius, cu privirea spre statuie, și spatele spre ușă ; Aviola în fața lui. Al patrulea jilt, pe care se aflau niște perne îmbrăcate în stofă purpurie, era liber.

Toți trei fuseseră invitați de împărat în ultima clipă. Nici unul nu cunoștea motivul acestei grabnice convocări. Pe masă erau așezate platouri cu gustări, o amforă cu vin și patru cupe. Oaspeții așteptau în tăcere.

Aviola era neliniștit. Îl chinuia nesiguranța ; nu înțelegea rostul acestei chemări. O invitație la Palatin (atunci cînd nu era vorba de un festin) nu prevestea nimic bun. Noroc că nu stătea acolo singur. Se mai aflau de față doi dintre cei mai înalți demnitari ai imperiului. Trecu, în fugă, cu privirea peste Macro și își opri ochii asupra lui Lucius „Ia te uită ! Logodnicul Torquatei ! Puicuța mea plătîndă își stoance ochii plîngînd din pricina lui. Și el ? Ce mustră înfumurată are, nemernicul ! A rănit-o mai rău decît pumnalul asasin. Ah, dac-ar putea să afle cine l-a trimis pe ucigaș ! Fetița mea, nu-ți fie teamă ! A doua oară nu se mai poate întîmpla. Dar tu, arivistule, ai să-mi plătești scump pentru trădarea Torquatei ! Cu viteză amețitoare ai zburat spre înălțimi, dar cu aceeași viteză amețitoare ai putea să cazi și să-ți frîngi

gîtul. Chiar dacă azi ești mîna dreaptă a împăratului... Mda, castelul de vară din Antium ! Țsta o fi motivul pentru care am fost invitat ; sau, cine știe, vreo chestiune financiară, își spunea Aviola. Numai așa se explică de ce oaspeții au fost introduși astăzi de Callistus, trezorierul împăratului. Bani stăpînesc lumea. Cu bani cumperi orice..." Senatorul își ridică ochii în sus, spre plafonul splendid ornamentat. Aprecia în gînd valoarea încăperii. Ca întotdeauna, fie că era vorba de o statuie, de un sclav sau de o casă, creierul lui transforma totul în bani, cu o precizie matematică.

Macro avea masca obișnuită a soldatului de fier, pe care nimic nu-i în stare să-l scoată din sărite. Ținuta lui, calmă și sigură, întărea acest lucru. Cu toate acestea, în adîncul sufletului, era neliniștit. Îi ceruse împăratului capul lui Aviola și al lui Lucius, și acum iată-l cu amîndoi la aceeași masă. Nu-i a bine. Caligula ăsta are niște obiceiuri tare ciudate și stupide : să-i pui pe acuzator și acuzați, față în față, la aceeași masă ! Cînd s-a mai pomenit la Roma așa ceva ? De cînd lumea, totul s-a petrecut în spatele celui învinuit. Acum stăteau doi împotriva lui. Noroc că împăratul, mulțumită Enniei, va fi, cu siguranță, de partea lui. La ultima cină de la palat, i s-a părut că împăratul și-a aruncat ochii după Valeria. O sorbea din priviri, chiar în fața împărătesei. Dacă ar fi fost singur cu ea... Mă rog, la nevoie... Orice ajutor e binevenit. Și apoi, pretorienii nu-l lasă ei de căruță pe prefectul lor. Pînă și Chaerea, comandantul gărzii imperiale, stă totdeauna în fața lui ca un boboc în fața centurionului... Ce timpit l-a așezat Callistus, cu soarele ăsta ne-

suferit în ochi. Se uita la statuia calului atacat de leu. Leul ăsta e un adevărat căpitan. Sfîșie calul, de parcă ar fi un pui de cățea. Calul răcnește de durere. Parcă-l aud cum urlă, are botul căscat... Cu ce noutate va veni, oare, Caligula ?

Lucius rămase surprins zărimdu-l aici pe Macro. Ce-o fi urmărind împăratul cu asta, cînd știe prea bine cum l-au dus de nas Macro și Ennia ? Dar gîndul se stinse înainte de a prinde să se înfiripe. Era obosit. Livilla e veșnic nepotolită, e foarte exigentă cu amantul ei. Din cînd în cînd Lucius își freca obrajii și mîinile cu parfum. Nu se mai gîndea la nimic. De altfel, n-avea nici un rost să-și frămînte creierul. Împăratul știe desigur ce vrea. Iar lui nu-i rămîne decît să-i împlinească dorința.

În spatele lui ușa se deschise brusc. Lucius sări iute în picioare și se întoarse într-acolo. Macro și Aviola se ridicară și ei.

Împăratul apăru îmbrăcat într-o togă de purpură. Mergea încet, tîrșiindu-și puțin picioarele, înălțîndu-se pe vîrfuri, cu spinarea ușor încovoiată, cu capul mare ghemuit între umeri. Ochii îi ardeau. Macro și Aviola nici nu mai respirau de groază ; împăratul arăta acum mai rău decît în timpul îndelungatei sale suferințe. Ce-o fi cu el ? Iar s-a îmbolnăvit ?

Le făcu semn să se așeze. Avea o expresie binevoitoare și-i întrebă pe oaspeți de sănătate. În vorbirea lui, deși prietenoasă, invitații deslușeau însă inflexiuni străine.

— Mîncăți și beți, dragii mei, cu toate că nu v-am poftit la festin, ci la o consfătuire. Ficatul de sturz e delicios. Iar despre vinurile mele știți de mult cît sînt de bune.

După cîteva fraze introductive, menite să cre-eze o atmosferă cordială, cezarul își fixă privirea asupra calului de bronz (întotdeauna privea calul, nu leul) și trecu la obiect. De ce l-a invitat pe scumpul Aviola ? „Ei, mai există încă unele neclarități în relațiile dintre împărat și senat, mai bine zis, o anumită parte a senatului, cea mai activă și mai mobilă — împăratul zîmbi pronunțînd aceste cuvinte. Iar asta vă rog s-o luați totodată și ca laudă, dragii mei ;” ei bine, această parte îl îngrijorează puțin pe împărat, întrucît el nu-i cunoaște bine gîndurile ; pe scurt, e vorba de loialitatea față de cezar a acestui grup, loialitate fără de care n-ar putea să conducă așa cum se cuvine treburile imperiului.

Aviola stătea ca pe ghimpi. Să sară în picioare, să jure, chemînd zeii ca martori, că nu știe de așa ceva, că nu există nimic care să îndreptățească această părere ?

Împăratul își mută privirea de pe calul chinuit, pe chipul lui Aviola și vorbe mai departe. Știe bine că, în urmă cu cîtva timp, un grup de senatori pregătise un complot — Aviola se făcu galben la față ; broboane de transpirație rece îi năpădiră trupul.

Da, un complot împotriva familiei imperiale, complot la care participase și Aviola.

Cu un gest al mîinii, cezarul îl potoli pe senator, care sărise din jilț gata să spună ceva. Dar nu despre asta era vorba acum, continuă Caligula împăciuitor. Asta-i de domeniul trecutului, al uitării. Unii dintre cei ce se revoltaseră cîndva împotriva lui Tiberius stau astăzi, cu credință, alături de noul împărat. De pildă, Lucius. Dar ceilalți ? Și Caligula înșiră la iuteală numele tuturor complotiștilor, degajat, și cu multă precizie. În fine.

să vorbească Aviola și să spună adevărul, fără teamă. Împăratul dă garanții ferme că nu intenționează să urmărească pe nimeni atita timp cît nu s-a făcut vinovat de trădare directă.

Aviola trase aer în piept, ridică brațele în sus, ca și cînd ar fi chemat cerul în ajutor, și vorbi.

Va spune adevărul, căci nutrește sentimente de dragoste profundă față de împărat. Despre dispărutul Servius și despre Lucius Curio nu mai e cazul să vorbească. Nici despre el. Devotamentul lui față de monarh e nețărmurit, cezarul n-are decît să-l pună la încercare și se va convinge de acest lucru. Iar ceilalți ? O, zei nemuritori, cum ar putea măcar să mocnească — și repetă — da, să mai mocnească încă măcar o soînteie de răzvrătire ? Nici nu vede de ce ! Doar bătrînul Ulpius... Dar ~~despre~~ el împăratul știe. L-au părăsit mințile, s-a închis între zidurile palatului său, ca un descreierat. Nici nu merită osteneala să se mai ocupe cineva de el ! Pe legea mea ! Lui Iulius Vilanus, pe care Tiberius l-a sărăcit, confiscîndu-i moșiile, Caius Caesar i-a dat totul înapoi, cu mărinimie. Pe fratele lui, aflat în închisoare, l-a amnistiat. Pîso, concesionarul impozitelor în Panonia și conducătorul publicanilor, avea mîinile încătușate de legea lui Tiberius, care impunea moderare în perceperea impozitelor, birurilor și taxelor vamale din provincii. Caius Caesar, cu înțelepciunea sa, a desființat această lege stupidă. Darcon, armatorul și marele neguțator de sclavi, și îndeosebi, constructorul Bibienus primesc neîncetat comenzi importante din partea împăratului. Tuturor le merge excelent ! Și atunci, ce motiv ar avea vreunul să se împotrivească cezarului, pe toți zeii ? ! Dimpotrivă, dragostea, dragostea mare față de împărat, e acum...

Caligula își reamintea : „Da, adevărat, așa este, pîntecosul nu minte. Într-adevăr, simt marea lor dragoste, își spuse, cu ironie. Mă iubesc cu toții pentru că-i las să mă jefuiască ; pe mine și statul, ceea ce, de fapt, e unul și același lucru. Foarte bine. Dar v-am dibuit și eu jocul. O să vă jefuiesc și eu pe voi un pic, drăgălașilor, și nu o singură dată, așa cum mă sfătuiește miopul Macro, ci în permanență, cum bine mă sfătuiește Lucius Curio.“

Făcu un semn binevoitor.

— Eu, izbucni cu emfază Aviola, eu am de mult în plan — la rostirea acestui cuvînt, împăratul îl măsură pe Macro care avea privirea ațintită spre masă — am de mult în plan să propun senatului, în ședința din preajma Anului nou, să-ți decerneze, oezare, titlurile pe care le meriți. În ceea ce mă privește, voi propune titlul de *Dominus*, unul dintre cele mai înalte...

Caligula ridică mîna.

— Ești amabil, spuse cu îngăduință, dar nu, nu merit... Un nou gest îl făcu pe Aviola să tacă, Și acum, să încheiem tratativele cu privire la cumpărarea, sau, dacă vrei, schimbul vilei tale de vară din Antium, pentru una din vilele mele. Lucius Curio a fost de cîteva ori la tine în acest scop, și desigur, te-ai gîndit între timp la toate amănuntele. Doresc această vilă. Îmi place.

Macro făcu ochii mari. Așadar, pentru asta se furișă Lucius în palatul lui Aviola !

Împăratul se uită, peste capul prefectului, la tabloul de pe perete. O pădure de pini coborînd în pantă spre un pîrîu ce gonia la vale cu spumă albă pe coama valurilor zburdalnice. Cît de emoționant va fi momentul cînd, în cuibușorul lui Aviola, pierdut printre pini, o voi instala pe Livia Orestilla. Și cît de îmbietoare, de suavă și gingașă va fi...

— Plafonul tricliniului e îmbrăcat în plăci de aur, țină să atragă atenția Aviola, tulburându-l pe împărat din contemplare. Din dragoste față de tine fac acest schimb...

Un parvenit, fără pic de gust, gândi Lucius. Îndeasă aurul pînă și în latrină, ca să epateze lumea.

Aluzia la plafonul de aur îl făcu pe împărat să aducă discuția pe acest făgaș. Oaspeții îl cunosc, desigur, pe Incitatus, calul lui preferat. E o adevărată comoară. A opta minune a lumii. A cîștigat și va cîștiga și de acum înainte toate concursurile. Și e frumos, frumos, ca un zeu, se exaltă Caligula ca un îndrăgostit. „I-ai văzut ochii, Lucius? Nici nu se putea să nu-i vezi. Un cunoscător ca tine! Sint ochi de om, dragii mei, niște ochi superbi, plini de afecțiune; dar mersul lui? Care dansatoare se poate mindri cu un mers atît de falnic și de încîntător? Nici măcar Terpsihora! Nici însăși Diana! Asta-i cîntec, nu mers. Și picioarele lui, în trap sau în galop! De ce nu avem poeți să eternizeze, în hexametri grandioși, frumusețea ritmului divin, atunci cînd aleargă Incitatus? Îl iubesc, îl iubesc! În timpul bolii, l-am visat mereu... Ei, dar acum, să revenim la obiect. Vreau să-i construiesc un grajd nou. Din marmură de Delos. Favoritul meu va dormi pe covoare scumpe, va fi îngrijit de un comandament de sclavi, iar înainte de concurs, cel puțin cu o săptămînă, o cîhortă de soldați va sta de pază în jurul grajdului, pentru ca liniștea lui Incitatus să nu fie cu nimic tulburată.“

— Nu știu încă ce fel de jgheab să-i comand. Voi ce ziceți? se întoarse spre Lucius și Macro.

— Din lemn de cedru, cezarul meu, fu de părere Macro.

— Din alabastru, supralicită Lucius și, fără să vrea, zîmbi : cu atîta ardoare n-o iubește Caligula nici pe soră-sa, Drusilla !

Împăratul își lăsă capul pe spate, dezaprobator.

— Nu. Jgheabul va fi de aur.

— Excelent ! Minunat ! Grandios !

— Grajdul urma să coste vreo șapte milioane; cu jgheabul de aur, prevăd zece milioane, dar, cre-deți-mă, Incitatus merită !

Macro și Lucius se pronunțară cu entuziasm : pentru ! Incitatus era într-adevăr o raritate de cal. Aviola strîngea pumnii sub masă și își înfigea unghiile în palme. „Sînt treaz ? Visez ? Împăratul a înnebunit ? Să bage zece milioane într-un grajd de cai ! O, tu, Minerva, zeiță a înțelepciunii, ai auzit ? ! E oare cu puțință una ca asta ? Poate fi rentabilă o asemenea investiție ? Nici vorbă ! Victoriile calului ! Foarte bine, dar din asta nu te alegi decît cu onoare și atîta tot.“

Împăratul sări iarăși la o altă chestiune, așa cum obișnuia să facă întotdeauna.

— Ei, și acum, dragi prieteni, trebuie să rezolv punctul principal al consfătuirii noastre. Din grijă pentru bunăstarea și pentru distracțiile poporului roman, am dat iama prin trezorerie, prin *aerarium* și prin fiscul nostru. E nevoie de un mare aflux de bani pentru necesitățile poporului, pentru jocuri și pentru construcțiile pe care vreau să le înfăptuiesc, și sînt încredințat că încercatul financiar Aviola mă va sfătui ce-i de făcut. Am terminat sanctuarul lui Augustus și Teatrul lui Pompei...

— Minunat ! strigă, slugarnic, Aviola.

— Vreau acum să-mi înalț aici, pe Palatin, un nou palat și să-l leg de Capitoliu pentru a mă putea duce, pe un drum mai scurt, să mă închin lui Jupiter Tonans.

Își exprimară cu toții, zgomotos, entuziasmul față de uluitoarea idee a împăratului.

— Pe platoul Vaticanului vreau să amenajez grădini cum n-a avut Roma niciodată pînă acum. Voi construi un nou circ. Apoi o nouă conductă cu apă cristalină, adusă din Munții Sabini, vechea conductă Appia nu mai poate satisface cerințele ; pe urmă, vreau să mai ridic un alt amfiteatru pentru jocurile cu gladiatori și o serie întreagă de edificii în afara Romei...

Lucius interveni cu însuflețire :

— Istoria va spune odată ce fel de împărat a fost Caius Caesar !

— Am nevoie de mulți bani, dragă Aviola. Trebuie să găsim o cale de sporire a veniturilor.

Senatorul se uită la împărat, dar pînă să apuce a rosti un cuvînt, cezarul adăugă :

— N-aș dori să reduc cheltuielile, aceasta fiind de obicei rețeta pe care o dau înțelepții financiari.

Aviola pricepu. Din huzur și risipă nici un sesterț. Stătu cîteva clipe și chibzui, apoi propuse împăratului să reintroducă impozitul pe salarii, desființat după moartea lui Tiberius. Asta ar însemna anual cîteva sute de milioane frumusele. Caligula respinse propunerea :

— Nu vreau să mă refac pe seama oamenilor mărunți. Asta nu-i o soluție. Nu, nu, prietene !

— Mă rog, atunți s-ar putea mări, fără greutate, prețurile alimentelor de pe piață printr-un impozit indirect care nu se face simțit...

-- Nu ! strigă împăratul. Aplicarea propunerilor tale i-ar păgubi pe cei mici. Și aceștia mă iubesc. Nu-mi pot permite luxul să-i lovesc astfel !

Vocea cezarului era iritată. Aviola înghiți în sec, oftă și începu să țintească mai sus.

— Ce-ai zice de o taxă sucoesorală, de douăzeci și cinci la sută din valoarea moștenirii, în folosul trezoreriei tale ?

Îl văzu pe împărat încruntându-se și se grăbi cu o altă propunere :

— În cazul acesta, n-ar mai rămîne decît sporirea veniturilor din provincii.

— Cu neputință, spuse împăratul laconic. Trezorierii mei au dus tratative cu guvernatorii, cu proconsulii și cu concesionarii de impozite. Au fost asigurați că din provincii, încă de pe acum, nu se mai poate stoarce decît singe. Întreabă-i pe publicani, și vei vedea ce-ți vor răspunde ! Cu neputință ! Cu neputință !

Se făcu tăcere. Arătătorul alb și gras al lui Aviola se plimba pe desenul plăcii de marmură a mesei. Un fel de tensiune puternică se degaja din mina aceea care parcă ar fi cunoscut calea cea mai bună spre ieșirea din impas, dar se temea s-o arate. Senatorul își ridică încet ochii spre suveran ; cu aceeași încetineală deschise gura și vorbi :

— Atunci, nu mai rămîne decît o ultimă posibilitate. Asta ar însemna un venit spontan, la început, care apoi să devină de lungă durată, un venit cu ramificații avînd drept urmare îmbogățirea uimitoare a întregului imperiu...

— Cum adică ? se aplecă cezarul, nerăbdător, spre bancher.

— Cucerind o nouă provincie bogată, rosti solemn Aviola și își șterse, cu fularul de mătase, broboanele de sudoare de pe țeasta pleșuvă. Apoi, peste tăcerea care se așternuse iar, continuă : Coloane nesfîrșite de sclavi, corăbii întregi încărcate cu grîne, cu roade, vite, blănuri, fier și minereuri — acele bogății pe care s-au întemeiat puterea și gloria Romei.

Colosală idee! Simțeau cu toții acest lucru. Macro sesiză interesul împăratului și, plin de invidie, aruncă :

— Asta ți-ar conveni de minune, armurierule, ca să-ți umfli punga, nu-i așa ?

Cu o privire aspră, Caligula îl făcu să amuțească. Știa bine că așa stau lucrurile. Dar acum se deschidea în fața lui perspectiva grandioasă la care visase ca principe încă : să mărească imperiul lui Augustus și al lui Tiberius ! Să cucerească noi teritorii, din care să curgă bogățiile ! De așa ceva Tiberius nici nu voise să audă vreodată ; își păzea cu strășnicie pacea romană, dar asta pentru că îmbătrânise, pentru că era neputincios și lipsit de curaj. Închipuirea lui Caligulă se avînta înainte ; el, împăratul, în platoșă de aur, ar sta în fruntea legiunilor sale ; cel care, de mic copil, fusese adoratul soldaților, i-ar conduce acum în bătălii glorioase, s-ar înapoia la Roma în chip de învingător, ar străbate forul într-un marș triumfal, de o strălucire fără precedent, urmat de stăpînitorii legați în fiare, ai ținuturilor înrobite, de sute de care încărcate cu trofee, întîmpinat de uralele entuziaste ale poporului roman, de fericitul popor roman, ametit de băutură, sărbătorindu-l și divinizîndu-l ca pe zeul Marte...

Visau și ceilalți : Macro și Lucius se și vedeau comandanții supremi ai armatelor. Vedeau și ei în fața ochilor o revărsare de onoruri, cele mai înalte pe care și le poate dori un roman. La rîndul său, Aviola își vedea sîpetele gigantice pline vîrf de metale prețioase, vedea aurul revărsîndu-se prin palatul lui, pînă afară, în grădină — pretutindeni numai aur, aur și iar aur ! Și, în plus : pe Caligula în fruntea legiunilor părăsind Roma, pentru mai multe luni, sau, poate, chiar pentru

totdeauna. Ah, și pe urmă, magnații Romei vor avea mînă liberă !...

Împăratul vorbi, cu prudență :

— Propunerea ta, dragă Aviola...

— E un plan excelent, nu-i așa, scumpul meu Caius ? îl întrerupse Macro, necuviincios.

Cezarul scrișni din dinți. „Scumpul meu Caius ! Ce obraznicie ! Ei lasă, că încheiem noi îndată socotelile pentru planurile tale.“ Și continuă :

— ...e magnifică. Într-o asemenea situație, însă, e absolut necesar să ai un spate al frontului foarte bine asigurat. În toate posturile importante, oameni de un devotament ireproșabil. De mai multă vreme mă îngrijorează situația din Egipt. Guvernatorul Avilius Flaccus nu și-a cîștigat încrederea mea. Stăpînitorul Egiptului ! Ce onoare și cîtă putere ! Dar Flaccus nu știe să prețuiască acest lucru. Am anumite bănuieli în ceea ce-l privește. Pe scurt, l-am rechemat din misiune, iar în locul lui, îl numesc ca guvernator al Egiptului pe omul meu cel mai credincios... pe tine, dragă Naevius.

Macro arăta ca după o lovitură de trăsnet. Cu alte cuvinte, eliberat din funcție ! Debarcat ! Alungat ! „Așadar, asta-i recunoștința lui Caligula pentru că l-am ajutat să se urce pe tron !“ I se uscaseră gîtlejul, nu putea nici să înghită, nici să vorbească. Aviola stătea cu atenția mărită : ceva ciudat plutea în aer. Deci, răbdare și multă prudență. Lucius se făcuse roșu de invidie : guvernatorul Egiptului ! Omul cel mai puternic, după împărat. Dar acesta n-a fost decît primul șoc ; căci numaidecît îi veni în minte : am cîștigat partida cu Macro !

— E timpul să te pregătești de plecare, înainte de a se închide navigația pe mare, continuă împă-

ratul. Poimîine te îmbarci la Ostia pe o corabie care va porni cu tine la drum.

Macro își recăpătă culoarea normală a feței. Acum vedea situația altfel. Va scăpa dintr-o dată de capriciile lui Caligula. Va fi stăpîn cu puteri nelimitate peste cea mai bogată provincie — grînarul Romei. Dacă are chef, poate să și înfometeze capitala imperiului. Va avea la dispoziție o armată numeroasă. Peste puțin timp va putea să-i dicteze și împăratului. Se sculă în picioare și începu să exprime mulțumiri. Se ridică și oezarul :

— M-am gîndit că vei avea nevoie și de o soție. Cu Ennia, desigur, te-ai înțeles bine. Din dragoste pentru tine, mă despart de ea, ca să nu pleci singur. Iată și scrisoarea de divorț. Ia-o și pe Valeria cu tine, la Roma n-ar mai avea acum nici o bucurie.

Chipul lui Lucius se luminează. Ah, e genial acest Caius ! Parcă mi-ar cunoaște dorința cea mai ascunsă !

Plin de amabilitate, Caligula îl conduse pe Macro pînă la ușă.

Aviola suspină din adînc :

— O, zei, ce poveste !

Lucius îi șopti :

— Ar fi o dovadă de înțelepciune din partea ta, dacă i-ai oferi împăratului cele zece milioane pentru grajdul lui Incitatus.

Caligula reveni. Pe fața lui flutura un surîs straniu, misterios, mai curînd un rînjec decît un surîs.

— Luați loc, dragii mei.

Sub statuia leului ce devora măruntaiele calului urlînd de durere, se așezară :

Stăpînitorul poporului roman, în dreapta lui — așa cum foarte sugestiv și spiritual șoptise cîneva pe culoarele senatului — Lucius Curio, crai-

nicul acestuia, iar în stînga — proaspătul consilier financiar, Aviola. Da, consilier : mai mult decît un ministru, înțeleptul din umbră, care, datorită puterii aurului, îi va împinge din spate pe amîndoi.

— Sarcinile pe care ni le impune marea noastră epocă și scumpa și iubită noastră patrie, încep împăratul, amenințată și atacată de barbarii de la Dunăre și de la Rin...

— Totul pentru Roma ! strigă, spontan, Aviola.

— ...precum și interesele vitale ale poporului roman ne silesc să nu mai permitem de acum încolo provocările de la frontieră ale dușmanilor imperiului nostru.

— Forța imperiului nostru trebuie să se facă simțită nu numai în interiorul statului. Gloria acvilelor noastre trebuie să ajungă pînă departe, dincolo de hotarele țării... declamă Lucius, plin de însuflețire. Și împăratul interveni :

— ...căci puterea imperiului crește o dată cu întinderea lui, iar noi, conduși de înțelepciunea zeilor, sîntem datori să extindem teritoriul pe care trăiesc popoarele noastre.

Aici, Caligula schiță un zîmbet și lui Aviola îi zvicniră buzele, iar împăratul își spuse : „Ce rost au acum frazele goale ? Sîntem doar între noi, știm ce vrem și ce ne interesează.“

Ceea ce voiau, plutea în aer. Era un cuvînt greu. Greu de rostit, greu și prin consecințele sale. Nici unul nu dorea să-l exprime cel dintîi. Aviola îl purta în minte de cîțiva ani și se sufoca sub povara lui ; în cele din urmă, îl rosti :

— RĂZBOIUL ! Da, războiul e indispensabil.

Își dădeau seama de gravitatea acestui cuvînt care-i făcea să se înspăimînte, deopotrivă, pe iubitorii de pace și pe agresori. Războiul ! Pe fiecare îl afectează cu ceva, fiecare riscă, sacrifică

ceva, fie chiar și numai binefacerea somnului tihnit.

Caligula arboră căutătura cîrmuitorului conștient și prevăzător :

— Să încalc pacea lui Augustus și a lui Tiberius? Vă dați seama ce răspundere mi-aș asuma, dragii mei ?

— Dar mărești puterea Romei ! izbucni Lucius.

— Și gloria ta, cezare ! adăugă, patetic, cămătarul. În istoria omenirii vei fi slăvit în veci...

Împăratul cedă presiunii și se declară de acord cu cei doi. Recunoaște motivele. Nu există altă ieșire. O, tu, sublimă Bellona, și tu, Marte Ultor, veți primi voi, oare, jertfa noastră, veți aduce victoria armatelor noastre ?

— Cu pacea lui Tiberius, menționează Lucius, armatele noastre prind mucegai ca apele stătătoare năpădite de lintită. Principalele virtuți ale vechilor romani, bărbăția și curajul, se sting și dispar. Romanii care au făurit gloria Romei n-au fost numai țărani, ci, înainte de toate, soldați. Dacă nu le-ai da soldaților noștri posibilitatea de a lupta, ar deveni niște cîrțițe, niște animale care mănîncă de pomană. Avem o armată excelentă, cezare, și dacă în fruntea ei vei pune pe...

— Pe Curio ? supralicită, iscoditor, Caligula.

— Pe tine, scumpul meu Caius, pe tine, îndrăgitul tuturor soldaților. Cu tine în frunte, vor uimi lumea cu faptele lor de vitejie.

Împăratul zîmbi satisfăcut ; strînse cu afecțiune brațul lui Lucius :

— Bine, vom vedea. Dar cu echipamentul armatei cum stăm ?

Lucius surprinse privirea stimulatorie a senatorului Aviola. Și-l înțelese foarte bine *Magister*

*societatis*¹ al tuturor proprietarilor de armurării vrea și el partea lui. Are acest drept. A fost primit într-un joc pe care el însuși l-a inițiat și l-a obținut. Ne-am vîndut unul altuia pe viață și pe moarte, nu mai e nici o scăpare...

Și Lucius începu :

— Echipamentul anumitor legiuni, și tocmai al acelor de la Dunăre și de pe Rin, e învechit. Nu mai corespunde condițiilor de azi. E vorba, se pare, de patru legiuni, adică de circa treizeci de mii de oameni.

— Pînă cînd ar putea atelierele de armament să furnizeze pentru aceste legiuni un echipament nou, perfecționat, Aviola ?

— Cît mai curînd, maiestate. În trei-patru luni...

— Bine. Iarna cu zăpada barbară, cu cețurile și gerurile ei năprasnice nu-i avantajoasă pentru oamenii mei. Primăvara e cea mai potrivită. Și ce facem cu vechiul echipament ?

Aviola își fixă din nou privirea în ochii lui Lucius. Și, din nou, acesta vorbi :

— Armele vechi le vindem popoarelor prietene. Armenilor, parților, ibericilor. Și încă bine, căci lor li se vor părea excelente.

— Pînă la începerea războiului va fi nevoie de mulți bani, dragă Aviola.

— Eu și prietenii mei din fruntea monopolurilor îți vom sta la dispoziție, cezarul meu ! declară solemn cămătarul.

— Mulțumesc ! Și acum, vreau să vă mai aduc la cunoștință că funcția lui Macro o împart în două. Cu comanda pretorienilor și a gărzii mele personale

¹ *Magister societatis* — este un termen aproape nefolosit, totuși existent în epoca imperială, însemnînd „mai-marele unei întovărășiri de negustori“ pentru un comerț pe scară mare.

îl însărcinez pe Cassius Chaerea, vechiul și devotatul meu slujitor. Cealaltă parte a funcției sale o preiei tu, Lucius. Aceasta înseamnă că, după mine, tu vei fi comandantul suprem al tuturor legiunilor romane și locțiitorul meu. Nu-mi mulțumi ! Știu ce fac. Iar pe tine, Aviola, drept mărturie a prieteniei pe care ți-o port, te numesc membru al consiliului imperial. Vei fi însoțit pretutindeni de doisprezece lictori.

Aviola se înclină și mulțumi cu exagerată afectare. Îi oferi împăratului, ca o mică atenție, zece milioane de sesterți pentru construirea și amenajarea grajdului destinat iubitului Incitatus.

Cezarul acceptă darul și-i concedie pe amîndoi, cu amabilitate.

Lucius ieși din salon, uluit. Era beat de fericire. Îi venea să-și trîmbețeze bucuria în toată lumea. Ar fi dorit s-o împartă cu cineva drag și apropiat, s-o multiplice cu altă bucurie. Repede, acasă, la mama ! Stătu în cumpănă. Nu, la mama nu se poate duce. În ochii ei veștejiți ar vedea umbra chipului mîndru al tatălui său. Livillei îi voi împărtăși bucuria mea ! O luă la fugă pe coridor, spre încăperile ei. „Da, Livilla va sări, mă va cuprinde pe după gît și-mi va spune... Nu, Livilla va rîde de mine. Se opri din fugă, rise nervos, apoi se îndreptă spre ieșirea din palat. La cine să alerg ca să-mi împărtășesc fericirea ? La Seneca ! Lui îi voi împărtăși fericirea mea, căci el știe cît de luminat este cîrmuitorul care m-a ridicat.“

În timp ce cobora spre for, începură să-i joace pe dinaintea ochilor literele scrisorii lui Seneca înșirîndu-se în cuvinte aspre, cumplite... onoruri nemaipomenite... trădare, arivism... Nu, la Seneca nu se putea duce. Dar la prietenii săi : Primus Iulius ? Și ei ar gînd la fel.

Prieten ! Am vreunul ? Căuta cu disperare în gînd, un om cu care să-și împartă fericirea. Nu găsea pe nimeni. Ochii i se umeziră nesuferit, strînse pumnii, cercetîndu-și cu îndîrjire memoria. Se strecură prin mulțimea de oameni ce forfotea în for și fericirea lui, amețitoare, se destrămă, se risipi.

Gigantica Romă era, pentru el, pustie.

46

A treia zi după faimoasa reuniune a celor patru puternici, minus unu apoi — în urma excluderii lui Macro de către Caligula — o lectică senatorială înainta pe Clivus Victoriae îndreptîndu-se spre Palatin. Sclavii lui Aviola erau învățați cu greutatea respectabilă a stăpînului lor. Dacă se întîmpla uneori s-o ia cu el și pe Torquata, nici nu simțeau acest lucru. Acum însă urcau dealul anevoie. Căci de data aceasta, lîngă Aviola, se îngheșuia un grăsun, nu cu mult mai ușor decît stăpînul lecticii.

În inima lui Aviola se cuibărise beatitudinea. Mai sus ! Mai sus ! Mai sus !

— Am țeluri înalte, dragă Marcus.

— Ia te uită, ce noutate, rîse grăsunul cvadragenar cu trăsături energice și cu pomeții repeziți în afară, de parcă totul trebuia să se sfarme de ei. Sper că n-ai de gînd să te amesteci în treburile stăpînirii ? continuă cu ironie Marcus Eutropius Balenus, unul dintre cei mai celebri juriști ai Romei.

Aviola se uită la el disprețuitor :

— Cine dispune de aur și de ceva în plus la scăfirlie stăpînește oamenii la fel de ușor cum îi stăpînești tu atunci cînd vorbești în fața tribună-lui. Știi, dragul meu, de ce te duc la împărat ?

— În sfîrșit ! Tare eram curios să știu cît ai să mă mai fierbi așa. Probabil, pentru a-l reco-manda pe vărul tău favorului imperial.

— Probabil, probabil ! îngînă rînjind Aviola. Uite, înțeleptul Balenus, cumoscutul mîncător de paragrafe, se prosternă la picioarele tale, cezarul meu. Acordă-i pretura pe care o jinduieste de atîta timp, și poate să plece. Cam așa, nu ?

— Ești într-o dispoziție excelentă, dragul meu. Dar cînd ai de gînd să dai, în sfîrșit, pe față fai-mosul tău secret ?

Lectica urca tot mai sus, tot mai sus. Razele aurii ale soarelui de toamnă dădeau iluzia, căldurii, era însă o zi răcoroasă.

Senatorul se aplecă spre urechea lui Balenus.

— La recomandarea mea, împăratul te va numi astăzi vicerege al Egiptului.

Balenus reacționează altfel decît se așteptase Aviola. Încercatul avocat, martorul atîtor crize și spasme mortale, începuse să tremure de emoție. Căută, bij-bîind, brațul senatorului. Mina lui Aviola era liniștită, fermă.

— Nu glumi ! Cu asemenea lucruri nu se glumește ! Ce prostie ! Se știe doar că Macro a plecat în Egipt.

Bancherul se uită pe sub perdea la frunzele de aur ale stejarilor de pe colina Palatinului. Ce splendoare !

Balenus insistă cu înfrigurare, strîngînd brațul vărului său :

— Hai, vorbește odată ! Împăratul l-a numit pe Macro... Mi-ai spus-o chiar tu... La ora aceasta

Macro se și află, cu siguranță, în drum spre Egipt... spune... ce vrea să însemne toată povestea asta ?

Aviola își eliberă mîna din strînsoare și desfăcu perdeaua și mai mult.

— Privește, Marcus, ce frumusețe ! Vezi ? Unde te uiți, numai aur !

Marea fremăta, izbind ușor în faleza portului Ostia. Macro descălecă iute, ajută Enniei și Valeriei să coboare din lectică, și porniră toți trei, pe jos cu el la mijloc ; în urma lor veneau sclavii și sclavele. Nu departe de țärm stătea întepenită în ancore o triremă mare de război, cu acvila romană la proră.

Amărăciunea și mînia, cele dintii simțăminte care puseseră stăpînire pe Macro atunci cînd Caligula îi adusese la cunoștință marea schimbare ce avea să survină în viața lui, bătură în retragere, transformîndu-se apoi în bucurie. Cuvintele : „Așadar, asta-i răsplata lui pentru că l-am așezat pe tron“, căpătară o culoare trandafirie. Prefectul era mulțumit. „Am stat ani în șir în spatele lui Tiberius și am guvernat. Bătrînul nu se amesteca în treburile mele decît atunci cînd îmi depășeam prea mult atribuțiile. Dar tot timpul, fără încetare, simțeam deasupra mea voința și autoritatea lui. Ciudat lucru : niciodată și pentru nimic în lume n-am fost în stare să mă smulg din mîna lui. Eram atît de sigur că pe băietandru' ăsta de Caligula o să-l joc pe degete după ce aveam să-l proclam împărat ! Ȑsta habar n-avea ce înseamnă să guvernezi. Se ținea numai de cai, de tîrfe și de băutură. În plus, i-am cedat și nevasta, ca să-l am cu totul în mînă. Și, cînd colo, ce să vezi ? Domnia-sa a întors foaia. E încredințat că e mai mult decît «Regele regilor», decît zeul-faraon.

S-a înhăitat cu Lucius Curio, iar pe mine, încet dar sigur, m-a înlăturat de lângă dînsul. Dar slavă Fortunei că s-a terminat și așa. Scap de zănaticul ăsta capricios, mi-am recăpătat și soția...”

O privi cu desfătare pe Ennia, care păsea în dreapta lui. Tenul ei, alb ca laptele, strălucea sub negrul abanos al părului. Buzele ei frumos arcuite tremurau ușor. „De altfel, pun rămășag că tot ea a pus o vorbă bună pentru numirea mea ca vicerege al Egiptului. Vicerege! Guvernator al celei mai bogate provincii romane ! Un adevărat stăpînitor cu puteri aproape nelimitate ! Două legiuni de soldați care se vor duce la moarte pentru mine ! Ce-ar fi ca, după un timp, să-i pun pe ostașii mei din Egipt să mă proclame împărat ? Acolo ar merge mai ușor decît la Roma. Eu, unul, n-am de gînd să mă pierd cu firea ca Marcus Antonius ! Pe legea mea ! Voi lua altfel frînele în mină decît cocoșul acela de munte căruia i s-au aprins călcîiele după Cleopatra. Din Egipt pot fi stăpîn, fără greutate, peste Siria, Asia, Grecia și, cine știe, pînă la urmă, poate chiar și peste Roma.”

Se opri locului și începu să rîdă zgomotos, cu toată puterea. Ennia și Valeria se uitară la el, uimite.

— Ce-i de rîs aici ? întrebă Ennia, trăgînd nervoasă de marginea vălului ei de muselin.

Macro nu sesiză tristețea din glasul ei. Răspunse autoritar :

— Și de ce mă rog, n-ai fi regină a Egiptului ? !

— Am fost eu și împărăteasă, scrișni printre dinți și își văzu de drum.

Macro își privi fiica. Avea ochii roșii, umflați. Valeria sublinie, pe un ton tăios :

— Într-adevăr, nu văd ce anume ne-ar îndreptăți să ridem.

Macro se și află, cu siguranță, în drum spre Egipt... spune... ce vrea să însemne toată povestea asta ?

Aviola își eliberă mîna din strînsoare și desfăcu perdeaua și mai mult.

— Privește, Marcus, ce frumusețe ! Vezi ? Unde te uiți, numai aur !

Marea fremăta, izbind ușor în faleza portului Ostia. Macro descălecă iute, ajută Enniei și Valeriei să coboare din lectică, și porniră toți trei, pe jos cu el la mijloc ; în urma lor veneau sclavii și sclavele. Nu departe de țarm stătea întepenită în ancore o triremă mare de război, cu acvila romană la proră.

Amărăciunea și mînia, cele dintîi simțăminte care puseseră stăpînire pe Macro atunci cînd Caligula îi adusese la cunoștință marea schimbare ce avea să survină în viața lui, bătură în retragere, transformîndu-se apoi în bucurie. Cuvintele : „Așadar, asta-i răsplata lui pentru că l-am așezat pe tron“, căpătară o culoare trandafirie. Prefectul era mulțumit. „Am stat ani în șir în spatele lui Tiberius și am guvernat. Bătrînul nu se amesteca în treburile mele decît atunci cînd îmi depășeam prea mult atribuțiile. Dar tot timpul, fără încetare, simțeam deasupra mea voința și autoritatea lui. Ciudat lucru : niciodată și pentru nimic în lume n-am fost în stare să mă smulg din mîna lui. Eram atît de sigur că pe băietandru'l ăsta de Caligula o să-l joc pe degete după ce aveam să-l proclam împărat ! Țasta habar n-avea ce înseamnă să guvernezi. Se ținea numai de cai, de tîrfe și de băutură. În plus, i-am cedat și nevasta, ca să-l am cu totul în mînă. Și, cînd colo, ce să vezi ? Domnia-sa a întors foaia. E încredințat că e mai mult decît «Regele regilor», decît zeul-faraon.

S-a înhăitat cu Lucius Curio, iar pe mine, încet dar sigur, m-a înlăturat de lângă dînsul. Dar slavă Fortunei că s-a terminat și așa. Scap de zănaticul ăsta capricios, mi-am recăpătat și soția...”

O privi cu desfătare pe Ennia, care păsea în dreapta lui. Tenul ei, alb ca laptele, strălucea sub negrul abanos al părului. Buzele ei frumos arcuite tremurau ușor. „De altfel, pun rămășag că tot ea a pus o vorbă bună pentru numirea mea ca vicerege al Egiptului. Vicerege! Guvernator al celei mai bogate provincii romane ! Un adevărat stăpînitor cu puteri aproape nelimitate ! Două legiuni de soldați care se vor duce la moarte pentru mine ! Ce-ar fi ca, după un timp, să-i pun pe ostașii mei din Egipt să mă proclame împărat ? Acolo ar merge mai ușor decît la Roma. Eu, unul, n-am de gînd să mă pierd cu firea ca Marcus Antonius ! Pe legea mea ! Voi lua altfel frînele în mină decît cocoșul acela de munte căruia i s-au aprins călcîiele după Cleopatra. Din Egipt pot fi stăpîn, fără greutate, peste Siria, Asia, Grecia și, cine știe, pînă la urmă, poate chiar și peste Roma.”

Se opri locului și începu să rîdă zgomotos, cu toată puterea. Ennia și Valeria se uitară la el, uimite.

— Ce-i de rîs aici ? întrebă Ennia, trăgînd nervoasă de marginea vălului ei de muselin.

Macro nu sesiză tristețea din glasul ei. Răspunse autoritar :

— Și de ce mă rog, n-ai fi regină a Egiptului ? !

— Am fost eu și împărăteasă, scrișni printre dinți și își văzu de drum.

Macro își privi fiica. Avea ochii roșii, umflați. Valeria sublinie, pe un ton tăios :

— Într-adevăr, nu văd ce anume ne-ar îndreptăți să ridem.

pătase Macro ; îl salută pe împărat, apoi pe Aviola și pe Lucius și se retrase.

— Nu vrei să joci cu noi ? îl întreabă împăratul pe bancher.

Nu, Aviola nu voia. Auzise bîrfindu-se pe seama împăratului că folosește zaruri false și cîștigă veșnic. „Poate că astăzi nu, dar poate că da. Mai bine să nu mă bag. Cu mine e puțin probabil că ar vrea să joace pe o amforă de vin“, se gîndi bancherul. Zîmbi respectuos :

— Ți-am pregătit o mică surpriză, divinul meu, o surpriză care pe tine, cunoscător al luptelor și întrecerilor, te va interesa, desigur, mai mult decît zarurile.

Împăratul făcu un semn de încuviințare și Aviola începu să vorbească : de ce luptă soldații legiunilor romane cu săbii scurte, de împuns, cînd cu altele, lungi, ei și-ar putea răpune vrăjmașul în bătălie mult mai lesne și mai iute ? Iar dacă e să dăm legiunilor un echipament nou, modern, cum înțelept a recomandat Lucius Curio, de ce să nu le facem și niște săbii în fața cărora inamicul ar lua-o la sănătoasa, auzindu-le numai zăgănitul ? Firește, el nu se gîndește la sabia grosolană, galică, greu de ridicat, de pe vremea cînd Roma se împotriva lui Hanibal ; nu, ferească zeii ! Nu, nu. Lungă, da, dar în același timp ușoară, din bronz maleabil, cu ambele muchii ascuțite și totodată capabile să împungă și să taie.

Împăratul era într-adevăr captivat. Peste puțin timp se așezară toți trei în tribuna micului stadion amenajat în grădinile Palatinului, unde Aviola improvizase o luptă între doi gladiatori, instruiți din rîndurile sclavilor. Un german uriaș, cu sabia scurtă, romană, fu postat în fața unui hispan, mărunț de stat, și vizibil mai slab, căruia supraveghe-

torul îi puse în mină o sabie lungă ce-i ajungea din șold pînă la gleznă.

— Aceștia nu-s adversari egali, spuse împăratul. Stîrpitura asta ar pierde sigur chiar dacă ar avea și o sabie de două ori mai lungă.

— Pariez pe stîrpitura cu sabie lungă, replică Aviola, surizător. Pe o amforă de Falerno.

— Ce rușine! se strîmbă Caligula. Încheiem niște pariuri demne de hamalii din mahalaua transtiberină. Dar, fie !

Lupta începu cu un atac al germanului. Hispanul respinse de la distanță arma scurtă, ușor și cu precizie. Nu trecu mult și germanul, acoperindu-se cu scutul, se repezi spre hispan să-l împungă. Apărîndu-și pieptul, nu-și apăra capul. Hispanul lovi cu sabia lungă, și germanul se prăbuși din fugă, cu țeasta crăpată în două.

Împăratul aplaudă.

— Mă bucur că am pierdut, dragă Aviola. A fost un spectacol strălucit. O mișcare scurtă, și țeasta în două ? Într-adevăr, cu sabia scurtă nu-i cu puțință una ca asta. Minunat, nu-i așa, Lucius ?

Lucius se alătură însuflețirii cezarului.

La un ceas după aceea, Aviola ascundea, sub togă, comanda pentru furnizarea săbiilor lungi destinate tuturor legiunilor din Nord. Împăratul admise expunerea de motive prin care Aviola explica scumpirea producției acestor arme : extracția sporită a minereului de fier, plusul de muncă în oțelării, numărul mai mare al forțelor de muncă — sclavii — și al supraveghetorilor acestora, perfecționarea șlefuirii și ascuțirii ambelor muchii ale lamei și a vârfului săbiei — în schimb, însă, victoria noastră va fi mai rapidă și mai facilă. Aviola zîmbea satisfăcut.

Lucius se uita cu scîrbă la această lipitoare grasă, dar n-avea încotro, trebuia să tacă. Eu însumi l-am apărat pe Aviola împotriva lui Macro, îşi spunea în gînd ; eu însumi l-am împins spre împărat; eu însumi am propus să i se acorde o funcţie înaltă la curtea imperială... ca pînă la urmă, acest sac îndesat cu bani, lipsit de scrupule, să cîştige cu şiretenia şi aurul lui mai multă influenţă decît mine asupra împăratului şi... cine ştie, s-ar putea să mă şi înlăture...

Aviola mai recomandă ca noua armă să fie sfinţită într-un cadru solemn de preoţii lui Jupiter, pe Capitoliu, iar Lucius să aleagă cetele de soldaţi care să instruiască legiunile de la Dunăre şi Rin cum s-o mînuiască. Producţia urmează să înceapă imediat.

— Iar dacă sabia lungă se va dovedi eficace în bătăliile din Nord — şi asupra acestui lucru cu greu s-ar putea îndoi cineva după cele ce am văzut...

— Vrei s-o faci şi pentru răsărit ? interveni prompt împăratul. Ah, ah, într-adevăr, pe toate te pricepi să le suceşti ca să scoţi un cîştig.

Aviola ridică braţele în sus, ca şi cînd ar fi vrut să se apere de o lovitură.

— O, nu-i vorba de mine. Nu mă gîndesc la cîştig. Nici un sesterţ pentru propria mea persoană. Totul numai din dragoste pentru tine, din dragoste pentru patrie. Totul pentru gloria ta, pentru gloria Romei, divine cezar !

Printr-un coridor de pretorienii prezentînd onorul comandantului lor, Macro, însoţit de mica lui suită, urcă pe puntea triremei de război, pregătită de plecare.

Căpitanul vasului, un bătrîn lup de mare, cu părul țepos, cu fața ca pielea de crocodil și glasul învățat să acopere și furtuna, îl întâmpină cordial.

— Drum bun, preacinstiți oaspeți, să aveți parte de o mare binevoitoare în timpul călătoriei și să ajungeți sănătoși în portul Alexandria. Cabina e pregătită, sub punte — tot confortul ; bagajele sînt puse bine. Corabia pornește peste cîteva clipe.

Macro mulțumi și coborî împreună cu femeile să cerceteze cabinele în care aveau să petreacă mai multe săptămîni. Nu erau mari, dar erau într-adevăr confortabile. De pe punte se auziră pînă la ei niște comenzi ; sclavii își ocupară locurile la cele trei șiruri de vîsle și le apucară de lîngă țîțîni.

— Să mergem sus, la pupă, își îndemnă Macro soția și fiica. Să ne luăm rămas bun de la patrie. Zîmbi : Poate că numai pentru scurtă vreme.

— Venim mai tîrziu, spuse Ennia.

Bărbatul ieși pe punte.

— Ești palidă, se întoarse Valeria spre mama ei vitregă. Îngrozitor de palidă.

— Ai plîns ? îi răspunse, cu o întrebare, Ennia care acum nu-i mai purta ură fiicei vitrege. Ai pleoapele roșii. Te chinuie...

— Nu, i-o reteză Valeria, cu îndărătnicie. Nu mă chinuie nimic.

Ennia o cuprinse pe după umeri :

— Mă doboară tristețea, o tristețe atît de cumplită, încît abia mai pot răsufila. Nu înțeleg un lucru, Valeria...

— De ce ți-e teamă ?

— Nici eu nu știu... Și adăugă cu duioșie : Ai plîns pentru Lucius, draga mea ?

Valeria își mușcă buzele. Ennia continuă să vorbească :

— L-am surprins, nu demult, la Livilla. Tîrfa, nici nu şi-a tras *peplum*-ul în jos, cînd m-a văzut. Şi-a bătut joc de mine : „Nu-ţi mai ajung fratele meu şi Macro ? L-ai vrea şi pe ăsta ?“

Valeria o apucă de umăr şi o privi sălbatic, cu ochii injectaţi. Strigă :

— Şi chiar l-ai vrut ?

Ennia o respinse, dezgustată :

— Proasto, tot mai eşti geloasă ?

Valeria ridică pumnii strînşi şi în clipa aceea ochii îi scăpărară :

— Un singur lucru mă chinuieşte : că nu l-am ucis. Dar eu încă n-am murit.

Ennia îşi aminti că Valeria trimisese asasinul s-o ucidă pe Torquata şi se cutremură :

— Eşti înfiorătoare !

Valeria scutură din cap :

— L-am iubit !

Se făcu linişte, numai de pe punte mai răzbăteau strigătele de comandă. Apoi se auziră zornăind lanţurile ancorelor ridicate.

— Ce ne aşteaptă acolo ? oftă Ennia şi începu să vorbească în şoaptă : Am avut azi-noapte un vis ciudat. Sădisem într-un ghiveci un crin. Cîreştea sub ochii mei, în cîteva clipe ajunse de două palme, dar deodată s-a frînt. Am pus altul şi s-a întîmplat acelaşi lucru. Abia al treilea, după ce a crescut, nu s-a mai frînt şi a rămas înalt cît crescuse. Nu mă pricep, dar mi-e teamă...

— Hei, fetelor ! Unde sînteţi ? răsună glasul lui Macro. Gata, pornim !

Urcară pe punte. Macro stătea la pupă, privea ţărmul neted al Ostiei şi, peste el, spre Roma. Vislele se înfingeau în valuri şi iar se ridicau, ritmic, împodobindu-se cu stropi strălucitori care cădeau

înapoi în apă sunînd gîngaş, ca nişte clopoţei în miniatură.

Statuia lui Neptun de pe mal se micşora, ţărmul se turtea, contopindu-se cu marea într-o fişie lungă şi subţire. Coloanele de marmură ale templului închinat lui Apolo din Ostia ţîşneau spre cer: Acolo, în spatele lor, era Roma. Macro flutură din mîna şi rîse :

— Oricare ţi-ar fi fost gîndul : să te descoto-roseşti de mine, să mă avansezi sau să mă înjoseşti, mie mi-e totuna, scumpa mea „Cizmuliţă“ ! Aici nu mai ai putere asupra mea !

Vocea lui suna viguros, cu impetuozitate. Îşi avîntă braţele, vrînd să vorbească mai departe, şi se întoarse spre cele două femei. În clipa aceea însă mîna îi încremeni şi ochii i se holbară. În spatele lui stătea, în semicerc, o ceată de germani din garda imperială, toţi cu spada în mîna. Comandantul lor se apropie de Macro, îi întinse un sul şi-i spuse :

— O scrisoare de la împărat pentru tine !

Desfăşură sulul şi citi. Cezarul îi cerea ca în clipa în care va primi mesajul să-şi pună capăt vieţii.

Stătea nemişcat, cu pumnii strînşi. Scrisoarea căzuse pe puncte. Ennia o ridică şi cele două femei îşi aruncară ochii, la iuţeală, peste ordinul împăratului. Ennia izbucni în hohote de plîns şi îngenunche în faţa comandantului :

— Fie-ţi milă de el ! Lasă-i viaţa ! E nevinovat !

Macro se apropie şi el de comandant ; acum nu mai era falnicul Macro : mergea încovoiat, cu capul în piept, cu mîinile căzute, fără vlagă.

— Cruţă-mă, Titus. Nu m-am făcut vinovat cu nimic faţă de Caius Caesar. Ți-o jur !

Valeria îşi privea tatăl, încruntată, furioasă.

— Nu cerși ! strigă ea.

Ennia îmbrățișa, deznădăjduită, genunchii comandantului :

— Îndură-te de el și de mine !

Macro dorea neșpus să trăiască, de aceea se mai înjosi o dată. Spuse în șoaptă :

— Te voi face legat în Egipt, Titus. Soldații mă iubesc, și eu îi iubesc. Asta o știi doar. Pe oamenii tăi îi voi răsplăti cu aur !

— Nu cerși ! strigă din nou Valeria.

Comandantul era stană de piatră. Tăcea. Macro își îndreptă trupul, îi zîmbi Valeriei, o ridică pe Ennia și o sărută. Femeia îl strîngea în brațe, cu înverșunare. De pe buzele ei frumoase, umezite de lacrimi, curgea șuvoi mînia împotriva împăratului ingrât și trădător.

— Ah, fiara, broscoiul rîios, bestia ticăloasă, lovi-l-ar ciuma ! Să moară sufocat !

Macro se desprinsese din îmbrățișarea femeii, și restul nu dură decît o clipă. Trase pumnalul din cingătoare și, cu iuțeala fulgerului, și-l înfipse drept în inimă. Mai rămase în picioare o clipă, două, trei. Apoi se prăbuși. Căzu greu, ca un copac doborît de la rădăcină.

Ennia, cu ochii măriți, îi urmări sfîrșitul. Din clipa aceea nu mai văzu nimic. Nici pe Valeria, nici pe soldați, nici corabia, nici marea ; nu-l vedea decît pe Macro zăcînd la picioarele ei, cu fața în jos, spre punte. Se lăsă în genunchi, și, opintindu-se din rășputeri, întoarse trupul greu într-o rînă ; nu privi chipul mortului, scoase doar pumnalul din rana sîngerîndă ; și, pînă să apuce careva s-o împiedice, și-l înfipse în piept. Căzu peste cadavrul bărbatului, buzele ei frumoase se pătară cu spumă roșie ; femeia horcăia și se zvîrcolea de moarte. Valeria și comandantul îi săriră în ajutor, dar Ennia

își dădu sfârșitul în brațele lor. Se stinse într-o clipă.

Împinsă de cele optzeci de vîsle, trirema plutea spre miazăzi, spre Capri și Sicilia, ținînd mereu litoralul în bătaia ochilor.

Valeria își trase de pe gît șalul de mătase și o acoperi pe Ennia. Comandantul gărzii aruncă o pînză peste cadavrul lui Macro și se duse să pregătească, împreună cu căpitanul, înmormîntarea în valurile mării.

Valeria rămase singură la pupă, cu morții. Numai de la distanță, și pe furiș, soldații trăgeau cu coada ochiului după superba femeie cu degetele, brațele și gîtul împodobite cu giuvaeruri sclipitoare.

Se așează pe odgoanele ancorei, aplecată deasupra cadavrelor. Pumnalul scos din pieptul Enniei zăcea la picioarele ei și sîngele se înnegrea pe lamă. O atrăgea, o ispitea, o provoca. Stătea nemișcată, ca un sfinx. De sub punte răsuna cîntecul monoton al vîslașilor sclavi, sunetul flautului și strigătele hortatorului. Vîntul îi sufla în față și-i despletea părul de aramă. Soarele se juca prin el cu fulgere de aur.

Pumnalul continua s-o ispitească. Își trecu privirea pe trupul neînsuflețit al tatălui ei. În aparență glacială și tare, Valeria era covîrșită de jale și de ură : nu, nu Caligula, ci Lucius e ucigașul tatălui meu. Lucius e vinovat de toate.

O dorință sălbatică, feroce, de a se răzbuna nu numai pe sine, ci și pe tatăl ei îi cuprinse toată făptura. Tata a fost unicul om care a înțeles-o, omul cel mai apropiat, care a iubit-o cu adevărat. Niciodată nu i-a reproșat trecutul, niciodată n-a jignit-o. I-a dat de toate, din belșug. Ochii Valeriei, pînă atunci tulburi, căpătară deodată luciul ochi-

— Nu cerși ! strigă ea.

Ennia îmbrățișa, deznădăjduită, genunchii comandantului :

— Îndură-te de el și de mine !

Macro dorea neșpus să trăiască, de aceea se mai înjosi o dată. Spuse în șoaptă :

— Te voi face legat în Egipt, Titus. Soldații mă iubesc, și eu îi iubesc. Asta o știi doar. Pe oamenii tăi îi voi răsplăti cu aur !

— Nu cerși ! strigă din nou Valeria.

Comandantul era stană de piatră. Tăcea. Macro își îndreptă trupul, îi zîmbi Valeriei, o ridică pe Ennia și o sărută. Femeia îl strîngea în brațe, cu înverșunare. De pe buzele ei frumoase, umezite de lacrimi, curgea șuvoi mînia împotriva împăratului ingrât și trădător.

— Ah, fiara, broscoiul rîios, bestia ticăloasă, lovi-l-ar ciuma ! Să moară sufocat !

Macro se desprinsese din îmbrățișarea femeii, și restul nu dură decît o clipă. Trase pumnalul din cingătoare și, cu iuțeala fulgerului, și-l înfipse drept în inimă. Mai rămase în picioare o clipă, două, trei. Apoi se prăbuși. Căzu greu, ca un copac doborît de la rădăcină.

Ennia, cu ochii măriți, îi urmări sfîrșitul. Din clipa aceea nu mai văzu nimic. Nici pe Valeria, nici pe soldați, nici corabia, nici marea ; nu-l vedea decît pe Macro zăcînd la picioarele ei, cu fața în jos, spre punte. Se lăsă în genunchi, și, opintindu-se din răspuțeri, întoarse trupul greu într-o rînă ; nu privi chipul mortului, scoase doar pumnalul din rana sîngerîndă ; și, pînă să apuce careva s-o împiedice, și-l înfipse în piept. Căzu peste cadavrul bărbatului, buzele ei frumoase se pătară cu spumă roșie ; femeia horcăia și se zvîrcolea de moarte. Valeria și comandantul îi săriră în ajutor, dar Ennia

își dădu sfârșitul în brațele lor. Se stinse într-o clipă.

Împinsă de cele optzeci de vîsle, trirema plutea spre miazăzi, spre Capri și Sicilia, ținînd mereu litoralul în bătaia ochilor.

Valeria își trase de pe gît șalul de mătase și o acoperi pe Ennia. Comandantul gărzii aruncă o pînză peste cadavrul lui Macro și se duse să pregătească, împreună cu căpitanul, înmormîntarea în valurile mării.

Valeria rămase singură la pupă, cu morții. Numai de la distanță, și pe furiș, soldații trăgeau cu coada ochiului după superba femeie cu degetele, brațele și gîtul împodobite cu giuvaeruri sclipitoare.

Se așează pe odgoanele ancorei, aplecată deasupra cadavrelor. Pumnalul scos din pieptul Enniei zăcea la picioarele ei și sîngele se înnegrea pe lamă. O atrăgea, o ispitea, o provoca. Stătea nemișcată, ca un sfinx. De sub punte răsuna cîntecul monoton al vîslașilor sclavi, sunetul flautului și strigătele hortatorului. Vîntul îi sufla în față și-i despletea părul de aramă. Soarele se juca prin el cu fulgere de aur.

Pumnalul continua s-o ispitească. Își trecu privirea pe trupul neînsuflețit al tatălui ei. În aparență glacială și tare, Valeria era covîrșită de jale și de ură : nu, nu Caligula, ci Lucius e ucigașul tatălui meu. Lucius e vinovat de toate.

O dorință sălbatică, feroce, de a se răzbuna nu numai pe sine, ci și pe tatăl ei îi cuprinsese toată făptura. Tata a fost unicul om care a înțeles-o, omul cel mai apropiat, care a iubit-o cu adevărat. Niciodată nu i-a reproșat trecutul, niciodată n-a jignit-o. I-a dat de toate, din belșug. Ochii Valeriei, pînă atunci tulburi, căpătară deodată luciul ochi-

înăbușit, care-i sfișia inima, și nu știa ce să mai facă.

Încetul cu încetul, Torquata se întrema după rănirea gravă pe care o suferise. Începu să umble, rana n-o mai durea. Când tatăl ei îi aduse la cunoștință că Macro urmat de soția sa și Valeria se află în drum spre Egipt, de bucurie nici nu-i veni să creadă : Lucius, Lucius se va întoarce la ea ! Nu demult logodnicul ei îl vizitase de cîteva ori pe Aviola, ca interpret al poftelor împăratului de a obține vila de la Antium ; Torquata aflase de acest lucru. Se furișase pînă la draperia *tablinum*-ului, ca să-i audă cel puțin vocea. De fiecare dată cînd nomenclatorul anunța numele lui Lucius, spera că tatăl ei îl va aduce s-o vadă, că Lucius își va exprima singur această dorință.

Dar nu s-a întîmplat așa. După mișelescul atac, s-a mulțumit să-i trimită un buchet de trandafiri și cîteva rînduri prin care îi ura însănătoșirea grabnică. „De ce nu vine el ? Să fie oare adevărat că nu-i pasă de mine ?“ Pînă nu demult, mătușa Missia îi spunea : Lucius îi dă tîrcoale Livillei, sora împăratului. Îl întreba mereu pe tatăl ei dacă e adevărat. Aviola n-a vrut să-i mărturisească, acum însă nu 'mai avea încotro. „Da, așa este, comoara mea, dar nu te necăji. Nu are nici un rost să te omori din pricina unui flușturistic. Ce fel de soț ar fi el pentru tine ? Un om pe care n-ai putea să te bizui. Iar nesiguranța e un mare rău, fetișo, un rău care destramă tot binele. Renunță la acest ambițios, dornic de onoruri. Uită-l ! Atîția tineri nobili se anunță în vizită la noi, și tu îi respingi pe toți ; primește-i, distrează-te și vei vedea că vei găsi printre ei unul mai bun, de o sută de ori mai bun.“

Două zile și două nopți în șir a plîns Torquata, de două ori și-a smuls oblojeala de pe rană; dar rana era acum vindecată în asemenea măsură, încît nu-i mai amenința viața. Și din nou se porni pe plîns. Deodată, însă, în sufletul tăcutei și gingașei făpturi se trezi mîndria. Se așeză la masă și-i scrise lui Lucius cîteva rînduri, comunicîndu-i că nu mai dorește să-l vadă. Îi restituie darurile. Îi redă libertatea. Nu se mai consideră logodnica lui.

Lucius citi scrisoarea ei și i se luă o piatră de pe suflet. Asta voise. Acum, calea spre Livilla era deschisă, fără obstacole. Pe Livilla n-o iubea. Era însă dispus să se însoare cu ea, ca să pătrundă în familia imperială.

La chemarea lui Aviola, Torquata se înfățișă numaidecît. Senatorul își privi fata cu dragoste. O iubea ca pe sipetele sale cu aur. De altfel, le vedea legate de ea: comoara mea Torquata — comoara mea de aur. Îi puse cu grijă pe umeri un șal de lînă albastră, trecu în spatele ei și o cuprinse pe după umerii gingași.

— Privește, scumpa mea, aici, pe masă. Harta lumii, întocmită după Strabon. Semnele acestea roșii sînt orașele lumii, astea-s fluviile, iar aici — vezi? — sînt munții. Minunat, nu-i așa? Întreaga lume, unde trăiesc sute de milioane de oameni, și eu nu știu cîte milioane de sclavi cuprinzi tu în mînuțele tale.

Torquata îi surîse.

— Vrei să-ți spun ce anume ne furnizează nouă, Romei, fiecare parte a lumii?

Încuviință înclinînd capul, nu numai ca să-i facă plăcere părintelui, ci pentru că harta o interesa cu adevărat.

Bancherul îi mîngîie părul mătăsos, se aplecă deasupra hîrtii și își începu expunerea :

— Uite, Hispania. Acolo avem multe proprietăți : minele de fier sînt de mult ale mele, iar zilele acestea am obținut de la împărat concesiunea minelor de aramă. Taxa pentru concesiune e nerușinat de mare, dar nici o grijă, nu pierd nimic în afacerea asta. Sînt niște mine inepuizabile, fetițe. Iar arama este pentru armurieri — alături de fier — ca soarele pentru tine, comoara mea. Și cositor ne furnizează Hispania, și aur. Și, se înțelege, sclavi, pricepi ?

Cu un gest mecanic, Torquata lăsă să-i alunece printre degete brățara de aur.

— Spuneai că sclavi ne trimit toate țările imperiului nostru.

— Bravo ! Scumpa mea ! Bravo ! Așa este. Toate. De la Guadalquivir pînă la Euftrat și de la Dunăre pînă dincolo de pustiul african al Nubiei. Și Gallia, uite-o aici. În afară de sclavi, ea mai are pentru noi turme de porci și de oi, lînă și sticlărie. Din Germania avem, mai cu seamă, soldați ; gîndește-te la garda personală a împăratului. Giganții aceia sînt germani. Unul ca ăsta ar înghiți un pirpiriu de sirian la micul dejun. Nu-i așa ?

Obrajii palizi ai Torquatei se luminau de un zîmbet.

— Din Germania mai aducem sare și aramă, și chihlimbar...

— Ah, căpșor deștept și scump, își mîngîie Aviola odorul. Toate le știi.

— Aș vrea un șirag de chihlimbar... am văzut undeva unul frumos, era limpede ca mierea de albine.

Senatorul nu mai putea de bucurie. În sfîrșit, o interesează ceva ! Și-a exprimat o dorință ! Se încălzi. Apucă mîna rece a fetei :

— Îl vei avea ! Și nu numai șiragul luminos de chihlimbar, ci tot ce-ți pofteste inimioara.

„Nu, nu voi avea tot ce-mi pofteste inima,“ își spuse fata în gînd și scoase un suspin ușor.

Aviola reluă, repede :

— Din Germania primim, în primul rînd, piele pentru scuturile soldaților. Și mai avem — zîmbi fericit — turme de zimbri și urși pentru jocurile de la arene. Da, știi, ție nu-ți place asta. Din Britania — vezi insula aceasta — ne vine lîna pentru togii și mantii. Vopsitorii noștri sînt niște nepricepuți. Vopsesc lîna numai în cenușiu și cafeniu. Voi da poruncă să facă și culori deschise pentru fetele fermecătoare, cum ești tu. Observă cum buzele i se zbătură un pic și se grăbi cu expunerea în continuare : Vezi aici ? Noricum. Extrem de important : fier ! Iar aici, Dalmația — adică argint și cositor ; Macedonia și Tracia — grîne și excelenți gladiatori. Dacia — mine-reuri, Epirul — cai, Hellada — marmură de Hymet și Delos, statui...

Tourquata se aplecă peste hartă :

— Dar Africa ce-i dă Romei ?

— Avuții imense, scumpa mea. Mauritania — fildeș, și aici le enumeră doar pe cele mai importante : Numidia — fructe și marmură galbenă, Cartagina — plumb, Cyrenaica — curmale și banane, iar Egiptul ? Bogății nesfîrșite : munți de grîne, sticlă, pînzeturi, papirus. Invecinata Etio-pie — abanos. Arabia — smirnă, tămîie, aur, par-fumuri și pietre prețioase. I-am dat dispoziție lui Marcus Balenus să-ți cumpere din Arabia rubine, smaragde, topaze... Ei, și acum urmează Orientul.

Din Siria avem purpură, din Liban — lemnul de cedru ; îți voi comanda o lectică nouă, superba din acest lemn ; din Cappadocia — cai de curse, din Colhis aducem fructe, din Sarmatia și Scitia — blănuri, din Hyrcania — pîslă ; de la părți luăm bumbac, din India muselin, din China — mătase pentru frumoasa mea fetiță...

Era plin de duioșie față de nefericita lui fiică. Dar greși socoteala.

— Tăticule !...

— Nu, nu, comoara mea. Gata... am terminat. Știi, sclavii au adus acum cîteva clipe niște delicate : banane de Cyrenaica. Du-te și supraveghează să le pună bine în cămară. Vreau să-l invit la un ospăț pe împărat : îi plac mult bananele. Zîmbi : Are gusturi mai rafinate decît bătrînul Tiberius. Aceluia îi plăceau, mai presus de orice, castraveții... Hai, du-te, scumpa mea, și curăță-ți cîteva banane.

Privi în urma ei. „Îl are mereu în inimă pe Lucius. Bine, copila mea, ai puțină răbdare și vom vedea ce facem și cu Lucius Curio. Poate că într-o bună zi ți-l cumpăr în dar, de ziua ta de naștere, dacă te va mai interesa. Deocamdată, însă, trebuie să mă port frumos cu el. Căci datorită lui am pus mîna pe hățurile năvășului aluia... să-i zicem Incitatus.“

Senatorul rămase singur. Îl asaltau amintirile : nu demult, fusese invitat la cină de împărat ; nici un actor, nici un vizitiu, nici o hetairă. În locul lor se tolăneau pe *lectus*, în jurul meselor, marii industriași, magnații financiari, îmbogățiții din rîndurile sclavilor eliberați. „Frumos i-am mai schimbat societatea, ce-i drept, se delecta în gînd Aviola. Dacă aș mai putea să-i schimb și generozitatea prăpădită ! După urcarea pe tron a

exagerat cumplit cu dragostea lui pentru popor. Auzi, să desființeze impozitele ! Să reducă prețurile la grâne și pîine ! Să împartă bani calicilor — ce risipă ! Ce prostie, o, zei ! Caligula trebuie să înceteze odată cu măsurile și hotărîrile mărinimoase ! Fără îndoială, asta nu va fi pe placul lui, nici al Romei, o asemenea hotărîre nu poate fi primită cu entuziasm. Oamenii vor țipa un timp, dar pentru așa ceva doar, există leacuri sigure, știm noi cum se astupă gurile care urlă și cum se abat în altă parte ochii prea curioși : se dă drumul la *Circus Maximus*, la arene, jocuri — și spectacolul amețitor care să le ia ochii e asigurat.“

La început, cezarul se împotrivi. A mai spus o dată că nu are de gînd să reintroducă impozitele. „Ce-o să spună poporul meu, care mă iubește atît ? Vreau să văd numai zîmbete de mulțumire, nu revoltă, și nu vreau să aud vorbe de ocară !“

Aviola nu stăruie. Nu. Abia după o săptămînă, două, relua iarăși povestea și întotdeauna se pricepea să prezinte latura neplăcută în așa fel, încît împăratul să nu se mînie. Un cuvînt — impozitele, altul — o mare petrecere în Forum și încă douăzeci de gladiatori la arenă. Depinde ce-i servești poporului și cum anume îi explici o măsură luată, spunea Aviola, propunînd malițios ca însuși șeful propagandei și locțiitorul împăratului, Lucius Curio, excelentul orator și favoritul tineretului roman, să anunțe poporului noile măsuri ale cezarului.

Prima apariție în rostre a lui Lucius avusese succes. Aceasta s-a întîmplat atunci cînd la Roma sosise știrea despre sfîrșitul lui Macro și al Enniei, știre care întristase inimile tuturor acelor ce-l iubeau pe împărat : atîta ingraturitudine și lipsă

de dragoste față de împărat, căruia Macro îi datora totul !

Roma fremăta ca o apă întunecată. Strigătele mulțimii trădau starea de spirit a oamenilor.

Lucius tunase și fulgerase, condamnându-l pe trădător, care, aliat cu Ennia — pe vremea aceea împărăteasă — încercase să-l otrăvească pe Caius Caesar și să pună mîna pe tron. Ar fi trebuit să fie răstignit pe cruce ! Tîrît pe treptele Gemonei ¹ ! Supus tuturor gradelor de tortură, pentru asemenea crimă ! Și cît de bun și de generos a fost împăratul care l-a lăsat să aibă parte de o moarte atît de onorabilă !

Forul se cutremurase de blestemele proferate la adresa celor doi împricinați. Senatul hotărîse să șteargă numele josnicului trădător din istoria imperiului...

Împăratul nu voia, deocamdată, nici măcar să audă de schimbările propuse de Aviola. Prin *aerarium*, însă, sufla vîntul. Ce era de făcut ? N-avea încotro, trebuia să accepte...

Dădu o decizie cu privire la sporirea neîntîrziată a impozitelor și taxelor vamale în toate provinciile romane, care, în felul acesta, crescuseră peste măsură devenind de-a dreptul insuportabile. Decizia nu lovea însă în interesele Romei și astfel, pentru expunerea sa cu privire la grija plină de zel a împăratului față de trezoreria statului, Lucius Curio culese din nou aplauze frenetice.

Aviola își freca mîinile : a ieșit bine ! La puțină vreme după aceea se prezentă în fața împăratului cu o nouă propunere : să nu pună în aplicare hotărîrea prin care promisese poporului că va organiza, în ziua de 1 ianuarie a anului 791 de la

¹ *Gemona* — locul unde se aruncau cadavrele celor condamnați la moarte.

întemeierea Romei, alegeri pentru adunarea populară și alegerea, pe viitor, a magistraților de către popor.

Cezarul se înfurie nespus.

— Cu ce-mi vii tu aici, descreieratule ? Eu, împăratul Romei, să-mi calc promisiunea dată poporului ? Pentru ce, te întreb ? Treaba ta e să ai grijă de trezoreria mea ! În rest nu te amesteca !

Și în timp ce vorbea, din ochii înfundați ai lui Caligula țisneau fulgere.

Lui Aviola îi zvicneau buzele ; parcă pînă acum n-ar fi încălcat, de atîtea ori, mult mai multe, își spunea el în gînd. Dar nu se intimidă. Fi-rește, nu putea să-i spună împăratului că tuturor senatorilor care întreprind, indiferent ce, în industrie, în agricultură, în finanțe și comerț (și aceștia constituiau majoritatea covârșitoare a senatului — iar de cavaleri să nu mai vorbim) tuturor, pînă la unul, le erau necesari pentru afacerile lor oameni de încredere în funcțiile de magistrați, ca să aibă împotriva iubitului împărat și a patriei mîină liberă și, pretutindeni, cîte un suflet coruptibil, gata oricînd să se lase cumpărat. Și tocmai această situație ar putea fi zădărnicită sau serios prejudiciată de alegerile populare. Jonglă, așadar, cu argumentele, ca un panglicar, fluturînd pe dinaintea ochilor împăratului experiența, meritele familiei și cîte și mai cîte.

Caligula simțea cum începe să-l strîngă cu ușa o forță nu mai puțin importantă decît propria sa putere de stăpîn al lumii.

Se revoltă împotriva presiunii lui Aviola. Fiul lui Germanicus respecta greutatea cuvîntului dat în fața poporului. Nu voia să-l încalce. Ezitarea lui era dreaptă, însuflețită de un gînd nobil. Pe

dedesubt, însă, mocrea un alt gînd ce-și croia drum la suprafață : teama de a nu-și pierde simpatia poporului. Aviola nu se dădea bătut. Refuza mereu, cu perseverență, în numele lui și al tuturor magnaților, să-i acorde împăratului credite pentru comenzile de război, amenința cu lichidarea jocurilor de la circ, motivînd că „n-a putut face rost“ de bani suficienți pentru achiziționarea și transportul fiarelor... În cele din urmă, împăratul cedă.

Cu inima grea, ascultînd ordinul împăratului, Lucius urcă treptele rostrelor în preajma Saturnaliilor. În fața poporului adunat în for, anunță că boala și convalescența îndelungată l-au împiedicat pe cezar să se ocupe personal de pregătirea alegerilor. Stăpînitorul dorește să participe, cu prezența lui activă, la examinarea legii electorale, să verifice compatibilitatea și probitatea candidaților și să vegheze ca alegerile să dea poporului roman nu numai deplină libertate, ci să-i aducă totodată și un real folos material ; iată de ce a hotărît amînarea alegerilor pentru primăvara anului următor.

Primus Bibienus, Iulius Agrippa, Decius Cotta, Ustinus, Vilanus și ceilalți prieteni ai lui Lucius, floarea tineretului din Roma — care vedeau în el un model de conduită — încropiră la iuteală o galerie voluntară și entuziastă, explodînd, după fiecare frază a oratorului, în urale și aplauze frenetice.

Mulțimea asculta, mormăia, bătea pasul pe loc, cumpănindu-se încet de pe un picior pe celălalt, dar pînă la urmă galeria izbuti s-o însuflețească. Întreaga asistență striga cuvinte de mulțumire la adresa împăratului iubit.

Cea mai mare cucerire pe care fiul lui Germanicus o făgăduise poporului roman se spulberă, se făcu țândări...

Veniră și Saturnaliile, sărbătorile romane cele mai îndrăgite de sclavi, și cele mai neplăcute pentru distinsa nobilime.

Zile sărbătorești, de odihnă, cînd orice muncă încetează, cînd pînă și Aviola fu silit să-și închidă atelierile care confecționau într-un ritm turbat noile tipuri de arme, în vederea războiului. În aceste zile păcătoase, obișnuia întotdeauna să plece cu Torquata la una din numeroasele sale moșii sau vile din afara Romei. De data aceasta, însă, rămase pe loc; se temea să-l scape din ochi pe Caligula. Împăratul nu-i asculta cu prea mare plăcere sfaturile, dar le asculta. Și totuși în ochii aceia înfundați era ceva ce stîrnea neliniște în sufletul lui Aviola.

Și astfel, cu suspine și blesteme rostite în surdina, cămătarul se supuse vechilor tradiții ale Saturnaliilor. Se duse la circ, la cursele de cai și aplaudă culoarea verde, care, spre uimirea lui, cîștiga mereu. Se duse la Amfiteatrul Taurus și urmări luptele sîngeroase ale gladiatorilor.

Cînd, însă, pe străzile Romei începu să se scurgă gloata în dansul orgiilor saturnale, senatorul se închise cu Torquata și cu Missia în palatul său și trăi momentele cele mai cumplite ale acestor festivități simbolizînd vechile libertăți ale Romei de odinioară; cu mult spirit de abnegație, îmbracă tunică de sclav și, cu propria-i mîină, aduse mîncarea și vinul la masa în jurul căreia stăteau ghemuiți sclavii lui, îmbrăcați în togi, cu bonete de pîslă — așa cum poartă oamenii liberi — pe cap. Ah, cît era de dezgustător! Să-ți

servești slugile, să fii sclavul sclavilor tăi, care numai în această unică zi a anului aveau sentimentul că ei sînt stăpîinii. Le împărți tuturor, așa cum prevedea datina, cîte o figurină de ceară înfățișînd chipul unui zeu a cărui menire era să apere interesele sărmanului care îl căpăta ; cum-părase în acest scop zeci de Mercuri și cîteva Venera ; îl oferi, de pildă, pe Mercur unei tinere slave, căreia puțin îi păsa de zeul negoțului ; iar pe Venera — unui eunuc. N-are nici o importanță, principalul era să respecte vechea datină, așa cum se cerea. Ținînd seama de exemplul lui Augustus, se așază chiar să joace zaruri cu sclavii lui, și rîse cu poftă cînd cîștigă o sută de sesterți. Nu că s-ar fi bucurat de un cîștig atît de modest, nu ; banii aceștia nu valorau nici cît un scuipat, dar din principiu. Banul la ban trage și naște iar bani. Așa se și cuvine să fie. Fu nespus de fericit cînd, o dată cu încheierea sărbătorilor, atelierele lui începură iar să lucreze în plin.

De Anul nou conduse la împărat o delegație a senatului ca să-i prezinte felicitările de rigoare. În urma fiecărui senator pășeau sclavi purtînd în brațe tradiționalele daruri închinat cezarului cu acest prilej. Nu erau niște daruri oarecare. Statuiete orientale, sculptate în aur sau alabastru, giuvaere cu diamante, casete ornamentate din laran de abanos încărcate cu cristale, țesături scumpe și delicatese rare.

Împăratul stătea în *atrium*-ul palatului său, gătit cu toga de purpură și cu cununa de stejar pe cap. În stînga îl avea pe Cassius Chaerea, în uniformă comandantului de pretorien, în dreapta pe Lucius Curio, îmbrăcat cu o togă albă, imaculată, tivită cu două dungi purpurii. Caligula

cerceta cu atenție darurile pe care sclavii i le așezau la picioare, în timp ce nomenclatorul anunța numele donatorilor. Nici unul dintre senatori nu lipsea.

Dar nu toate darurile se bucurau de grația împăratului. Acesta se întorcea mereu spre Lucius și-i vorbea în șoaptă, fără însă a scăpa din ochi noile daruri care se îngrămădeau neconținut în fața lui.

— Privește, Lucius : Apluvius și Cotta îmi oferă suluri cu versurile lui Tibullus și ale lui Cvi-diu ! Asta numesc ei dar ? Uf !

— Cu siguranță că-s niște rarități. Și tocurile lor sînt superbe, cuteză Lucius să-l întrerupă, brusc.

— Prostie ! Am în bibliotecă, rămase de la bu-nicul meu, toate poeziile posibile — ei, și ? Ce fac cu ele ? Poftim, Haterius Agrippa — un ase-menea magnat — mă fericește cu o lăută de ar-gint ! Închipuie-ți, de argint ! Mă mir că nu mi-a trimis una de fier ! Lavinius mi-a trimis o urnă ! Ce zici de asta ! ?

— E o prețioasă capodoperă etruscă, încercă Lucius să apere darul.

— O fi vrînd, probabil, să vadă în ea cenușa mea, nemernicul ! continuă Caligula, posomorîndu-se. Gabius mi-a dăruit un harnașament, chi-purile pentru Incitatus. Nici pe gloaba care cară gunoiul nu l-aș pune ! Cominius s-a acoperit și el de glorie : privește, un pumnal cu plăsele de aur. La ce s-o fi gîndit cînd l-a ales ?

Și cezarul șuieră printre dinți :

— Reține, te rog, aceste nume, Lucius, să-mi arunc și eu puțin ochii asupra acestor distinși stăpîni.

Lucius strîngea din buze, dezgustat ; „Cit e de meschin și de bănuitor,” își spunea în gînd. Dădu însă tăcut din cap, în semn de aprobare.

Ceremonialul depunerii darurilor luă sfîrșit, o avere colosală zăcea la picioarele cezarului. Senatorii se uitau speriați la fața încruntată a stăpînitorului care discuta încet cu omul lui prefetat. Primi darurile cu aerul firesc al zeului care acceptă jertfa. În sfîrșit, fața lui Caius se luminează și se întoarce spre delegație. Împăratul dădu binevoitor din cap la cuvintele de mulțumire ce-i fură adresate. Rămase în așteptare. Știa bine ce avea să urmeze.

Aviola își înălță mîinile grase și începu :

— Zeii din Olimp ne-au dat un stăpînitor sub al cărui sceptru e o neasemuită fericire să trăiești. Întreaga Romă, întregul imperiu te iubesc și te venerază mai mult decît pe zei. Senatul și poporul roman, în dorința de a-ți arăta respectul și dragostea fierbinte ce ți-o poartă, au hotărît să-ți acorde, iubitul nostru cezar, titlul de onoare de *Dominus*.

Lucius și ceilalți senatori stăteau cu ochii aținți asupra împăratului. *Dominus* ! Una din cele mai înalte distincții pe care le poate decerna senatul. Un titlu ce poartă semnificația consfințirii poziției de sclav a întregii Rome și a întregului imperiu față de stăpînitor. Tiberius îl refuzase și-i admonestase, cu asprime, pe lingușitorii care-i oferiseră acest titlu. „Ce fel de om ar trebui să fie acela care să merite denumirea de *Dominus*, cu alte cuvinte, stăpînul de nimeni și de nimic îngrădit !” spunea bătrînul Curio. „Nici un monarh nu e demn de această cinstire. Nici măcar consulul republicii n-ar trebui să-l primească...”

Caligula stătea neclintit. Era copleșit de sentimentul triumfului. Din totdeauna năzuise să intre în istorie drept cel mai desăvârșit dintre cîrmuitori. Se uita la magnații imperiului său care așteptau cu încordare răspunsul dacă acceptă sau nu înalta cinstire.

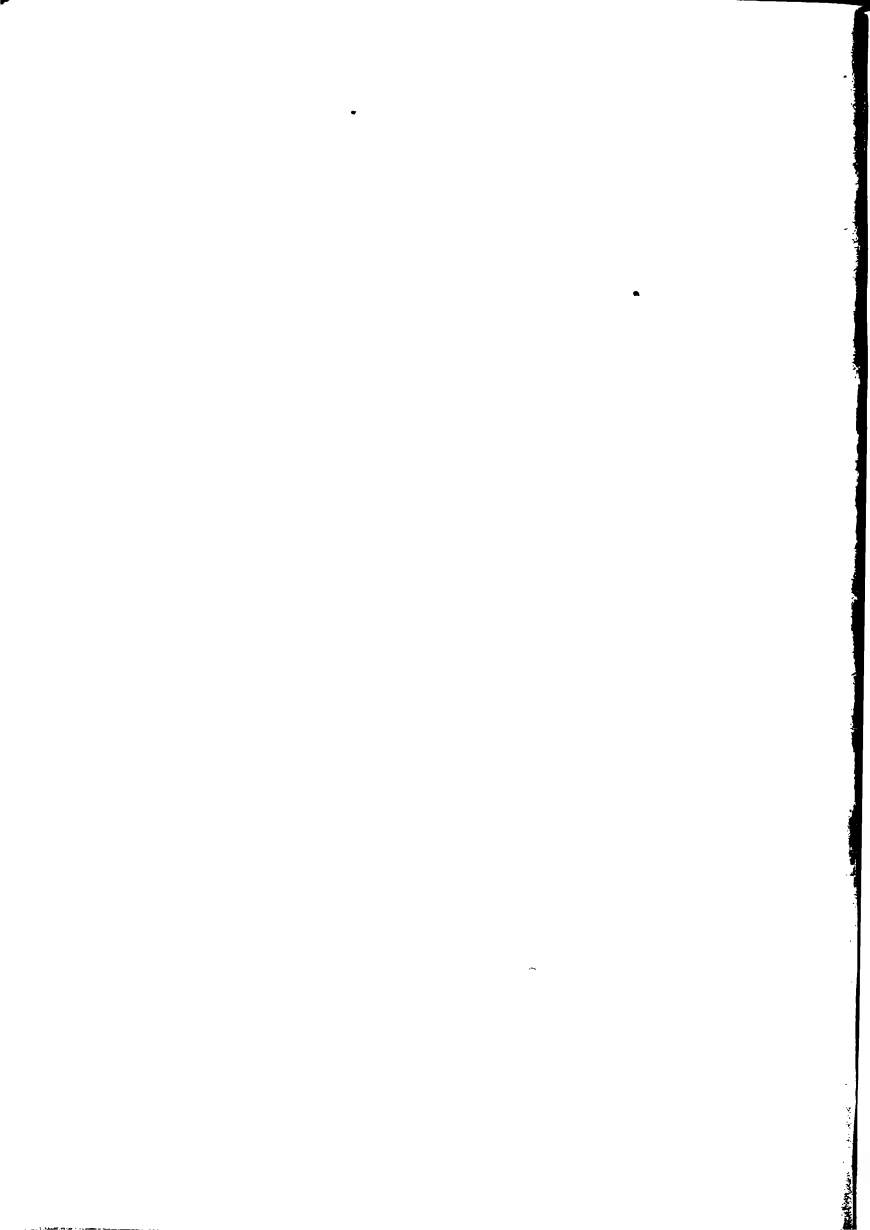
— Titlul de *Dominus*, scumpii mei prieteni, este o înaltă distincție. Îl primesc cu credința că voi fi și patriei, și vouă, dragii mei, un stăpîn binevoitor.

Mai vorbi puțin, cu fraze meșteșugite, arătînd că tot ce a înfăptuit și înfăptuiește în continuare e numai spre binele patriei, al cărei stăpîn și slujitor devotat este și va fi.

Înmărmuriră toți, pînă la unul, văzînd cu cîtă ușurință accepta acest tînăr de douăzeci și cinci de ani ceea ce bătrînii refuzaseră cu îndărătnicie în amurgul vieții lor.

PARTEA a IV-a

.

*Extra Romam non est vita.*¹ Sentimentul acesta îi cuprindea pe toți romanii siliți să părăsească meleagurile natale pentru o vreme mai îndelungată sau să plece în exil.

La început, cînd porniseră spre Phaedrus și de acolo mai departe, în pribegie, poposind din loc în loc, actorii abia dacă-și mai aminteau de Roma. Fabius și Quirina nu-i duceau deloc dorul. Își purtau căminul după ei.

— Tu, eu, cele cîteva oale, boarfele și fardurile din bocceluța asta — iată tot avutul nostru, Fabius, spunea Quirina și zîmbea fericită. Iată căminul nostru !

— Ai răbdare, fata mea, căminul abia vine. Ne vom clădi și noi cîndva un cuib al nostru. Și, ca păsările călătoare, îl vom părăsi și iar ne vom întoarce la el, mereu. Îmi place să dorm pe fin, cu tine în brațe, într-un sat oarecare, dar tot mai bine o să fie acasă, sub acoperișul nostru, unde nu plouă și nici vîntul nu se strecoară șuierînd...

¹ *Extra Romam non est vita* (lat.) — în afara Romei nu este viață.

Quirina privea visătoare la costișele din preajma pîraielor și rîurilor, la pîlcurile de copaci de pe izlazuri și-i demonstra cu patos lui Fabius că aici, uite chiar aici, sub acești pini, ar vrea să-și vadă înălțat cuibul căruia aveau să-i spună cămin.

— Pe bătrînul Quirinus!¹ se jura ea. Recunoaște măcar că acesta e unicul loc pentru noi!

Asemenea locuri unice descoperi ea încă multe de-a lungul pribegiei, dar o dată cu scurgerea timpului se îngrămădiră și necazurile peregrinărilor, veni și oboseala, extenuarea; ponoarele frumoase erau prea departe de sat, de oameni, iar în crîngul acela de pini de la poalele munților iarna urlau, probabil, lupii, și Roma sclipea de la distanță orbitor, dogorea cu căldura ei, striga prin glasurile prietenilor; omul se simțea aici mai aproape de semenul său, iar căminul chiar și printre oameni era, pentru îndrăgostiți, tot un loc singuratic și frumos, mai plăcut decît depărtarea și pustietatea aceea aspră și surdă.

După ce luna se împlinise de cîteva ori arătîndu-și oglinda ei fermecătoare, Quirina și Fabius începură să simtă atracția tainicului farmec al Romei. Sorbeau cu nesaț știrile drumeților despre cele ce se petreceau acolo, vorbeau tot mai des, despre ea iar într-o zi cînd, numai așa, de dragul bucuriei își imaginară cum va arăta viitorul lor cămin, Quirina suspină adînc:

— În mahalaua noastră de peste Tibru, sub Ianicul, chiar și o cocioabă, numai acolo să fie!

El rîse șui, o sărută pățimaș și-i împărtăși dorul sălbatic de a revedea Roma, orașul care-i atrăgea pe amîndoi, ca un vîrtej, și-i împingea, inevitabil, în inima vîltoarei.

² *Quirinus* — nume dat lui Romulus după moarte.

— Ce-ar fi să ne mai repezim nițel pînă acasă ?

Din cuvintele lui nu răzbătea nici o fărîmă de regret că acest „acasă“ însemna pentru ei a sta adăpostiți sub acoperișul lui Balbus, că din casa aceea nici măcar o piatră nu le aparținea. Țîșnea din ele dorul nestins al copiilor Romei...

Iată-i acum așezați la masa lui Balbus.

— Ați avut noroc, hojnarilor, le spunea făurarul, în timp ce le așeza în față străchinile pline, ați avut noroc că m-ați găsit. Știați că la Tibur a căzut o zăpadă cît brazda de mare ?

Nu se minunară de zăpadă, ci de Tibur.

— Dar ce cauți tu acolo, unchiule ?

— Ehei, fetițo dragă, acolo lucrez. Dar nu ca pînă acum, giuvaere pentru femei frumoase, cum ești tu, ci mîneré și teci pentru săbii. Vă mirați, așa-i ? Da, da, bătrînul vostru unchi, giuvaergiul, a coborît la o meserie păcătoasă — face arme pentru retezat beregatele oamenilor. Ce-i drept, cîștig de două ori mai mult, iar atunci cînd voi doi și al treilea, care o să vină, vă veți hotărî să vă clădiți cuibușorul, o să avem din ce-i încropi temelia ; s-a priceput ? Cu fericirea asta m-a pri-copsit iubitul și distinsul tău prieten, măi băia-tule ! Care prieten ? Ha-ha ! Senatorul Aviola, astăzi mîna stîngă a împăratului. Așa că, vezi, stă-pînește-te și fii respectuos cu el !

Le povesti cum l-a scos Aviola din atelierul de prelucrat metale prețioase și l-a dus la armurăria lui din Tibur, și le mai istorisi cam cum stau lucrurile pe acolo :

— Închipuți-vă, dragii mei, o hardughie cît bazilica lui Iulius ; felinare pe mese, pietrele de ascuțit vîjîie, uruie, o armată de sclavi îmi aduc săbiile și eu îi pun să-mi ațîțe focul cu foalele, încing mînerul care arată ca un castravete, și

cînd se face alb de atîta dogoare, apuc ciocănașul — cioc, cioc, cioc, și din castravetele acela scot un mîner gata șlefuit. Pe urmă îi dau un lustru, frățioare, de ți-i mai mare dragul să-l iei în mînă. Mă sîciie doar gîndul că fiecare sabie dintr-asta va servi la spintecarea oamenilor și nu la înjunghierea cerbilor și a caprelor sălbatice... Dar ce spuneți de Maiestatea noastră ? Ce-ai zis tu, vestite mim, cînd iubitul cezar a luat hotărîrea de a reintroduce impozitele pe venituri ?

Fabius rîse în hohote, dar rîsul lui nu era din inimă :

— Am zis același lucru ca și toți acei ce trăiesc de azi pe mîine.

— Da, da. Și impozitul nu mai e de șapte la sută, ca pe vremea bătrînului Tiberius, ci de doisprezece și jumătate la sută. Ei, fir-ar să fie ! Orice hamal în port trebuie să-i dea împăratului a opta parte din cîștigul lui pe o zi. Pînă și prostituata cea mai amărită e nevoită să dea tot atîta de la fiecare client. Și gîndiți-vă, oameni buni, cum ies eu la socoteală cînd pierd de pomană atîția bănișori ? Soldații care fac de pază la noi în fabrică mi-au spus că oamenii au zbierat de ciudă, că l-au huiduit pe ministrul împăratului, Lucius Curio, atunci cînd a venit în for să-i îmbrobodească cu chestia asta, iar a doua zi dimineața zidurile bazilicilor și ale templelor erau cîcă pline de poezioare urîte despre împărat. Se vorbește că drăgălașul nostru Caligula s-ar fi înverșunat și ar fi spus că dacă poporul nu recunoaște necesitatea impozitelor, ca să fie bani pentru jocuri, atunci nici de jocuri nu mai avem nevoie. Cîcă și-ar fi ieșit din fire și a urlat ca Furiile, și a trebuit să treacă multă vreme pînă cînd bătrînul nostru Aviola și Lucius Curio au izbutit să-l îm-

blinzească. Ce să zic, frumoasă culoare prinde puișorul nostru ! Dar eu am prezis-o ! Vă amintiți că v-am spus ? Nu văd însă ce-i de făcut !

— Uite ce-i Balbus, nu mă înțepa atît, rîse din nou Fabius. *Brutarii* mei erau cît pe ce să mă coste capul. Și gîndește-te că nu erau decît niște bieți brutari și un amărît de edil. Dacă mi-aș ridica nasul mai sus...

— Nu ! Nu ! Asta n-ai voie să faci ! izbucni Quirina. Te rog, unchiule, nu-i mai povesti nimic !

Din curte se auzi zgomot de pași. Balbus se duse să deschidă și în pragul ușii apăru Apelles. Fabius sări în sus de bucurie :

— Ai fost la împărat ?

— Da, de la el vin.

— Spune repede, cum a fost ?

Quirina îl pofti pe musafir să ia loc și căută ceva să-l ospăteze.

— N-am de gînd să te fierb, Fabius. Am ieșit mai bine decît ne-am fi așteptat.

— Ura, glorie ție, frățioare ! îl îmbrățișă Fabius.

— Nu-i meritul meu ! Știi bine că întotdeauna mi-a plăcut sinceritatea, în toate. Aș putea spune că, odinioară, Caligula pentru asta mă aprecia. Acum lucrurile astea nu mai au nici un preț pentru el. Victoria e a lui Mnester, nu a mea. Cu cîtă iscusință s-a priceput el să-l tîmîieze și să-l lingusească ! De cînd mă știu n-am văzut asemenea scamatorie. Închipuie-ți... „Un stăpînitor din al cărui oraș de reședință lipsește teatrul e ca o nestemătă fără strălucire“ i-a vorbit Mnester în stil de mare orator. „Da, teatrul, și cînd spun această mă gîndesc la un teatru de-al nostru, un teatru cum n-a avut nici un monarh oriental — da, abia teatrul conferă adevărata strălucire unei

mari personalități, teatrul sporește faima unui rege, teatrul ridică pe culmi orbitoare... etc., etc. și acesta e cazul tău, iubitul meu cezar !... Pînă și măreția zeilor...”

— Mare pișicher mai e și Mnester ăsta ! rîse Quirina.

— Și cezarul ? insistă Fabius.

— Cezarul ? Închipuiți-vă ce-a putut să spună, plin de el : „Îmi sînteți amîndoi prieteni dragi. Cum aş putea să nu vă ascult ? Am făcut pe plac poporului redîndu-i spectacolele de artă ale gladiatorilor și vizitiilor, pe care Tiberius i le refuzase, voi face pe plac și cu arta voastră !”

— Ura ! Ura ! se bucurară deopotrivă Fabius, Quirina și Balbus.

Apelles continuă :

— Ne-a ospătat, și în timpul acesta ne-a iscodit să afle ce anume intenționăm să arătăm Romei. Eu am început cu Eschil și cu Sofocle. A încrunțat sprîncenele. După o clipă de tăcere, mi-a zîmbit binevoitor : „Ah, tu elenistule ! Roma e pe toate planurile de o mie de ori mai sus decît preferata ta Helladă. Ține-te pe pămîntul Romei !” A sorbit din cupă și și-a ridicat ochii în plafon : „Și Roma își are vechii ei trágedieni — Andronicus¹, Gnaeus Naevius², Pacuvius³. O, zei ! — a început să rîdă — pînă și predecesorii mei Caius

¹ *Andronicus Livius* — cel mai vechi poet și dramaturg latin : grec de origine, fost sclav (sec. III î.e.n.).

² *Gnaeus Naevius* — poet originar din Campania, a cîntat primul război punic ; a trăit în sud, unde a deprins cultura grecească și a scris piese de teatru cu subiect de imitație greacă, „*palliate*”, dar a încercat să creeze comedii și tragedii de tip național ; a trăit în sec. I î.e.n.

³ *Marcus Pacuvius* — unul dintre cei mai vechi poeți dramatici ai Romei, autor grav, mai mult filozof decît poet. A trăit între 220 și 130 î.e.n.

Iulius Cesar, Augustus și Tiberius au încercat să scrie tragedii ! Eu, în privința asta, n-am de gând să-i urmez... Jucați o tragedie romană, prieteni. Jucați-l pe Rufus, pe Seneca ! Nu, pe Seneca nu. Nu-mi plac piesele lui. Ceva nou ! Da, veniți cu o tragedie nouă ! Asta ar fi o faptă meritorie. Numai că nu văd cine ar putea s-o scrie..." Apoi ne-a concediat, iar noi ne-am înclinat respectuos în fața Maiestății-sale și ne-am retras.

— O tragedie romană, repetă îngîndurat Fabius. Cele vechi, ce-i drept, sînt amărîte. Dar de unde să iei una nouă ?

Îi vorbi lui Apelles despre piesa pe care făgăduise s-o scrie Phaedrus : fiare în chip de spectatori în tribunele arenei. Apelles se arătă încîntat dar Fabius dădu din mîină, posomorît ; cine știe dacă are s-o scrie cu adevărat ? Și cînd ? Și-apoi, nici nu-i tragedie...

— Cred că deocamdată ar trebui să încropim un lucru mai ușor — o farsă, o mimodramă spuse Apelles. Orice... Ca să avem din ce trăi...

Fabius era de aceeași părere. Stătură apoi mult și se sfătuiră.

Soarele scăpătase după Ianicul. De afară răbufni deodată un zgomot, ce se transformă într-un vuiet puternic provocat de mulțime. Quirina ieși iute în stradă și zări tot cartierul ei în picioare.

— Ce se întîmplă ?

— Ne ducem în for ! Împăratul a poruncit ca de mîine să fie scumpite pîinea și făina ! Ei fir-ar să fie de treabă ! Pînă cînd ? !

Dădu fuga în casă cu vestea cea nouă.

Se așternu o tăcere adîncă, pe care o curmă Fabius :

— Acum o lună a reintrodus impozite pe venituri, și încă ce impozite, mai mari decît pe vremea lui Tiberius ! Astăzi scumpește pîinea...

Balbus ciocănea cu o pilișoară într-o coajă de pîine :

— Îl vedeți, ăsta-i drăgălașul vostru ! Nu v-am spus eu încă în martie să nu vă pripiți cu entuziasmul ? Mătura nouă...

— Ai avut dreptate, Balbus !

— Și ce-i mai trece încă prin minte, oameni buni ! urmă Balbus. Auziți, a născocit o nouă pieptănătură pe care nimeni în afară de el n-are voie s-o mai poarte, și se mai spune că trei sclave se omoară, timp de patru ceasuri, ca să i-o facă. Zi de zi, Maiestatea-sa se scaldă în parfumuri arăbești, o singură sticlută dintr-asta, mare cît degetul meu gros, costă zece mii de sesterți. Calului său, Incitatus, a pus să i se facă un grajd nou cu pereții și pardoseala de marmură, și cu jgheabul de aur ! Balbus se irită : Și pentru astfel de prostii dumnealui ne scumpește pîinea !

— Ce-ar fi să-i scoatem de la păstrare pe domnii *Brutari* ? Ce zici, *Apelles* ? aruncă într-o doară *Fabius*.

Tragedianul dădu din mîină, dezaprobat :

— Nici vorbă, frățioare. *Caligula* nu-i *Tiberius* ! *Fabius* își trecu privirea pe fețele tuturor :

— Ei, dar de data asta aș fi eu mai deștept. Aș masca lucrurile mai bine. Fraților ! Simt cum mi se ascute limba ! Îmi arde gura. Nici o grijă, *Apelles*, fii pe pace, o piesă tot o să avem. Și încă ce piesă ! Ai să vezi !

Apelles se ridică :

— Ah, bătaiosule ! Iar vrei să-ți vîri capul sub securea călăului ? Zeii cu tine ! În ceea ce mă privește, sînt al tău, *Fabius* ! De asta cred că ești convins.

Și știind că împăratul preferă vizitiul de circ tragedianului, începu să declame cuprins de veselie :

*Mai bine călare pe-a Thaliei capră
Decît la circ, pe un car aurit !*

— Bravo, excelent ! aplaudă Balbus.

Pe Quirina o apucă zburdălnicia molipsitoare a histrionilor. Își luă o poză teatrală și, cu mîna suspendată în aer, rosti :

*Și ca să fie scena neîncăpătoare
Veți admira și o dansatoare !*

Fabius și Apelles-o săltară pe umerii lor. Tragedianul strigă :

— Sus, pe spinarea Pegasului, cu micuța Sappho a Romei !

— Bravo, fetița mea, bravo ! se bucură Fabius. Așa te vreau !

— Ne înmulțim ca ciupercile după ploaie, drăgălașilor ! Ne-am și adunat toți trei într-o echipă. Peste un ceas vom fi douăzeci, rîse Apelles.

— De ajuns chiar și pentru o mare tragedie, spuse Fabius.

Apelles își luă rămas bun :

— Trebuie să vă părăsesc. Mă duc la termele lui Agrippa să-l ascult pe Seneca. Astăzi vorbește despre liniștea spirituală...

Rîsul nestăvilit al lui Balbus îi curmă vorba :

— Ce-i drept, Seneca ăsta se pricepe la glume de-astea ! Undeva pe sus a început să scîrție căruța, s-a dus pe copcă viața noastră fericită, întreaga Romă e întoarsă cu dosu-n sus, nimeni nu știe ce va fi, cum va fi, tremurăm la gîndul ce ne mai poate pocni mîine peste scăfîrlie — și dum-

nealui îi tot dă zor cu liniștea lui spirituală ! Simt că plesnesc ! Mi-e teamă să nu mor de rîs !

Fabius o învîrtea pe Quirina și țipa cît îl ținea gura :

— Treziți-vă, romani, veniți la teatru ! O farsă e viața noastră !

Strigă în urma lui Apelles, care tocmai se depărta :

— Ascultă, întreabă-l pe năzdrăvanul de Seneca dacă nu cumva e dispus să intre în banda noastră.

49

În baia împăratului, sclavii se mișcau ca niște umbre mute. Cezarul se lăfăia în micul bazin de porfir umplut pe jumătate cu apă, pe jumătate cu parfumuri arăbești. Adora vinul neamestecat, în schimb îi plăcea la nebunie amestecul de arome. Le schimba în fiecare zi. Astăzi se scălda într-un miros de garoafe și levănțică, cu un adaos de nard. Parfumul îmbibase pînă la saturație aerul din tepidariu și se revărsa în sălile de baie alăturate.

Împăratul urmărea petele colorate de ulei ce pluteau la suprafața apei. Se juca, dîndu-le cu degetul mereu altă formă și ghicind pe rînd semnificația fiecăreia din ele. Se pricepea în arta prevestirii, i se conferise doar, din adolescență încă, titlul de augur, și haruspici cu experiență îl învățaseră să citească viitorul din zborul păsărilor. Din păcate, însă, nu-l învățaseră să citească și din

petele de ulei formate deasupra apei. Nu-i nimic !
Va încerca singur.

La atingerea degetului imperial, una din pete se învîrte, apoi se transformă într-un disc rotund. Soarele ! Roz, violet, verzui, galben. Fața rotundă a lui Helios, în patru culori. Iată și un oval. Oul. Un cap de om. Cam deformat, puțin turtit, țuguat. „Ai capul țuguat. Ce-o să iasă din el cînd vei fi mare ?” obișnuia să-i spună lui Caligula mama sa, Agrippina, cînd îi spăla părul cu leșie și spumă de mare. Și Tiberius îl necăjea din pricina aceasta. Spulberă ovalul cu degetul. Apăru un nou cerc. Roata carului de curse. Nu, un *aureus*. Într-un loc, cercul se destrămă. Amintea de cununa învingătorului. Dar și de ștreangul călăului. Șterse repede lațul și în locul lui apăru o formă lungă, asemănătoare unei cruci cu o grindă scurtă în cap. Spada ! Instrumentul puterii. Germenul gloriei, sămînța din care crește triumful. N-o împrăstie : îl desfătau culorile : verde, sus la mîner ; lama albastră, bine călită ; vîrfurile roșu. Perfect. Așa trebuie să fie.

Rîse tare. Sclavii încremeniră în poziție de drepti. Cezarul bătu din palme. Doi băieși voinici se repeziră numaidecît și-l ridicară din cadă cu multă băgare de seamă. Pereții lucioși, din marmură neagră, răsfrîngeau trupurile sclavilor și trupul împăratului.

Caligula se privi în această oglindă de marmură. Văzîndu-și picioarele subțiri și pîntecele slăbit și lăsat își spuse : „Vai, cît m-a uscat boala aceasta ! E a cincea lună de cînd m-am ridicat din pat și încă nu-s în stare să mă refac. Frumos m-au aranjat cîinii aceia ! Otrăvitori mișei și ticăloși !”

În acest timp, masorii frământau brațele și picioarele împăratului și-i îmbibau pielea cu alifii mirositoare.

„Ei, dar lasă că și eu i-am aranjat cum se cuvine, își urmă cezarul firul gândurilor. Cassius Chaerea, omul meu cel mai de nădejde, supraveghează acum bucătăria, gustă mâncărurile și băuturile ce mi se servesc. Dar care dintre zei îmi poate garanta că, în ciuda acestei măsuri, nu mă pîndește din umbră vreun mizerabil ?” Se uită îngîndurat la masori, de pe ale căror grumazuri atîrnau, în niște lăntișoare de aur, fiolele de alabastru cu ulei. Prin draperia desfăcută observă în vestiar sclavele care-i parfumau tunica și pregăteau pasta de cretă roșie pentru depilat. „Care dintre ei ? Care dintre ele ? Pînă la urmă, eu, stăpînul suprem, stau neputincios în fața uneltirilor.” Se cutremură. Sclavii își întoarseră, cu teamă, ochii spre împărat : să fi strîns, oare, prea tare, mușchii aceștia fleșcăiți ? Sau, poate, i-au apăsât prea puțin ?

Sclavele aduse de pe insulele Achaiei nu purtau pe ele decît niște palle străvezii și coronite roz peste părul negru ca smoala. Îl depilau la subsuori cu pasta din cretă roșie de Veneția. Cezarul își fixă privirea asupra triumghiului întunecat ce se contura sub pîntecele uneia dintre sclave. Apoi îi cercetă chipul. E mai frumoasă decît Lolliia Paulina, mai frumoasă chiar decît Parallis, dar are coapsele prea slabe. Deodată îi veni în minte : și ea ar putea să aibă, sub *peplum*, un ac ascuns. Ajunge și un ac, cînd e vorba de inimă.

„Am douăzeci și cinci de ani și jumătate. Tiberius a apucat să trăiască aproape optzeci. Cîți voi apuca eu ? Tiberius tremura de teama ucigașilor. Iată, am început să tremur și eu. Da, dar Tiberius a

fost urit de toată lumea. Pe cînd pe mine poporul mă iubește. Și nobilii mă iubesc. Le-am dat tot ceea ce bătrînul zgripturoi le refuzase. Astăzi o duc ca în paradis. Și, cu toate acestea, cei doi mizerabili au vrut să mă otrăvească. Căteaua de Ennia !“ O lovi, fără nici un motiv, peste obraz, pe sclava aplecată peste brațul său. Femeia nu crîcni. Își șterse doar cu vîlul sîngele de pe buzele rănite și continuă să-i scoată împăratului firele de păr roșcat. Apoi începu munca îndelungată și migăloasă la noua sa pieptănătură. Gîndurile lui Caligula se întoarseră iarăși la ceea ce îl obseda. „Și totuși, au încercat să mă otrăvească. Iar acum, cînd am reintrodus impozitele ca să fie bani pentru jocuri, se mai găsesc haimanale turbate care să scrie pe ziduri pamflete nerușinate la adresa mea ! N-ar fi mai bine, oare, să închid iar circurile și amfiteatrele ? Ce-ar mai fi Roma fără cursele de cai, fără luptele gladiatorilor, fără urletele fiarelor ? Un oraș de provincie cu străzile înecate în noroaie unde pînă și cei din lumea bună dorm toată noaptea ! Roma este regina orașelor. Roma trebuie să-și aibă faraonul ei. Faraonul era sacru. Un zeu intangibil. Așa trebuie să fie și împăratul Romei. După el va fi judecat întregul imperiu roman. Soarele, zeul Ra ! Ba chiar mai mare decît zeul egiptean, pentru că și imperiul roman e cel mai mare din cîte a cunoscut vreodată omenirea !“

Cînd *vestiplicae*¹-le îi neteziră faldurile togii, toaleta cezarului fu terminată. Ieși în peristilul palatului ca să tragă în piept aer proaspăt. Lăsă o diră lungă de parfum în urma lui.

¹ *Vestiplica* — sclavă care îngrijește de garderoba stăpînului.

Printre pilaștrii porticului, Tiberius poruncise cîndva să fie instalate statuile eroilor și ale cîrmuitorilor romani. Caligula trecu încet prin culoarul format de aceste personalități, examinîndu-le cu atenție, rînd pe rînd.

Scipio, Marius, Cinna, Sulla, Pompeius, Crassus, Caesar, Antonius, Menenius Agrippa, Octavianus Augustus, Germanicus, Tiberius. Puterea autorității, lovitura dată adversarului cu spada, cu șiretlicul, extinderea imperiului, bătăliile victorioase, triumful.

Inteligență, rațiune, asprime, cruzime, violență.

Putere, putere și iar putere. Și, la sfîrșit, gloria.

Fiecare dintre acești bărbați s-a înscris cu ceva în memoria oamenilor, pentru eternitate. Ce fapte îmi vor aduce mie gloria ? Cu ce mă voi înscrie în istoria omenirii ?

Rătăci cu gîndurile în trecut și se opri asupra unei amintiri. Străbunica Livia îi povestise odinioară că Menenius Agrippa îl sfătuisese pe Augustus, după ce terminase construcția Panteonului, să poruncească străpungerea istmului dintre Pelopones și Hellada. Ah, da, aceasta ar fi o faptă genială ! Iar o dată, cînd frigurile bîntuiau la Roma, Tiberius a spus că va dispune secarea mlaștinilor din Pontine, de unde venea malaria. Și aceasta ar fi o acțiune gigantică. Tiberius a mai vorbit și despre necesitatea de a schimba cursul Tibrului și de a transforma Ostia într-un mare port maritim. „Ce-ar fi dacă eu... ? În felul acesta i-aș întrece dintr-o dată pe amîndoi — pe Augustus și pe Tiberius ! După aceea numele lui Caius Caesar va străluci mai puternic decît al tuturor, în eternitate !“

În clipa aceea își aduse aminte că *aerarium*-ul se golise pînă la fund, finanțele erau aproape secătuite. Poftim de construiește opere gigantice, cînd

n-ai o lețcaie ! Se posomori. „Iată cum se răsplătește dărnicia unui stăpînitor generos ! Poporul se îmbogățește, în timp ce împăratul nu va avea în curînd nici cu ce să-și plătească parfumurile. Dar nici prin gînd nu-mi trece să fac economii. Trebuie să găsim noi surse de venituri. Unde ? Aviola are dreptate : să cucerim noi provincii ! Aceasta este calea spre glorie și bogăție, spre bogății pe care lumea nu le-a bănuit nicicînd pînă acum.

Da. Și voi izbîndi ! Aceasta-i și voința zeilor ! Eu pot orice, sînt stăpînitorul lumii ! Numai trezoreria aceea goală mă înspăimîntă. Dar mie mi-este îngăduit totul ! Să iau neguțătorilor aurul e un drept sacru al meu, pentru că am nevoie de aur : o cere gloria poporului meu. Zîmbi șiret. Dacă l-aș lua pur și simplu, măgarii ar spune : hoție, jaf ! Dacă-l cîștig, n-o să zică nici pîs ! Și-apoi, eu am planuri pentru lucrări titanice : istmul, mlaștinile, conducta de apă, Ostia...”

Îndată după aceea, Cassius Chaerea porni în zbor, călare, ca să le transmită personal cîtorva dintre cei mai bogați senatori invitația împăratului la o cină restrînsă, urmată de un scurt joc cu zarurile.

Caligula se plimba prin peristil, străbătînd culoarul figurilor de marmură ale dictatorilor și ale marilor bărbați ai Romei. Era tulburat de propriile sale planuri. Se îmbăta cu mirajul gloriei. Mai presus de toate faptele uluitoare, era vechiul său vis : triumful. Da, să cucerească Germania aceea misterioasă și invincibilă de dincolo de Dunăre, și să facă din ea o provincie romană !

Triumful tuturor triumfurilor !

Se desfătă o clipă cu închipuirea magnificului spectacol în care, în afară de el, triumfătorul, apăreau mii de prizonieri, sute de care încărcate cu

trofee, turme de fiare pentru înfrumusețarea cortegiului triumfal. Iar el însuși, îmbrăcat ca un faraon, trona pe un car de aur tras de douăsprezece pantere îmblânzite.

Își aminti de Egipt, unde fusese în copilărie cu tatăl său. Egiptul i-a fost dintotdeauna mai apropiat decât Italia. Alexandria, orașul plin de farmec și de un colorit amestecat, îi plăcea mai mult decât Roma însăși. O venera pe Isis mai mult decât pe Iunona, Minerva și Venus. Cu ce urale de bucurie îl întâmpinase atunci Alexandria pe Germanicus ! Roma e un oraș rece, lipsit de fantezie și entuziasm. „Părăsesc Roma, îmi mut reședința la Alexandria. Voi face din Alexandria capitala lumii. Acolo îmi voi face intrarea triumfală. Marele preot al templului lui Serapis îmi va pune pe cap coroana albastră iar pe frunte — cercul de aur cu cap de șarpe și diamante împoșcînd fulgere strălucitoare.

Deocamdată peste peristil se lăsa înserarea. Umbra statuii lui Iulius Caesar se întinse de-a curmezișul drumului lui Caligula, tocmai în clipa în care Cassius Chaerea veni să-l anunțe că senatorii invitați îl așteptau. Trecu peste umbra lui Caesar, așa cum acesta trecuse odinioară Rubiconul și zîmbi : astăzi voi arunca și eu zarurile. Lăsa oaspeții să aștepte în tricliniu și se duse la soția sa, Lollia Paulina, care între timp luase locul repudiatei Livia Orestilla. Îi ceru să ia cina cu el și cu senatorii aleși.

Lollia se împotrivi. De ce să se plictisească ea, singura femeie, printre atîția moșnegi gîfiiți ? Zarurile ? Doar știe prea bine Caius Caesar că jocul acesta n-a amuzat-o niciodată ! Îl văzu însă pe împărat întunecîndu-se. Oftă și chemă sclavele s-o îmbrace.

Senatorii aşteptau. Feţele lor puhave aveau o mască liniştită, dar mîna răţacea agitată prin fal-dul togii unde se afla ascunsă punga doldora de aur. Încetul cu încetul o teamă năprasnică se furişa din nou în sufletele bogătaşilor. O teamă ce se deosebea întrucîtva de aceea de pe vremea lui Tiberius. Teamă de necunoscut. Aveau sentimentul neplăcut al omului care mîngîie pe întuneric o blană moale, netedă, şi nu ştie dacă mîngîie o pisică sau un tigru.

La începutul domniei lui Caligula n-au avut de ce să se plîngă. Viaţa lor era pe atunci o piatră de opal, montată pe un inel de aur. Strălucea, iri-zînd toate culorile, trecînd pe nesimţite de la o nuanţă la alta. Nu demult însă s-a abătut peste Roma un nor negru. Se răspîndise vestea că împă-ratul ar fi redeschis denunţătorilor porţile Palati-nului. Chiar şi lui Haterius Agrippa, care stă aici, cu noi, şi ne urmăreşte acum cu ochii mijiţi. Nu-i a bine. Căci o dată cu răspîndirea acestei ştiri, s-a întîmplat şi un lucru cumplit : senatorul Ruvidius, văduv fără copii, care a moştenit nu demult o avere fabuloasă de pe urma unui frate şi a unui unchi, a fost silit să semneze, sub presiunea tribunalului, un act testamentar prin care, după moartea sa, întreaga avere urma să-i revină împăratului. La o săptămînă după aceea, Ruvidius a primit în dar un coş cu piersici superbe. De ce le-a mîncat ? Ştia că trebuie să le-mănînce ? Alaltăieri a fost înmor-mîntat. Pe otrăvitoarea Locusta oamenii au văzut-o ieşind din palatul imperial. Se spune că această femeie cunoaşte nişte otrăvuri miraculoase...

Despre Ruvidius nu se vorbea nici în bazilică, nici în for, nici chiar acasă. Nimeni nu se încu-meta să judece faptele împăratului. Dar senato-rilor şi cavalerilor li se tăia respiraţia, ca şi cînd,

în liniștea premergătoare furtunii, ar fi ascultat cu încordare cum se apropie tiptil, cu pas de pisică, perfidul ucigaș. Tiberius cerea capetele dușmanilor, Caligula vrea bani. Situația aceasta este pentru noi de o sută, de o mie de ori mai primejdioasă.

Nomenclatorul anunță sosirea împăratului. Senatorii săriră de pe locurile lor ca arși, ridicară brațele și strigară :

— *Ave cesar imperator ! Ave domina nostra Lollia Paulina !*

Îi adresară Lolliei cuvinte măgulitoare : Venus moare de invidie văzînd o împărăteasă atît de fermecătoare.

Caius era într-o dispoziție excelentă. Cu gura plină de rîs și de ficat de pasăre tocat, le povestea cum, plimbîndu-se prin peristil, trecuse peste umbra lui Caesar și-și mărturisi intenția de a-l întrece astăzi în aruncarea zarurilor. Senatorii aplaudară frenetic această glumă reușită.

După cină începu jocul. Se așezară cu toții în jurul unei mese mari, rotunde, avînd placa de lemn cu marginea ridicată, astfel ca zarurile să nu cadă pe jos. Sclavii aduseră fiecărui oaspete cîte trei zaruri și un pahar de argint din care zarurile urmau să fie aruncate pe masa de joc.

Cu excepția Lolliei, care se plictisea de moarte, și a împăratului, cei aflați în jurul mesei reprezentau o avere incalculabilă. Caligula aprecia. Cel mai mult prețuiește Haterius Agrippa. Apoi venea la rînd Darcon. Acesta, ce-i drept, nu are prea multe bunuri imobile — doar cîteva vile și latifundii în Campania, în schimb, dispune de o marfă mai valoroasă decît oricare alta : e proprietarul a mii și mii de sclavi. Cumpără, vinde, cîștigă, să nu-ți vină să crezi. Următorul era Piso. În calitatea lui de concesionar al impozitelor în cîteva

provincii, obține anual profituri gigantice și posedă niște bunuri imobile de toată frumusețea. Aproape jumătate din Lucania și un sfert din Sicilia sînt proprietatea lui. Bibienus, multimilionarul Bibienus, conduce monopolul lucrărilor publice. Capătă mereu comenzi uriașe din partea împăratului. În lumea financiară a Romei Drusius e un *homo novus*¹. Se mai spune că ar fi proprietarul unor mari ferme, răspîndite prin întreaga Italie, dar, în primul rînd, are în mînă monopolul cerealelor. Se spune că acum, după moartea lui Ruvidius, ar avea pretenții la președinția monopolului tăbăcăriilor. „De ce nu? se întrebă împăratul. Și ce-mi iese mie din povestea asta?”

— Jocul e un balsam pentru suflet, prieteni, li se adresează Caius cu amabilitate. Așadar, să ne mîngîiem. S-ar putea să vi se pară ciudat că v-am invitat la jocul cu zaruri pe care, urmînd exemplul lui Augustus și al lui Tiberius, l-am interzis oamenilor de rînd. Nu, nu, dragii mei, nu-i nici o ciudățenie! Spuneți și voi: care dintre noi ar putea avea necazuri dacă ar pierde, să zicem, două sute de mii sau chiar un milion de sesterți? Dar e firesc să-și piardă cîștigul pe o zi întreagă un biet hamal, un lucrător brutar sau un vînzător de legume, jucînd seară de seară zarurile sau astragalele² la cîrciumă? Trebuie să fiu mereu cu gîndul la bunăstarea poporului. De aceea am și stabilit pentru omul muncitor amenzi mari pentru practicarea jocurilor de noroc. Ei, ce spuneți, des-

¹ *Homo novus* — expresie creată în sec. I î.e.n., care indica pe cavalerii sau libertii care reușiseră să facă averi și să pătrundă în marile demnități ale statului.

² *Astragalele* — un joc de noroc la care se foloseau boabe de năut sălbatic.

chidem jocul ? Cu ce miză începem ? N-aș fi de părere să fie prea mare. Cinci sute...

În pauza bine calculată, un licăr de satisfacție sclipi în ochii oaspeților, plăcut surprinși de miza redusă pe care o propusese împăratul. Dar, vai, cezarul n-o socotise în sesterți, și încheie :

— ... cinci sute de aurei, de acord ?

Se cutremurară. Cincizeci de mii de sesterți ! Ce se va întâmpla mai departe, dacă începem astfel ?

Împăratul îi întinse Lolliei paharul său, rugînd-o să deschidă jocul. Zarurile zornăiră în vasul de argint, apoi se rostogoliră răpăind pe lemnul de stejar — doi, trei, cinci.

Caligula rîse și îi sărută lobul urechii de care atîrna un cercl cu piatră rubinie :

— Mă ruinezi, scumpa mea.

Primul joc îl cîștigă Haterius, următorul Darcon, apoi Drusius și din nou Haterius, de două ori consecutiv. Cînd ridică pentru a treia oară potul, își dădu seama că în cîteva clipe cîștigase cinci mii de aurei. Scoase un sunet asemănător rîsului, dar se poticni la jumătatea drumului. „Ar fi mai bine să nu cîștig prea mult“, își spuse în gînd și se uită la împărat.

— Mă compătimești, dragul meu Haterius ? Nu-ți fie teamă. Știu să pierd. Să mărim miza la o mie de aurei.

Cîștigă din nou Haterius. După el Piso și Darcon, apoi de trei ori în șir Drusius, atunci cînd miza jocului se ridicase la aproape un milion de sesterți. Priviri sfioase îl urmăreau cu atenție pe împărat, care pierdea mereu.

— Într-adevăr, te ruinezi, spuse Lollia, cu degajarea omului de lume, dar în subtext se desprindea o ușoară nuanță de reproș.

Cezarul părea cùprins de o ușoară indispoziție. Bău, îi sili și pe ceilalți să bea, și se forță să ridă.

— Împăratul vostru, dragii mei, va ajunge un cerșetor dacă Fortuna nu-și va coborî la timp grația asupra lui.

— Mai sîntem și noi pe aici, cezarul meu, spuse lingușitor Drusius.

Caligula parcă abia ar fi așteptat cuvîntul lui.

— Așa este, dragul meu Drusius. Tu, oricum, vei ajunge bogat ca Ruvidius, dacă preiei după el conducerea monopolului tăbăcăriilor...

— Cum, știi, preastrălucite ? zîmbi respectuos senatorul.

— Se spune că ești unul din candidați.

— Da. Duc tratative cu chestorul Mucius Palla.

— Cît îi oferi pentru concesiune ?

— Douăzeci de milioane, răspuse Drusius.

Împăratul izbucni într-un asemenea hohot de rîs, încît începu să-i salte și burta. Drusius se neliniști. Continuă cu prudență :

— Ne-am și înțeles aproape. Mucius mi-a cerut douăzeci și cinci de milioane, dar cred că ne vom înțelege la douăzeci. Senatul va aproba, fără îndoială.

Rîsul lui Caligula nu era plăcut. Scîrțîia, hîrîia, dar era rîsul împăratului.

— Nu mai discuta cu Mucius. E un nătărău. Eu decid, pricepi ?

Se așternu o tăcere de gheață. El decide ! În chestiuni pe care pînă acum le soluționa întotdeauna chestorul și asupra cărora, în ultima instanță, hotăra senatul !

Drusius frămînta încurcat micul vas de argint pentru aruncat zarurile. Bîigui :

— Și... și... cît... cît ?

Cezarul arboră o expresie gravă :

— Pe timpul lui Tiberius, domnea pacea romană. Atunci puteau pielarii să plătească pentru monopol douăzeci și cinci de milioane.

Pauză. Celor patru republicani le ieșiră ochii din orbite.

— În ceea ce mă privește pe mine — și o spun cu părere de rău — eu nu văd viitorul în culori atât de trandafirii. Știri secrete, primite recent, vorbesc de frământări în rîndurile barbarilor de dincolo de Dunăre și de pe Rin. Dar, mă rog, orice s-ar întîmpla concesiuinea monopolului tăbăcăriilor nu poate fi aprobată astăzi sub o sută de milioane.

Drusius ar fi vrut să spună ceva, dar era cu neputință să te tocmești cu împăratul.

— Dau o sută de milioane, rosti, în aparență calm, Drusius, dar glasul îi tremura.

— Trimite-le mîine dimineață la mine, închise discuția stăpînitorul, ca și cînd ar fi vorbit de cîteva perechi de porumbei ; aruncă zarul și pierdu din nou. Senatorii priveau jocul, dar gîndurile lor zburau în altă parte : „A domnit pacea... va fi, oare, război ?“

Împăratul pierduse pînă în clipa aceea un milion și jumătate de sesterți.

Acum, norocul înclină de partea lui Darcon. Adună cîștigul cu o totală indiferență. La fel de indiferent ar ști să și piardă, căci nici el însuși nu cunoștea valoarea fabuloasei sale averi. Cererea de sclavi, îndeosebi din partea cavalerilor care se îmbogățeau mereu, creștea. Darcon cîștiga într-o singură zi mai mult decît cîștigau toți marii negustori din Roma într-o săptămîină. Ar fi preferat acum să piardă, dar zarurile cădeau ca vrăjite. Tocmai aduna ultimul său cîștig : jumătate de milion.

Se hotărî. Introduse mîna sub faldul togii și scoase din buzunarul de piele, mascat sub el, o

perlă de mărimea unei alune. O prinse între degete. Strălucirea ei rece, brumată, era fără seamăn. Parcă era o crisalidă din care dădea să iasă un fluture gingaș, argintiu. Lollia aplaudă entuziasmată.

Darcon se strădui să vorbească în așa fel, încît darul său să nu apară în ochii împăratului ca o încercare de mituire, dar totodată să fie primit cu atenția cuvenită.

— Am vrut să pun perla în joc, aurarii îmi oferă pe ea zece milioane. Dar aș fi mai bucuros, prea-strălucite, dacă mi-ai permite să ți-o dăruiesc în cinstea însănătoșirii tale. Cînd zeii ți-au redat sănătatea, mă aflu departe, la Delos, și mi-a fost cu neputință să vin aici să mă plec la picioarele tale. Cu nețărmurita-ți bunătate, mai poți oare primi felicitările mele acum, cezarul meu ?

Caligula mirosi numaidecît intențiile lui Darcon. Se impunea să-i dea o lecție usturătoare acestui îngîmfat care urmărea, atît de fățiș și de prostește, să obțină favoarea împăratului și încă în prezența altor persoane. Întinse mîna și apucă perla, apoi ceru să i se umple cupa cu vin și aruncă obiectul prețios în ea. Lollia scoase un strigăt deznădăjduit.

O, zei, ce priveliște ! Perla, avînd valoarea unui palat superb, se descompunea în licoarea divină, transformîndu-se într-un nouraș palid care încetul cu încetul se risipi, pînă dispăru de tot. În mijlocul unei tăceri mormîntale, cezarul sorbi conținutul cupei pînă la fund.

Lollia plîngea de mînie. Oaspeții, oameni cu suflete hrăpărețe, dar prevăzători, se îngroziră de isprava năstrușnică a lui Caligula. Nu știau ce să creadă ! Ce puteau să spună ? Se cuvenea, poate, să rîdă sau să se extazieze ? Ieșiră din greaua încurcătură aplaudînd.

— Deschide, dragă Darcon, spuse împăratul. Nu mărim miza ?

Atmosfera era apăsătoare, încordată. Lolliia nu mai plîngea : urmărea cu atenție saltul zarurilor.

Zarul împăratului însuma doi de trei și un cinci, lui Darcon îi căzu zarul cel mai „amărit” — trei de unu. Riseră cu toții. Cîștigă iarăși Piso. Cu mîna tremurîndă adună potul.

— Mîine dimineată iubitul nostru Piso va fi omul cel mai bogat din imperiu, spuse Caligula cu tîlc. Lui Piso i se broboni fruntea de sudoare rece cînd împăratul adăugă : Nu numai datorită Fortunei care-i surîde la joc, ci și mulțumită mie, pentru că am aprobat prin lege sporirea impozitelor și a taxelor în provincii.

Caligula se desfăta vîzînd în ce încurcătură își pusese partenerul de joc. Cu o ostentație sălbatică privea stropii de sudoare ce se prelingeau pe obrajii concesionarului.

— E cald aici, nu-i așa, dragul meu Piso ? Vin rece și un vas cu zăpadă, porunci împăratul și se întoarse din nou spre Piso : Întotdeauna am avut grijă de prietenii mei !

Un răpăit de zaruri pe masă. Caligula cîștigă pentru prima oară. În bancă se aflau trei milioane. Cezarul rîse cu poftă :

— Așa se joacă, *patres illustrissimi*. Las în joc întregul cîștig. Acceptați ?

Și unui milionar i se strînge inima atunci cînd trebuie să mizeze trei milioane dintr-o dată. Mîinile jucătorilor tremurau. Fețele lor, lungite de încordare și oboseală, nu mai erau în stare să ascundă emoția.

Zarurile zornăiră. Împăratul obținu un *senio*¹ : aruncarea Venerei — de trei ori șase. Banca era

¹ *Senio* — un șesar.

a lui. Lăsa din nou tot câștigul în joc, și din nou obținu un *senio*, după care adună de pe masă un câștig fabulos.

Miza coborî acum la numai câteva sute de mii. Câștigă Bibienus, de două ori consecutiv. Apoi Darcon și Haterius. Când banca însumă din nou milioane, câștigă împăratul. Povestea se repetă de câteva ori în șir.

Oaspeții pricepură: împăratul folosește zaruri false îngreunate cu o tăbliță fină de metal pe partea opusă șaselui. Strînseră din dinți și continuă să joace, palizi la față, cu tristețea în ochi. Administratorii le aduceau de acasă aur și iar aur, ca să aibă ce pierde. Pe măsuta aflată în preajma împăratului se îngrămădise un munte de galbeni și creanțe scrise.

Musafirii împăratului pierduseră pînă în clipa aceea averi întregi. Cel mai năpăstuit fusese Piso. Două palate și două vile complet amenajate, își făcea el socoteala în gînd. Se chinuia, îi părea rău după atîția bani, dar, deodată, îl fulgeră prin minte ideea că pe cît de sîngeros a fost împăratul cu punga lui, pe atît de blînd se va purta, probabil, cu persoana lui. La fel gîndeau și ceilalți.

Pe neașteptate, Caligula lăsa paharul de argint pe masă. La un semn al lui, sclavii ridicară zarurile și dispărură cu ele.

— Ajunge. Fortuna a fost prea generoasă cu mine. Sînt convîns că știți să pierdeți și să câștigați la fel de bine, dar nu vreau ca la plecare să rămîneți măcar cu o umbră de amărăciune. Într-adevăr, am câștigat mult.

Îngăimară felicitări cu jumătate de glas, dar împăratul, cu un gest al mîinii, îi făcu să amuțească și arătă spre *lectus*-urile din jurul mesei încărcate cu delicatese și vinuri. Așteptau să se

întindă el cel dintîi, dar împăratul măsoara tricliniul în lung și în lat, îndemnîndu-i pe Lollia și pe musafiri să bea și să mănînce. Vorbea din mers, oprindu-se la fiecare clipă.

— Am auzit, nu demult, că mi se reproșează o viață de prea mult huzur și lux. De *risipă*. Parfumurile scumpe, țesăturile rare, distracțiile, mîncărurile, băuturile... pînă și scumpul meu Incitatus și grajdul lui — toate sînt socotite de acești oameni drept o risipă.

— Cine ? Cine a îndrăznit ? săriră oaspeții, care mai de care mai indignat.

Cezarul zîmbi nepăsător :

— Nu știu și nici nu vreau să știu. Niște oameni mici la suflet. Niște păduchi. Probabil că-l mai văd aici, în fața lor, pe zgîrcitul de Tiberius. Vă întreb pe voi : ce a lăsat în urma lui ca să-i dăinuie gloria în eternitate ? Nimic. Iar voi stați acum și vă uitați cu regret la grămada de aur pe care Fortuna m-a făcut s-o cîștig de la prietenii mei cei mai dragi. Desigur, vă gîndiți : ce voaluri va cumpăra cu acest bănet ? Ce oștețe vor înghiți milioanele noastre ? Cîte perle dizolvate în vin va sorbi acest risipitor cu aurul nostru ? Nu, nu, lăsați-mă să vorbesc. Vă înșelați însă. Aurul acesta nu-i pentru mine, dragii mei.

Se opri și, ca un bun orator, cîntări fiecare cuvînt. Poză în gesturi, în vorbire. Poză în toate.

— Faraonii au lăsat omenirii cavouri colosale : Piramidele. Au clădit în pustiu misteriosul Sfinx, ca să rămînă o amintire a epocii lor. Iar, eu, prieteni...

Se apropie de ei și continuă pe un ton patetic :

— ...eu voi lăsa în urma mea monumente care nu numai că vor înfrunta mileniile, dar îmi vor

aduce recunoștința veșnică a Romei și a lumii întregi !

Respirația i se curmă de emoție. Ochii înfundați i se măriră ca în clipele de extaz, luă o poziție ce amintea de marele Augustus și avîntîndu-se fără reținere rosti :

— Roma, inima lumii, capitala imperiului nostru, se află departe de mare. Și totuși nu prea departe ca să nu poată fi un important port maritim. Da, voi transforma Ostia într-un grandios port maritim. Voi pune să fie adîncită și reglementată albia Tibrului, pentru ca toate vasele, oricît de mari, să poată naviga pînă la Emporium, pînă în inima Romei noastre.

Urale și aplauze furtunoase. Capetele de negustori știau să aprecieze ieftinirea întregului transport dacă avea să dispară din circuit încărcatul și descărcatul la mare.

— Ascultați mai departe. Voi pune să fie străpuns istmul Ahaiei, pentru ca vasele noastre să nu mai ocolească Peloponesul.

— Mărește, mărește cezar ! Colosală idee ! Ce sînt Piramidele, aceste splendori nefolositoare, față de ceea ce va fi opera ta gigantică ? Cît va dăinui lumea, amintirea ta va rămîne nepieritoare !

Și din nou se avîntă împăratul :

— Iar pentru orașul nostru, pentru Roma noastră iubită... voi dispune secarea mlaștinilor de la Pontine... voi transforma într-un pămînt sănătos și fertil mocirlele din jurul Romei, de unde se abate asupra noastră suflarea aducătoare de moarte a frigurilor și a ciumei.

Urale, aplauze, cuvinte de laudă.

Darcon strigă în gura mare :

— Mărește fiu al lui Germanicus ! Nepieritoare să rămînă gloria ta ! Tu ești părintele patriei !

Caligula zîmbea.

— Vedeți, așadar, scumpii mei, că n-ați pierdut în zadar. Aurul vostru va ajuta la realizarea planurilor mele...

— Demne de un zeu atotputernic ! îl întrerupse zgomotos, Piso, cel mai priceput orator dintre oaspeți, cu toate că în arta lingușirii l-ar fi întrecut, oricînd, Darcon și Haterius. Dacă ai înălța, cezare, un nou Olimp ce s-ar apropia de cer mai mult decît turnul lui Nabucodonosor din Babilon, dacă ne-ai făuri noi zei, tu însuși urcîndu-te pe tronul lui Zeus, n-ai face omenirii mai mult bine decît prin ceea ce vrei tu să construiești !

Se strînseră în jurul lui, strigîndu-i în față cuvinte de laudă și admirație. Lollia îl sărută pe buze. Caligula stătea în mijlocul lor și clipea din ochi în bătaia luminilor. Era fericit.

50

Clepsidra picură miezul nopții.

Bătăi puternice în poartă. Se aude lătratul cîinilor legați în lanțuri. Portarul, și el în lanțuri, se codește să deschidă. Printre limbile roșii ale făclilor apar și dispar umbrele căștilor de pretorien. Trezit brusc din somn, senatorul se cutremură. Din dormitoarele soției și ale copiilor se aud plîsete. Și, numaidecît o voce vibrantă în *atrium* :

— Împăratul Caius Caesar îți transmite salutul său. Dornic de societatea caldă a prietenilor, te invită, distinsă stăpîn, să te prezinți la palatul imperial.

— Acum ? În miez de noapte ?

— Pe dată, stăpîne. Împăratului nu-i place să aștepte. Salve !

Duduitul pașilor și pîlpîirile făcliilor se îndepărtează. În mintea senatorului și a soției acestuia apare dintr-o dată chipul lui Ruvidius aplecat asupra piersicilor otrăvite.

— Te mai întorci, iubitul meu soț ? O, tu, Iunona, ocrotitoarea familiei, îndură-te de noi !

Așa se petrecuseră lucrurile în palatele senatorilor pe care în această zi împăratul binevoise să-i invite la el. Îi selecționase, cu răutate, neuitînd de modul în care aceștia îl jigniseră cu darurile lor de Anul nou : Apluvius, Cotta, Gabinus, Comminus și Haterius Agrippa.

Scravi puternici, buni alergători, aleși anume pentru acest prilej, gonesc de zor cu stăpînii lor spre Palatin pricinuindu-le, cu legănatul lecticilor, ușoare indispoziții stomacale.

În vestibulul palatului îi întîmpină Cassius Chaerea, cu fața lui enigmatică, tăcut ca întotdeauna. La întrebările oaspeților, răspunde cu strîngeri din umeri. Cînd toți invitații se adunară la un loc, îi conduse, spre mirarea lor, în curtea palatului.

Opt nubieni uriași țineau pe umeri lectica împăratului. Dinăuntru răsună vocea lui Caligula :

— Fiți bineveniți, dragii mei. Și mie, și vouă, ne lipsește o mică aventură plăcută, după toate grițile ce le avem cu treburile statului și bunăstarea poporului. Să ne destrăbălăm și noi puțin împreună. Niște buni amici stau de veghe la un pahar de vin. Să le facem o surpriză agreabilă prin sosirea noastră neașteptată. Așadar, curaj, și — după mine, prieteni !

La lumina făcliilor, senatorii îl zăriră pe Cassius Chaerea și cîțiva ofițeri din garda personală a

împăratului, călări. Distinșii părinți își întoarseră privirile după lecticiile lor. Zadarnic. Dispăruseră. Chaerea le dădu dispoziție să se înșire de o parte și de alta a lecticii imperiale. Cei opt giganți por-niră la drum.

Distinșii *patres* n-avură încotro și fură nevoiți să pornească și ei. Ce s-a întâmplat ? Să meargă pe lângă lectica împăratului, pe jos, ca sclavii ? ! Cu fiecare pas, spaima lor creștea, transformându-se în sentimentul unei injustiții crunte. De ce ne înjosește în asemenea hal ? Nici unuia nu-i trecea prin minte să se gîndească la darurile de Anul nou oferite cezarului. Frămîntarea lor nu găsea răspuns la întrebarea : de ce ?

Cînd coborîră de pe Palatin, în dreptul templului zeiței Vesta, purtătorii lecticii și făclierii o luară de-a lungul lacului Juturnei spre sanctuarul divinului Augustus, de aici, o cotiră pe Vicus Tuscus, și, trecînd prin *Forum Velabrum*, se îndreptară spre poarta Ostiei. La șes purtătorii lecticii mergeau mai repede. Ca să se țină după ei, senatorii fură nevoiți să grăbească pasul. O, zei din prima, a doua și a treia categorie ! Semizei *heros*-i și voi, cele nouă Muze ! Ce umilintă !

Haterius Agrippa nu mai făcuse de treizeci de ani un pas pe jos, căci remarcîndu-se printr-o burtă uriașă ce nu-i îngăduia mișcarea, Haterius puse pe el din ce în ce mai multă osînză. La fel de obezi erau Apluvius și Comminus. Mai puțin, Cotta și Gabinus. Senatorul Lavinius era, dimpotrivă, înalt și deșirat.

Pînă să ajungă în *Velabrum*, distinșii *patres* erau lac de apă și cu sufletul la gură. Dar, vai ! purtătorii lecticii grăbeau mereu pasul, de parcă i-ar fi hăituit un demon nevăzut. Merseră astfel, fără să slăbească ritmul, străbătînd *Forum Boarium*, în

preajma templelor lui Hercules și al zeiței Ceres, de unde se îndreptară spre poarta Trigemina.

Haterius, cu ochii holbați de oboseală, abia se tira, suflînd zgomotos. Toga lungă, cu falduri, îl încurca la mers ; o ridica pînă la genunchi, ținînd-o cu amîndouă mîinile. Cînd trebui s-o ia la fugă, începu să se împleticească și picioarele i se muiară frîngîndu-se de la genunchi. Turbat și plin de invidie se uită la slăbănogul Lavinius. Cu marginea togii își ștergea din fugă nădușeala, trăgîndu-și răsufierea ca un cîine obosit. Același lucru se întîmplă cu toți ceilalți, pe cînd își țirau picioarele prin noroi, la lumina făcliilor, gonind spre poarta Trigemina. Singurul lucru care le mai ușura suferința erau străzile pustii. Ar fi fost îngrozitor să-i vadă cineva în starea aceasta de înjosire, și să răspîndească vestea prin întreaga Romă ! În plus, mai nutreau speranța că ținta călătoriei va fi undeva prin preajma porții Trigemina, pe cheiul Tibrului, unde, mai sus de depozitele de sare, se afla un șir întreg de cîrciumi pe care Caligula obișnuia să le frecventeze. Din păcate, însă, lucrurile se petrecură cu totul altfel. În fața lor se întindea un drum nesfîrșit de-a lungul porticului lui Aemilius ; capetele de pisică ale pavajului făceau să sporească suferința grăbiților senatori și, de trei ori, vai ! din întuneric începură să răsară oameni, muncitori ducîndu-se de la ora aceea la lucru în portul Emporium ; căscau ochii la bărbații îmbrăcați în togă tivită cu purpură ce gîfiau de zor în urma unei lectici din abanos, aur și fildeș, despre care întreaga Romă știa că-i aparține împăratului. Așadar, mîine, ba chiar azi, tot orașul va afla, da, da, chiar azi orașul va rîde de pățania lor ! Blestematul, de o mie de ori blestemat !

Distinșii părinți încercau să-și acopere din fugă, cu colțul togii, fața ; acum însă abia își mai trău picioarele, iar gîfiiul lor se transformă în horcăit. Pîrîiașe de sudoare li se prelungeau de pe chelie și frunte în ochi, producîndu-le usturimi cumplite, întunecîndu-le vederea. Le vîjîiau urechile. De ce ? De ce ne-a pregătit o asemenea umilință ? Să-și fi pierdut, oare, mințile ?

Haterius alunecă în noroi și căzu. La strigătele lui se opri întregul convoi. Sclavii și trecătorii nocturni izbutiră, în cele din urmă, să-l ridice în picioare. Răsufila greu, cu gura deschisă, iar ochii lui cenușii erau tulburi, privirea nedumerită. Părea că se lăsase în voia soartei.

La un semn făcut din lectică, cortegiul asemănător unui grup de bețivi porni din nou la drum, împleticindu-se la tot pasul. Acum senatorii nu mai erau în stare nici să spumege de furie, nici să blesteme, nici să gîndească măcar. Un singur lucru mai stăruia în conștiința lor : chicotitul din lectica deschisă, prin care li se părea că-și bătea joc de ei întreaga Romă, nu numai împăratul, nu numai ceilalți patricieni, nu numai ardelionii, poporul și sclavii. Aveau impresia că toate coloanele templelor, obeliscurile, palatele și casele de locuit se stricau de rîs, amenințînd să se prăbușească peste ei. N-au decît ! Să se prăbușească ! Să acopere trupurile noastre și așa aproape neînsuflețite ! Să acopere rușinea noastră !

Se învinețiră la față ; cu răsufilarea horcăitoare, ajunseră, în sfîrșit, în apropierea cîrciumii „La crinul alb“ aflată dincolo de răscrucea unde începea via Ostia. „Crinul alb“ avea două fețe, ca mai tot ceea ce forma Roma. Dinspre Emporium părea o speluncă ordinară, dinspre Aventin — o tavernă în care putea să poposească și un patrician.

Din lectica pe care nubienii o așezară jos, cu multă băgare de seamă, descinse împăratul. Senatorii se clătinau în spatele lui. Nici nu-și dădură seama cum și când, ajutați de oamenii cezarului, se pomeniră deodată în local, așezați pe niște bănci grosolane, la o masă de piatră murdară. Stăteau acolo distruși, vlăguiți, cu capetele plecate, sprijinite în gușă, cu ochii închiși. Când îi deschiseră, îl zăriră la masa lor pe Lucius Curio, iar ceva mai încolo, la o altă masă, pe actorii Apelles, Mnester și Fabius Scaurus. Până și acest defăimător al senatorilor trebuia să asiste la umilirea lor? Când se va pune capăt acestor jigniri, o, zei binefăcători?

Întîmpinat cu urale, împăratul era într-o dispoziție excelentă. Îi reușise de minune o mică glumă; se desfătase privind fuga delicioasă a unor senatori hrăpăreți, care au îndrăznit să fie zgîrciți cu darurile destinate stăpînului lumii.

Îl sărută pe Mnester și-i porunci circiumarului, care îngenunchease la picioarele lui :

— Gustări sarate și dulci! Și vin! Neamestecat ! Sintem obosiți de drum. Vin pentru toată lumea ! strigă, cuprinzînd cu un gest larg al mîinii toate mesele la care se aflau hamali și barcagii din portul Emporium, sorbindu-și obișnuita supă de dimineată și mîncînd păsă de alac. Aceștia tăceau, înmărmuriți și uluiți de înfățișarea distinșilor părinți.

Altădată, Fabius ar fi rîs văzîndu-i în halul acesta pe magnații și jecmănitorii Romei. Acum însă, nu știa nici el de ce, nu-i ardea de rîs. Dimpotrivă, avea sentimentul că ar fi fost mai bine să dispară neobservat. Dar tocmai în clipa aceea Mnester arăta spre el și-i spunea împăratului :

— Fabius e un formidabil imitator. Animale, păsări, oameni, orice știe să imite cu vocea și miș-

cărilor trupului, în așa fel, încît publicul se tăvălește pe jos de rîs. Azi după-amiază, la Velabrum, a imitat fiarele și oamenii la circ. Un spectacol pentru zei, nu alta ! Terminase demult, dar spectatorii nu se îndurau să se ridice de pe locurile lor și strigau într-una : Bis ! Bis !...

— Fabius, Fabius, repetă împăratul. Da, știu — el e acela... aha... Clipi din ochi și porunci : Fabius Scaurus, apropie-te !

Actorul se ridică și se apropie de împărat. Nu-i mai despărțea acum decît placa mesei — doi, trei pași...

Se uitau unul la altul.

Împăratului nu-i era antipatică figura acestui actor. Fața aspră, expresivă. Privirea hotărîtă, cu siguranța că știa să captiveze oamenii ! Și totuși, era ceva ce nu-i plăcea în privirea actorului.

— Tu ești acela căruia bunicul meu Tiberius i-a redat libertatea după ce poruncise să fie adus în lanțuri la Capri ?

— Da, cezarul meu, eu sînt, răspunse Fabius fără să scape din ochi figura împăratului radiind de bună dispoziție. Caligula, amuzat și plin de curiozitate, îl cerceta pe hîstrion de aproape.

— Știu de ce a poruncit să fii adus la el, rosti împăratul cu o voce binevoitoare, dar buzele-i schițară un vag zîmbet răutăcios. Ai rîs de edil și i-ai batjocorit pe distinșii senatori. Dar nu știu de ce ți-a redat Tiberius libertatea ?

Tocmai pentru asta, ar fi vrut să spună Fabius, dar își schimbă gîndul la timp. Povesti pe scurt convorbirea avută cu Tiberius, subliniind că bătrînul a fost generos cu el.

Lucius nu-și desprindea privirea de pe chipul lui Fabius. Amintirile îi zburară cu iuteala fulgerului înapoi, la trirema „Euterpe“, la întîlnirea din

Munții Albani, în zori, lângă vila lui Macro, la ciocnirea avută cu el în apropierea sanctuarului zeiței Ceres, ciocnire pe care trufia lui Lucius n-avea s-o uite niciodată. Cu o satisfacție răutăcioasă observa cum Fabius, văzându-l pe Caligula pentru întâia oară, îl întărită fără nici un rost : oare nebunul acesta nu știe că generos poate fi numai Caligula ?

Și Fabius examina cu atenție fața împăratului. Îl uimea. Nu mai văzuse pînă acum o față atît de urîță. În definitiv mii de oameni nu sînt frumoși la înfățișare și totuși pe chipul lor toate se îmbină armonios formînd un ansamblu agreabil. Aici, însă, nu putea fi vorba de așa ceva. Figura asta parcă ar fi cîrpită din cîteva cioburi, care nu se potrivesc la un loc. Un zîmbet mult prea amabil în jurul buzelor umflate, în schimb, ochii cufundați în orbitele adînci habar n-au de acest surîs ; dimpotrivă, par să taie în carne vie. Fabius avea impresia că fața aceasta fusese spartă cîndva și încropită apoi din două părți cu totul diferite. Trăsăturile ei nu puteau fi reconstituite într-un ansamblu unitar. Nu păreau firești.

Cînd spusese că bătrînul împărat a fost generos cu el, actorului i se păruse că, pentru o frîntură de secundă, lui Caligula îi căzuse de pe obraz masca aceea de față spartă, încropită din cioburi, dar surîzătoare, și că dedesubtul ei ar fi surprins o altă față, nedeslușită. N-a avut timp s-o înregistreze cu vederea, căci numaidecît masca inițială și-a reluat locul : împăratul zîmbea îngăduitor.

Bun actor, își spuse Fabius ; ei, dar nici eu nu mă număr printre cei mai proști. Arboră o mină supusă și umilă.

— E drept, știa cîteodată să fie și generos, mai ales cînd era vorba de oameni neînsemnați, de ni-

micuri ; împăratul înăbușea cuvintele ușor disprețuitoare cu tonul său vesel. Mai curînd aş spune că îl apuca uneori o criză de generozitate. Probabil că i-ai plăcut.

Deodată, Fabius deveni atent la vocea lui Caligula. Era o voce mieroasă, arunca momeală, încercînd să te prindă în laț. Pînă și glasul acesta simula ceva. Siguranță de sine? Măreție? Nu putea să-și dea seama.

Își aduse aminte de Tiberius. „Bătrînul nu juca teatru. Cînd mi-a spus : «Adică tu îți închipui că mie nu mi-e teamă ?» era în cuvintele lui un amestec de grandoare și simțămînt omenesc totodată. Cu Caligula, însă, altfel stau lucrurile : jonglăm amîndoi.“

— Și mie îmi placi, Fabius, reluă surîzător împăratul.

Actorul își înălță mîinile și își înclină trupul.

— Nețarmurită fericire pentru mine, binefăcătorul meu !

Caligula trase cu coada ochiului spre senatori care, la auzul cuvîntului „binefăcător“, fulgerară din ochi plini de ură. Pe împărat îl cuprinse răutatea. Știa cît de mult îl urau senatorii pe Fabius. Foarte bine, să continue distracția !

„Iată-i, părinții Romei ! Îmi sărută bucuroși mîinile și picioarele, dar, în același timp, se țin cu înverșunare de cîștigurile lor și de fiecare privilegiu al puterii, cînd pînă și un prunc nevinovat poate să-și dea seama că numai eu, cezarul, am dreptul să dețin întreaga putere. Au alergat nițeluș și acum îmi fornăie aici zgribuliți, înfofolindu-și în togă spinările și burdihanele asudate și turnînd în ei vin cu nemiluita, ca să preîntîmpine răceala. Ei bine, să-i încălzesc puțin, cum spunea Tiberius.“

— Prietenii mei, obosiți de atâtea griji, vor saluta, desigur, câteva clipe de destindere. Și tu, Fabius, arată-ne măiestria ta de imitator, ca să ne amuzăm. Alege pe cine vrei, pe mine, de pildă. Azi e ziua veseliei. Nimeni nu se va supăra pentru gluma ta.

Fabius făcu o plecăciune.

— Nu m-aș încumeta niciodată să te imit pe tine, cezarul meu. Ceva, însă, o să încerc.

Își roti privirea și rămase cu ochii ațintiți asupra lui Haterius Agrippa, care ședea cel mai aproape de el. Înclină ușor capul în direcția aceea, duse palmele la gură și, în clipa următoare, chiar în fața lui Haterius se auzi un răcnet de tigru atât de verosimil, atât de apropiat și de înfiorător, încât senatorul, speriat de moarte, sări ca ars de pe locul lui.

Sesiză, însă, imediat situația și se așeză din nou pe bancă, strecurînd printre dinți :

— Nemernicule ! Neciopliture ! Obraznic afurisit !

Și numaidecît din gura lui Fabius răsună vocea groasă a lui Haterius, avînd același ton furios, același „r” hîrîit, cu neputință s-o deosebești de cea autentică :

— Nemernicule ! Neciopliture ! Obraznic afurisit !

Împăratul și, o dată cu el, întreaga cîrciumă explodară în hohote de rîs și aplauze.

Fabius se depărtă de masă și rîsul începu să crească în intensitate. Căci nu Fabius era acela care mergea cu pas greoi, clătîindu-se, ci pîntecosul Haterius, tîrîndu-și picioarele de elefant după el, hîrș, hîrș, și fornăind în același timp ca un animal încolțit ; cu gestul caracteristic al senato-

rului își șterse apoi sudoarea de pe frunte înainte de a se prăbuși pe bancă.

Caligula hohotea, de-i dădeau lacrimile. Rîdeau cu toții, în afară de Haterius. Acestuia i se tulburase privirea de mînie, conștiința i se cufundase în beznă — prea multe jigniri pe ziua de azi. Apucă un pahar de bronz plin cu vin și, cu toată puterea, îl azvîrli în fața lui Fabius. Actorul însă prinse paharul din zbor și imitînd din nou mersul de elefant al lui Agrippa se apropie de masă ; aici, cu adîncă plecăciune, îl așeză în fața senatorului care clocotea ca un vulcan în erupție.

În răcnetele de rîs ce se stîrniră, împăratul strigă aplaudînd :

— Admirabil ! Nu te bănuiam atît de bătaios, dragul meu Haterius ! Nu te lăsa, Fabius ! Aș vrea să vă văd pe amîndoi în arenă !

După asaltul întreprins, Haterius își descărcă mînia și se calmă ; creierul începu să-i funcționeze normal. Știa că clipele următoare aveau să fie decisive. Se pripise în fața împăratului și era de ajuns să scape un singur cuvînt necugetat, ca să cadă în dizgrație. Zîmbi supus, cu un aer de devotament.

— Te-ar îndurera, divinul meu, dacă aș apărea în fața ta, în postură de gladiator. Dar eu nu vreau să-ți pricinuiesc durere. Dimpotrivă, aș dori să-ți fac o bucurie : am cinci sclavi iliri, niște bărbați tari ca stîncă ; am pus să fie instruiți la școala de gladiatori. Îmi este îngăduit să ți-i trimit mîine în dar pentru viitoarele jocuri în amfiteatru ?

— Îi aștept cu nerăbdare, spuse împăratul, și Haterius Agrippa răsufală ușurat. Prea devreme însă. Caligula voia să se amuze cu orice preț. Bine, continuă împăratul, în cazul ăsta nu mai trebuie să intri în arenă, în schimb, îmi cînți ceva. Se știe

cît de mult îmi place cîntul. Și tu cu atît mai mult trebuie să știi acest lucru, de vreme ce mi-ai dăruit de Anul nou o lăută. N-aveți pe-aici vreuna? Ad-o încoace, Mnester!

Zadarnică fu încercarea lui Haterius de a cruța, de data aceasta, urechile împăratului. Pînă la urmă, apucă lăuta cu stîngăcie. Țipetele stridente alternînd cu hîrîielile răgușite care alcătuiau cîntecul lui Haterius închinat Afroditei erau într-adevăr deznădăjduite. Împăratul rîse, își astupă urechile, apoi îi trase lăuta din mînă. Îi oferî instrumentul lui Lavinius, care ședea alături de Agrippa. Lavinius își întinse neașteptat de mult gîtul său de curcan, și așa destul de lung, încruntă sprîncenele subțiri și miorlăi un cîntec vechi, în care regele Numa Pompilius stătea de vorbă cu zeii.

Împăratul încetă să se mai amuze. Se simți ofensat că nici Haterius, nici Lavinius nu găsiseră de cuviință să ridice în slăvi pe maiestatea-sa. Smulse lăuta din mîna lui Lavinius și i-o dădu lui Cotta.

Cotta știa prea bine ce anume dorea vanitosul Cezar. Din lașitate i-ar fi făcut pe plac stăpînitorului, dar pur și simplu nu știa cum. Declamă, din Vergilius, ceva despre frumusețea ciorchinilor de struguri în vie, care se coc sub razele soarelui divin. La pronunțarea cuvîntului „soare“, făcu o plecăciune în fața împăratului, în speranța că vanitosul Caligula va fi satisfăcut de această aluzie. Dar se înșelă. Împăratul avea astăzi o criză neobișnuită de infatuare și dorea, cu orice chip, să fie cîntat și preamărit. Buna lui dispoziție se risipise de tot. Se încruntă, se făcu stacojiu la față și-l chemă pe Comminus să preia lăuta. Acesta, lipsit de duh de la natură, zdrăngăni și mormăi un cîntec de bîlci din mahalaua transtiberină. Caligula tremură de mînie; îi smuci instrumentul și

i-l întinse lui Mnester rostind cuvinte prevestitoare de rele :

— Senatorii mei sînt, într-adevăr, oameni de prost-gust, dacă e să judec după alegerea cîntecelor. Poate că actorii vor fi mai curînd la înălțimea epocii pe care o trăim.

Mnester, „favoritul cezarului“, îl iubea pe Caligula așa cum iubești o viperă strecurată pe mîneacă, ferindu-te să faci vreo mișcare de teamă să nu te muște. Dar Mnester era băiat deștept ; pricepu dintr-o dată ce dorea vanitosul stăpînitor. Atinse strunele cu îndemîinare și, uitîndu-se cu o admirație de cîine la împărat, improviză un imn de laudă răsuflat și sforăitor :

*Pe fruntea ta un laur auriu se-ncolăcește,
Cu gloria ta pe zei tu îi umbrești,
Pe drept toți te numesc fiul Iunonei.
Ascultă tu, Cezare, luminează în întuneric :
Un biet actor sînt doar, nimic pe lîngă tine,
Dar sculptor dac-aș fi, și-aș ști să dăltuiesc,
În mii de chipuri eu te-aș înălța spre cer !
Pentru mărirea ta, și viața bucuros mi-aș da !*

Fabius își strîngea buzele să nu rîdă de această amestecătură caraghioasă. Împăratul zîmbi îngăduitor și-i întinse lui Mnester mîna să i-o sărute. Apoi porunci să i se dea lăuta lui Apelles, pe care îl prețuia mai mult decît pe Mnester. Spuse cu trufie :

— Acum, prieteni, veți asculta un maestru !

Apelles încremeni. Să-l ridice și el în slăvi pe Caligula, deasupra tuturor zeilor, așa cum făcuse Mnester ? Deasupra lui Iehova ? Poruncile lui Moise nu îngăduiau așa ceva. „Unicul zeu...“ Era descumpănit. Ciupi de cîteva ori, nervos, strunele, acestea zdrăgănîră sub degetele lui ca niște sîrme

groase. Clămpăni de două ori din buze, în gol. Nu, nu putea.

Caligula se întunecă :

— Mult mai ai de gând să mă lași să aștept, tu, actorul atît de celebru, pentru care e un fleac să compună un cîntec demn de cezarul său ! ?

Enervarea lui Apelles creștea ; roșea și pălea la față, se temea și din nou îl cuprindea înverșunarea ; mîndria lui se ciocnea cu dorința împăratului, și împotrivirea lui se îndîrjea și mai mult, pe măsură ce se prelungea și încordarea. Lăsa lăuta din mînă și spuse deznădăjduit :

— Nu știu să improvizez ca Mnester, divinul meu, nu te supăra pe mine, nu mă pricep... iartă-mă... într-adevăr, nu pot...

Mînia mocnită a împăratului se aprinse ca un somoiog de paie. Strigă ca turbat :

— Chaerea ! Să vină garda ! Despuiați-l pe acest iudeu legați-l la stîlp și aplicați-i cincizeci de lovituri de gîrbaciu.

Îl izbi furios cu piciorul pe Mnester, care se aruncase în genunchi în fața lui, cerînd îndurarea pentru tovarășul său. Senatorii erau înspăimîntați. „Pentru atîta lucru să torturezi un om, fie el și actor ? E totuși un om liber, un cetățean al Romei, iubit de întregul popor. Oare Caligula nu știe ce face ? Să-și fi pierdut, oare, mințile ? Vai ! Nu ne așteaptă aceeași soartă și pe noi, dacă și-a permis o dată să ne umilească atît de cumplit.“

Hamalii și salahorii de la celelalte mese se sculară de pe locurile lor, uluiți. Ar fi preferat să plece, dar știau că atitudinea lor ar fi fost socotită crimă.

Execuția începu. Loviturile îi sfișiară pielea actorului, pe spatele lui țîșniră primii stropi de sînge. Apelles scrișni de durere, dar strînse cu mîndrie

dinții. Multă vreme, însă, nu rezistă să tacă. Durerile erau insuportabile. Suspină. Țipă o dată, și încă o dată. Sîngele începu să țîșnească. Caligula, fascinat parcă la vederea sîngelui, se ridică în picioare și se postă în fața celui torturat.

Fabius stătea în mijlocul unui grup de oameni de unde vedea, deopotrivă, spatele biciuit al prietenului și chipul împăratului. Fiori reci îl furnicau prin tot trupul. De groază, nu mai putu să-și tragă răsufierea : fața aceea, da, fața aceea ! Lipitura aceea neîntregită căpătă, deodată, o formă. Toate trăsăturile se adunaseră, brusc, la un loc, potrivindu-se una cu alta. Da, aceasta era adevărata față a împăratului. Dispăruse de pe ea tot ceea ce-i dă omului chipul de om. Nu mai era acum decît o fiară sălbatică rînjindu-și colții firoși, lăsînd bale de plăcere la vederea victimei torturate. Ochii de sticlă, neclintîți, se măriră într-o desfătare feroce, scăpărînd la fiecare strigăt de durere al lui Apelles. Buzele îi tremurau de voluptate :

— Îl auziți ? Îl auziți ce voce dulce are chiar și atunci cînd e torturat ? Nu-i așa ? Trageți mai tare !

Lucius se cutremură, dezgustat. Avea sentimentul că ar fi trebuit să facă ceva, să intervină împotriva acestei schingiuri inumane, să-l îmbuneze pe împărat, dar se temea. Rușinea pentru propria sa lașitate îi adună tot sîngele în obraz și, cu o stăruință rugătoare în ochi, se uită la împărat. Caligula, însă, nu-l băgă în seamă. Continuă să se desfete cu suferința victimei sale.

— Loviți, loviți mai tare ! Mai tare ! Iudeul e rezistent. Ei, acum să cînti, acum să improvizezi !

Sîngele curgea șiroaie. Victima urla de durere. Fabius însă nu-l vedea, nu-i auzea vaietele, nu vedea decît botul acela fioros, insetat de sînge și

neîndurător, al monstrului care se hrănea delectându-se cu chinurile lui Apelles.

În tăcerea aceea surdă nimeni nū se mișca, oamenii strîngeau pumnii înfigîndu-și degetele în carne, nici un ochi nu se clintea. Încremeniseră cu toții privind spectacolul acela cumplit ; pînă și flăcările lămpilor înțepeniseră, împietrite parcă de grozăvia la care asistau ; liniște mormintală, doar bătăile uniforme ale gîrbaciului și gemetele lui Apelles umpleau încăperea, unde nimeni nu mai scotea o suflare, în afara celui torturat și a călăului său, și unde nu se auzeau decît loviturile înfundate ce sfîșiau pielea schingiuitului. Pînă și încercații pretorienii holbaseră ochii de uimire, iar senatorii aveau senzația că fiecare lovitură aplicată lui Apelles cădea pe spinarea lor, le rupea pielea pînă la sînge, pătrundea prin carne, pînă la os.

Deodată, Apelles începu să horcăie, mușchii cederă și trupul lui, legat de stilp cu funii, se lăsă moale în jos. Ultimele lovituri căzură pe spatele unui om prăbușit fără cunoștință.

Caligula se îndreptă din șale. Zări în jurul lui fețe posomorite și îndîrjite. Deveni nervos. Nu-i mai plăcea aici.

— Sper, dragii mei *patres*, că veți recunoaște, în sfîrșit, că picătura de sînge e un spectacol care întotdeauna îl înviorează pe om. Dar vreau să schimb localul. Chaerea ! Toată lumea sus ! Mergem să ne mîngîiem sufletele cu fetițele din Subura !

Azvîrli cîrciumăresei cițiva galbeni și părăsi taverna. Senatorii se tîrîră în urma lui.

În cârciumă rămaseră numai actorii și oamenii din port. Îl dezlegară pe Apelles și-l readuseră în simțiri ; întinseră câteva mantii pe o bancă și-l culcară, iar nevasta cârciumarului îi spălă rănila. Îi puse apoi o compresă cu alifie răcoritoare. Fabius se așeză lângă Apelles. Îi ținea mîna în palmă. Torturatul se mai zbătea și acum, cu zvicnituri convulsive, ca și cum ar fi fost biciuit în continuare.

Oamenii se retrăgeau în liniște, ducîndu-se la lucru, și abia în spatele ușii începeau să înjure și să scuie. Fabius și Mnester rămaseră cu Apelles pînă în zori.

După cum omul care a orbit vede mereu, în bezna orbirii, pînă la capătul vieții sale, ultima imagine percepută de ochii sănătoși, tot așa și Fabius, oriunde s-ar fi uitat, nu mai vedea acum decît chipul bestial al lui Caligula.

Ar fi dorit din suflet să distrugă chipul acela monstruos, dar era neputincios. Simțea că viața nu va mai fi viață pentru el, atîta timp cît nu-și va spăla, într-un fel, rușinea de a fi privit cu brațele încrucișate un spectacol odios în care a fost pătată și călcată în picioare demnitatea omenească. Dar cum să realizeze acest lucru ?

Actorului nu-i atîrnă sabia la cingătoare. El are însă o altă armă. Mai grea, mai tăioasă, cu o rază mai puternică de acțiune. „O singură cale îmi rămîne, își spunea Fabius privind ochii închiși ai lui Apelles. Voi scrie o piesă. Da, o piesă despre un monstru care își zice om. Nu pot altfel. Dacă vreau să fiu om, trebuie să fac acest lucru. Căci altfel cum aș mai putea privi în ochii oamenilor ?”

Un an și o zi s-au scurs din clipa în care împăratul Tiberius și-a dat ultima suflare sub perna ucigașului său, Macro.

Un an și o zi s-au scurs din clipa în care Caligula a preluat puterea asupra imperiului roman, întâmpinat cu urale de bucurie, cum nu-i fusese dat nici unui alt stăpînitor nici înainte lui, nici după el să audă.

O jumătate de an s-a scurs din clipa în care Caligula, această „binefacere a seminției umane și favoritul nației“ s-a înrăit și, după ce l-a înlăturat fără scrupule pe Macro, a instaurat propria sa domnie a teroarei.

În această zi, pe Vicus Cuprinus urca de-a lungul sanctuarului Tellurei o lectică senatorială, îndreptîndu-se spre palatul lui Ulpus. Un bărbat în togă albă, tivită cu dungă dublă, purpurie, descinse din lectică chiar în fața porții. Poarta era închisă pe dinăuntru cu o barieră puternică; printre gratii, bărbatul zări agitîndu-se prin curte niște ciini uriași, al căror lătrat îi asurzea urechile. Palatul părea mort, ca o cetate blestemată, pustie. Bărbatul bătut tare cu ciocănelul în placa de aramă și bătrînul portar, avînd un singur ochi, își făcu apariția.

— Senatorul Ulpus nu primește pe nimeni, stăpîne.

— Știu, îi răspunse bărbatul, știu. Totuși... spune-i numele meu : Seneca.

— Seneca ! se minună portarul și se strecură în casă tirîndu-și picioarele.

Filozoful aștepta.

Era după-amiază ; o zi senină și limpede ca cristalul, inundată de strălucirea soarelui primăvăratice cu lumina lui pură, cu aerul plin de miresmele îmbietoare ale pământului trezit din amorțeala iernii.

Portarul se întoarce, zăvorul cade, un sclav alungă cîinii și oaspetele pătrunde în curte. Administratorul Publius îl așteaptă în prag și-l conduce în palat.

Au trecut prin anticameră și au intrat în *atrium*-ul întunecat ca o criptă în miez de noapte. O pînză neagră acoperea compluviul, deschizătura prin care cîndva pătrundeau aici lumina și ploaia ; numai pe altarul din fața lărilor pîlpîia flăcăruia unei lămpi cu ulei. Statuile zeilor și ale zeițelor, înșirate de-a lungul pereților, erau acoperite ; era înfiorător să bîjbîi pe lîngă sculpturile de marmură înfășurate în pînză, de-a lungul bazinului în care odinioară țîșnea o șuviță de apă din gura unui delfin de bronz. Tăcerea lugubră era de-a dreptul chinuitoare. Administratorul îl conduse pe Seneca în *tablinum*.

Acolo unde altădată, în orele amiezii, zburdau zglobii razele soarelui, singura fereastră, mare, era acum infundată. Pereții respirau răcoare, aerul umed mirosea a mucegai.

Senatorul ședea într-un jilț la lumina a două lămpi cu cîte trei brațe. În bătaia lor, chipul bătrînului, ca de ceară, părea lipsit de viață.

Se ridică și își îmbrățișă oaspetele. Îl pofti să ia loc.

— Ești primul om, Seneca, pe care-l primesc din ziua în care s-a stins bunul meu prieten Servius Curio.

— Apreciez mult această cinste, distinsul meu Ulpus. Te admir cum trăiești aici, deasupra lumii, singur, în liniște...

— Nu, dragul meu, nu trăiesc, îl întrerupse patetic bătrînul cu părul alb. Îmi prelungesc doar agonia. Mă pregătesc pentru drumul spre Orcus. Dar e bine și așa. N-aș putea să trăiesc acolo, jos, în atmosfera aceea înecăcioasă, duhnind a ticăloșie și a crimă. Rămîn credincios, pînă la sfîrșitul zilelor mele, idealului pentru care au trăit străbunii mei, pentru care am trăit și eu. Rămîn în singurătate, întuneric și liniște. Minia se va descărca odată și, după aceea, copiii și nepoții voștri vor privi în față, fără să roșească, chipul aceluia pe care eu îl pot privi acum cu sufletul împăcat, pe cînd cei ce stăpînesc acolo, jos, nu pot.

Seneca își întoarse ochii în direcția indicată de arătătorul bătrînului. Acolo, față în față cu Ulpus, pe un soclu, se afla bustul „ultimului republican“, Iunius Decimus Brutus, ucigașul lui Caesar.

— Cu el îmi trec zilele aici, cu el stau de vorbă, sub privirea lui voi muri. Pînă la ultima mea suflare îl voi invidia pentru fapta lui.

Administratorul Publius aduse un platou cu smochine uscate, pîine de alac și apă de izvor. Mișcat de această atenție, Seneca se înclină. Bătrînul zîmbi :

— N-am uitat ce-ți place. De altfel, era și ușor să nu uit, pentru că aceasta e și hrana mea preferată.

Filozoful mesteca o smochină. Deodată începu să tușească. Îi era frig ; rugă să i se pună o pătură peste genunchi.

— Ce se mai aude pe la senat ? întrebă Ulpus, care afla de la administratorul său doar noutățile din for și de pe stradă, nu și pe acelea din senat.

— Multe, dragul meu.

Și Seneca îi poveste bătrînului : trezoreria statului, datorită risipei lui Caligula, a secat. Ce era de făcut ? *Dominus*, stăpînul nostru s-a făcut neguțător : vinde bijuteriile surorilor sale, vinde titluri și onoruri, vinde operele de artă rămase de la Augustus și Tiberius. „Închipuie-ți, distinsul meu : superbele statui de marmură ale zeilor au cedat locul bandei de bețivani din preajma împăratului.“

— Frumos exemplu pentru tinerii romani care vor conduce odată treburile statului, observă, cu apăsată ironie, senatorul.

— Cezarul a reînnoit vechile impozite și a introdus altele noi, cum ar fi acela de douăzeci și cinci la sută asupra fiecărui act testamentar ; deocamdată, atît. În curînd va declara că vrea să fie legatarul universal al tuturor supușilor săi. Stăpînitorul s-a aliat cu căpeteniile industriei, ale comerțului și băncilor. Iar acestea, după cum se aude, îl împing pe împărat spre dezlănțuirea unui război.

— Război ? Cu cine ? se miră Ulpus.

— Știu și eu ? replică Seneca. Parcă senatul știe ? Nimeni nu știe nimic. Doar el și consilierii lui...

Bătrînul se sculă anevoie, cu fața crispată de patimă :

— Cînd a promis alegerile, am avut impresia că m-am înșelat, că l-am nedreptățit. Mi-am făcut reproșuri, învinuindu-mă de injustiție. Dacă va respecta această promisiune, îmi spuneam în gînd, voi ieși din casă, voi cere să fiu dus la Palatin și voi spune : Te prețuiesc, deși ești împărat...

Ulpus rîse răgușit :

— Prostul de mine ! De două ori prost, dacă am putut să-l cred fie măcar și o clipă ! Cum de am putut să văd un roman în monstrul acela min-

cinos ? Unde să mai găsesc astăzi un cuvînt cu greutate ? Unde să mai găsesc o promisiune a cărei îndeplinire să fie o cinste înălțătoare ? Blestemat fie acest nedemn fiu al Romei, acest criminal. Să fie aruncat fiarelor...

Bătrînul abia mai răsuflă. Se lăsă în jilț și sorbi cu sete apa din vasul de metal. Cu o mișcare îi făcu semn lui Seneca să se așeze la loc.

— Nu, nu. Nu-i nimic. Ia loc, te rog, și povestește-mi mai departe. Nu sînt făcut din cîlți, dragul meu.

— Fiarelor, repetă mecanic filozoful ; își reveni brusc și spuse precipitat : fiarelor ne va arunca el pe noi. A și făcut acest lucru cu cîțiva oameni care i-au fost incomozi. E de ajuns o privire piezișă, și e jignit de moarte. Știi că a pus să fie biciuit Apelles, actorul său preferat ? Și cu ce cruzime s-a delectat, privindu-l cum se chinuiește. Și nu știi cum îi terorizează acest samavolnic pe senatori. Îi obligă să-i sărute picioarele, să alerge alături de lectica sa, să stea în șorț de bucătar la masa lui ! Cînd, oare, vom îngenunchea în fața lui toți cei din senat și ne vom bate cu capul de pămînt precum asirienii în fața Regelui regilor ?

Chipul lui Ulpus se alungi batjocoritor. Spunea în gînd : „Așa vă trebuie, lașilor !“ Trecu însă repede peste aceasta cu o întrebare :

— Și cum a fost cînd a venit... el... la deschiderea sesiunii senatului ?

Seneca începu :

— Ovații cum nu s-au mai pomenit în senat. Le dorește. Le stoarce. Le vrea din ce în ce mai puternice, mai furtunoase. Și cum în senat nu poate intra galeria cumpărată, distinșii *patres* o fac singuri, sublinie Seneca, sarcastic, ca și cînd el nu s-ar fi numărat printre acești *patres*.

Ulpus schiță un zîmbet ; își amintea cum el însuși, împreună cu Seneca și cu alții, se pricepeau de minune să simuleze entuziasmul. Filozoful își strînse mantia pe corp :

— Cu o jumătate de an în urmă, am propus ca primele cuvîntări ale lui Caligula, pline de promisiuni uluitoare, să fie recitate în senat cu prilejul fiecărei aniversări a urcării sale pe tron. Îți poți da seama cît de mult mă iubește pentru această indiscretă curiozitate. În curînd mă va expedia, probabil, *ad bestias*¹. Grefierul senatului a reținut sugestia mea, trecînd-o în evidență, și acum două zile s-a încumetat să-i reamintească lui Caligula de procesul-verbal cu pricina. Callistus mi-a spus că pînă într-un ceas grefierului i s-a retezat capul și, firește, cuvîntările n-au fost citite. Mai bine așa. Căci astăzi n-ar mai trebui amintite acele minciuni frumoase.

Filozoful amuți, se șterse cu basmaua pe la colțurile gurii și căzu pe gînduri.

— Și, după ovații, ce-a mai urmat ? il iscodi, nerăbdător, fostul senator.

— La propunerea lui Aviola, senatul a hotărît, bineînțeles în unanimitate, să-i confere lui Caligula titlul de *divus*, pe care Octavianus Augustus l-a căpătat abia după moarte. Consulul Claudius, unchiul împăratului, a pus pe ordinea de zi discutarea unui caz de corupție privind pe un cavaler bogat care ar fi dat mită unui chestor, nu mai știu pentru ce. La un semn al împăratului chestiunea a fost amînată și ordinea de zi a continuat. Lucius Curio a prezentat...

¹ *Ad bestias* — la fiare, fiarelor. expresie care înseamnă condamnarea la moarte prin lupta în circ împotriva animalelor sălbatice.

— Aha, dumnealui ! spuse Ulpius, cu dispreț. Trădătorul !

— Primul om după împărat, îl corectă ironic Seneca, a adus la cunoștință senatului deciziile împăratului în domeniul politicii externe. Cezarul l-a numit tetrarh al Iudeei pe Herodes Agrippa, nepotul lui Herodes care, cîndva, la dorința lui Tiberius, trebuia să se ocupe de educația micuțului Tiberius Gemellus, dar care, la un moment dat, a vorbit împotriva bătrînului împărat. După urcarea sa pe tron, Caligula l-a eliberat din închisoare iar acum l-a făcut guvernator. Pe Calvisius Sabinus, legatul Panoniei, cezarul l-a destituit ca necorespunzător și indezirabil. Lui Antiohus i-a încredințat din nou administrația regatului Com-magene pe care Tiberius i-o luase. Aceasta în-seamnă că împăratul își asigură servitori devotați și dincolo de hotarele imperiului. Deștept, nu ? După aceea, Caligula a cerut senatului promulgarea legii cu privire la impozitul de douăzeci și cinci la sută pe actele testamentare și la noul impozit pe averi. Necesitatea ambelor impozite a fost argumentată convingător de Aviola și senatul le-a aprobat. Frumos știe să se acopere cezarul în fața oamenilor, nu-i așa ! Dizgrația poporului va cădea pe capul senatului.

Ulpius asculta cu atenție. Se uita, peste Seneca, la chipul lui Brutus și buzele sale subțiri se miș-cau mute : poate că-i șoptea ceva ucigașului lui Caesar sau, poate, tremurau de dezgust.

Filozoful dădu pătura la o parte și se ridică. Era iritat, vocea i se sugruma de emoție :

— Închipuie-ți: Templul Bellonei. În fața statuii lui Tiberius, pe care anul trecut Caligula o în-lăturase, iar acum a poruncit să fie instalată la loc, împăratul se ridică din jilț. Aplauzele fac să

duduie sanctuarul. Dumnealui își ia poza conducătorului și mîna lui cere să se facă liniște. Asistența amuțește. Prin mințile tuturor fulgeră gîndul : O jumătate de an de zile negre n-a mai vorbit în senat. Să se întoarcă oare — deie zei ! — timpurile bune ?

Seneca trase adînc aerul în piept :

— Vocea puternică a cezarului a declarat că începînd din clipa aceea reintră în vigoare legea cu privire la lezmajestate.

Ulpus izbucni :

— Și voi ? !

Filozoful se ghemui în jilț, mărunt, verde la față, cufundat în el.

— Am rămas încremeniți... Înțelege, dragul meu... Cine ar fi îndrăznit ? Viața...

— Onoarea e mai mult decît viața, spuse tăios Ulpus. Dar asta a fost odată ! Azi nu mai e ! Nu mai există onoare în senat...

În scurta pauză, Seneca încercă să intervină :

— Lucius Curio a luat cuvîntul în apărarea propunerii împăratului... a pledat cu înflăcărare pentru legea...

— Trădătorul ! Ah, să fi fost acolo tatăl lui ! Să fi fost eu !... Și din nou bătrînul izbucni : Și voi ? !

— Cînd Lucius a terminat de vorbit, Caligula a ridicat mîna și, fără să mai aștepte să-i dea consulul cuvîntul, a poruncit : La vot !

— Și senatul ? insistă bătrînul.

— Senatul a aprobat legea...

— A aprobat propria sa pieire ! explodează pătimaș, Ulpus. O, voi, lingăilor, potăi fricoase, voi îi dați toate onorurile, iar el vă pregătește securea călăului ! Lașilor !

Vocea bătrînului tremura de durere și indignare. Abia într-un târziu își dădu seama ce cuvinte îi aruncase în față senatorului Seneca, dar rămase dur și înverșunat. Nu-i ceru scuze.

Se așternură cîteva clipe de tăcere.

— Am venit să te previn, suflă încet Seneca. Fără îndoială, Caligula va îndrepta legea în primul rînd împotriva republicanilor.

Ulpius zîmbi trufaș :

— Frumos din partea ta că ai venit să mă pregătești pentru ceea ce mă așteaptă. Îți mulțumesc. Și continuă îngîndurat : Tot ce mi-ai spus acum îmi frămîntă creierii. Nu sînt în stare să înțeleg. Nu găsesc nici o altă explicație decît doar aceea că boala l-a scos din minți. Da, Caligula e nebun.

Filozoful se învioră. Se aplecă, își încălzi palmele la flăcările lămpilor și ripostă :

— Nu, nu boala ! Indiferent ce-ar fi fost : după medici — malaria sau, după Caligula, otrava... nu... nu boala...

— Numai un nebun poate să construiască un grajd din marmură și aur pentru calul său, să-i oblige pe membrii senatului să fugă după lectica lui, să poruncească biciuirea lui Apelles, actorul său preferat, să se delecteze cu sîngele și suferințele omenești.

— Nu, te înșeli, Ulpius ! Toți acei care susțin că e nebun, că boala l-a scos din minți, se înșală...

— Bine, dar o jumătate de an a guvernat totuși ca un stăpînitor echilibrat, ba chiar mai bine decît... Da, da, abia după boală... Ține minte ce-ți spun : după ce va muri și... tu, probabil, vei apuca această zi, Annaeus, vei vedea ce vor scrie despre el cronicarii : nebun !

Seneca îl contrazise cu pasiune. Îi atrase atenția bătrînului asupra copilăriei lui Caligula ; un copil răsfățat de mamă, de tată și de soldați. Încă de pe atunci era îndărătnic, orgolios, insolent și neascultător. De pe atunci micuțul ipocrit și mincinos fusese viciat de un mediu al intrigii și al crimei. În senat știu cu toții, de mult, acest lucru. Cînd străbunica sa, Livia, l-a surprins pe tinărul de paisprezece ani violînd-o pe sora sa Drusilla și a îndrăznit să-l admonesteze, Caligula a explodat : „Eu îmi pot permite orice !” Aceasta a rămas deviza lui. Oare Ulpius nu știe că Livia îi spunea „monstrule” încă de pe atunci, cînd era doar un băiețandru ? Pe fiul ei, Tiberius, îl avertizase, nu o dată : „Fii atent cu Caius ! E un monstru care te va înșela și te va ucide”. Și l-a ucis. Pe timpul lui Tiberius, retorul Passienus, vorbind despre Caligula, a spus că niciodată n-a cunoscut un sclav mai bun și un stăpîn mai rău ca el. Primul l-a cunoscut Tiberius, al doilea — Roma.

„Da, așa e”, recunosc în gînd Ulpius.

Și Seneca reluă. Era limpede că se ocupase mult cu această problemă :

— Îți mai amintești, dragă Ulpius, cum se exprima despre Caligula fostul împărat : „Cresc o vi-peră pentru națiunea romană...” Așadar, e limpede că nu și-a pierdut mințile după boală, ci a fost întotdeauna așa cum e și acum — un monstru.

Ulpius încuviință din cap. Dar să-i explice Seneca de ce o jumătate de an Caligula a guvernat de-a dreptul exemplar, încît a uimit Roma.

— Închipuie-ți, dragul meu Ulpius, cît de amețit trebuie să fi fost de ovațiile cu care Roma a salutat urcarea pe tron a lui Caligula, fiul lui Germanicus ! Ei, da, asemenea beție ar putea cuprinde pe oricare dintre oameni. Era convins că

poporul îl divinizează pur și simplu pe „salvatorul Romei“. Și voia să-și acopere inferioritatea cu dorința de a salva, într-adevăr, Roma, de a-l întrece chiar și pe Augustus. A anulat legile nepopulare date de Tiberius, a copleșit Roma cu daruri și, mai cu seamă, cu jocurile pe care bătrînul împărat le-a interzis atîția ani. Ce gest colosal, dragă Ulpus ! „Voi fi cel mai generos stăpînitor al lumii. Voi demonstra că sînt mai mult decît împăratul și republica la un loc. Voi vrăji, voi ului, voi...”

— Și a reușit. La început, recunosc, am fost și eu uluit. Ba, la un moment dat, mi-am reproșat, chiar, că m-am înmormîntat în inima Romei mele, care între timp începea o viață nouă...

— Da, fu de acord Seneca, pe vremea aceea toate excentricitățile tînărului prinț au fost eclipsate în ochii noștri de educația aspră pe care o căpătase Caligula printre soldați, pe cîmpul de bătălie. Lui Tiberius i-au trebuit decenii ca să-și cucerească prestigiul, respectul de viteaz comandant de armată și bun strateg, de om de stat și gospodar priceput. A dat Romei bunurile cele mai prețioase : o relativă bunăstare și pacea. Lui Caligula i-au picat toate deodată, ca din cer ; un imperiu, excelent condus din punct de vedere militar, economic și politic, și, în plus, puterea cea mai mare de care a avut vreodată parte un om. Cine, în locul lui, n-ar fi căzut pradă îngîmfării ? Acum, moștenitorul a ajuns la fundul sacului cu aur. Ce se va alege din gloria lui întemeiată pe uralele mulțimilor, cumpărate cu jocuri și daruri ? Peste toate astea a venit și boala — și e încredințat că a fost otrăvit. Suspiciunea se transformă la el, încetul cu încetul, în mania persecuției. Își trăiește zilele într-o groază mai cumplită decît Tiberius în singurătatea lui de la Capri, vrea să se bucure de

viață, dar totodată vrea să-și demonstreze și uriașa putere. Stăpînul lumii își poate îngădui doar să facă tot ce pofteste ! Bunul plac al împăratului domnește peste întreaga lume și nu există scăpare...

Ulpus se uita la filozof, cercetîndu-l cu atenție. Seneca se ridică, tulburat :

— Își încearcă puterea, pas cu pas. La un chef, îl întîlnește pe Ruvidius care a moștenit o avere fabuloasă. Caligula îl îmbrățișează, îl felicită și-i spune rîzînd, așteptînd totodată cu încordare să vadă dacă Ruvidius îl ascultă : „La rîndul tău, tu ai să mi-o lași mie, Ruvidius !” Cvadragenarul Ruvidius rîde pe sub mustață. „De ce nu ? își spune. Mă pun bine cu tine. Sînt încă tînăr, iar tu, hrăpărețule împărat, cine știe unde vei fi peste treizeci de ani ? Îți las totul, bucuros, cezarul meu. Mîine îți dau în scris, de față cu martori.” L-a ascultat ! Ca să vezi ! Și acum, cînd totul e negru pe alb, îi trimite un coș cu piersici otrăvite. Le va mînca ? Va asculta și de data aceasta ? Da, a ascultat ! Le-a mîncat ! O, zei ! Împăratul își poate permite, într-adevăr, orice ! Să-i jefuiască la zaruri pe magnații cei mari avuți ; să-i mîne pe senatori alături de lectica lui ; să poruncească biciuirea lui Apelles ; să tortureze oamenii, nu pentru că s-ar fi făcut vinovați de ceva, ci pentru propria sa desfătare ; din nou vechile impozite, și altele noi, pe deasupra ! Oare nu-i al meu tot ce aparține supușilor mei ?

Filozoful se așeză în jîlt și încheie :

— Din toate acestea reiese limpede : Caligula nu e nebun. E un suflet josnic care vrea să pară nobil. E un îngîmfat monstruos, cu vanitatea biciuită pînă la dorința egalării zeilor. Dar piticul nu poate fi uriaș, nici dacă se proțăpește în vîrf de munte.

Pe Seneca îl apucă un acces de tuse ; se simțea obosit. Sorbea apă din cupă clătindu-și cu ea gura uscată. Ulpius îl privi cu atenție, apoi vorbi :

— Ai dreptate, filozofule. Caligula nu e nebun. Știe bine ce vrea. Cu atât mai rău pentru Roma. Știi cît de mult l-am urît pe Tiberius, la cîte comploturi împotriva lui — din păcate neizbutite — am participat. Și totuși Tiberius a fost un om cu șira spinării dreaptă, un roman. Nu a căutat să pară mai bun decît era. N-a simulat, n-a ascuns nimic, s-a bătut cu adversarii. Pe cînd acest neisprăvit, strigă cu mînie bătrînul, acest avorton n-are nimic comun cu romanii. Cum îi puteți suporta fărădelegile ? Cum îl puteți lăsa să guverneze ?

Ulpius se sculă în picioare. Seneca simți că trebuie să se ridice și el. Ochii bătrînului îl înțepau, îl împungeau pînă în creier.

— Tu, Seneca, aici ai vorbit bine. La un moment dat am avut chiar sentimentul că ești, ca și mine, republican — că iubești, ca și mine, patria noastră...

Filozoful răspunse respectuos, dar cu fermitate :

— Nu, nu, dragul meu Ulpius. Iartă-mă, dar, după părerea mea, republica nu se mai poate întoarce. Numai un monarh luminat — o singură mîna puternică și autoritară trebuie să conducă un imperiu atît de uriaș. Cît despre patrie... filozofia e patria mea. Ea mă apropie de toți oamenii care gîndesc deopotrivă cu mine. Patria mea e întreaga lume, întregul univers.

Ulpius se uită la el cu compătimire: un străin din îndepărtata Hispanie. Nu simte ca un roman. Și spiritul acestui om calcă în picioare vechiul patriotism care a făcut din Roma stăpîna lumii.

Ca și cînd ar fi bănuiră gîndurile bătrînului, Seneca spuse pentru a se apăra :

— Eu sînt stoic, dragul meu Ulpius.

În ochii republicanului fulgeră un zîmbet batjocoritor amestecat cu mînie :

— Gata oricînd să mori liniștit, fără teamă ?

— Da.

— Atunci, de ce aici, la mine, unde te simți în siguranță, vorbești împotriva tiranului, în timp ce în senat taci ? De ce, dacă nu ți-e frică de moarte ?

Fața măslinie a lui Seneca se făcu lividă. Simțea că în discuția cu acest bătrîn de granit nu-l pot ajuta nici iscusința retorică și nici maximele spirituale. Aici trebuie să spună adevărul. Se apropie de el, îl privi în ochi cu un aer de vinovație, rugător, nefericit, apoi coborî pleoapele și tăcu. Vru să-l apuce pe Ulpus de mîină, dar bătrînul și-o feri. Disprețul față de laș țipa în privirile lui. Strigă :

— Publius ! Și-i porunci administratorului care intră : Condu-l pe oaspete.

Seneca se cutremură. Fără voia lui, făcu o plecăciune adîncă înaintea bătrînului și se retrase.

Ulpus ceru să fie îmbrăcat și dădu dispoziție să i se pregătească lectica. În for fu recunoscut. Oamenii se strînseră repede, din toate părțile, uluiți de apariția arestatului de bunăvoie. Îl întîmpinară cu ovații, îl copleșiră cu respectul, admirația și dragostea lor. O întreagă coloană, fremătînd de entuziasm, se prelungea în urma lecticii sale. Încotro se îndrepta ? Deodată mulțimea amuți : spre Palatin ? ACOLO ?

Ofițerul din garda personală a cezarului, văzînd înfățișarea distinsă a bătrînului, îl conduse numai-decît în palat.

— Sînt Ulpus.

— Te va primi locțiitorul împăratului, Lucius Geminius Curio, nobile stăpîn.

— Cu el nu vreau să vorbesc, spuse scurt Ulpius. Anunță-mă la împărat.

— Dar...

— Cu nimeni altcineva nu stau de vorbă.

Bătrînul republican luă loc și așteptă.

Caligula se minună auzind numele celui ce dorea să-l viziteze. Ezită : să-l primească, sau nu ? E totuși republican. Ucigaș ? Rîse ; e bătrîn, cu un picior în groapă. Îl primește. Porunci să fie controlat dacă nu ascunde sub togă vreun pumnal. Îi ceru lui Chaerea să stea ascuns cu pretorienii lui în spatele draperiilor, cu sabia scoasă din teacă. Apoi se așază în jliț și dădu dispoziție să fie introdus oaspetele.

Încet, cu pas hotărît, intră un bătrîn înalt, colțos și aspru, cu fața galbenă, ca de ceară, și părul alb ca laptele. O apariție distinsă, venerabilă.

Fără să vrea, Caligula se ridică în picioare.

— Fii salutat și binevenit, Ulpius. Neașteptată vizită... Ia loc.

Cu un semn al mîinii, Ulpius refuză să se așeze. Stătea drept, cu două capete mai înalt decît împăratul, clipind din ochii neobișnuiți cu lumina zilei. Spuse laconic :

— Am venit să-ți cer ceva.

Caligula era tulburat. Nici nu observă că oaspetele n-a folosit uzualele cuvinte de amabilitate la adresa împăratului. „Ce-ar putea să-mi ceară ? Probabil, o reducere de impozite. Îi voi aproba. E periculos să-l ațîți pe acest republican fanatic. Aș ridica întreaga Romă împotriva mea“.

— Îți voi satisface dorința, cu plăcere, dragul meu, rosti împăratul cu vocea stinsă.

— Cu atît mai bine... Îți cer să fii credincios promisiunii făcute și să dispui anunțarea alegerilor pentru adunarea populară.

Lui Caligula i se făcu negru înaintea ochilor. „Cum își permite ?... Cum îndrăznește ?... Cum...”

— ...De asemenea, continuă Ulpius, îți cer ca, străduindu-te să fii demn de numele tatălui tău, Germanicus, să anulezi din nou legea cu privire la lezmajestate, lege nepotrivită Romei noastre.

Înmărmurit de această cutezanță, împăratul căzu pradă unei crize de epilepsie. Zăcea pe jos, cu spume la gură, azvîrlea din picioare, își înfigea unghiile în covor, gema și scheuna.

Pretorienii dădură buzna înăuntru, Chaerea trimise după medic și-l chemă pe Lucius. Sosiră amîndoi într-o clipită.

Lucius pricepu numaidecît ce se întîmplase. Se uită la Ulpius cu ură. În sfîrșit, a sosit momentul să se răzbune pe acest bătrîn pentru umiliința la care l-a supus. Fostul senator îl privi de sus pe împărat, în timp ce pretorienii, la dispoziția medicului, îl transportară spre dormitorul lui. Apoi se întoarse și vru să plece.

Chaerea și ofițerii din garda personală a cezarului îi tăiară drumul.

Și Lucius se îndreptă spre el, dar se opri. Îi zări fața izbitor de asemănătoare cu a tatălui său.

Era frumoasă, se citea pe ea o viață fără de prihană, era întipărită pe ea onoarea neîntinată a neamului său. Da, neamul. Fiecare fiu al acestui neam a fost o verigă într-un lanț al gloriei. Virtuțile și faptele mărețe au fost transmise din tată în fiu pînă la el. Mîndria neamului de republicani a putut crește mereu, de la o generație la alta. În neamul Curionilor, singurul care a disprețuit porunca străbunilor a fost el, fiul lui Servius.

Lucius avea senzația că-i arde cineva tîmplele, cu un fier înroșit. Își întoarse privirea de la bă-

trînul pe care Chaerea îl arestase. Auzi ca prin vis dispoziția dată de prefect :

— La închisoarea mamertină ! Restul va hotări împăratul.

Tînărul Curio se îndreptă spre ieșire cu pas nesigur. Întîlnirea cu Ulpus avu darul să reînvie în el ultimele rămășițe de conștiință : dar ura se dovedi mai puternică ; înăbuși glasul acela abia auzit al cugetului. Atîta timp cît Ulpus va rămîne în viață, el, Lucius, se va simți mic, sărman, deznorat.

Mai tîrziu, cînd se află în fața împăratului, în dormitorul acestuia, vîrsă din el tot veninul mîniei împotriva lui Ulpus, aruncîndu-i jigniri și acuzații. Din violența pătimașă a acestui rechizitoriu, Caligula simți că Lucius urmărea răfuieli personale. Îl lăasă să-și descarce zelul, dar gîndi în felul lui :

„Ca să vezi, Ulpus ! Dușmanul meu de moarte ! Singurul senator din Roma care are curaj, care vine aici în întîmpinarea propriei sale pieiri, ca și cînd s-ar duce la o plimbare. Un singur cuvînt, și s-a isprăvit cu el!“ Dar împăratul avea acum o revelație stranie, ce se învecina cu pofta perversă de a se chinui pe sine însuși ; să nu ucidă, să-l lase în viață pe omul care, ce-i drept, i-a adus o ofensă de neiertat, dar care totodată l-a uluit ca o înaltă personalitate, împotriva căreia sentința împăratului ar apărea palidă, meschină. „N-are decît să trăiască acest rătăcit în palatul său, ca o cîrțiță în vîgăuna ei ! Să privească, de la înălțimea Carinului său, acoperișul palatului meu, ros de o furie neputincioasă. Să am în mînă o mărturie grăitoare a mărinimiei mele ! Nimeni nu va putea spune despre mine că ucid, că vreau capetele oamenilor, de teamă, ca Tiberius !“

— Ce poruncești, dragul meu Caius ? insistă Lucius pentru a nu știu cîta oară. Lanțul sau spada călăului ?

Împăratul dădu capul pe spate :

— Să fie pus în libertate !

O dată cu lăsarea înserării, bătrînul senator se întoarse, cu lectica, în palatul său.

52

În dormitorul Livillei predomina culoarea portocalie, prințesa avea părul castaniu, iar covorul era o îmbinare de nuanțe galbene și cafenii. Culoarele pustiului nesfîrșit, încins de arșiță ; *peplum*-ul femeii, de culoarea peruzelei, desfăta ochiul ca oaza în deșert. Livilla, îngenuncheată pe covor, scoțoea de zor într-o casetă mare din lemn de cedru, bătută cu benzi de aur.

Lucius, în tunică albă, stătea întins pe un *lectus*, cu fața în sus ; ținea ochii închiși, dar nu dormea ; nici n-ar fi putut să doarmă, căci neastîmpărata Livilla nu-i dădea răgaz ; era ca simunul fierbinte ce-ți lipește ochii, îți absoarbe răsuflarea și-ți biciuiește nervii.

Femeia cercetează giuvaerurile, avînd, fiecare, prețul a sute de sclavi.

— Păzește ușa, Lucius ! Să nu dea buzna aici, pe neașteptate.

— Nici o grijă. Nu vine. Doarme.

Livilla își întoarse privirea spre el.

— Tu crezi că el doarme vreodată ? Nici zeii nu-i doresc somnul acestui monstru. Ah, de-ar muri de insomnie ! Drusillei i-a furat toate bijuteriile. Prostuța noastră Agrippinilla i le-a oferit

pe ale ei, de bunăvoie. Numai eu am izbutit să mai ascund cîte ceva. Privește ce coliere. Ce zici de frumusețea acestor perle ? Mi le ascunzi la tine ? Dar să nu-mi iei nimic din ele !

Lucius se ridică, ofensat. Prințesa zîmbi :

— Aurul cîntărește mai mult decît legăturile de sînge și decît oricare alte legături. Ia te uită ! O cunună de aur, cu diamant. Oare cum ți-ar sta ?

Se sculă în picioare, îl sili să se așeze și-i puse coroana peste părul gălbui :

— Uf ! Aurul se pierde în paie ! Ce monoton ! Și ți-e și mică. Apoi adăugă, ștremgărește : Cea de stejar, imperială, te-ar prinde probabil mai bine, nu-i așa ? De asta te dai în vînt după mine...

— Livilla !

— Ar fi mai bine să cauți, în primul rînd, să-l tai pe indispensabilul nostru Aviola.

— Pentru asta ar trebui să am mine de aur.

— Sau curaj. Nici Aviola n-are mai mult decît un singur gît. Slavă zeilor, pînă acum ai denunțat și ai executat destui bogătași, și tocmai la el...

— Denunțat și executat ! O, zei, ce vorbe ! Parcă n-ai cunoaște faimoasa maximă a lui Seneca : viața e luptă. Cu cît e omul mai sus, cu atît are mai mulți dușmani. Și atunci, să fii îndurător cu dușmanii ? Aviola, zici. Dacă aș dispune și eu, draga mea, de averea lui, mi-ar fi foarte ușor. Dar să storc aurul din orice, așa cum face el — la asta nu mă pricep.

— În schimb, te pricepi să-l risipești. Ca mine. Uite, ține un inel ca amintire. Pe camee e Diana, zeița pudică. Trăiască pudoarea... zeitelor ! Pe celelalte să mi le ascunzi la voi în grădină. Și odată, cînd al nostru *Dominus* va adormi pentru totdeauna, mi le vei înapoia. Împinse caseta în ascunzătoare de sub *lectus* și continuă : Seneca al tău

prevestește sfârșitul lumii din pricina decăderii moravurilor. Asta-l privește, în primul rînd, pe scumpul meu frățior. Și pe mine, dar prefer să mi se întîmple mai tîrziu. Fiecare zi e binevenită. *Carpe diem*, spunea un om deștept.

Cu pași grațioși, îmbrăcată într-un *peplum* străveziu, umbla prin dormitor și-l provoca pe Lucius cu mișcări lascive. El, însă, nu reacționa. Prințesa încrunță sprîncenele :

— Pînă nu demult nu-ți dezlipeai ochii de pe mine. Ridicai în slăvi frumusețea mea și tot ceea ce-i frumos pe trupul meu. Asta. Și asta. Și aici și dincoace. Și-acum, gata ? S-a dus beția îndrăgostitului ?

Lucius sări de pe pat și o îmbrățișă cu pasiune.

— Livilla ! Divina mea ! Adorata mea !

— Nu te obose. Întinde-te. Și-l sili să se culce la loc. Îmi dau seama că te-am forțat puțin. Dar și funcția ta te stoarce. Roma e plină de tine. Ești prezent peste tot. Despre predecesorul tău, Macro, nu se știa nimic. Dar, ce-i drept, pe tine tineretul te divinizează. Își schimonosi vocea : „Lucius Curio ! Idealul nostru ! Idolul și exemplul nostru, de la pieptănătură pînă la sandale, de la mișcarea mîinii pînă la cuvîntul convingător...” Nu te speria, în fața lui Caius nu spun asemenea lucruri. Ar fi gelos, și cînd e gelos îi vin idei tîmpite. Hai, nu te înfuria ! Ține o cupă cu vin. Întărește-te pentru frumoasa și plăpînda ta Diană. Vii astăzi cu mine la „jocurile casei“ ?

— Unde ?

— La „jocurile casei“. La torturarea arestaților, marea pasiune a frățiorului meu. Ieri a fost acolo veselie mare. Caius a smuls gîrbaciul din mîna unui sclav și s-a apucat să-l biciuiască singur pe bancherul Decanus. A tras în el, pînă a țîșnit

sîngele; omul urla de durere, iar Caius s-a prăbușit de istovire. Trebuia să-l vezi cum necheza, ca o iapă înainte de sosirea la potou. După aceea, sclavii l-au biciuit pe Decanus în continuare. Nu oricine se dă în vînt după asemenea spectacole cum se dă Caius. Pînă și încercatul soldat Chaerea se hoțba la mine, în loc să se uite la cel torturat. Unchiul Claudius a vrut să se retragă dar Caius nu l-a lăsat. „Stai aici și căleşte-te“, i-a spus. Claudius a început să vomite. Îți spun drept, m-am tăvălit de rîs. Dar tu unde mi-ai fost ieri, infidelule ? Frățiorul a întreat de tine. A început să se maimuțărească: „Unde-i mîna mea dreaptă, unde-i Lucius?“

— Am fost la Tibur. Haterius Agrippa m-a invitat la cină, la vila lui, și după aceea mi-a oferit vila în dar.

— Și ce a vrut în schimb ?

Lucius strînse din umeri.

— Nimic. Mi-a dăruit-o pur și simplu.

— E limpede. Se pune bine pe lîngă favoritul împăratului pentru ca, la rîndul său, favoritul împăratului să închidă ochiul la vreo tîlhărie de-a lui. O duci bine, Lucius. Funcția ta îți aduce venituri chiar și atunci cînd dormi. Cîte vile ai obținut pînă acum la un preț atît de ieftin ?

— Destule, spuse Lucius ; se ridică și adăugă în glumă : voi fi un logodnic milionar...

— Iar începi cu povestea asta ?

— Niciodată nu voi înceta s-o repet, adorata mea, cea mai scumpă...

Livilla interveni parodiindu-i vocea :

— ...pe toți zeii îți jur că, fără tine, frumoasa mea vrăjitoare, viața pentru mine e searbădă, fără rost. Dragostea ce ți-o port e ca întinderea mării... Și continuă cu vocea ei naturală : ...dar fii atent, pe mare se naufragiază ușor !... E drept că și aici

se „leagănă“ toate, și încă ce frumos ! Nu ți-a spus Caius că intenționează să amenajeze în palatul lui un lupanar formidabil pentru nobilimea romană ? Un plan gigantic, ca să câștige bani. Va fi un lux orbitor. Un adevărat Olimp al beatitudinii ; voluptate, și iar voluptate, fără griji. Cele mai frumoase femei din Roma vor sta la dispoziția amatorilor. Vizita magnaților va fi obligatorie.

— Și de ce-mi spui mie asta ?

— Surorile împăratului vor funcționa toate trei acolo ca hetaire de prim rang. Trei păunițe principale și, alături de ele, floarea fiicelor și soțiilor de senatori. Așa e voia împăratului.

— Și tu ? Bine, dar tu nu poți ! N-ai voie !

— Și de ce, mă rog, nu l-aș ajuta pe scumpul meu frățior să câștige bani ? De la o singură vizită, va încasa o mie de aurei — frumoasă sumă pentru o ședință de amor, nu-i așa ? Iar eu voi căpăta, să zicem, o vilă. Căci, slavă zeilor, cei douăzeci de ani ai mei și arta mea de a iubi merită atita lucru, nu crezi. Și, pe deasupra, sînt sora împăratului ! Și asta se prețuiește ! adăugă ea, malițioasă.

Lucius o apucă de umeri și-i strigă în față :

— Niciodată ! Nu, nu suport așa ceva ! N-ai voie să faci una ca asta ! Doar spui că mă iubești !

— Azi da. Dar mâine ?...

— Nu fi cinică, Livilla !

Puțin i-ar fi părut lui Lucius cu cine se culcă Livilla, dacă ar fi devenit soția lui. Juca însă mai departe rolul gelosului :

— Te ador, Afrodita mea ! Te vreau de soție !

— Chiar și atunci cînd voi avea în fiecare săptămînă alt amant ? spuse lipindu-se de el și rizînd cu poftă.

— Pentru numele zeilor, nu vorbi așa ! Îți jur ! Te iubesc ! Nu mă chinui !

O trînti pe *lectus*.

Apoi tăcură amîndoi. Sîngele zvîcnea vijelios în tîmplele lor. După ce respirația își recăpătă ritmul normal, Livilla reluă cu voce tare :

— Uite ce este, amorașule; nu te vreau de bărbat ! Nu vreau pe nimeni. A fi matroană, fie și cu numele, e curată plictiseală. Dar tu îmi plăci. Probabil că te voi mai păstra încă multă vreme ca amant. Nu te înfuria. E în favoarea ta. Aș fi o soție mai rea decît a fost Iulia, soția lui Tiberius. Te-aș face de rîs. Ar fi trebuit s-o iei pe Valeria, omule ! Aceea te-a iubit din inimă. Eu nu mă pricep la așa ceva. Sînt o secătură, știi doar, nu-i așa ?

Se ridică, își trase mantia albă peste umeri și începu să umble prin dormitor. Părea mîndră, măgulită că acest frumos patrician o iubea atît de mult.

Visul ambițios al tînărului Curio de a pătrunde în familia imperială se zdruncina din temelii. „Dar nu ! Trebuie să rezist ! Familia aceasta e capriciul personificat. S-ar putea ca după un timp lucrurile să se schimbe. Nu te da bătut, soldatule ! Cînd voi ieși biruitor în luptele cu germanii, cînd întreaga Romă mă va întîmpina cu urale, atunci vom vedea !“ Îi spuse cu pasiune, în față :

— Nu ești atît de neagră pe cît te zugrăvești tu însăși, adorata mea. O răsfățată, și nimic mai mult. Te voi copleși cu dragostea în asemenea măsură, încît nici un alt bărbat nu te va mai interesa. Niciodată nu voi renunța la tine, Livilla ! Te voi cuceri. Cînd mă voi întoarce triumfător din Germania...

Livilla dădu capul pe spate și rîse cu poftă :

— În cazul acesta, nu mă vei cuceri niciodată ! Ieri, Aviola a început să vorbească despre război.

Să-l fi văzut pe Caius ! Parcă l-ar fi împuns un scorpion : „Nu, nu vreau război ! Nu vreau !“ Îl ştii doar cum se pricepe să zbiere când îl apucă, brrr...

Lucius se ridică brusc în capul oaselor.

— De ce nu vrea Caius războiul ? De o jumătate de an, totul e pus pe picior de război din ordinul lui !

Se aşează lângă el :

— Acelaşi lucru i-a spus şi Aviola, cu multe înflorituri şi zorzoane şi cu un respect nemaipomenit. Dar frăţiorul meu a simţit probabil că burduhănoşii aceia ar fi vrut să scape de el pentru mai multe luni şi în consecinţă, le-a spus că Aviola i-a promis venituri mari, dar, deocamdată, de o jumătate de an, nu se înregistrează decît cheltuieli din împrumuturi cu dobînzî cămătăreşti. „N-am prea multă răbdare, dragă Aviola. Dacă iau serios în mîină legea cu privire la lezmajestate — excelentă expresie, nu-i aşa ? — obţin mai mult şi mai repede. Plus veniturile aduse de lupănarul meu... Toate acestea vor fi mai avantajoase decît războiul !“ Auzi ce aşteaptă el de la acest bordel al Palatinului ? Aviola i-a promis marea şi sarea, dar Caius s-a opintit ca un măgar încăpăţînat : „Şi, în general, a spus el, am acum alte griji“. S-a uitat cu duioşie — tu n-ai să mă crezi, dar pe legea mea, cu duioşie, s-a uitat — la Caesonia lui şi, după aceea, ne-a adus la cunoştinţă plin de mîndrie : „Voi avea un fiu !“ Noi am încremenit, dar el era în culmea fericirii, iar împărăteasa aceea din mahalaua transtiberină a roşit ca o mireasă. Probabil că o fi ceva. Aşadar, aşteptăm un prinţ ! Un moştenitor al tronului ! Tare aş fi curioasă să ştiu cu cine l-a făcut Caesonia. În general, Caesonia noastră e grozavă. Femeie de brutar din suburbia Calicilor, se apropie de patruzeci, trei copii are

dinainte, ciolănoasă e, urită e, slăbănoagă... și Maiestatea-sa e îndrăgostit lulea de această poci-tanie. Multe ciudățenii se mai întîmplă pe lumea asta, amice !

Se ridică în picioare și începu să cînte :

— Tralala, tralala, așteptăm un prinț ! Amindoi părinții sînt niște splendori, să nu-ți mai iei ochii de la ei. Și istoria va scrie : cezarul și femeia din popor ! Ce simbolic ! Rodul dragostei lor fierbinți va fi un vlăstar al înțelepciunii și al frumuseții. Dar ce haz aș mai face ca pînă la urmă să nu fie băiat, ci fată !

— Și de ce nu vrea Caius război ?

— Credeam că ești mai deștept, îi spuse Livilla, cu dispreț ; credeam că ai mirosit că nu-i vorba decît de un pretext colosal. De ce te holbezi așa ? Ce, nu-l cunoști ? Înainte de toată povestea asta, Chaerea a vorbit cu exaltare despre Caius, înfățișîndu-l în armură de aur, călare pe calul său în fruntea legiunilor, conducînd armata la atac. Hahaha ! Caius în fruntea lăgiunilor ! Să te strici de rîs, nu alta ! Lașul ăsta ! Da, așa e, drăgălașul e un laș ; iată de ce nu vrea războiul. Chaerea e bătrîn pentru treaba asta. Caius ar putea să te așeze pe tine în șa... și tu, așa cum te cunosc, te-ai duce. Dar, vai ! După aceea împăratul ar plesni de invidie. dacă bătălia ar fi cîștigată de tine, și nu de el. Asta-i situația. Dar tu, tu ai fi bucuros să strălucești, așa-i ? Roma te-ar întîmpina cu ovații... numai că, vezi, Caius nu te-ar lăsa să ajungi pînă la triumf, pentru asta sînt în stare să pariez. Livilla ta ți-ar cădea în brațe entuziasmată, în plin for, spunîndu-și ce băiat și jumătate are ; este așa sau nu ?

„Îmi citește gîndurile, tîrfa“, își spuse Lucius, dar acceptă jocul, lăsîndu-se pe genunchi :

— ...Biruatorul ar cădea în genunchi în fața frumoasei lui, i-ar săruta poalele *peplum*-ului.

— Stai puțin, rîse Livilla batjocoritor. Acțiunea se petrece în for, în fața mulțimilor. Așa că... îi sărută poala stolei ; Roma bocește, mișcată, urlă de entuziasm ; urmează nunta, crăpelniță cum n-a mai fost... dar prrrr, încetișor, iubițelule, căci eu, după cum nu sînt bună de măritiş, nu sînt bună nici pentru asemenea teatru. Se uită la ceasul cu apă : Ia te uită ! Clepsidra se grăbește. E timpul să mergem la „jocurile casei“. Maiestatea-sa n-are voie să aștepte. Nu de alta, dar poate să-l apuce iar o criză de epilepsie. Mă duc să mă îmbrac. Așteaptă-mă aici.

Lucius rămase singur. Mirosul suav de levănțică părea nepotrivit în această vizuină de tigri. Întins pe *lectus*, privea cum soarele de după-amiază încingea aerul chiar și aici, făcînd să vibreze coloana de praf în bătaia razelor sale. Era furios că împăratul bătea în retragere, că fugea de războiul în care el, Lucius, ar fi putut să se distingă. Era furios că Livilla îl respingea sistematic, bătîndu-și joc de el.

Neamul Curionilor își educase fiii în spiritul mîndriei. Niciodată nu s-a înjosit în fața unui străin, nici în propriii săi ochi. Așa au fost cu toții. Așa a plecat de acasă și Lucius. Dar goana după succes l-a făcut să se schimbe. De cîte ori nu s-a înjosit pînă acum în fața străinilor ! Ulpius, Seneca, Valeria, Caius Caesar, Livilla... Ah, Livilla ! Ea îl umilește cel mai mult, cu fiecare cuvînt. Îți vine greu să înghiți toate acestea, chiar dacă ți-ai pierdut mîndria neamului pe care acum o numești sentimentalism stupid. Într-un colțișor al minții pîlpîie scinteia înverșunării : să se revolte, să lase totul baltă, s-o lovească pe cinica Livilla peste

obraz, să părăsească această mocirlă, să fugă de această veșnică umilință. Scrișni din dinți, furios. Dar mînia lui se oprea neputincioasă, ca într-o fundătură : cum poate scăpa un bob de grîu dintre pietrele de moară dacă a nimerit între ele ? Prea tîrziu. S-a sfîrșit. Să urle cu lupii e tot ce-i mai rămîne de făcut omului, dacă se gîndește la ținta sa.

Livilla se înapoie. Purta un *peplum* alb și o mantie de culoare portocalie închisă, peste care alunecau șuvițele de păr castaniu. Pusese pe buzé prea mult carmin, de i se roșiseră și dinții. Apropie de Lucius gîtul gol ca să-l sărute și arată, cu capul, spre *lectus* :

— Nu uita giuvaerele.

Apoi îl conduse în grădina Palatinului, unde împăratul se delecta cu schingiuirea oamenilor căzuți în dizgrație.

În timp ce noaptea se lăsa peste Roma, senatorul Aviola medita asupra incertitudinii, capriciilor și nestatorniciei lui Caligula atunci cînd era vorba de adoptarea unei hotărîri. Medita asupra imposibilității de a-l stăpîni pe împăratul de la care nu știi niciodată la ce te poți aștepta. Iar el își poate permite orice. De aici, și teama ce se cuibărise în sufletul lui Aviola. Și, pe deasupra, planul acela cumplit de a amenaja un bordel al patricienilor în Palatin, plan ce ar putea s-o amenințe și pe fata lui. Chiar în aceeași noapte, o expediție pe Torquata, însoțită de sora lui și de cincizeci dintre gladiatorii săi excelent înarmați, în Hispania, unde aveau să locuiască la fratele senatorului care-i administra acolo minele. Tot acolo vor sta ascunse și cele cîteva milioane frumoșele, pe care Aviola avusese grijă să le încarce în căruță. Iar mîine se va gîndi

cum să-l convingă pe împărat că războiul e absolut necesar.

Dimineața, în ziua înălțării jertfelor închinatelor Iunonei Moneta, Caius Caesar o cinstea pe zeiță cu animale de o rară frumusețe. Vaca, scroafa și oaia erau de o calitate ireproșabilă. Cezarul ținu să officieze el însuși ceremonia. Augurii, după fumul care în ziua liniștită de vară se înălța spre cer, și haruspicii, după măruntaiele animalelor, îi prorociră împăratului lucrurile cele mai plăcute. Acestora, ca și preoților, Aviola le trimisese de cu seară o pungă cu aurei, spre a le aminti de importanța măreței zile. Acum, senatorul, cu un aer grav, dădea din cap, în timp ce asculta excelentele prevestiri.

Lucius era de dimineată într-o dispoziție optimistă. Dormise bine, și ziua senină de vară îi spunea că toate i se vor împlini după dorință. Livilla, războiul, victoria, gloria și poate și... dar nu, mai bine să se oprească aici, ca să nu se deoache. Fumul țîșnise în sus ca un șuvoi de apă dintr-o fântină arteziană; Lucius mai văzuse semnul acesta înainte de a începe cursa la circ, atunci când obținuse victoria pentru culoarea împăratului:

În după-amiaza aceleiași zile, Caligula organizează o gală de lupte cu gladiatori la Amfiteatrul Taurus. Spre deosebire de Lucius, cezarul era astăzi într-o dispoziție proastă. Nu izbutise să doarmă toată noaptea, iar dimineața se dăduse jos din pat cu stîngul. Toată lumea îl irita, și toate îl scoteau din sărite: soarele puternic, arșița, zgomotul mulțimii, pretorul. Pe Chaerea îl batjocori de față cu toți, făcîndu-l babă foanfă. Lui Chaerea, bătrîn copilăros, i se umeziră ochii de supărare. S-a răstit la Lucius că și-a tras jîlțul prea aproape, ca să stea

lingă el, și nu în spatele lui. Livillei i-a spus că are în cap paie în loc de creier. Numai față de gravida Caesonia se purtă frumos și, cu toate că era o zăpușeală sufocantă, îi trase pătura în jurul șoldurilor și o stropi cu parfum arăbesc. Dar furia lui fu ațîțată la culme de atitudinea vulgului. În clipa în care, din proastă dispoziție, cezarul întoarce degetul în jos, dînd astfel semnalul să fie ucis gladiatorul care se apăraseră multă vreme vitejește în fața a doi retiari, spectatorii începură să fluiera. Pe Caligula îl cuprinse turbarea și porunci edilului să introducă în arenă pe cei mai slabi gladiatori și cele mai prăpădite dintre toate fiarele de care dispunea. A fost un spectacol jalnic. Leii se tăvăliră prin nisip, apoi se întinseră să doarmă. Amăriții de gladiatori se văzură nevoiți să-i înțepe, spre a-i sili să se poarte ca leii și nu ca niște cotoi somnoroși. Vulgul din tribune înțelese numaidecît provocarea împăratului și începu să tropăie, să fluiera și să strige :

— Mai bine mai multă pîine și mai puține jocuri din astea nenorocite !

Cezarul, ofensat, părăsi cercul cu suită, cu tot ; în urma lui se auzeau strigăte de furie și indignare. În lectică, Caligula spumega de turbare, în asemenea hal, încît Caesonia simți nevoia să-și astupe urechile. Spumegă și acasă.

Clocotea în el vanitatea jignită : cum de-și permite această gloată de calici să țipe la el ? Sentimentul nedreptății și al ofensei îl făcea să tremure : toată micimea lui se exacerba. Neurastenicul era răpus de psihopatul care își ușura inima cu răcnete și grosolănii. Sclavul nu i-a dezbrăcat destul de iute toga : o sută de lovituri ! Propria sa poruncă îi reaminti de puterea imperială. Îi aduse aminte cum îl văzuse pe Tiberius — pentru prima oară în

viață — cu o clipă înainte de a muri, înspăimîntat de chipurile îndirjite ale sclavilor. „Să fie oare și printre ai mei dușmani care mă urăsc de moarte ?“ Porunci să fie chemați sclavii aflați în serviciul său personal. Stăteau înșirați în marele *atrium*. Caligula păsea agale, cu labelle lui diforme, pe pardoseala de marmură ; înainta încet de-a lungul șirurilor mute. Ochii lui, înfundați în orbite, pîneau să descopere cea mai mică urmă de împotrivire. Alese trei sclavi și trei slave, în ale căror priviri i se păruse că ar fi descoperit un semn de ingratitudine. Dădu dispoziție să fie despuiați și bătuți pe loc, de față cu ceilalți. De biciuit trebuiau să-i biciuiască tovarășii lor. Dublă plăcere. Cezarul se desfăta, văzînd cum pielea întunecată sau trandafirie plesnea sub loviturile de gîrbaciu. Cu toate acestea, nu se simțea în apele lui, ca atunci cînd porunca să fie biciuiți patricienii ; căci cîinii de sclavi suportau durerea mai ușor și nu se văicăreau atît de lamentabil ca distinșii nobili. Dar, oricum, execuția aceasta îi făcu bine, avu darul să-i calmeze puțin nervii.

Îi goni pe toți și începu să umble prin *atrium*, meditînd. Senatorii sînt ca niște oițe ascultătoare, topăie în urma leției lui, în timp ce scursoarea zbiară la el în arenă ca la un hamal din port !

Porunci să fie pusă masa pentru două persoane în micul tricliniu. Îl onoră cu invitația pe Cassius Chaerea. Mîncă din friptura gustată înainte de Chaerea și-l cercetă cu atenție. Acest slujitor al tatei și al meu e stîlpul puterii mele, își spuse în gînd. Comandantul suprem al tuturor forțelor armate ale Romei.

Figură blajină, cinstită, devotată. Încărunțise, obrazii începuseră să i se zbîrcească. „Nu-i înțelept din partea mea să-l ridiculizez de față cu alții“.

— Iartă-mă, Cassius, pentru glumele mele de la amfiteatru...

Chaerea își înălță capul ; în ochi i se citea înduioșarea.

— Doar n-o să-mi ceri tu mie scuze, cezarul meu.

— Ba da. Trebuie. Uneori sînt cam pripit. Am prostul obicei de a face glume nepotrivite, pe care apoi le regret. Să bem !

Chaerea ridică paharul în sănătatea împăratului. Calm, simplu, ca o coloană dorică. Excelent băiat ! își spunea Caligula. Împăratului începea să-i revină buna dispoziție. Sentimentul securității. Al siguranței. „Puternic ca o fortăreață acest Chaerea al meu.“ Dar, așa cum i se întîmpla adeseori împăratului, prin minte îi fulgeră, deodată, o îndoială cumplită : într-adevăr *al meu* ? Îl măsură cu teamă pe sub pleoapele întredeschise. Cîndva tribun militar, astăzi *praefectus praetorio*. După mine, primul om în armată.

Chaerea, lacom, împinse cu limba pateul condimentat de pe cerul gurii.

— Azi dimineată, în timp ce oficialii jertfa Iunonei, i-am primit pe solii militari din Galia, Panonia și Noricum. Germanii se răzvrătesc. Se pare că bărbații își strîng rîndurile pentru un asalt mai puternic. Se concentrează dincolo de Dunăre.

— După cîte știu, Vannius, regele suevilor ne este devotat, sublinie Caligula.

Chaerea strînse din umeri și spuse sec :

— E german. Cred că legații noștri din Panonia și din Noricum ar trebui să discute cu el cu spada în mînă.

— Nu, Chaerea, la Vannius să nu mergem cu spada. Transmite legaților ordinul meu : să încerce cu aur.

— Am înțeles, cezarul meu.

— Dacă ar izbucni războiul, dragul meu, te-ai duce bucuros pe câmpul de bătălie ?

Lui Chaerea îi scînteiară ochii de fericire ; se îndreptă în jilt, ca și cînd ar fi stat în fața împăratului în poziție de drepti :

— Voi merge oriunde vei fi și tu. Să te apăr, cezarul meu ! Pacea, ce-i drept, e mai bună, continuă Chaerea, dar va fi așa cum vei spune tu, stăpînul meu.

Caligula se uită la mîinile aspre ale slujitorului său și își spuse : „Merge la toate drept, cu fruntea sus. Dacă vreodată acest bătrîn soldat ar vrea să mă înlătore, așa cum a făcut Macro cu Tiberius, fără doar și poate că n-ar folosi otrava, nici perna, ci cu siguranță pumnalul sau spada. Se cutremură. E un nonsens să-mi fac astfel de gînduri. E omul meu. Oare într-adevăr ? Dacă e așa, am în spatele meu o forță invincibilă.“ Adoptă un ton prietenos, evocînd momente din trecut :

— Îți mai aduci aminte, Cassius, cum mă purtai pe umeri în timp ce mărșăluiam cu legiunile ? Ah, e mult de atunci ! Tata te-a prețuit. Eu te iubesc.

Chaerea se neliniște. Nu era învățat cu gesturi prea duioase din partea împăratului. Îl privi drept în ochi. Caligula nu-i ocoli privirea și spuse :

— De o jumătate de an conducem împreună imperiul, eu și cu tine.

— Ești bun cu mine, *Domine*.

— Îmi ești doar cel mai credincios...

Continuau să se privească țintă în ochi.

— Al tău, cel mai devotat...

— E într-adevăr așa cum spui ? întrebă împăratul cu blîndețe.

Bătrînului soldat îi trecură prin minte clipele amare cînd împăratul îl umilise și-l batjocorise.

Dar, oare, nu le făcea el asta tuturor ? Celor mai înalți demnitari, senatorilor, unchiului său Claudiu ? Așa e firea lui. Fiecare dintre noi are câte o bubiță pe piele. Chaerea e soldat, știe ce-i disciplina și onoarea militară. Spuse, cu fermitate :

— Al tău, cel mai devotat pe viață și pe moarte...

— Pe moarte ? rosti, încet, împăratul.

— Pe moarte ! repetă Chaerea.

Caligula scoase din togă o sticlută mică și, fără să-l slăbească din ochi pe soldat, îi turnă conținutul în paharul cu vin.

— Și dacă îți cer să bei această cupă pînă la fund, dragul meu Cassius ?

Lui Chaerea i se făcu negru înaintea ochilor. „Dacă nu beau, prima santinelă mă înjunghie pe la spate. Nu-i de ales, dacă împăratul îmi vrea moartea.“ Apucă paharul și-l sorbi pînă la fund.

Caligula se sculă în picioare, îl cuprinse în brațe și-l sărută. Criza subită de sentimentalism îl făcu să vorbească precipitat :

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc, dragul meu Cassius. Asta zic și eu credință ! Devotament ! Iartă-mă ! Te-am încercat doar ! Iartă-mă că ți-am stricat băutura cu parfum. Și umplînd el însuși cupele cu vin din amforă adăugă : Bea ! Să bem ! Niciodată nu-ți voi uita gestul, niciodată...

Chaerea zimbea năîng. Băură amîndoi. „Vinul e ca nuielușa fermecată, își spune împăratul. Într-adevăr : sorbi din el, și bezna se risipește, norii se împrăștie și în luminișul dintre nori răsare un colț al stelei după care alergi. După a zecea sorbitură, haosul gîndurilor se limpezește, după a douăsprezecea — vezi limpede viitorul care pînă atunci schimbase culorile precum cerul în asfințit ; vezi timpurile ce vor veni pline de strălucirea gloriei tale, luminate de steaua ta, de aurul tău — tot ce

ai cerut azi-dimineață rugîndu-te cu evlavie Iunonei. Vinul e soarele sub a cărui vrajă nu se așterne nici o umbră.”

Împăratul se înveseli și dădu poruncă să vină muzicanții. Avea chef de cîntec, de dans. Dar pînă să-și acordeze muzicanții lăutele, auzul cezarului fu izbit de un zgomot ciudat, supărător, ce venea dinafară. Ieși pe balcon. În semiobscuritatea nopții, străpunsă în fața palatului de flăcările cîtorva torțe, se apropia rostogolindu-se parcă, un pîlc de oameni amețiți, pe care furia împotriva împăratului îi împinsese din arenă, după luptele acelea mizere, pînă aici. Căci o asemenea poveste îl supără pe orice roman la fel ca și aplicarea unui nou impozit. Ascuns de întuneric, Caligula privea din balcon în jos. Deodată răsună o voce :

— Ne-am săturat de tine pînă în gît ! Îl vrem pe Gemellus !

Caligula strîngea cu înverșunare marmura balustradei.

— Îl vrem pe Gemellus ! se auzi din nou, de jos.

„Ca să vezi cum am uitat ! Mai există și vărul meu, Tiberius Gemellus. Pe el l-a desemnat nemernicul acela bătrîn să guverneze împreună cu mine. Senatul a anulat testamentul, dar gloata nu l-a uitat pe Gemellus !”

Cu un an în urmă, Caligula poruncise ca Gemellus să fie instalat în vila sa de pe Esquilin, unde trăia sub îngrijirea bătrînei Agrippina. Era mai bine așa. aici prezența lui ar fi putut să irite în permanență minia împăratului față de testamentul bunicului. „Dar iată. a trecut un an și ce mi-e dat să aud... «Îl vrem pe Gemellus !»”

Se înapoie în tricliniu. Chaerea dispăruse ; începuse să strige sălbatic după el. Într-o clipită,

bătrînul soldat își făcu apariția și, la întrebarea împăratului unde a fost, răspunse :

— Am trimis la scandalagiii aceia o centurie de pretorienii. Acum, totul e în ordine.

„Totul e în ordine, gîndi împăratul, cu ironie, și fața îi zîcni sarcastic. Imbecilule !“ Dar cu voce tare rosti :

— Recheamă pretorienii ! Iar Lucius să dea poruncă să li se arunce nemîncăților cîteva mii de sesterti. Rezolvă, și întoarce-te imediat !

În scurt timp, Chaerea fu înapoi. Împăratul se proțăpi în fața lui.

— Și acum, fii atent ce-ți spun, Cassius ! Iei cu tine cîțiva oameni de încredere și te duci cu ei imediat la Esquilin, m-auzi ? Imediat ! Și-i pui să-l sugrume fără întîrziere pe Tiberius Gemellus !

Chaerea înmărmuri și, fără să vrea, făcu un pas înapoi. Nu-i venea să-și creadă urechilor. N-o fi și asta o încercare ? Pe Gemellus, pe băiețașul acela plătînd ? Dezgustat, mai făcu încă un pas înapoi.

— Nu fugi din fața mea, scîrții glasul cezarului. Mi-ai făgăduit ori nu credință pe viață și pe moarte ? N-am încotro ! Trebuie să recurg la această măsură.

Chaerea rămase nemișcat. Se clătină ușor, dar nu se clinti din loc. Poate se mai răzgîndește. Poate renunță la această măsură.

— Du-te ! strigă furios împăratul.

Bătrînul soldat ieși cu pas nesigur. Caligula se prăbuși pe un *lectus*. Tremura, de parcă l-ar fi scuturat frigurile. Vru s-o cheme pe Caesonia, dar se răzgîndi. Porunci să fie chemat Lucius. Acesta sosi numaidecît și în urma lui se strecură, nepoftită, Livilla, rîzînd cu poftă.

— Ce-i cu tine, Cizmulișo, de te biții așa ? Frigurile, sau te-ai întrecut iar cu băutura ?

Caligula gîfîia cumplit :

— Voi ştiţi bine că în timp ce eu zăceam bolnav, Gemellus dorea să nu mă mai însănătoşesc... Aşa i-a spus babei... Acum am trimis oamenii mei să-l ucidă... să-l ucidă pe Gemellus... Se uită la cei doi cu ochii holbaţi : Spuneţi...

Amîndoi stăteau nemişcaţi, ca împietriţi.

Lucius era îngrozit. Simţea fiori de gheaţă în tot trupul. Nu era în stare să scoată o vorbă. Dar ochii împăratului îl provocau. Luptă din răputeri să-şi înfrîngă emoţia şi, cu voce piţigăiată, rosti :

— Da, era pentru tine o primejdie, preaiubite... da... nu se putea altfel... bine ai făcut...

Livilla, mai albă decît stola imaculată pe care o purta, izbucni în hohote de plîns şi părăsi repede încăperea.

53

Quirina dormea cu buzele ţuguiate ca un copil. Pe spate i se revărsa părul negru, bogat. Dormea adînc ; deodată, însă, se ridică brusc în capul oaselor. Fabius nu era nicăieri. Se crăpa de ziuă. Lumina se strecura în cămăruţă, şi razele albe îi mîngîiară tălpile goale, lăsate pe podea. Se apropie în virful degetelor de perdeaua înjghebată din zdrenţe de toate culorile, asemănătoare *centunculus*-lui de comediant, şi încet, o desfăcu într-un colţ.

Fabius şedea la masă. Ar fi fost de ajuns să facă trei paşi mărunţi ca să-şi lipească buzele de obrazul lui. Dar nu se clinti. Nu trebuia să-l tulbure. Stă aplecat asupra lucrării sale, zile şi nopţi în şir,

e obsedat de piesa lui. Era un pic geloasă pe această pasiune, care-i răpea iubitul.

Actorul întoarse capul, ca și când i-ar fi simțit privirea în spate. Quirina lăsă repede perdeaua la loc. Fabius sări însă de pe scaun, o scoase din ascunzătoare, o sărută de bună dimineată și o împinse spre masă. Pe o bucată de pergament, fata văzu niște zigzaguri ciudate.

— Vezi ? Asta-i corul oamenilor din popor. Dincolo, în partea cealaltă, e corul sfetnicilor lui Falaris. Aici stă tiranul Falaris, iar lângă el centurionul gărzii sale personale, Telemahos, adică eu, înțelegi ?

Quirina înțelese. Îl apucă de mână :

— Vezi cum ești ? Ai terminat piesa de o săptămână, și încă nu-i cunosc finalul. Hai, citește-mi-l, te rog !

Fabius rîse, arboră o mină gravă și începu :

— Actul al cincilea din tragedia *Falaris*, tiranul crunt din Acragas !

Asculta cu încordare. Cunoștea multe versuri, adeseori ea și Fabius au recitat poezii pe străzi de la înălțimea rostrelor din for. „Pe alocuri, versurile lui Fabius șchioapătă, își spune în gînd, dar ele te captivează pentru că sînt îndrăznețe, vehemente, pătimăse.“

Mama lui Falaris îi povestește fiului visul ei :

Cursese sînge din belșug în casa noastră —

Și-n sînge ne scaldăm și tu, și eu...

O, fiul meu ! Păzește-ți viața de cruzime !

Pe zei, te implor, să nu verși sînge nevinovat !...

Falaris rîde de visul stupid al mamei-si, căci el nu-i pedepsește decît pe cei vinovați...

Fabius își ridică ochii spre Quirina. Fata tăcea. Citi mai departe. Ea se uita la buzele lui. Toată

viața și-a dorit să joace un rol mare într-o tragedie. Acum îl va interpreta pe Telemahos. Un răzvrătit, care îndeamnă la revoltă împotriva tiranului Falaris. Iarăși un rol de instigator. Își aminti de Capri și oftă adînc. Da, dar el e fericit în rolul acesta. „De fapt, și pentru asta îl iubesc atît de mult ! Nu, nici n-aș vrea să fie altfel, nu, pentru nimic în lume ! Să fie fericit, dragul meu răzvrătit... și dacă o scrîntește și de data asta... și-o să plece iarăși în exil, o să-l urmez. Întîmplă-se orice, voi îndura toate alături de el !”

Termină de citit și se uită la ea întrebător. Ea îi răspunde cu sfială :

— E foarte frumos... dar... și primejdios.

— Nici cît negru sub unghie, fata mea. De ce crezi asta ?

— Ultima oară ai lovit în senatori... Dar aici dai în...

O întrerupse vesel :

— În tiranul Falaris din Agragass !

— Da, da, acolo ai dat în brutari, și tot te-au dibuit ! Aici e mult mai ușor să descoperi cine-i tiranul...

— Dar Seneca nu scrie, oare, împotriva tiranilor, tragedie după tragedie ?

— Da, dar el e Seneca. Nu-i atît de bătaios ca tine. Și-apoi piesele lui nici nu se joacă.

— De cine să-mi fie teamă ? În spatele meu vor sta patruzeci de mii de spectatori !

— Dar ce te faci cu el, spuse cu tristețe în glas, ce te faci cu Caligula ?

O ridică în brațe ca pe un copil și-i zîmbi :

— Ală ? Nici nu va veni la spectacol. Tu nu știi încă, iubito, că la sfatul lui Mnester am anunțat premiera pentru perioada în care împăratul va fi plecat la mare...

Quirina răsufală ușurată. Fabiūs continuă :

— ...la teatru vor fi numai oamenii noștri, acei pentru care, de fapt, jucăm. De îndată ce textul va fi aprobat de cenzură, începem repetițiile.

— Și totuși, povestea va ajunge la urechile lui Caligula, spuse Quirina mereu roasă de îndoieli.

El rîse din nou :

— Cu atît mai bine ! Mie îmi place să stau de vorbă cu împărații. Acum știu cum să-i iau. Și, de-o fi nevoie, mă pricep eu și la fugă.

Îl cuprinse pe după gît cu brațele ei plătînde :

— Ah, nebunaticul meu ! Pe toate le iei în rîs. Dar eu... eu mă gîndesc la noi. Se desprîse din îmbrățișarea lui și-l întrebă stăruitor : Spune-mi, mă iubești ?

O sărută sălbatic. Ea îl respinse ușor și-l întrebă iarăși, încet :

— Și trebuie... trebuie să joci neapărat... ?

Deveni grav, îi luă capul în palme, și-i spuse, privind-o drept în ochi :

— Trebuie, Quirina.

Se așeză pe un colț de bancă, tăcută, înmărmurită, cu ochii în pămînt. După un timp, întrebă :

— Te bucuri de rolul lui Telemahos ?

Ridică miinile entuziasmat :

— Fetițo, ăsta-i rol, nu glumă ! L-am scris așa cum mi l-am dorit dintotdeauna. Dacă reușesc, devin dintr-o dată celebru ca Apelles. Atunci voi cîștiga și bani mulți.

Zîmbi cu tristețe : se gîndea la visul ei. S-a pierdut atîta timp cu piesa asta, Fabiūs s-a ținut numai de ea : „Sîntem fără o lețcaie. Dacă n-ar fi Balbus, am muri de foame. Bine ar fi să cîștigăm, să avem căminul nostru.“ Vedea în minte casa lui Apelles, viișoara plină de rod, auzea glăscioarele

copiilor. Deodată, însă, imaginea aceasta frumoasă fu ștearsă de o altă amintire.

— Știi bine cu ce s-a ales Apelles de la împărat...

— Nu pentru piesă, draga mea. Ci pentru faptul că-i un prost comediant. Dacă atunci, la cârciumă, ar fi știut să se prefacă, nu i s-ar fi întâmplat nimic. Eu sînt un bun comediant și știu să mă descurc. O luă de mină : Hai, nu-ți mai fie teamă, totul va fi în ordine !

Îi mîngîie palma și se uită în ochii lui — devotată, grijulie și încrezătoare. Își dădea seama că orice încercare de a-l împiedica ar fi fost zadarnică.

Se apropia asfințitul ; soarele nu mai dogorea atît de sălbatic, aerul se mai răcorise. Cele cîteva flori ofilite de pe răzor cereau apă.

Quirina le stropi, se așează pe un scaun în curtică și se apucă de cusut. Prin ușa deschisă vedea vatra unde, într-un ceaun, fierbea supă.

Recunoscuse pașii lui Balbus. Acesta intră în curte, îi zîmbi și-i aruncă în poală un aureu, ca și cînd ar fi fost o pietricică. Fluieră, se scărpină după ceafă și începu să țină un adevărat discurs :

— Iunie, și ce călduri ! În atelier, la Tibur, ar fi mai bine. Numai că acolo a încetat lucrul. Cică, pentru un timp. În atelierul din Roma e un aer îmbîcsit, de nu se poate respira.

Se așează pe un butoiăș vechi în fața ei.

Fata privea galbenul și nu se lăsă dusă de asaltul vorbelor lui. Aștepta. La prima pauză, interveni energic :

— Nu putem lua mereu bani de la tine, unchiule. Balbus rînji, arătîndu-și dinții îngălbeniți :

— Nu mai spune ! Auzi, nu putem ! Ce-i prostia asta ? Cînd o să aveți, o să mi-i dați înapoi. E

un împrumut, și atîta tot. Un galben ! Mare scofală ! Am o mulțime.

Quirina cîntări moneda în mîna și se uită la Balbus, bănuitoare :

— De unde-i ai ?

Se rățoi la ea :

— I-am furat ! Știi doar că am mîini dibace, nu ?

Se aplecă spre el :

— N-ai vrea să-mi spui unde a dispărut statueta zeului Baalus ?

Balbus bolborosi încurcat :

— A, da. Rufius... îl știi, ăla care lucrează cu mine... vrea să-și facă și el o statueta după Baalus al meu. Așa că... i l-am împrumutat ca model...

Quirina deveni severă :

— Spune drept, l-ai dat amanet...

Balbus se răsti ca un cocoș :

— Uite ce, fetițo, nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala și du-te mai bine de vezi de supă ! Nu simți că s-a prins ! ?

Dintr-un salt, fata fu lîngă vatră și adăugă apă în ceaun. Apoi ascunse aureul și ieși în curte. Un timp lucră în liniște ; cocoșatul se uita la ea în tăcere. În ochi îi reveni privirea blajină. Deodată Quirina își înălță capul și cu o voce șoptită, îi spuse :

— E adevărat că a pus să-l ucidă pe Gemellus, vărul lui ?

Balbus dădu din cap afirmativ.

— E îngrozitor. L-am văzut o dată în for. Ieșise din templu însoțit de baba care-l îngrijea. Era un băiat gingaș...

— Ce băiat ? interveni Balbus morocănos. Nici un băiat, un rival primejdios, asta era. Și nu te mai gîndi la el. Cu lacrimile tale tot nu-l mai poți învia.

Vocea puternică, de bas, a lui Scaurus răsună din drum. Cînta în gura mare un cîntec pescăresc deocheat :

*Peștișori, să nu vă speriați,
Plasa astăzi n-o să-mi scuturați !
Căci bărcuța mi-e crăpată
Și se cere reparată,
Fată dulce, fată dragă,
Du-te fuga după smoală !
Pentru că luntrița goală,
Să mi-o văd iarăși întreagă !
Tra-la-li-la, Tra-la-li-la.*

„Aha, furnizorul nostru de pește s-a afumat nițel,” își spuse Balbus. Scaurus, cu cana în mînă, intră în curte, împleticindu-se. Acum nu mai cînta, ci conjuga declamînd :

— Eu sînt bou, tu ești bou, noi toți sîntem niște boi...

— Nu zbiera ! il opri Balbus, arătînd cu degetul spre cocioabă. Și, mă rog, de ce sîntem boi, deșteptule ?

Scaurus îl învălui pe cocoșat cu privirea lui sticloasă, îi întinse cana cu vin, Quirinei săculețul cu pește, apoi spuse cu voce scăzută :

— Sîntem boi pentru că ne omorîm cu munca. Aia de-i doare în cot de muncă, zău dacă n-o duc mai bine ca noi. Existența asigurată, gologani de pomană... și nici un impozit. Fraților, nu mai pot de bine ! Ne-am pricopsit ! Avem impozite noi ! Pe procese... pe construcții... pe înmormîntări... pe orice. Vocea începu să-i crească. Astăzi s-a anunțat ultima noutate : impozite pe jocurile de noroc — pe ar... arșici, dar și pe micare. Caști gura, hai ? Asta e coaptă pentru noi. Burtoșii nu joacă micare, ei

nu joacă decît zaruri... Pînă la urmă să vezi c-o să plătim impozit și pe pardon ...latrine !

— În cazul ăsta, chiar că sîntem cu toții niște boi, i se alătură Balbus.

Scaurus înjură :

— Pușlamale afurisite ! Cum am auzit de povestea asta, m-au apucat toate furiile : de ce stau să mă omor ? De ce să-i las să-mi ciupească din puținul meu ? Mai bine mă înscriu pe lista vagabonzilor și n-are decît să mă hrănească statul, dacă tot își întinde labelle pretutindeni !

— De, frățioare, răsună vocea lui Balbus ; dacă ai avea și tu colăcei de aur cu căpșorul lui Augustus n-ai mai putrezi în maghernița asta și n-ai mai goni mereu pe apă cu bărcuța ta crăpată ! Parcă te vād împodobit cu aur și purtat într-o lectică din lemn încrustat ! Să socotesc în aurei și nu în asișori, asta mi-ar plăcea și mie. Cît sînt eu de cocoșat, aș deveni dintr-o dată o frumusețe de bărbat de s-ar uita toate femeile...

De după colț se auziră pași cadențați, în ritm militaresc. Trei gardieni ai ordinii publice intrară în curticică.

— Aici locuiește actorul Fabius Scaurus ?

Balbus răspunse încet :

— Da... dar ce s-a întîmplat ?

Centurionul ținea în mînă un sul.

— I-am adus o comunicare oficială.

Fabius ieși din casă, luă pergamentul și citi. Scoase un strigăt de bucurie, avîntîndu-și mîinile în sus :

— Ura ! Jucăm ! *Falaris* a fost aprobat ! Fără nici o modificare ! O cuprinse în brațe pe Quirina și începu s-o învîrtească prin curticică.

Vigili se întoarseră, zgomotul pașilor slăbi, pînă se stinse de tot.

Fabius se bucura ca un băiețandru. Îi spunea cînd bătrînului său tată, cînd aurarului :

— E grozav, nu-i așa, că am scăpat fără obiecții !
Începem repetițiile ! Pe toate fulgerele, de ce nu vin odată ?

— Cine să vină ?

— Cine, actorii !

Balbus întoarce peștele în tigaie :

— Peștele s-a fript ! strigă zgomotos.

Fabius se încurcă :

— Ar fi cazul să-l udăm și cu un strop de vin, dacă ne-au aprobat piesa... Dar... eu... eu... n-am...

Quirina îi întinse aureul.

— De unde l-ai luat ? Fata arată spre unchiul ei. Îți mulțumesc, Balbus. Curînd îți înapoiez totul... de îndată ce începem să jucăm...

— Păstrează-ți vorbăria pentru scenă, i-o reteză scurt Balbus, eu mă duc după vin.

În clipa aceea dădură năvală cu toții, puhoi : mai întîi Volumnia, după ea ceilalți. Se minunau zgomotos de înțelepciunea cenzurii și iuțea cu care venise aprobarea. Nu se așteptaseră la un răspuns atît de grabnic și de simplu. Volumnia o plesni ușor pe Quirina peste șold :

— Ei, ce spui, mititico ! Ne apucăm să coasem țoalele ?

Quirina aduse din casă un braț întreg de țesături. Din ele urmau să fie confecționate costumele pentru interpreții piesei *Falaris*. Modelele le găsiră pe un vas grecesc din Sicilia, de pe vremea lui Empedocles.

Volumnia și Quirina se sfătuiau, croiau, coseau, bărbații treceau în revistă scenele din piesă. Își împărțiră rolurile. Falaris — Mnester, filozoful Pythagoras — Apelles, Telemahos — Fabius,

mama lui Falaris — Volumnia. Ceilalți fură distribuiți în coruri. Quirina nu primi nici un rol.

— Ascultă ! se întoarse Volumnia spre Fabius, dojenindu-l. La Quirina de ce nu te-ai gîndit ?

— Eu... se grăbi fata să răspundă în locul lui, eu... mai am de învățat. Tragedia e un lucru greu, și eu sînt abia începătoare...

— Nici o începătoare, se împotrivi Volumnia, pregătindu-se să stăruie mai departe. Fabius rămase însă neînduplecat.

— Data viitoare. În piesa asta n-am nici un rol de fată. Nici pe Pamphila n-o pot distribui.

Scaurus nu se mai putu stăpîni să tacă.

— Și, spune, cît ai să cîștigi cu piesa asta, fiule ?

— Mult, tată, mult. Cel puțin zece galbeni de spectacol, așa socotesc.

— Pe Neptun, atît de mult ? Ei, dacă-i așa, ai putea să-mi cumperi și mie o barcă nouă, cu plasă cu tot, ce zici, băiete ?

— Îți cumpăr, tată ! Și încă una grozavă !

— ...Că, știi, a mea ia apă, oricîtă smoală aș indesa în ea.

Lui Balbus îi rîdeau pînă și zbîrciturile din jurul ochilor.

— Lasă că și barca Romei ia apă destulă. Și pe asta, zău, nu văd cine și cu ce ar mai putea s-o dreagă. Că, vorba aceea, smoală e din belșug...

Fabius interveni, luminîndu-se la față :

— Barca asta e supraîncărcată. S-o mai ușurăm, să trimitem cîte ceva la fund...

— Vrei poate să spui : *pe cîte cineva !* tună Scaurus.

Bătrînul pescar culese pentru prima și ultima oară în viața sa aplauze, așa cum recoltase cîndva, pe scenă, fiul său.

Împăratul se distra. Pe Lucius îl lăsa la Roma ca locțiitor al său, pe gravida Caesonia o incredință cîrdului de sclave din palatul imperial de pe Palatin, și toată vara cutreieră, cu luxosul său vas, țârmurile Italiei. Descindea cu suita lui cînd într-un port mare, cînd în altul mai mic, poruncea să fie debarcat Incitatus, căruia i se amenajase pe puntea vasului un grajd de toată frumusețea și, călare pe el, străbătea orașul precedat și urmat de slujitori pedestri care aruncau bani mulțimii.

Aplauze, ovații, strigăte de entuziasm, urale — iată hrana divină, iată ambrozia lui Caligula, de care nu avea să se sature niciodată. În schimbul acestei însuflețite primiri, organiza pentru popor lupte de gladiatori sau concursuri hipice, iar la Roma expedia ștafetă după ștafetă cerîndu-i lui Aviola să-i trimită mereu alți bani. Senatorul primea pe fiecare dintre soli descumpănit și spumegînd de furie. „A început să vină la mine ca la propriul său tezaur. Ce garanție am că banii aceștia îmi vor fi restituiți, cînd dumnealui fuge de război?”

Dar Aviola, fie din convingerea că, împreună cu prietenii săi, va izbuti în cele din urmă să impună expediția militară la Rin, fie pentru că se temea să nu-și riște capul, trimitea mereu bani, cu nemiluita.

Caligula vrăjise poporul din Puteoli, Baiae, Neapolis, Cumae și Capua ; pe oameni îi uimea oratorul, îi captiva vizitiul în superba-i tunică verde, îi orbea strălucirea juvenilului împărat — viața tînră, plină de proștețime, a Romei ; pretutindeni, cei ce-l vedeau pentru întîia oară erau uluiți de personalitatea lui și-l sorbeau din ochi. Cum de

au putut nemernicii să răspîndească despre el atîtea calomnii ? Rea voință, cruzime, violență ! ? Cu mîinile noastre culegem doar dinarii generozității lui. *Ave Caius Caesar !*

Trăia, dădea și altora să trăiască, risipi la iuteală o avere imensă și, pe la începutul lui septembrie, porni încet înapoi spre Roma.

Ultimul popas îl făcu la Ostia. Avea acolo o vilă luxoasă confiscată din averea bancherului cavaler Niveus care, în urma unui denunț, fusese executat pentru crimă de ultragiu adus Maiestății-sale. După îndelungata călătorie pe apă, împăratul îndrăgi viața de huzur în vila de la Ostia, situată pe malul mării. Îi plăcea să trimită de departe la Roma — așa cum făcuse odinioară Tiberius — ordine și sentințe. Orașul etern se cutremura de groază.

Teatrul lui Pompei din Roma, această construcție de o frumusețe copleșitoare, dăltuită în marmură galbenă de Nubia, avea rîndurile de sus ticsite pînă la refuz. În schimb, pe locurile rezervate senatorilor, abia dacă se puteau număra o sută de togi albe.

Poporul, sus, fremăta, limbile oamenilor mestecau bîrfeala așa cum mestecă boabele de alac :

— ...îl plimbă după el, cu corabia, pe Incitatus, i-a pus și hamuri de aur...

— ...n-au decît să-i aurească și ovăzul, nouă ce ne pasă ?...

— ...ba ne pasă, mă, neisprăvitule ! Din pricina ovăzului aurit ne atinge pe noi cu alte impozite...

— ...pe borțoasa Caesonia a lăsat-o aici...

— ...ei, și ? N-am nici o grijă, găsește el în fiecare port alt os de...

— ...acum cică ar fi ajuns la Ostia...

— ...pe trăsnetele lui Hercules ! Așa de aproape ? Zeii să ne aibă în paza lor !

— ...știți că pe Danusius, proprietarul apreturii, l-a lăsat nevasta ?

— ...nu mai spune ? Și cu cine a fugit ?

— ...cu un felcer sirian. A avut grijă să ia cu dînsa și gologanii lui Danusius...

— ...ha-ha-ha, așa-i trebuie, nesățiosului !...

— ...hei, vecine, am uitat slănina acasă și am rămas cu pîinea goală. Ia, fă-te încoa, frățioare, cu o bucățică din vîrf !...

— ...îl vedeți, șmecherul ? Cică a uitat ! Cunoaștem noi ! Na, ține o bucățică, și să nu te mai văd cerșind pe-aici.

— ...fraților ! Puștoaica lui Fabius ! Quirina ! Ce-i cu tine, de stai aici ? Locul tău e acolo, jos ! Să dansezi !

— ...în tragedie, deșteptule ? Las-o să se uite și ea o dată cum joacă omul ei. Na, trage-i o dușcă, ochioaso !

Quirina zîmbi și trase o dușcă. Ședea între Balbus și bătrînul Scaurus la un capăt de rînd, nu departe de cabinele actorilor.

— Puțini domni au venit, constată Balbus. Pentru ei e încă prea cald. Își răcoresc burdihanele la mare.

Cu cîteva rînduri mai sus stătea Phaedruss. Aflînd de pregătirea spectacolului de tragedie, părăsi Trevinianumul și porni spre Roma ca să-i vadă jucînd pe prietenii săi actori. Terminase nu demult piesa satirică despre fiare pe care i-o făgăduise lui Fabius și acum i-o aducea. Ținea în mînă sulul gros cu gîndul să i-l dea după spectacol. Ca de obicei, după premieră, actorii vor cinsti evenimentul la

un pahar de vin. Phaedrus li se va alătura și, după tragedie, cuvîntul îl va avea comedia...

De departe zbîrnii fanfara. Asistența, toată, își înalță capetele, uluită.

— Împăratul ? ! Împăratul ? ! Se spunea, doar, că e la Ostia ? Cum e cu puțință ?...

Quirinei i se înceteșară ochii. Fabius spunea că împăratul nu va fi aici... Își pusese nădejdea în asta... Cu un gest spasmodic îl apucă pe Balbus de mînă...

Întîmpinat cu aplauzele obligatorii, își făcu apariția în loja sa *praetor urbis*, căruia îi revenea sarcina de a veghea asupra ordinii în teatru.

Un bărbat jovial, pleșuv, cu fața uscățivă, pe care viața de huzur și desfrîu săpase cute adînci. Era într-o dispoziție proastă, ba mai mult, era cătrănit și dezgustat. Cu o zi înainte, se anunțase la el, la pretură, actorul Manusculus. O nulitate, care făcea figurație în corul din *Falaris*. După ce-i făcu o plecăciune pînă la pămînt, îi declară : „Piesa are anumite locuri care par atacuri la adresa împăratului“. Atît i-a spus, și nimic mai mult. I-a mai cerut ca, în schimbul acestui denunț, să-l ocrotească în cazul în care s-ar întîmpla ceva. Pretorul se întunecase la față. Ce să facă ? Să-i dea un picior în spate și să-l azvîrle pe ușă afară, sau să-i astupe gura cu cîțiva galbeni, drept recompensă pentru denunț ? Înteptul jurist nu făcu nici una, nici alta. Dădu din mînă nepăsător și-l concedie. Apoi porunci să i se aducă vin ca să aibă un temei pentru gîndire. Meditația lui ținu pînă sorbi patru cupe ; în concluzie, ceru să fie transportat la Palatin, unde se prezentă la cancelaria locțiitorului împăratului. Lucius Curio ascultă cu atenție știrea privind denunțul lui Manusculus și hotărî astfel :

întrucît, Chaerea, comandantul forțelor armate, se afla cu împăratul la Ostia, iar pretorul dispune de puteri discreționare pentru menținerea ordinii în timpul spectacolelor, n-are decît să ia orice fel de măsuri va crede el de cuviință pentru ca liniștea să fie asigurată.

Pretorul se înapoie la pretură și, tot la un pahar de vin, își reluu firul meditației. La a treia cupă se hotărî : cînd e vorba de împărat, prudența nu e niciodată de prisos. Se mai alege cu o laudă sau, cine știe, poate chiar cu o recompensă. Dădu ordin să fie consemnată în spatele porții Collinea întregul efectiv al taberei de pretorienii. Două cohorte vor staționa în preajma teatrului. La acestea mai adăugă trei din cele șapte cohorte de *vigili* ale gărzilor polițienești. La un loc, trei mii de bărbați în stare de alarmă, ceea ce pentru menținerea ordinii într-un teatru e mai mult decît suficient.

În cabinele actorilor era o fierbere ca într-un stup de albine. Coaforii aranjau pieptănăturile artiștilor și în acest timp gurile lor nu-și mai găseau astîmpăr. Bîrfeli, cleветiri, glume, rîsete.

— Să-ți retez puțin peruca, uite aici, în partea asta.

— Bagă de seamă, tu, mare meșter bărbier, să nu-mi tai cumva și urechea, făcu haz Mnester. El era ciudatul Falaris, tiranul cu o singură ureche. Nu de alta, dar m-aș vedea nevoit să te azvîrl în gura taurului turbat.

— Masca asta îmi alunecă de pe față, se plîngea Carus, conducătorul corului. O să am gura strîmbă...

— Azi-dimineață mi-a tăiat calea o pisică, aruncă Volumnia.

— Roșcată ?

— Nu, neagră.

— Atunci poți să ciripești fără frică ; numai pisica roșcată mușcă și zgîrie, o liniști Lucrinus.

Vestiarul e o sală înaltă, spațioasă ; pe tabla de șah a pardoselii de marmură, pătratele negre alternează cu cele gălbui. Jilțuri ușoare stau în fața meselor cu farduri, oglinzile ovale, de mină, sînt din aramă.

Fabius se privește în oglindă. Vede un chip de bărbat tinăr. În orbite strălucesc doi ochi negri. Masca de ceară, neclintită, e plină de voință și energie. Nu rîde, nu zîmbește. Nu poate nici să schițeze un zîmbet, nici să se încrunte. Deschizătura pentru buze e adîncită, ca o groapă. Așa a arătat oare Telemachos, adversarul lui Falaris ? Poate. Dar asta n-are nici o importanță. Important e ce va spune, și mai cu seamă ce va face Telemachos.

Nimeni nu vedea încordarea de pe chipul lui Fabius. Pînă în clipa în care auzise fanfara imperială, sperase că împăratul va fi departe, că spectacolul va fi jucat numai pentru poporul roman.

Dar sîngele de comedian din vinele lui ieși numaidecît biruitor. Ei și ? De ce să se frămînte fără rost ? De la Eschil și pînă la Seneca, aproape că nu există piesă care să-i laude pe stăpînitorii cerului și ai pămîntului, care să nu lovească în tirani. În definitiv, aici e vorba de Falaris, și de nimeni altul.

Totul e în ordine, așa cum trebuie să fie, și nimic nu poate schimba starea lucrurilor, indiferent dacă împăratul Caligula va asista sau nu la spectacol. La urma urmei, oficialitatea a aprobat piesa fără rezerve. Și apoi, nu e el singurul în Roma care-l urăște pe tiran. Mii de oameni simt la fel. Fără îndoială că și printre senatori se vor găsi cîte unii care vor aprecia piesa și vor lua apă-

rarea actorilor, dacă împăratul s-ar vedea cumva în postura lui Falaris și ar vrea să-i pedepsească pe interpreți. Dar Caligula, socotindu-se egalul zeilor, nu va vedea în el nici una din trăsăturile lui Falaris. În schimb, Roma se va regăsi încă o dată și-l va descoperi. Cine să vorbească în numele mulțimii în vremuri de restriște, dacă nu actorii de pe scenele teatrelor? Așa a fost și la Atena, așa a fost de când lumea, așa trebuie să fie și acum.

Fabius își plimbă ochii prin incintă. În semicercul unei firide stau cele trei Grații, cioplite din marmură de Paros: Eufrosyne, stăpîna gîndului bun, la mijloc, Aglae, stăpîna luminii, în stînga și Thalia, întruchiparea artei actricești, în dreapta. „Aglae are ceva din Quirina, își spune Fabius, privind-o cu duioșie de sub masca lui Telemahos pe zeita luminii: gingășia florilor de portocal, prospețimea dimineții senine pe malul mării, care gungurește încet, încet de tot, ca un copilaș. Dulce, suavă, fierbinte, credincioasă. Eufrosyne e liniștea, mîna ei ridicată mîngîie pe oricine se apleacă în fața sa. Thalia, ah, femeia aceasta și gravă, și veselă, trage de atîția ani căruța actorilor. *Salve, cara dea!* Și dă putere cuvintelor și gesturilor mele!“ Ochii îi alunecară în jos. Pe pojghița galbenă-aurie a pătrățelelor de marmură se încîlcesc și se amestecă vinișoare albastre.

Toată viața lui a fost încîlcită aiđoma.

Chefuri, beții, prostituate, femei măritate — o viață în veșnică goană după o bucată de piine, o viață ca un vârtej fără sfîrșit. Comediant, acrobat, jongler, imitator, declamator. De toate. Și ținta: să-i facă să rîdă, seara, pe acei căroră în timpul zilei nu le arde de rîs. Dar stăpînitorii au văzut în asta ațîtare la revoltă, dacă rîsul era îndreptat împotriva lor. Surghiunit, a cutreierat prin

țări străine, din oraș în oraș. Cine știe mai bine ca el ce înseamnă dorul de patrie? *Extra patriam non est vita*¹. Cine cunoaște mai bine decât el nostalgia Romei? Și, în sfârșit, întoarcerea. Roma. Quirina.

*Ridendo castigat mores*²; glumind, să arăți adevărata față a oamenilor. A scris scenete mimice cu atacuri ștrengărești și ascunse la adresa hrăpăreților care cu aurul lor stăpinesc totul, și împotriva celor vinuți acestora. A urmat pentru asta arestarea de la Ostia și grațierea neașteptată din partea lui Tiberius. Colindatul din loc în loc cu trupa lui, și iarăși aceleași glume grosolane, aceleași spirite răsuflete și dorința, veșnica dorință de a interpreta un rol mare într-o tragedie. Și astăzi! În sfârșit, visul i s-a împlinit!

Fanfara sună din nou, de data aceasta de aproape, de la intrarea în porticul teatrului Pompei, și-i curmă firul gândurilor.

Se repezi și desfăcu storul de la ușa prin care se vedea în amfiteatru. În spatele lui se înghesuiră toți actorii din vestiar. Fanfara nu saluta sosirea împăratului, ci a surorii acestuia. Prințesa Livilla, însoțită de Lucius Curio, luă loc în loja imperială. Aplauze furtunoase.

— *Salve Livilla! Ave Livilla!*

— ...ia te uită, tîrfa! Își aduce amantul în public fără sfiială!

— ...n-are decât! E mai cumsecade decât frate-su și decât iubitul ei. Multor condamnați le-a obținut ea grațierea de la Caligula...

¹ *Extra patriam non este vita* (lat.) — printre străini nu e chip să trăiești.

² *Ridendo castigat mores* (lat.) — prin ris se îndreaptă moravurile.

— ...da, ce-i drept, destrăbălată e, spurcată la gură ca un pretorian, tîrfă din cap pînă-n picioare, dar are inimă...

— ...aiurea ! Același neam — același gunoi — aceeași duhoare...

— ...nu mai trîncăni. Cel mult putoarea ta se simte aici...

— ...e frumoasă, afurisita !

— ...eu credeam că e gingașă...

— ...a mai crezut unul și s-a cufurit pe el !

— *Ave Livilla !*

— *Ave Lucius Curio !*

Pe Lucius îl salută o mină de senatori și ardellioni vînduți, care, pentru un bănuț de aramă, sînt în stare să lingă de pe jos. Poporul nu-l aplaudă. Pentru el, Lucius este trădătorul idealului pe care-l nutrise tatăl său, omul care justifică în culori trandafirii încălcarea promisiunilor făcute de Caligula, impozitele și asasinatele comise din ordinul acestuia. După faptă și răsplată. Mulțimea de mii de capete dă din mîini, simulînd aplauzele, deschide gura, simulînd uralele. La nevoie poporul se pricepe și el să joace teatru.

— Nu te întîmpină cu prea multă căldură, iubițelule, rise Livilla.

— În schimb, pe tine da, îi răspunse Lucius lăsînd-o să aprecieze singură dacă tonul lui era ironic sau admirativ. Dar Livilla se gîndea la cu totul altceva :

— Dacă l-ar întîmpina astfel pe Caius, ce halima ar mai ieși ! Pun rămășag că ar face o criză. Bine că nu-i aici ! Așa că n-o să fie nimic senzațional, și o să mă plictisesc de moarte. Mai bine mă lăsai să dorm.

Bubuiră timpanele și, în sunetele flautelor și ale lăutelor, își făcură apariția pe scenă cele două

coruri : în stînga, grupul sfetnicilor, în dreapta — poporul.

Acompaniat în surdină de melodia lăutelor, corul poporului recită :

*O, tu, Palas Atena, zeiță din capul lui Jupiter
zămislită,*

Ne dă cuvinte neștiute în omenescul grai

*Și vom da glas la tot ce mintea noastră coace :
Blestemul vremurilor de tristă amintire ale dom-
niei bătrînului avar*

*Ce inima-n tezaur ferecată poporului o ascundea
Deși în pace a trăit, prin pîraie de sînge vad
și-a croit ;*

*Lumea toată era cenușie și neagră și a mătrăgună
duhnea*

*Și oamenilor doar împilarea, mizeria și jalea le
rămînea*

*Și așa ani în șir și-au tras zilele tată și fiu, ba
chiar și nepot*

*Căci vreme îndelungată, zeii n-au vrut să-și aplece
urechea...*

Corul sfetnicilor povesti cum o dată, la o serbare a Thesmophoriilor,¹ organizată întru cinstirea zeiței Demeter, și pentru reușita însămințărilor de toamnă, Falaris, făcînd uz de violență, ajunsese stăpîn peste orașul sicilian al statului Acragas ; apoi, coplesindu-i cu daruri pe cetățeni, și-a cîștigat repede încrederea lor și a devenit favoritul poporului.

Și cele două coruri se uniră :

*Iar azi, o, tu, zeiță ! Azi, noaptea în zi s-a topit.
Din bezne-adînci al nostru soare a răsărit :*

¹ *Thesmophorii* — sărbători religioase închinatze zeiței Demeter cunoscută și sub numele de „Thesmopheros“, adică „dătătoare de legi“.

*Al nostru tinăr rege, Primăvară, floare și dulce cînt
de seară !*

*Căci Acragasul azi sub a lui Helios mîngîiere
adoarme*

Iar tu, cetate între cetăți, în liniște te odihnești.

Cît timp Falaris înțeleaptă călăuză ne va fi —

Tinăr stăpînitor cu inima cea mai fierbinte,

Nici fir de păr pe capul nimănuui nu se va clinti,

Iar fericirea ca un fluviu nestăvilît se va revărsa

Din zăgazuri și pînă într-ale mării țarmuri.

Să ne trăiești, Falaris, luminat stăpîn !

Poporul și sfetnicii regelui, într-un cor puternic, cer pentru noul cîrmuitor binecuvîntarea Atenei și a Marelui Moloh, al cărui nume fenician a fost preschimbat de locuitorii greci ai Acragasului în Dios Atakyrios. Apoi intrară în scenă tinărul soldat Telemahos și bătrînul filozof Pythagoras, întrecîndu-se care mai de care în cuvinte de laudă la adresa lui Falaris.

Lucius îl recunoscă în Telemahos pe Fabius, iar în Pythagoras pe Apelles. Amintirea spinării biciuite a actorului trecu însă în zbor prin mintea lui ca libelula deasupra apei. Spectatorii își întîmpinară actorii preferați cu aplauze puternice.

În fruntea corului sfetnicilor își făcu apariția Falaris (Mnester) primit cu ovații furtunoase de cele două coruri și de publicul spectator. Falaris, cu cununa de lauri pe cap, îmbrăcat într-un chiton alb imaculat, cu hlamida purpurie prinsă pe umărul drept cu o fibulă în care strălucea un smaragd uriaș, încălțat cu coturni, care-l făceau să pară nefiresc de înalt, le vorbea sfetnicilor și supușilor săi. Le zugrăvea cum va înfrumuseța Acragasul, care nu va mai avea seamăn pe lume, umbrind Babilonul, Memfisul, Cartagina și care va rămîne

astfel, pentru eternitate, un monument al său, nepieritor. Le vorbea despre bogățiile cu care va copleși poporul, despre jocurile care aveau să le întreacă pînă și pe cele ale Olimpului.

Pretorul nu se putea mîndri cu o cultură aleasă, și nici filozof nu era. Era doar un bun jurist și un mare amator de petreceri. Dar dîndu-și seama că nu demult împăratul își prezentase în chip asemănător proiectele cu care voia să se acopere de glorie pentru eternitate, începu să adulmece fiecare cuvînt. Și Lucius își încordă atenția.

Pretorul se feliță : bine a făcut dispunînd consemnarea miilor de pretorieneni, dar nu numai consemnarea, ci și ceva mai mult ! Acum, aprecia el ascultîndu-i pe actori cu o singură ureche, piesa fiind în plină desfășurare, ar fi momentul oportun. Își îndreaptă privirea spre intrarea din spate a teatrului, pe unde ieșeau actorii. Acolo, potrivit ordinilor sale, se afla Vento, cel mai bătrîn dintre centurionii cohorței a noua, omul cel mai devotat pretorului. Postat în fața coloanei de marmură și avînd pe cap coiful cu cerc de bronz, se uita fix la comandantul său. Acesta ridică discret mîna dreaptă, ca și cînd și-ar fi frecat fruntea. Vento dădu din cap, se întoarse și dispăru.

Pretorul știa : acum, centurionii zboară călare spre formațiile lor. Într-o clipită, cohorta va porni la drum. Încet, în tăcere, așa cum sună ordinul, pînă într-o jumătate de ceas teatrul va fi încercuit, în așa fel, încît nici un șoarece să nu se poată strecura afară. Rîdea în sinea lui : trei mii de pretorieneni și *vigili* înarmați pînă în dinți pentru o bandă de cetățeni zdrențăroși ! Își frecă palmele. Ce-i în mînă, nu-i minciună. Dacă nu se întîmplă nimic, n-are nici o importanță. Dacă însă izbucnește ceva, atunci Curio și însuși împăratul vor

rămîne cu gura căscată aflînd cît de bine am pus lucrurile la punct ! Şi în timp ce pe scenă răsuna finalul primului act al tragediei, de teatrul Pompei se apropiau, în rînduri strînse, cohorte de soldaţi în armuri grele. Într-o tăcere desăvîrşită, zidul lor de trupuri împlătoşate izolă teatrul de restul lumii, fără ca vreunul dintre spectatori să bănuiască ceva.

După o scurtă pauză, acoperită de muzică, spectacolul continuă. Pe scenă acţiunea se desfăşura la doi ani după urcarea pe tron a lui Falaris.

Filozoful Pythagoras şi Telemahos, căpitanul gărzii personale a regelui, o ascultau pe mama lui Falaris (Volumnia) care se tînguia : „Ce-a făcut fiul meu ! Dragul meu, lumina ochilor mei ! Cît m-am bucurat că va îndrăgi o fată plină de virtuţi şi, întru slăvirea binecuvîntării lui Hymen, o va lua de soţie. A ales-o pe fata regelui Teutas : fără mine, fără prieteni, însoţit numai de soldaţi a plecat la Uessa şi a transformat ospăţul de nuntă într-o baie de sînge, ca să pună mîna pe regatul Sikanerrei. Vai lui ! Vai mie !! Viclenia, perfidia, lovitura mişelească pe la spate, sîngele — acesta să fie drumul fiului meu ? Şi tu, Telemahos, ai fost cu el ! L-ai ajutat tu în fapta asta odioasă ?“ Telemahos, ruşinat, tace. Mama deznădăjduită, îşi frînge mîinile :

*Ameţit de a puterii cumplită beţie
Un stăpîn, cîndva înţelept, ajunge tiran...*

Corul poporului jeleşte împreună cu ea :

*Risipit-a şi aur, şi-atîtea bunuri de el moştenite,
La averi străine rîvneşte şi mîna veşnic întinde
Îşi stoarce supuşii, săracii, fără ruşine —
Iar gloatei lacrimi, mizerie şi foame împarte.*

Spectatorii încep să-și iasă din fire. Deslușesc analogia pe care pînă atunci nu cutezau s-o recunoască.

Fața lui Lucius pare împietrită. Privește spre senatori. Albeața distinsă a togilor rămîne nemîșcată, ca luciul adormit al unei ape stătătoare. Nu se pot desluși gîndurile senatorilor. Dar se gîndesc cu toții, plini de răutate, la împărat. Ar fi timpul să-i retezăm aripile acestui pui de corb; ca să facă, în sfîrșit, și pentru noi ceva.

Pe chipul lui Seneca se citește îngrijorarea, obo-seala. La invitația lui Fabius, și-a întrerupt șederea la Baiae și s-a întors la Roma. Ieri, Fabius l-a pof-tit stăruitor la ultima repetiție a piesei *Falaris*. Venise istovit de la drum și era foarte agitat. Și-a dat seama de la bun început că tragedia este o alegorie cu adresă precisă : Caligula. S-a speriat. L-a prevenit pe Fabius. Acesta i-a răspuns zîm-bind : „Tragedii împotriva tiranilor sînt multe, chiar și ale tale, scumpe Seneca.“ Da. A recunoscut. E cu neputință să demonstrezi că în piesă ar putea fi vorba despre altcineva. E adevărat — și totuși... E drept că acum e la modă să scrii tragedii împo-triva tiranilor, dar, în cazul de față, filozoful simte puterea de șoc a versurilor care-și trimit necon-tenit săgețile drept la țintă. Seneca e îngrijorat de soarta lui Fabius, a actorilor, dar și de propria sa soartă, pentru că stă aici, ascultă și urmărește desfășurarea spectacolului.

Fabulistul Phaedrus strînge în mînă, cu înfri-gurare, piesa pe care a scris-o. Admiră curajul lui Fabius și-l sugrumă teama pentru prietenii lui.

Din nou o scurtă pauză. Melodia clarinetelor și a flautelor deveni mai dulce. Se îndulci și aerul, căci soarele începuse să coboare către asfințit. Sclavii pulverizau în aer esențe aromate. Femeile cu obraji

albi își arătau dinții sclipitori prin ovalul buzelor de culoarea cinabrlui și a carminului.

Livilla se întoarse spre Lucius și-i spuse alene :

— Nu ți se pare că piesa asta țintește în Cizmulita noastră ?

Lucius dădu din cap dezaprobat. Strîngea cu putere speteaza jîlului, ca să se stăpînească, să nu se trădeze cu nimic. Se avîntase cîndva după carul lui Helios nu numai în vederea scopurilor sale egoiste, dar și pentru că crezuse sincer în Caligula. Prima jumătate de an a domniei lui Caius îi îndreptățise această încredere. După boală însă tînrul împărat și-a dat în vileag adevărata față, aceea față pe care Lucius i-o cunoscuse în copilărie. Pe zi ce trecea, Lucius simțea tot mai mult acest lucru, pe propria sa piele. Dar trecea totul cu vederea, neavînd înaintea ochilor decît propriul său țel. Astăzi însă imaginea lui Falaris dezvăluia limpede adevărul gol-goluț. Lucius era profund zguduit. Datorită instigatorului Fabius, astăzi vedea întocmai atitudinea Romei întregi : pînă nu demult favoritul poporului, devenise acum dușmanul lui cel mai cumplit ! Și de el și-a legat Lucius viața, destinul, pentru el și-a închis drumul înapoi, și-a tăiat în spate orice punte a întoarcerii.

O lovitură de gong.

Falaris îi poruncește sculptorului Perilaos să-i modeleze din bronz un taur uriaș :

...iar pîntecul să-i fie gol.

*În foc voi pune să-l încingă, pînă l-o păli do-
goarea,*

*Iar cel de mine osîndit în pîntecul fioros de taur
va fi zvîrlit,*

*Nemernicul să ardă, în chinuri să-și dea duhul în
acest cuptor !*

M-oi desfăta cu zbieretele lui ce prin gîtlej de taur vor răzbate...

Corul poporului jelește. Cresc hecatombele de cadavre, se întetește persecuția, împilarea. Viața e cenușie, cu gust amar, apăsată de o veșnică groază.

Bocetul corului este acoperit de sunetele cornurilor. Falaris se întoarce de la o vînătoare de mistreți. Hăitașii și vînătorii poartă de-a lungul scenei animalele ucise. Falaris și suita sa urmăresc defilarea, grupul sfetnicilor se bucură așteptînd cu nerăbdare festinul. Apoi se așternu o liniște adîncă.

Deodată, de sus, din văzduh, se aud bătăi de aripi. Telemahos, comandantul gărzii personale a regelui, arată cu mîna într-acolo :

— Ia te uită, un stol de porumbei fugind de teama uliului !

Toți actorii privesc spre cer. Tiranul Falaris izbucnește în hohote de ris :

Priviți ! Aproape-o sută sînt... Iar uliul — doar unul !

Nătingii porumbei ! O sută tremură în fața unui uliu !

De s-ar uni, și-n rînduri strînse, înapoi, spre el s-ar năpusti,

În joacă l-ar încercui, și toți deodată

În cap l-ar ciocăni de moarte pe răpitor !

Pe scenă se lăsă o liniște desăvîrșită, nimeni nu sufla o vorbă. Falaris urmărea, din ochi, zborul uliului și al porumbeilor și rîdea cu o poftă nestăvilită, așa cum numai Mnester știe să rîdă.

Pythagoras îl trase pe Telemahos, în avanscenă :

Auzit-ai bine ? O sută de unul se tem...

De s-ar uni acum în rînduri de luptă,

Pe răpitor încercuind, l-ar ciocăni de moarte !

Ultimele două cuvinte se pierdură în aplauze. Apelles fusese strălucit. O voce puternică, pătrunzătoare, țîșnind dintr-o pîlnie uriașă, anunță pauza principală.

În spatele porții închise a teatrului, aproape de cabinele actorilor, erau postați Vento și soldatul Mucius, subalternul acestuia, care pentru actele sale de viteză trebuia să fie avansat, în curînd, la gradul de centurion. În urma lor, ceva mai departe, stăteau înșirați pretorienii înarmați ; se plectiseau. Și Vento, și Mucius se plectiseau.

— Ciudat ordin, nu-i așa ? spuse Mucius. Pentru demonstrațiile de la teatru ajungea întotdeauna un manipul¹ de soldați. Unde s-a mai pomenit vreodată să aduci la teatru atîtea cohorte? Adevărat ?

— Uite ce, îți spun eu cum stau lucrurile, dar nu care cumva să te-apuci să trîncănești. Pretorul se așteaptă la o demonstrație. Dacă va fi așa, treaba noastră e să-i înhățăm pe actori, mai întii pe cei principali. Dar ține-ți gura, pricepi ?

Mucius fluieră mirat :

— Va să zică așaaa ? Pe toate trăsnetele... În cazul ăsta, bieții de ei își pun scăfirlia la bătaie. Hm... Fabius ăsta întotdeauna a știut să-i mai dez-morțească nițel pe oameni. Îl cunosc din mahalaua transtiberină. Un băiat dintr-o bucată ! Și pe Vo-

¹ *Manipul* — subunitate a legiunii ; o legiune e alcătuită din treizeci de manipule.

lumnia o știu. Și încă foarte bine. Grozavă muiere... Dar dacă, îi șopti superiorului la ureche, dacă totuși ar întinde-o ? Ce zici ?

Încercatul centurion se uită la el și pricepu.

— Ascultă, păduchiosule, se înfurie Vento, încearcă numai să faci ceva și vei fi biciuit pînă la sînge ! Eu mă bucur de încrederea pretorului și de a lui Chaerea însuși, pricepi ?

Mucius amuți, cu gîndul la actori. „Ce oameni de ispravă, și ce soartă îi așteaptă !” Pe toți țapii încoronați !

Vento e un pretorian bătrîn, uns cu toate alifiile. Obosit de cei cincisprezece ani de serviciu, fire tăcută. Peste un an termină cu milităria. Urmează să capete apoi titlul promis, de *primipilaris*¹, prin care își va cîștiga și rangul de cavaler. Asta l-ar interesa prea puțin pe Vento ; la ce i-ar folosi ? Dar o dată cu asta avea să dobîndească și censul necesar apartenenței la această stare — suma de patru sute de mii de sesterți. Ei, asta-i altă mîncare de pește. Mai puțin de un an ! Și bastardul ăsta ar putea să-i strice toate ploile ! „Te-ai ars, mucosule ! Eu sînt răspunzător în fața pretorului și a lui Chaerea. Te învăț eu minte, nă-tărău cu inima fleșcăită.”

— Mă duc să inspectez paza porților. Nu cumva să te miști de aici, că-i vai de tine ! spuse învîrtind cu ostentație în mînă bastonul de centurion. Mucius rămase singur. Își roti privirile în jur, crăpă poarta și se strecură pe culoar. Cîțiva oameni se îndreptau spre vestiarul actorilor. O recunoscu printre ei pe Quirina și-i făcu semn să se apropie. Îi șopti repede :

¹ *Primipilaris* — cel care a fost „primipil”, adică comandant al unei centurii de triari, corp de veterani care forma linia a treia a oștirii romane.

— Ascultă, spune-i lui Fabius al tău că teatrul e încercuit de armată. Dacă se întâmplă vreo aiureală, trebuie să-l arestăm. Spune-i s-o șteargă pe poarta asta, pricepi ? Eu voi fi aici..

Mucius ieși cu băgare de seamă și închise poarta la loc.

După puțin timp, sosi Vento însoțit de centurionul cohorței a patra. I se adresează lui Mucius scurt :

— El rămîne cu mine aici. Iar tu, șterge-o iute la manipulu tău !

— Dar de ce ? Eu... n-am... încercă Mucius să bîiguie ceva, dar Vento era ca de piatră :

— Cară-te cît mai repede, pînă nu pun mîna pe baston !

Plecă. „Sărmanii actori, bolborosi ei pe drum. E de rău cu ei. Bătrînului vulpoi unul nu-i scapă. Dar, cine știe, poate că nu va fi nimic...”

Quirina alergă înspăimîntată după Fabius. Cu voce tremurătoare, îi povestea ceea ce auzise de la Mucius. Actorul înmărmuri. Cineva a trădat ! Cine ?

— Nu sufli nimănui o vorbă ! îi spuse Quirinei, cu severitate, și intră în vestiar. Ea după el. Actorii îi înconjurară.

— Ei, Quirina, ce se aude ? Ce spun spectatorii ? Le place ?

— Mi-a spus că sîntem grozavi, vorbi Fabius în locul ei, pe un ton vesel, și, în răstimp, îi cerceta din ochi pe fiecare în parte. Zadarnică și enervantă căutare : orice actor știe să joace teatru.

— Fraților ! se auzi deodată o voce tulburată, dinspre ușă. În cabină dădu buzna Volumnia, cu ochii ieșiți din orbite. Teatrul e încercuit de armată !

Spaima cuprinse întreaga încăpere. Se lăsă o tăcere mormîntală, curmată numaidecît de o criză

de isterie a lui Manusculus, care țipă cu voce plângăreată :

— Sînt pe urmele noastre ! Am căzut în capcană ! Ne închid ! Ne execută !

Quirina se năpusti asupra lui Fabius :

— Pe toți zeii... te implor, nu mai ieși pe scenă !

O împinse la o parte, se repezi la Manusculus și-i șuieră în față :

— Porc trădător !

Îl înșfăcă de ceafă și-l aruncă afară din cabină.

În spatele lui Fabius izbucniră glasuri iritate :

— Fabius ! N-auzi ? Soldații ? Să plecăm iar în exil ? Nu, pe toate trăsnetele, nu ! Ne-am saturat de exil !... Ce ne facem acum ? Să nu mai jucăm ! Să nu mai jucăm ! Să întrerupem spectacolul !

— De ce atîta panică, măi băieți ? De ce vă e teamă ? Să nu mai jucăm ? Din pricina unui mucos ? Se uită apoi fix la Apelles. Da, trebuie să încheiem acest spectacol !

— Chiar dacă ne costă capul ? strigă cineva.

— N-avem decît o viață ! se alătură un altul.

Mnester îl privi pe Apelles, ca și cînd n-ar fi auzit aceste voci, sau, poate, într-adevăr nu le auzise, și spuse liniștit :

— Fabius are dreptate, prieteni ; trebuie să jucăm acest spectacol pînă la capăt.

Erau cu toții uluiți, nesiguri. Gongul bubui anunțînd sfîrșitul pauzei principale.

Fabius întrebă repezit :

— Cine nu mai vrea să continue ?

Doi artiști din cor ridicară mîinile.

— Plecați, le spuse sec. Iar, noi, prieteni, pe scenă ! Sîntem așteptați !

Melodia flautelor sălta gîfîind, în sus și în jos, pe treptele amfiteatrului.

Vestea că teatrul e încercuit de armată ajunsese și în rîndurile publicului. Un singur om sau zece, la auzul unei astfel de știri, s-ar speria și ar bate în retragere. Mulțimea de mii de capete dimpo-trivă. O asemenea amenințare îi întărește minia și indignarea. La asta se mai adăugă și conștiința că nu e cu putință să pedepsești patruzeci de mii de oameni sau să-l smulgi din mulțime pe ade-văratul scandalagiu, și astfel curajul și îndrăz-neala cresc și mai mult.

Spectacolul avea acum un ritm precipitat : sce-nele se succedau vertiginos. Spectatorii, cu sol-dații în spate, urmăreau acțiunea cu profundă emoție.

Pe scenă, sculptorul Perilaos îi prezintă lui Falaris opera terminată. Lumini, camuflete cu iscusință, fac să strălucească trupul taurului în așa fel, încît să creeze impresia perfectă a bron-zului încins. Ca primă jertfă lui Apolo, Perilaos aruncă în măruntaiele fierbinți ale taurului un berbec viu. Din botul taurului răsună un behăit disperat. Falaris aplaudă. Apoi sare din jilt și se uită la sculptor cu o privire care nu prevestește nimic bun :

— Acum e rîndul tău ! și poruncește slujito-rului să-l arunce pe Perilaos în infernalul cuptor. Peste strigătele deznădăjduite ale torturatului se aude rîsul impetuos al tiranului. Se desfată cu acest gen de execuție. Poruncește să fie azvîrlite în pîntecele taurului noi și noi victime.

Telemahos îi introduce în scenă, unul cite unul, pe cei din corul poporului.

Corul enumeră fărădelegile tiranului și-i cheamă în ajutor, împotriva cumplitului stăpînitor, pe zeii nemuritori.

Telemahos susține că zeii nu ajută. Le povestește oamenilor întâmplarea cu uliul și cu porumbelii. Corul ascultă cu atenția încordată.

Mulțimea din amfiteatru ascultă cu aceeași încordare.

Pe scenă apar Falaris și mama sa.

*În zori, coșmaruri grele îmi tulburară somnul —
Cu un corn în mână, divinul Hermes în preajmă-mi se afla :*

*Din al său corn un pîrîiaș de sînge se scurgea
Ce-mi inundă odaia toată, cît ai clipi din ochi,
Și înecați în sînge pierirăm amîndoi !
O, fiul meu ! Sărmane ! Ferește-te de crime !
Un strop de sînge nevinovat să nu mai verși, te
împlor !*

Și Falaris rîse din nou, răspunzînd mamei sale că visul ei e stupid, fără sens, întrucît el nu-i îneacă în sînge decît pe cei vinovați.

Plînsul mamei fu preluat de melodia tînguitoare a flautelor și, fără pauză, începu ultimul act al piesei.

Filozoful Pythagoras îl previne pe tiran cu vorbe îndrăznețe. Îi reproșează poftele lui păcătoase, plăcerile senzuale, care costă milioane de drahme, în timp ce poporul nu are nici măcar un *obolus*¹ pentru pîine. Falaris vrea să subjuge, printr-un război de cotropire, întreaga Sicilie și pe urmă și restul lumii, poporul însă dorește pacea. Rău stăpînitor e Falaris ! Pythagoras îl avertizează, căci cruzimile lui au întrecut orice măsură. Tremurînd de minie, regele îl întreabă cum de-și îngăduie să-i vorbească astfel. Filozoful îi răspunde

¹ *Obolus* — ban grecesc de aramă, care valora a șasea parte dintr-o drahmă.

că oracolul lui Apolo i-a spus că nu va pieri de mîna tiranului.

Falaris își iese din fire și poruncește trimiterea filozofului în fața tribunalului. El însuși va pronunța sentința ca să vadă Pythagoras cine are mai multă putere : oracolul sau regele.

Din spatele scenei se aude calmă, puternică, vocea filozofului :

*De cînd e lumea lume, istoria nu-i preamărește
Pe tirani, ci pe-ai lor ucigași.*

*La fel Harmodios și Aristogeiton¹ prin veacuri
străluci-vor,
Pe Hipparhos umbrindu-l.*

Teatrul se cutremură de aplauze. Fabius, pregătit pentru ultima scenă, e cuprins parcă de febră. Aude grindina aplauzelor, simte cum cuvintele scrise de el captivează mulțimea. Toate i se învîlmășesc în minte : el... piesa lui... spectatorii dezlănțuiți.

Din culise vuiau strigătele poporului din Acragas.

Loviturile de timpan întrerupeau sunetele flautelor și clarinetelor, muzica ataca vijelios. Întreaga atmosferă din teatru chema la luptă. Intrarea lui Fabius se apropia, dar autorul, tulburat la culme, nu mai ținea minte rolul lui Telemahos. Se repezi pe scenă în fruntea corului și nu fu în stare, cu nici un chip, să-și aducă aminte ce anume avea de spus Telemachos. Captivat la rîndul său de atmosfera infernală din teatru, de-

¹ *Harmodios și Aristogeiton* — doi atenieni care au conspirat împotriva fiilor lui Pisistrate, Hippias și Hipparhos, tirani ai Atenei.

clamă febril și cu pasiune un *extempore*¹ furi-
bund :

— Pînă cînd, popor al Acragasului ? Pînă cînd ?
Nu știți, oare, cum să scăpați de acest monstru ?
Gîndiți-vă la uliu, porumbeilor ? Salvarea voas-
tră nu e fuga, ci atacul !

Teatrul Pompei duduia de strigătele miilor de
spectatori care săriseră de pe locurile lor și ri-
dicau pumnii amenințători :

- Să ucidem bestia sîngeroasă !
- Jos cu tiranul !
- Destule judecăți și execuții !
- Nu samavolnicie, ci justiție !
- Justiție !

Lucius făcu un semn pretorului. Un sunet de
goarne prelung, zbîrniitor, acoperi strigătele po-
porului. În clipa următoare, pe toate porțile dă-
dură buzna în amfiteatru pretorienii cu spada în
mînă. Răcnete și haos. Mulțimea se încăieră cu
soldații.

Actorii, Fabius cel dintii, pînă să apuce a se
gîndi la fugă, fură prinși unul cîte unul și legați
în lanțuri.

Livilla se ridică încet din jilț și peste umăr îi
aruncă lui Lucius :

— Îți mulțumesc foarte mult pentru această
intervenție prevăzătoare. Acum nu mai pot afla
ce s-a întîmplat cu Falaris. Pe toate mi le strici
în momentele cele mai plăcute.

Lucius nu-i răspunse. Privea mica bătălie de pe
scenă și urmărea scoaterea din luptă a lui Fabius.
„Instigatorul ! Răzvrătitul ! De ce-i arde ! Să dez-
lănțuie o revoltă ! Să-l răstoarne de pe tron pe

¹ *Extempore*, corect „*extemporalis*“ — expunere impro-
vizată.

Caligula.“ Se făcu stacojiu la față. Dacă ar fi să cadă Caligula, ar cădea și el, Lucius. Destinul lui Caligula se confundă acum cu propriul său destin.

— N-ai binevoit să observi, căpșorul meu de aur, că te aștept ? Ce faci ? Visezi ? Sau poate vrei să vezi și tu sfârșitul ? Livilla rîse zgomotos : De obicei, sfârșitul falariașilor nu-i prea vesel, nu ai impresia, iubițelule ? Cum își așterne omul, așa doarme. Ai auzit doar ce striga Fabius Scaurus : „Nu știți, oare, cum să scăpați de acest monstru ?“

Monstru ! Are dreptate această lepădătură cinică. Are dreptate și Fabius. Are dreptate și gloata care zbiară disperată. Dar Caligula nu trebuie să cadă ! Lucius își îndreptă trupul, trăsăturile feței îi încremeniră. Porni cu pas energic alături de Livilla.

— Nu goni așa, iubitule ! Mă strîng sandalele noi. Fie-ți milă de piciorușele tale adorate.

Lucius slăbi pasul și își întări gîndurile. Roma îl urăște pe Caligula, dar se teme de el. Își spuse : se va teme și de mine !

55

La trei ore după arestarea actorilor, trimisul lui Lucius ajunse la Ostia cu raportul privind conținutul piesei, desfășurarea spectacolului și demonstrația din incinta teatrului. Curio îi recomanda împăratului să se întoarcă la Roma în vederea pronunțării unei grabnice și exemplare sentințe împotriva instigatorilor. Chaerea fu de aceeași părere și astfel, la puțin timp după miezul nopții, însoțit de Chaerea și de o gardă pu-

ternică, cezarul pătrunse călare prin poarta Ostiei, în capitala imperiului. Încă de pe Clivus Delphini, care taie în două Aventinul, se putea auzi de departe freamătul mulțimilor adunate pe străzi. În fața Circului Mare, suita împăratului se izbi de mulțime. Oamenii îl recunoscuseră. Sutele de glasuri începură să țipe :

— Jos cu tiranul !

— Jos cu Caligula !

Cezarul auzea bine. Primul sentiment pe care-l încercă fu minia împotriva acestei gloate nerecunoscătoare, apoi teama. Cavaleria lui Chaerea îi croi drum, cu sabia în mână, spre Palatin. Caligula nu mai contenea să tremure din tot corpul : cum să creadă că ziua de azi e doar o eroare, o excepție, o *dies nefastus*¹, un simplu vis urît ? Că ziua de mâine și cele ce vor urma vor fi din nou realitatea gloriei palpabile, a supremației puterii imperiale, a supunerii și respectului nețărmurit din partea celor de jos ? Cum să se asigure de acest lucru, când gloata mai spumegă de furie și acum, la atîta timp după terminarea spectacolului ? “ Unde sînt senatorii mei ? S-au ascuns în casele lor, s-au ferecat și pe mine m-au lăsat pradă bunului plac al plebei ! Cîinii ! ”

Sări de pe cal, intră în palat și, aruncînd priviri neliniștite în dreapta și-n stînga, dădu buzna în *atrium*. Nu se înclină, ca de obicei, în fața lărilor și a penașilor, căci furia îi întunecase mințile. Sentimentul nedreptății și al jignirii fără margini clocotea în el. Își mușca mîinile de turbare, smulgea draperiile, izbea cu picioarele în jilțuri, urla

¹ *Dies nefastus*, „zi de sărbătoare“ — se întrebuițează cuvîntul mai ales la plural „dies nefasti“, cu sensul de zile interzise, cînd pretorul nu pronunța sentințe.

— ca o fiară rănită ; deodată însă își aduse aminte de puterea sa, și se calmă. Ascultă raportul amănunțit prezentat de Lucius, aprobă măsurile acestuia, care dăduse personal ordinele cele mai severe pentru înăbușirea revoltei. Apoi porunci să fie chemat Chaerea.

— Ce ai de gând să întreprinzi, Cassius ?

Tăcutul prefect strînse din umeri :

— Gloata trebuie atinsă repede peste bot.

— Și actorii ?

— Pe ațîțătorii ăștia i-aș azvîrli afară din oraș, răspunse Chaerea, dar, ca și cînd ar fi nutrit o oarecare simpatie față de actori, își îndulci senzația ; cred că nici ei n-au bănuț ce va ieși din povestea asta... vinovată e gloata de calici.

Chaerea deslușea populația Romei mai exact decît împăratul ; acesta îi cuprindea în denumirea de popor pe toți ; Chaerea însă arunca vina pe adunătura coruptibilă a vagabonzilor. Caligula nu înțelese această diferențiere și se încruntă :

— Și ce vrei să faci în continuare ?

Prefectul îl privi calm și spuse :

— Azi pun să-i ciomăgească puțin. Pe urmă mențin cîteva zile starea de alarmă. Mîine o să mai mîriie cîtiva, iar pînă poimîine o să se liniștească. Aruncă-le, *Domine*, o sută de pantere la circ...

Același lucru îi recomandă și Lucius.

— Bine. Vă mulțumesc. Puteți să vă retrageți, preascumpilor.

Împăratul se întinse pe un *lectus*. Miji ochii și privi cicatricele roșii ale luminilor. În urechi îl izbea un zgomot asurzitor. Strigătele oamenilor. I se părea că aude : „Jos cu tiranul !“ și vedea cu ochii minții pumni strînși, guri schimonosite. Dădu din mîină furios, ca să alunge vedenia, dar

murmurul și strigătele răsunau mai departe. Se ridică înspăimântat ; nu, nu-i halucinație, e realitate. Își ascuți auzul : murmurul persista. Ieși iute pe terasa lungă și îngustă care se întindea de-a lungul aripei de miazănoapte a palatului dinspre calea Palatinului, peste Clivus Victoriae. La lumina lunii văzu suprafața albă a forului în-negrindu-se de oameni. De aici auzea limpede strigătele : „Jos cu tiranul !“ Auzea și zăngănitul metalic al armurilor și scuturilor și bocănitul cizmelor armatei care înainta împotriva mulțimilor. Fugi iute înapoi. Se retrase în cubicul. Dormitorul lui era îndreptat spre miazăzi, spre, *Circus Maximus*. Aici, freamătul din for abia răzbătea, murmură doar, încet, ca o apă curgătoare. Își roti privirea în jurul lui, ca un animal hăituit, dar numaidecît se liniști : îl avea de partea sa pe Chaerea, avea miile de soldați înarmați pînă-n dinți. Garda palatului e ca un zid de fier. De ce și de cine să-i fie teamă ? Se trînti pe pat.

Zăcea întins pe spate, cu ochii închiși, își ținea respirația și își acoperea urechile cu pernele. Bătăile propriiei sale inimi se înteteau, murmurul îndepărtat al riului aceuia blestemat creștea, se apropia ; de ce aude acum atît de limpede freamătul acela nesuferit ? Cum e cu putință ? Își aruncă mantia pe umeri și, pe o scară secretă, se urcă pe acoperișul palatului. Mulțimile de oameni, retrăgîndu-se în fața pretorienilor pe Via Sacra și Via Nova, s-au strecurat pe sub colina Caeliului și, ocolind pe la sud Palatinul, au dat năvală în *Circus Maximus*. Un alt zgîmot de glasuri nenumărate, deși mai surd, se auzea și din dreapta, de sub altarul Genius loci, dinspre Velabrum și din spate, dinspre *Forum Magnum*. „Mă încercuiesc ca pe o vulpe în vizuină“, își spuse împă-

ratul, clănțanind din dinți.' Strigătele, răcnetele, zăngănitul armelor și țipetele umpleau noaptea.

— Jos cu tiranul ! Mai puține impozite. mai multă pîine ! *Panem, non circenses !* Jos cu Caligula ! Jos cu fratricidul !

Luna fu învăluită de nori. Noaptea era neagră, plină de tropote și strigăte ce-ți spărgeau urechile ; cezarul fuge, bate în retragere, rătăcește prin palat, întreabă de Chaerea. E plecat, firește — asta-i bine, e foarte bine că-i acolo, acolo... Împăratul caută un colțisor unde să nu pătrundă sunetele acelea înfiorătoare. În sfîrșit, l-a găsit ; în biblioteca lui Tiberius, sub bolta peristilului, încăperea cea mai liniștită a palatului.

Istovit de groază, se lăsă într-un jilt. Nu ardeau aici decît două felinare așezate pe niște pedestale, astfel că sala era cufundată în semiîntuneric. Surlurile de pergament ale cărților aveau la capete niște plăcuțe simple, șlefuite din lemn de cedru, ce atîrnau înșirate pe niște șnururi obișnuite. Nici urmă de aur sau pietre prețioase cu care erau împodobite cărțile patricienilor romani. Scrutînd semiobscuritatea sălii. Caligula asculta încordat. Nimic. Nimic și iar nimic. Răsufală ușurat. Se întoarse spre bustul lui Tiberius, căruia sculptorul grec îi dăduse o expresie vie. Și Caligula desluși în clarobscur o față misterioasă, de nepătruns ; un singur lucru se putea citi pe ea : mîndria și disprețul caracteristice Claudienilor. Ochii, sub sprîncenele stufoase, aruncau luciri de oțel.

Caligula cerceta chipul bunicului. „De tine s-a temut întrecaga Romă. Parcă te aud : «N-au decît să se teamă, totul e să mă asculte.» Se înfloră. Pe tine te ascultau și tăceau. Dar pe mine ? Pe mine mă urăsc. Scrișni din dinți, furios : n-au decît să mă urască, totul e să le fie teamă. Dar

se mai tem ei, oare, de mine ? Şi din nou îi vîji în urechi : „Jos cu tiranul !“ Cine are dreptul să mă numească tiran ? Ce ? Oare eu nu-mi pot permite orice ? Tot ce vreau ?“

Strigătele de afară răzbăteau acum pînă aici Sălbatic şi neîntrerupte. Ca şi cînd undeva pe aproape s-ar fi dezlănţuit o bătălie. Caligula sări în picioare. Fiori reci de groază i se răspîndeau prin tot trupul, pornind de la extremităţi spre inimă. Tot sîngele îi năvălise în cap. Umbla împleticindu-se prin odaie. Se sprijini cu spatele de draperiile atîrnate pe perete şi, bîjbîind cu mîini tremurînde, începu să tragă sulurile din rafturi şi să le rupă ; papirusul foşnea puternic, ţipetele de afară se înteteau. Cuprins de teamă, se sufoca în întuneric. O teamă cumplită îl sugruma.

Să fugă ! Da ! Să fugă ! Dar încotro ? La Capri, ca Tiberius ? La Antium, la Tusculum sau Baiae, unde vilele lui sînt puternice ca nişte fortăreţe ? Sau pe Insula Florida, la vila sa din Sagesta ? La ce bun ? Ar da de el chiar şi în Sicilia. Poate că ar fi mai bine să se refugieze pe luxosul său iaht ? Nu. Pretutindeni l-ar găsi. Chipul lui Tiberius e batjocoritor, ironic : „Eşti tu ucigaşul meu, dar vei avea şi tu parte de ucigaşul tău !“

Împăratul începu să urle sălbatic chemîndu-l pe Chaerea. Prefectul sosi numaidecît, epuizat, nedormit. Raportă :

— Şi-au făcut de cap mai rău ca la teatru. Am dat ordin să se facă iarăşi uz de arme. A curs destul sînge.

Cezarul o luă la fugă pe culoare, mereu chircit de frică, hăituit de spaimă. Dădu buzna pe prima uşă care îi ieşi în cale. Era budoarul Livillei. Prinţesa tocmai se pregătea de culcare, îşi despletea

părul cu un pieptene de aur. Caligula căzu într-un jilt.

— Ia te uită, stăpînul lumii ! chicoti Livilla. Ce-i halul ăsta pe tine, Caius ? Sufli ca Incitatus după o cursă grea. Ce s-a întîmplat ?

Împăratul scrișni din dinți :

— Cum, tu n-auzi ?

— Aud. Ei și ? În definitiv, singur ți-ai făcut-o, frățioare. Adică ți-ai închipuit că *Senatul Populusque Romanus* te va iubi pentru faptul că-i jecmănești pe senatori și te delectezi cînd ei schelălăie de durere în timpul torturii ?

Țipă la ea :

— Livilla ! O să pun să fii biciuită.

Prințesa pufni în rîs :

— Poftim ! Vezi ? Ăsta ești tu. Îți spun adevărul — pui să mă biciuiască. Nu cumva o să dai poruncă să fiu aruncată de vie în pîntecele taurului încins, așa cum făcea Falaris ? Hai, nu te sfii ! Te cunosc eu. Știu că ești un degenerat, ros de destrăbălare. Ca și mine, de altfel, scumpul meu frate. Așa-i familia noastră.

Se apropie de el și-i mîngîie obrazii palizi :

— Ei hai, nu-ți fie frică ! Nu mai clănțani așa din dinți ! Ce să zic, grozav erou ! În privința asta, Lucius e altfel. El, da, ar fi bun de împărat ! Hai, du-te la culcare, astupă-ți urechile cu perna și dormi.

— Vreau să mă duc la Caesonia.

Livilla rînji :

— Ia te uită ! Scumpa noastră împărăteasă ! Stînca de granit a securității absolute ! Izvorul înțelepciunii ! Haide, dă fuga la ea. Sau mai bine stai, te conduc eu.

Caesonia dormea. Caligula o trezi. Femeia îl ascultă, căscînd tot timpul. Apoi zîmbi, ca și cînd

n-ar fi fost vorba de nimic grav, și-i făcu loc pe pat, lângă ea.

— De ce să-ți fie teamă, Caius ? De tă răboiul ăsta ? Asta-i un fleac cînd ai atîția soldați, nu ?

Avea vocea calmă, fermă. Cezarul își mai reveni puțin, încurajat de glasul acesta hotărît.

— Nu vrei să bei puțină fiertură de mac și să te duci la culcare ? Uite, răsar zorile. De mult ar fi trebuit să dormi.

Stătea neclintit, tăcea rumegînd ideea de a fugi.

— Sau, mai bine, poruncește să ți se pregătească baia și să ți se facă masajul. Asta te va înviora, dragul meu.

Caligula nu se duse la baie, nici la masaj. Preocupat de gîndul lui, porunci să fie chemat augurul și, împreună cu el, ieși pe acoperiș. Ajutoarele augurului aduseră, în colivii, cîțiva porumbei albi, sacri.

Cerul era senin, fără pic de nor, deasupra Munților Albani răsărise soarele. Orașul de marmură și aur scliffea în bătaia lui ; trezită din somn, *Roma aeterna*, splendoarea splendorilor, își destindea trupul unduios ; sinii, pîntecele, șoldurile ei erau poleite cu aurul luminii, frumoasa albă-aurie își cînta cîntecul de dimineață, zumzetul ei obișnuit, ca și cînd noaptea n-ar fi fost martora sîngerosului masacru, ci paznica unui somn adînc, după clipele de amor.

Porumbeii își luară zborul, împăratul tresări : ca în piesa aceea blestemată, numai uliul lipsește ! Stolul de păsări se îndreptă spre nord-vest, în direcția Rinului. În razele soarelui, aripile albe scliffeau orbitor. Dar ce se întîmplă ? Porumbeii își croiesc anevoie drumul prin aer. Ah, da, bate vîntul de la miazănoapte, destrămîndu-le stolul. Porumbeii se clatină zăpăciți în văzduh și de-

odată se întorc, se așază în rînduri strînse și, ținînd ca niște săgeți de argint, zboară spre sud-est, spre Egipt.

Cezarul scoase un strigăt.

Augurul, care trăgea cu coada ochiului la împărat, se căznea să stoarcă din zborul acesta anapoda o prevestire cît de cît acceptabilă. Bolborosi :

— Vîntul, vîntul i-a dus acolo, au zburat frumos, unul lîngă altul, strîns, ai văzut doar, divinul meu, tu însuși, care ești augur peste auguri...

Caligula îi curmă vorba printr-un semn. Aflase ceea ce voise să afle. Da, da, să fugă în Egipt !

Visul lui de demult ! Să mute reședința puterii la Alexandria, să facă din ea capitala imperiului și inima lumii, să urce ca un faraon cu aureola de zeu pe tronul regilor egipteni ! Acolo va fi în siguranță. Nu pe Rin, ci la Alexandria, departe de acest clocot, departe de această adunătură romană ; peste Roma bate și va continua să bată întotdeauna un vînt primejdios, aducător de furtuni nestăvilite. Dacă pînă și niște păduchi de actori au îndrăzneala... Unde-i Lucius ? Unde-i Chaerea ? Coborî de pe acoperiș, zdrobit. Chaerea și Lucius îl așteptau pe împărat cu raportul : „...într-o noapte atîția morți din rîndurile gloatei, atîția și atîția din rîndurile pretorienilor...”

Îi întrerupse :

— Și acum, care-i situația ?

Chaerea îi evita privirea, șovăia, dar nu știa să mintă :

— Păduchioșii... Au mînjit toate zidurile...

— Hai, vorbește !

— Cu inscripții — iarăși din acelea...

— Inscripții ? Împotriva mea ? Despre mine ? spumegă de furie împăratul.

Chaerea încuviință din cap, încurcat.

— Ce fel ? Vreau să știu, insistă cezarul.

Prefectul se întoarse spre Lucius. Acesta scoase din togă o tabelă cerată și, ezitînd, i-o întinse împăratului. Caligula citi :

*Din marmură și aur Augustus Roma plăsmuia,
Noroaie, răni și jale eu i-am dăruit.*

*Cîndva o Cizmuliță, acum Cizmă sadea,
Cu stînga foamea, iar cu dreapta moartea am
împărțit...*

Cezarului îi jucau vinele pe gît și pe tîmple, abia își mai trăgea răsuflarea ; se părea că-l cuprinde leșinul. Lucius, grijuliu, îl așează într-un jîlt. Chaerea alergă să aducă apă.

— Pe zei, iartă-mă, cezarul meu ! Tu ai stăruit, ai vrut să afli...

Împăratul izbuti în sfîrșit să-și normalizeze respirația, potrivind-o cu bătăile inimii zbuciumate. Printr-un semn cu mîna, refuză scuzele lui Lucius. Rosti gîfîind din greu :

— Cine... cine a scris ?

Curio săltă din umeri :

— Nimeni nu știe, și e cu neputință să descoperim acest lucru. Un anonim dezgustător... Dar vinovat e Fabius Scaurus. Acesta e rodul ațîțării lui... Apoi, după o scurtă pauză, adăugă : Să dau dispoziție să fie strangulat în închisoare ?

Caligula nu se mișca din loc. Gîndul la Egipt îi dădea putere. Spuse :

— Nu, strangulat din ordinul meu, asta nu. Spuneai că senatul se întrunește peste o oră, nu-i așa ? Te duci acolo și prezinți doleanțele mele.

Acum calm, netulburat, îi comunică lecțiitorului său ce anume să transmită senatului din partea lui. Lucius se uită la împărat cu admirație.

În noaptea aceea, în care poporul Romei se adunase cînd în *Forum Magnum*, cînd la *Circus Maximus*, cerînd în gura mare înlăturarea tiranului și sîngerînd sub spada pretorienilor într-o luptă inegală, dinainte pierdută, în noaptea aceea cînd, după mulți ani de zile, mulțimile Romei își ridicaseră pumnii strînși împotriva principalului lor asupritor, care deținea întreaga putere în mîna lui, în noaptea aceea cînd împăratul alerga prin palat, îngrozit de mînia poporului, și se gîndea să fugă peste mări, în noaptea aceea magnații Romei au dormit mai liniștiți ca oricînd.

Nu-și făceau nici un fel de griji. Știau de ce sînt în stare pretorienii, garda lor de nădejde care, cu un strop de sînge încolo, un strop de sînge înapoi, se pricepea să înăbușe în fașă orice încercare de revoltă. Cu toate acestea, însă, deși de data aceasta nu fuseseră în joc capetele lor, povestea îi privise și pe ei în aceeași măsură. Căci ei și împăratul erau ca niște vase comunicante, chiar dacă pe dinafară lucrurile păreau altfel, chiar dacă adeseori împăratul le rărea, fără milă, rîndurile. Erau legați de el. Știau că masa poporului roman e împrăștiată, fărîmițată, că *Populus Romanus* e o noțiune vagă — cursul unei ape mari, care, neavînd o albie normală, se va revărsa în mii de băltoace ce vor seca foarte curînd și, de pe urma lor, nu vor mai rămîne decît cîțiva tîntari supărători. Știau că poporul de rînd, care trăiește din sudoarea frunții, e subminat de numărul uriaș al vagabonzilor care, pentru un sesterț, azi sînt albaștri, iar mîine, pentru doi sesterți, pot deveni verzi.

Senatorii, pilonii statului, au dormit bine, s-au scaldat în voie și s-au delectat cu micul dejun. Apoi personalitățile lor conducătoare, Aviola și

Haterius Agrippa, s-au adunat la sfat cu cei doi consuli : Claudius, unchiul împăratului, și Caius Petronius Pontius. Tuturor, cu excepția, poate, a lui Claudius, om cu frică de zei, le era limpede că trebuie să se întâmple ceva. Primo : e absolut necesar să i se îndulcească împăratului clipele amare pricinuite de demonstrația dezlănțuită de actori ; secundo (dar despre asta nu se vorbește) : să apuce de chică prilejul oferit de poporul înnebunit, și să nu-i mai dea drumul. Să-i întindă mereu împăratului momeala că nu așa-zisul popor, ci senatul, magnații și oamenii de afaceri romani sînt sprijinul, scutul și reazemul lui.

În sfîrșit, ultimul și principalul punct, deși puțin paradoxal : să încheie cu împăratul pacea, pentru a putea începe cît mai curînd războiul. Să fie sărbătorită înfrățirea trainică dintre cele două mari forțe. Și acest lucru urma să se întâmple poimîine, la ospățul dat de Aviola, care, personal, îl va invita pe împărat.

Cu un ceas înainte de începerea ședinței, templul, nu prea mare, al Divinului Augustus se umpluse de senatori. Baricadați atîtea zile în palatele lor și izolați de oraș, *patres conscripti* erau dornici de noutăți : ce s-a întîmplat la teatru, cum s-a comportat gloata în timpul nopții și a doua zi dimineața. Funcționarii senatului își înăbușeau vocile plini de importanță, dar toți la un loc nu știau mare lucru. Și astfel, cei mai mulți dintre distinșii senatori aduseră vorba de treburile lor și, dintr-o dată, sanctuarul Divinului se transformă într-un loc de adunare a negustorilor. Înălții demnitari se înviorară. Templul zumzăie ca un cuib de viespi. Acei care ieri aproape că nu se salutau, astăzi, după veștile despre atacul germa-

nilor de la frontiera imperiului, tratează afaceri și își surîd unii altora, ca frații. Tratatările sînt dominate, firește, de furnizorii de materiale pentru armurării. Acestea lucrează din plin. Ele nu pot exista fără furniturile de piele și materialul lemnos, ușor și tare, pentru scuturi, fără cositor și aramă pentru armuri, fără fier. Prețul metalelor urcă : șapte, nouă, zece. Proprietarii minelor strîng din umeri : extracția e costisitoare, cu sclavii se lucrează în pierdere, diferența trebuie acoperită. Prețul fierului crește la zece, doisprezece, treisprezece. Mîinile îngreunate de inele tremură. Cu cit am mai mult, cu atît mai mult trebuie să capăt.

Perspectiva cuceririi unor noi provincii e ca roua pe cîmp. Saltă toate prețurile în sus : arama, pînza, carnea, pielea, sclavii, sclavii, sclavii ! Murmurul glasurilor se ridică, valuri, valuri.

Ofertă. Cerere. Vînzare. Cumpărare. Procente.

Un rol mare îl joacă aici funcționarii superiori ai cancelariei imperiale și ai magistraturii romane. Încă de pe timpul lui Tiberius, a luat ființă această înaltă birocrație care-și bagă nasul în toate și are totul în mîna. Bogătașii, în schimbul unor sume mari de bani, i-au cumpărat pe acești slujbași ai cezarului, care de mult trag alături de ei de același capăt al funiei. Nu de alta, dar e avantajos să încasezi salariul din *aerarium*-ul statului, să-ți pice din dreapta și din stînga și să primești de la cutare sau cutare societate un stipendiu anual depășind de cinci ori salariul. Iată de ce trezorierul personal al împăratului, libertul Callistus, e acum *persona gratissima* și e tratat aici ca un nobil. Iată de ce fiicele lui capătă în fiecare an din partea tatălui lor alte vile, superbe, ca daruri de Anul nou.

Sună talgerul de aramă și consulii își fac apariția. Cu urale sînt întîmpinați Claudius, unchiul împăratului, consulul Pontius și Lucius Curio.

Pontius deschide adunarea extraordinară a senatului. Condamnă actorii și gloata pentru piesa *Falaris*, perorează cu fraze răsunătoare despre iubitul stăpînitor — aplauze — despre divinul cezar — aplauze. Consulul ia loc, senatorii iau cuvîntul, referindu-se la spusele lui, lingăii se întrec în superlative la adresa împăratului, toate fețele sînt aprinse de entuziasmul față de Maiestatea-sa Caligula, numai nătingul; aiuritul de Claudius își curăță unghiile, apropiindu-și degetele de ochii miopi. Ei da, e unchiul împăratului, el își poate permite așa ceva ; pe altul în locul lui atitudinea asta l-ar fi costat capul.

Cînd tuturor li se păru că artificiile sforăitoare de laude aduse preamăritului au ars aici într-o cantitate mai mult decît suficientă, Haterius Agrippa prezintă senatului propunerea de a i se decerna împăratului, ca o mărturie a profundului devotament, a dragostei și credinței pe care i-o poartă senatorii, distincția „Scutul de aur“. Scutul din aur curat, în care artistul va grava în relief chipul însorit al împăratului, ar urma să fie păstrat în templul Bellonei, zeița războiului, și păzit de un corp de preoți anume instruiți în acest scop. În zilele de sărbătoare ale națiunii, încolonați în cortegiul în fruștea căruia vor păși membrii senatului și întreaga nobile romană, acești preoți vor duce scutul în templul lui Jupiter Capitolinul, unde marele pontif va oficia înălțarea jertfei. În cîntecele tinerilor patricieni — cîntece proslăvind generozitatea, bunătatea și celelalte virtuți ale împăratului — cortegiul va străbate orașul pentru a se

da întregului popor roman posibilitatea de a i se alătura.

Templul se cutremură de ovații furtunoase, neîntrerupte, la adresa cezarului. Să vadă Lucius entuziasmul și dragostea manifestate aici și să-i spună împăratului ca să știe cine este în acest Babilon adevăratul lui scut, scutul lui de aur.

Seneca se prefacă că aplaudă. Încearcă și cu expresia feței să-i imite pe ceilalți. Dar în clipa aceasta, ca senator roman, se jenează să facă parte din această adunătură. Da, repetă în gând filozoful, o adunătură lipsită de orice sentiment, fără pic de conștiință, care în chip atît de rușinos îl tămîiază pe împărat și-i cultivă orgoliul și insolența.

Ovațiile au amuțit, parada zilei a fost încheiată. dar consulul Pontius, care prezidează ședința senatului, nu se ridică. Are cuvîntul Lucius Curio :

— Distinși *patres conscripti*, cu bucurie voi comunica cezarului hotărîrea voastră de a-i acorda înalta cinstire. Vă transmit cu acest prilej salutul său adresat gloriosului senat. Azi-dimineață, cînd i-am adus la cunoștință că după spectacolul de teatru demonstrațiile plebei au continuat pe străzile Romei toată noaptea, că intervenția forțelor armate a fost indispensabilă, că instigarea poporului la revoltă prin manifestările dăunătoare ale actorilor a costat șase sute de morți, dintre care optzeci și șase de soldați, că au fost găsite pe zidurile multor clădiri inscripții defăimătoare atîțînd spiritele împotriva neprețuitului nostru împărat, preailustrul cezar a decis ca răzvrățiții și instigatorii la revoltă și, în primul rînd, actorul Fabius Scaurus, să fie aduși poimîine în fața tribunalului. Propun ca tribunalul să se întrunească în bazilica lui Iulius la orele cinci după-amiază. Împăratul va participa personal la judecarea acestui proces.

Senatorii primiră cu însuflețire hotărîrea împăratului. Și Lucius continuă :

— În mărinimia sa, deși în cazul de față ar fi putut face uz de legea privind instigarea la revoltă și de legea referitoare la lezmajestate, pentru a dicta singur pedeapsa ce trebuie aplicată vinovaților, generosul nostru împărat dorește ca ei să fie puși în fața unui juriu compus din șaiszeci de membri aleși din rîndurile senatorilor, iar autorului piesei *Falaris*, Fabius Scaurus, să i se dea posibilitatea de a se apăra potrivit dreptului roman. Rămîne, așadar, la latitudinea senatorilor să stabilească un *patronus ex offo*, voluntar sau numit, care să-l apere pe inculpat. Ca acuzator principal în acest proces de înaltă trădare, condus de Maiestatea-sa, împăratul m-a numit pe mine.

Și cu asta, Lucius încheie.

Consulul Pontius se ridică din jilțul său.

— Socot că e cu neputință de așteptat ca vreunul dintre noi să reprezinte de bunăvoie interesele unui trădător. Înainte de a-l desemna noi pe avocat, întreb, pur formal : E dispus, oare, vreunul dintre membrii senatului să-l apere voluntar pe Fabius Scaurus ?

Consulul se întrerupse din vorbire, cu ochii holbați la mîna care se ridicase peste jilțuri. Adunarea părinților cetății prinse să se agite, ca valurile : de necrezut, cu neputință, dar mîna stătea încremenită în sus, mîna lui Seneca.

— Mergi la pierzanie, descreieratule, îi șopti, din spate, senatorul Lavinius.

Seneca se sculă în picioare ; era palid la față, miinile sprijinite de speteaza jilțului din fața sa îi tremurau ca varga ; tuși să-și dreagă vocea, apoi spuse sfîrtecînd tăcerea mormîntală :

— Știu că această obligație mi-ați fi impus-o oricum mie, avocatului plebei, cum obișnuiți să-mi spuneți, din pricina pledoariilor mele anterioare în favoarea câtorva meșteșugari. V-o iau înainte și mă prezint singur.

Adunarea încremeni într-o nesiguranță plină de tensiune. Ce-i de făcut acum ? Să dea din cap aprobator ? Să se revolte ? Din încurcătură îi scoase risul. Claudius, unchiul împăratului, începu să ridă și, la privirea întrebătoare a lui Lucius, răspunse în felul său, jovial :

— A ghi-ghicit, nu-i așa ? Cu-cui altcu-cuiva i-am fi pu-putut da, de-decît lui Se-seneca al no-nostriu ? Re-to-torului tu-turor re-to-torilor, nu-nu-i așa... ?

Încordarea cedă. Senatorii se înviorară, unii dintre ei zîmbiră chiar. La ce duel minunat vom asista : Seneca împotriva atotputernicului ministru Lucius Curio, cîndva elevul său. Care dintre ei va ieși învingător ?

Pe altar, pontiful lui Jupiter Capitolinul aprinse o jertfă pentru fericirea împăratului Caius Caesar. Buruienile aromate și spicele de grîu erau bine uscate, scînteia din amnar le aprinse numaidecît și flăcăruia, la început plăpîndă ca un degețel de copil, se întinse și țîșni în sus. Coloana de fum se ridică drept, perpendicular.

Pontiful își înalță brațele și anunță solemn că vede în flăcări prevestiri strălucite pentru viitorul împăratului.

Și iluștrii părinți căutau să găsească în foc semne favorabile pentru soarta lor, după cum Lucius Curio interpreta lumina văpăilor ca un semn bun pentru realizarea țelului său ambițios. Singur Seneca privea în sus, pe deasupra flăcărilor, și vedea cum

fumul se strînge sub bolta templului și se așază pe pereți, cenușiu-verzui, ca mucegaiul. Filozoful însă, nu credea în semne.

56

Cu capul plecat, cu mîinile în lanțuri, Fabius intră în uriașa incintă a bazilicii lui Iulius. Nici albeața marmurei de pe cele șaizeci de arcade impunătoare așezate una peste alta în două șiruri, nici revărsarea de lumină care pătrundea prin ferestrele mari nu-i știrbeau acestei gigantice săli severitatea și eternitatea glacială : ieri bursă de afaceri, azi sală de judecată.

Pentru o clipă, Fabius își desprinsese ochii de pe pardoseala alcătuită din pietricele mici de mozaic, ridicîndu-i spre înălțimea aceea uriașă, apoi privi drept în fața lui. Clipi, orbit de lumină. Sala era plină de togi albe, încremînite în jilțurile de marmură. Nu deslușea chipuri. Fu condus spre locul acuzaților ce se deschidea între rîndurile de jilțuri ; doi gardieni cu spadele în mînă, se postară lîngă el. Cineva se apropie și-i scoase lanțurile. Actorul își roti privirile. În jurul lui ședeau cîteva zeci de jurați, în spatele lor — ceilalți senatori și cîteva rînduri de pretorienii. Partea de sus a bazilicii, galeria, era goală. E limpede : poporul, care de obicei asistă la judecată, fusese de data aceasta exclus. La o masă în fața lui Fabius se aflau patru bărbați : consulul Pontius, președintele tribunalului, la mijloc ; în dreapta lui stătea al doilea consul, Claudius, unchiul împăratului, în stînga — Lucius Curio și, aproape de acesta, grefierul. Alături de Lucius, un

jilt, acoperit cu o cuvertură purpurie, era gol. „Acolo, drept în ochii mei, își spuse Fabius, va lua loc Falaris.“

Cu două ore în urmă venise la el, în celulă, Seneca. L-a sfătuit cum să se poarte în fața tribunului, i-a spus că Lucius Curio va fi acuzatorul, iar el, Seneca, apărătorul lui. Auzind acest lucru, i se luă o piatră de pe inimă și, din clipa aceea, deveni mai liniștit. Un singur lucru îl frământa : pentru câți ani avea să plece în exilul de care, fără îndoială, nu va scăpa.

Se uită la capul frumos, de patrician, al lui Lucius și buzele i se strinseră. Astăzi puternicul Curio îi va cere socoteală pentru toate îndrăznelile.

De jiltul rezervat apărătorului se apropie filozoful Seneca ; încovoiat, tușind înăbușit. Șuvițe de păr răvășite îi cădeau peste frunte și temple. Deși împlinit la trup, avea fața uscățivă, brăzdată lângă gură de niște cute adânci, iar ochii îi luceau, ușor febrili. Fabius îl privi cu recunoștință „Sînt norocos că mă apără Seneca. Nu există om pe care să nu-l fi scos din încurcătură. În fața lui, pînă și tu vei fi mic, trădătorule, i se adresă în gînd lui Lucius. Câți ani de exil voi căpăta ?“ Își înălță capul și numără pătrățelele de pe plafon. Patru — șase — opt — zece — mai departe nu vedea din locul unde se afla. Zece ? Îl trecură nădușelile. Zece ani să nu mai vadă Roma ! „Quirina va merge cu mine oricînd și oriunde, împreună vom suporta chinurile mai ușor, de jucat, însă voi juca oricum. Totuși, zece ani sînt zece ani !“

Sala fremăta. Senatorii se amuzau, în timp ce de pe Palatin cobora lectica împăratului înconjurată de soldații din garda sa personală. *Forum Magnum* era întesat de oameni care discutau agitați. Cînd își făcu apariția lectica imperială, peste mulțime

se lăsă o tăcere mută. O tăcere înfiorătoare, rece ca gheața. De data aceasta, nici măcar ardelionii nu-l salutară pe împărat, nimeni nu-l aplaudă. Nimic altceva decît tăcere adîncă. Și prin această mare înghețată a tăcerii plutea repede lectica imperială, iar împăratul spumega și strîngea pumnii, furios de această nouă jignire. În schimb, în bazilică fu întîmpinat cu aplauze bubuitoare, cu toții se sculară în picioare, ovaționîndu-l, manifestîndu-i devotament nețărmurit.

Mergea degajat, încet, foarte încet, pentru ca uralele să dureze cît mai mult. În sfîrșit, luă loc în jîlt, Chaerea se postă în spatele lui. Caligula își roti privirea iscoditoare, clipind mereu din ochi. Tremura de mînie. „Ia te uită cît de furtunos mă salută ipocriții care în zilele acelea grele m-au părăsit și s-au ascuns ca niște cîrțițe! Ce liniștiți sînt și ce figură veselă au, pentru că, de data asta, histrionul acesta rîios a dat în mine, și nu în ei! Se amuză copios, tîlharii!” Își întoarse privirea spre actor.

Fabius se uită la împărat pe furiș. Văzu o față palidă, buhăită, cu ochii înfundați în orbite, și amintirea îi întregi imaginea cu voluptatea înrîncenată din timpul biciuirii lui Apelles. Falaris. Mai rău ca Falaris. Pînă cînd, pînă cînd, popor al Romei... ?

Președintele tribunalului, consulul Pontius, îl salută pe împărat, după care deschise procesul judiciar împotriva lui Fabius Scaurus, actor, de origină sclav, astăzi cetățean al Romei.

Ochii lui Fabius întîlniră ochii lui Caligula. „Nici un pic de umilință nu se citește în privirea acestui saltimbanc, își spuse împăratul, iritat. Atît de mult se bizuie, oare, pe arta retorică a lui Seneca?”

„Putea să poruncească executarea mea singur, fără gălăgie, gîndea Fabius. A mai făcut treaba asta, de atîtea ori. Dar se teme, probabil, să nu-i întărite pe cei de afară. De aceea m-a adus înaintea tribunalului. Pînă aici răzbate murmurul înăbușit din for. Nu sînt singur. Ei, cei mulți, sînt acolo în fața bazilicii ; pretorienii îi împing mereu înapoi. Acolo e și Quirina. Quirina !“

Lucius Curio prezintă actul de acuzare : piesa despre Falaris este o alegorie transparentă, un atac la adresa cîrmuitorului. Scriind această piesă, Fabius Scaurus a ultragiat persoana împăratului, a instigat poporul împotriva lui și a provocat demonstrații singeroase.

Vocea lui devine mai puternică :

— Pentru defăimarea împăratului, printr-o evidentă și intenționată analogie cu tiranul Falaris, pentru ațîțarea poporului la revoltă, în numele senatului și al poporului roman cer să se aplice acuzatului pedeapsa maximă !

Fabius aude cuvintele cumplite, cuprins de un tremur ușor ; cu o credință neînfrîntă, își ațîțește privirea asupra lui Seneca.

Consulul Pontius se adresează acuzatului :

— Fabius Scaurus ! Ai ascultat actul de acuzare. Te întreb : recunoști învinuirea ce ți se aduce ?

— Nu ! răspunse Fabius, scurt.

Pe chipurile semizeilor în togi flutură zîmbete ironice. Cunoaștem noi ! În fața tribunalului fiecare se socotește nevinovat.

A sosit momentul să i se pună acuzatului întrebări. Începu însuși Pontius.

— De ce tu, actor de scenete mimice și farse, ai scris o tragedie ?

Fabius se uită peste consul, în sus, la chipul de bronz al zeiței Nemesis. Se gîndea la visul lui din

totdeauna de a juca un mare rol într-o tragedie. Să-i faci pe spectatori să rîdă nu-i mare lucru. Să trezești în ei mai mult decît rîsul, asta este artă.

— Roma e sătulă de farse naive. Am vrut să prezint altceva decît o piesă minoră...

Lucius îi porunci din ochi grefierului să scrie ; stilul scîrții pe tabela cerată. Din rîndurile jurărilor țîșni, ca o săgeată un glas :

— De ce l-ai ales tocmai pe Falaris ?

„De ce ? O zei ! De ce ? Cum să le explic eu acestor oameni sus-puși că la mine vin năpăstuiții și se plîng : «Unde-i omenia, Fabius ? Unde-i justiția ?» Aceștia nu pot să spună cu glas tare ce-i apasă. Eu pot.“

— De ce mi l-am ales pe Falaris... Tragediile redau marile pasiuni... Și spectatorii vor acest lucru — întotdeauna le-au vrut. Căci ei le trăiesc...

— Aa-asta- aa-șa e-este, gîngăvi Claudius și, uitîndu-se în jur cu ochii lui miopi, își încuviință singur spusele, dînd din cap. Chiar ș-și A-Aristotel prefera tra-tragediile...

Lucius îl înțepă pe acuzat cu o privire metalică :

— Ce fel de pasiuni ai vrut să zugrăvești în *Falaris* ?

Fabius se uită la chipul zeiței, dar în locul ei îl văzu pe biciuitul Apelles. Aici, în stînga, aproape de el, ședea călăul prietenului său, Falaris. Nu se încumeta să privească într-acolo. Simțea fiori de gheață pe șira spinării. Își înfrînse emoția :

— Dragostea mistuitoare, intriga mitologică... asta nu mai merg acum. Poporul vrea spectacole mai brutale. La circ și la teatru — cruzime... sînge... Falaris... taurul de bronz încins în care pîrjolea oamenii de vii...

Grefierul, aplecat peste tablele cerate abia mai prididea să scrie, cu toată că folosea scrisul prescurtat.

— Încă o piesă despre tirani ! se auzi, din rîndurile juraţilor, glasul mînios al lui Aviola.

Fabius se uită cu coada ochiului la Seneca. Retorul era preocupat de însemnările lui.

— Piese despre tirani s-au scris multe, spuse Fabius. Au succes. Aduc venituri. Şi eu trebuie să mă îngrijesc de trupa mea, să le asigur oamenilor mei existenţa. Noi trăim ca să jucăm... dar şi jucăm ca să trăim.

Pontius aruncă o privire de lingău spre Caligula.

— Aveţi greutate materiale ? De ce nu te-ai adresat împăratului nostru ? E bun şi generos. Şi nutreşte simpatie pentru actori.

Lui Fabius îi zvîcni un muşchi al feţei. „Cu fiara nu te tocmeşti, cu fiara te lupţi“. Îşi îndreptă trupul :

— Noi, nobile stăpîn, nu sîntem cerşetori — ne cîştigăm cele necesare traiului prin muncă cinstită.

Caligula se întunecă la faţă. Va să zică aşa interpretează haita aceasta de nespălaţi mărinimia mea ! Ei vād în asta pomană, şi nu generozitatea mea !

Pontius surprinse indispoziţia împăratului şi se grăbi cu interogatoriul :

— Cum se explică, acuzat, că în timpul spectacolului cu o piesă pe care ai ales-o numai pentru a-ţi aduce venituri s-a putut produce o manifestare de revoltă făţişă împotriva cezarului ?

Actorul se aştepta la această întrebare. Se temea de ea. Răsufală din adînc, ca să se liniştească :

— Nu ştiu, stăpîne. Eu nu am nici o vină, dacă spectatorii au văzut lucrurile altfel... nu e vina mea... eu nu pot stăpîni o asemenea mulţime.

Lucius interveni :

— Afirmi, deci, că piesa ta nu este o alegorie, că nu este o analogie îndreptată intenționat împotriva cezarului nostru ?

— Afirm. Vocea îi tremura ușor, cu toate că se străduia să se țină tare. Se făcu tăcere.

Pontius se uită în jurul lui.

— Mai are cineva de pus întrebări acuzatului ? Nu. Dau atunci cuvântul apărării.

Seneca se ridică în picioare, adresă cuvenitele cuvinte de respect împăratului și juraților, apoi începu :

— Ați ascultat actul prin care i se aduce actului Fabius Scaurus acuzația de a fi adus ofense împăratului nostru și de a fi instigat poporul Romei la revoltă împotriva lui, făcând cu intenție o analogie cu tiranul de tristă faimă, Falaris. Ați ascultat și depozitia acuzatului care neagă acest lucru. Așadar, să urmărim faptele.

Se întoarse spre Lucius și-i ceru să citeze din textul piesei, pe care-l avea în fața sa, o singură replică, un singur cuvânt ce se referă la nobilul împărat și nu la tiranul Falaris al Acragasului.

Senatorii se agitau mirați. Ciudat început de pleoară ! De obicei, Seneca ține întii o cuvântare introductivă, mai lungă, și abia la sfârșit pune întrebările.

Lucius răspunse :

— Într-adevăr, în piesă e vorba de Falaris, dar nu cuvintele, ci conținutul și spiritul acestei tragedii lovesc în împărat. Nu cuvintele, ci tonul lor provocator a făcut ca sensul piesei, străvechiul Acragas să fie transpus în Roma zilelor noastre și fiecare spectator să-l compare pe iubitul nostru împărat cu odiosul tiran.

Seneca îi trimise acuzatorului o lovitură directă :

— Aşadar, tu, Lucius Curio, l-ai comparat pe împărat cu Falaris ? Eu nu !

Lucius păli. Caligula îşi întoarse spre el ochii lui de corb, senatorii îşi ascuţiră atenţia.

— Eu îl iubesc pe împărat mai presus de orice, declară patetic Lucius ; şi tocmai de aceea am urmărit cu amărăciune perfidia şi rafinamentul cu care piesa şi actorii au ţintit în Caius Caesar, în timp ce vorbeau despre Falaris. De la bun început am avut bănuiala că actorul piesei a scris o alegorie cu tendinţă.

— Bănuiala nu constituie un argument pentru tribunal, spuse Seneca, laconic. De altfel, piesa a fost aprobată de cenzură fără nici o modificare. De ce, aşadar, l-ai bănuیت pe autorul piesei de crimă chiar *de la bun început*, precum susţii ? De ce ai fost pornit împotriva lui cu anticipaţie ? Dreptul roman cere ca onorata curte să asculte judecăţi obiective şi fundamentate, şi nu impresii personale neîntemeiate.

Sala prinse viaţă, togile începură să se foiască. Se auziră şoaapte : Seneca îl lichidează într-o clipă pe Lucius Curio.

Locţiitorul cezarului avu timp, însă, să-şi revină de pe urma atacului neaşteptat. Îşi înalţă capul, plin de trufie :

— Voi spune cum am ajuns să-mi formuléz „impresiile“, care, după părerea mea, au valoarea unei mărturii zdrobitoare. Cu o zi înaintea urcării pe tron a iubitului nostru cezar, m-am întâlnit, întâmplător cu Fabius Scaurus în dreptul sanctuarului zeiţei Ceres. I-am cerut atunci să scrie o piesă pentru proslăvirea lui Caius Caesar, iar el — şi de aici vă veţi da seama de atitudinea lui faţă de împărat — a refuzat categoric. Recunoşti acest lucru. Fabius Scaurus ?

Pînă să apuce Fabius să deschidă gura, Seneca interveni tăios :

— Dispune acuzatorul de martori care să confirme convorbirea avută de el cu acuzatul în fața sanctuarului zeiței Ceres ?

— Poate dovedi apărătorul că am mințit ? izbucni Lucius.

Auditoriul fu cuprins de emoție. Caligula bătea nervos cu piciorul în dușumea. Claudius se uită la acuzat clipind din ochi :

— D-dda, e ne-nevoie de ma-martori !

Fabius făcu un gest mîndru. Lui Seneca i se păru că vrea să recunoască și se grăbi să spună :

— Dreptul roman e un edificiu de fier. Trebuie să constat că pînă acum n-am avut ocazia să aud pe cineva venind în fața tribunalului cu afirmații nesusținute cu martori, tratînd dreptul nostru într-un mod... într-un mod atît de...

Amuți. În pauza încordată alese cuvîntul cel mai potrivit.

Lucius nu se putu stăpîni și strigă :

— Atît de ?...

Seneca răspunse dur :

— Atît de arbitrar !

Senatorii dădură din cap afirmativ : elevul a pierdut lupta cu profesorul său. Ciudat : membrii senatului, care, ca indivizi luați în parte, încalcă ei înșiși, în mod arbitrar, paragrafele de lege ori de cîte ori e vorba de profitul și puterea lor, nu puteau să suporte acest lucru în fața instanței judecătorești. În clipa aceasta, ei erau romani, apărători ai dreptului roman. Întregul auditoriu parcă s-ar fi desprins dintr-o dată de Lucius. Acesta sesiză situația. Încercă să arunce repede o punte peste prăpastie.

— Arbitrar a denumit apărătorul afirmația mea, dar apreciați singuri dacă evoluția faptelor lui Scaurus nu îndreptățește bănuiala mea ! Să privim viața acuzatului. Cu ani în urmă încă, pe timpul domniei lui Tiberius, Fabius Scaurus și actorii săi au fost expulzați din patrie pentru acte de răzvrătire și destrăbălare. Pedeapsa nu l-a făcut mai bun. Insultarea unui membru al senatului i-a adus apoi încă un an de exil. S-a înapoiat de curînd în țară și numaidecît și-a reluat activitatea subversivă. În farsa despre brutari a ridiculizat un înalt magistrat și pe proprietarii brutăriilor. Acum activitatea sa de instigator a atins culmea. Și-a permis, în piesa *Falaris*, să-l atace pe însuși împăratul nostru, cu speranța că tema istorică îi va camufla intenția criminală. În acest context trebuie judecat acuzatul.

Seneca ceru cuvîntul.

— Onorată curte, *patres cōscripti* ! Mă adresez vouă, elitei spirituale a națiunii romane. Îngăduiți-mi o întrebare : îi suspectați voi, oare, pe toți poeții tragici că, zugrăvind chipul unui tiran demult dispărut, s-ar fi dedat la atacuri împotriva stăpînitorilor pe vremea cărora și-au scris tragediile ? Vreți să-i scoateți din morminte pe Eschil și Sofocle, și să-i judecați pentru faptul de a fi scris despre Zeus sau Oedip, în timp ce gloata prezentă la spectacol a zbierat împotriva stăpînitorului contemporan ? Citesc pe fețele voastre că niciodată nu v-a trecut prin minte o asemenea prostie. Mai departe : M-ați adus oare în fața judecății pe mine, atunci cînd pe vremea domniei lui Tiberius am scris o tragedie, în care aproape fiecare vers condamnă tirania ? Nicidecum. Împăratul Tiberius a citit tragediile mele, ba mai mult, le-a și lăudat. Nici prin minte nu i-a trecut să se compare cu ti-

ranul. Și Lucius Curio ar vrea să afirme că generosul nostru cezar, Caius Caesar, ar fi atât de meschin, încît să raporteze la el înfățișarea monstrului Falaris ?

În sală se stîrni un murmur de admirație, ca o unduire ușoară. Cine e în stare să i se împotrivească lui Seneca ? Senatorii erau în aparență gravi, pe dinăuntru însă erau batjocoritori ! *Habet !* Ai încasat-o, Curio !

Caligula se uita la Lucius, bănuitor.

Lucius, roșu ca para focului, își mușca buzele. Îl asculta, în continuare, pe Seneca, cu atenția încordată.

— Numai spiritele meschine, reluă filozoful, trîndavii și clevetitorii pot admite o asemenea analogie naivă ; și aceștia sînt vagabonzii lipsiți de cultură. Adunătura de trîntori, această rîie pe trupul Romei, a răstălmăcit sensul piesei și a denaturat adevărul istoric comparîndu-l cu realitatea zilelor noastre. Intenția autorului n-a fost rea. Rea și dăunătoare, a fost reacția provocată de pofta mulțimii de a se deda la acte de turbulență și de a trage foloase de pe urma lor. Distinși părinți, nu de Fabius Scaurus și de actorii lui mă plîng, nici de cinstitul popor roman, ci de adunătura vagabonzilor coruptibili, care au abuzat de tragedia *Falaris* pentru uneltirile lor ! Această adunătură să stea în locul acuzatului, care este nevinovat.

Chaerea ascultă cu atenție. Ca să vezi ; pentru acest Fabius, acest histrion fără însemnătate, se bate aici omul cel mai înțelept cu omul cel mai puternic. Prefectul avea, uneori, obiceiul familiar de a face reflecții cu voce tare. Rosti în tăcerea încremenită :

— Isteț, Seneca al nostru !

Împăratul avea pe fruntea îngustă o cută lungă, transversală. La fel ca toți ceilalți, simțea și el superioritatea lui Seneca în acest duel. El însuși remarcabil orator, se vedea umbrit de succesul filozofului. Îl invidia. Era gelos. Cuta de pe frunte se adânci.

Lucius se întoarse spre Seneca, lingușitor :

— Cum poate distinsul nostru Seneca să compare piesele sale cu acest *Falaris* al lui Fabius Scaurus ? Cunoaștem, doar, cu toții lucrările lui. Și vă întreb acum pe voi, străluciți părinți, de ce spectacolele cu tragediile lui Seneca s-au desfășurat în liniște, în timp ce *Falaris* s-a încheiat cu demonstrații sîngeroase ? Eu susțin că, deși tratau despre tirani, piesele lui Seneca nu purtau în ele germenul de instigare la revoltă. Piesa lui Scaurus, însă da !

Lucius își ridică glasul :

— E ușor, într-adevăr, să speli crima lui Scaurus cu spontaneitatea vulgului. E simplu să arunci vina pe o mulțime anonimă și să chemi la judecată miile de capete ale „adunăturii de trîntori“, cum spune apărătorul. Înainte vreme, Seneca denumea această mulțime *popor*, și adeseori, s-a ridicat în apărarea ei împotriva nobililor, el însuși fiind nobil. Și astăzi se află în aceeași postură, dar acum îi convine să denumească poporul adunătură și să-l acuze chiar, știind prea bine că e cu neputință să pedepsești mulțimea.

Vocea lui Lucius, de obicei rece și ascuțită, acum deveni tăioasă.

— Ați uitat, oare, voi, părinți ai Romei, de pantomimele despre brutari, în care Fabius ataca și ridiculiza senatul în ansamblul său, și pe fiecare din voi în parte ? N-a fost și aceasta o

alegorie ? A fost ea, oare mai transparentă decît atacul din *Falaris* împotriva împăratului nostru ?

Luă în mînă tăblițele grefierului şi, uitîndu-se peste ele, vorbi cu violenţă :

— N-a declarat Fabius Scaurus aici, în depozitia sa, că a scris tragedia cunoscînd că poporul trăieşte marile pasiuni o dată cu actorul ? A spus o mare minciună deci, afirmînd că nu poate stăpîni o mulţime de mii de capete ! Din păcate, ne-am convins că a stăpînit-o. Nu cedez nici o iotă din afirmaţia mea : fiecare vers din finalul piesei *Falaris* constituie o provocare. Fiecare vers e un atac la adresa împăratului, prin cuvîntul şi tonul pătimaş al lui Scaurus. Numai un surd putea să nu audă. Numai un complice al autorului putea să nu ia în seamă acest lucru !

Lucius încheie. Incinta bazilicii era învăluită într-o tăcere surdă şi în această tăcere simpatia juraţilor înclina de partea acuzatorului.

Seneca ştia că avea să se joace cu focul în clipa în care şi-a asumat sarcina apărării lui Fabius. Dar nu se temea ; credea în forţa argumentelor sale, în arta sa oratorică, în proverbialul său noroc la toate procesele. Se bizuia pe inflexibilul drept roman. Nu se gîndise însă că, apărîndu-l pe Fabius, acuzat nu pentru un simplu furt lipsit de însemnătate, ci pentru înalta trădare, se ridica nu numai împotriva împăratului, ci şi împotriva aristocraţiei senatoriale, căreia el însuşi îi aparţinea. Încetul cu încetul i se strecură în minte îndoiala ba chiar şi îngrijorarea.

Fabius se nelinişti. Îşi roti privirea în jur, pe furis. Soarele pătrundea aici prin ferestrele înalte, şi razele lui lăsau în sală o cortină strălucitoare. Perdeaua luminoasă estompa siluetele juraţilor, le ştergea chipurile ; Fabius nu izbutea să le deslu-

șească expresiile ; cu toate acestea, adu-meca pri-mejdia. Se simțea pierdut în spațiul acela imens. Cu speranță căuta ochii lui Seneca, dar filozoful strîngea basmaua la gură să-și înăbușe tusea. Era liniște, în sală, o liniște sufocantă. Lui Fabius însă îi mai stăruiau în ureche cuvintele agresive ale acu-zatorului, care făceau să bubuie incinta bazilicii ; de afară răbufnea pînă aici vuietul îndepărtat al mulțimii și lui Fabius i se părea că aude răcnetele a două armate încleștate într-o bătălie. „Împotriva mea, împotriva noastră — se gîndi și la spectatorii revoltați — stă nu numai sîngerosul Caligula și loțiitorul său Lucius Curio. Întreaga Romă a celor puternici se năpustește aici asupra mea, să mă zdrobească.“

Își liniștea, din răspuțeri, mîinile tremurînde ; nu era numai teama care-l scutura, ci și furia ne-putincioasă. Ca atunci cînd s-a pierdut cu firea și a explodat în fața lui Tiberius. Se uită înaintea lui. În jîltul acoperit cu pătura purpurie ședea Falaris.

Caligula îl cerceta pe Seneca, cu ură. „Așadar, și el e împotriva mea ! S-a înhăităt cu fostul sclav. Un nobil !“ Ochii înțepători ai împăratului zburară spre Fabius, se ciocniră cu privirea lui. Fabius nu-i evită. „Cîtă insolență la omul acesta !“ fierbea împăratul. Singele îi năvălise la cap stîrnindu-i înă-intea ochilor virtejuri de rotocoale scînteietoare, răscolindu-i valuri de sînge clocotitor la tîmple. Îl vedea pe Fabius prefăcîndu-se într-o negură roșie ; în fața lui stăteau acum doi, zece, o sută de Fabius, și toți se uită obraznic, fără rușine, în ochii împăratului.

Caligula se lăsă pe spate și dădu violent din mină ca să alunge nălucirile.

În cele cîteva secunde de tăcere, Lucius înțelese că a învins. Surprinse gestul cezarului, citi în el

nerăbdarea poruncitoare și hotărî să incheie repede judecata. Se sculă în picioare :

— Onorată curte ! Miezul cauzei a fost clarificat, toate punctele actului de acuzare sînt fundamentate.

Seneca se agită ofensat și mina lui țîșni repede în sus. Președintele tribunalului, însă, n-o vedea. Nu voia s-o vadă. Și Lucius continuă demagogic :

— Vă întreb pe voi, venerabili părinți ai patriei, veți mai tolera oare actele scandaloase ale unui răzvrătit incorigibil, ale fostului sclav Fabius Scaurus ? Demonstrațiile de la teatrul lui Pompei și de pe străzile orașului au costat viețile a șapte sute de oameni. O viitoare revoltă ar putea amenința întreaga Romă. Aici sînt multe cauze în joc. Nu-i vorba numai de împărat, ci și de patrie, de întregul nostru imperiu. *Patres illustrissimi* ! Veți reda Romei ordinea de altădată sau veți lăsa fără pedeapsa exemplară un criminal care de mîine chiar se va apuca iarăși să submineze puterea stăpînitorului și a voastră ?

Bazilica vuia de furtuna glasurilor indignate, și din acest vacarm un lucru se deslușea cu o claritate unitară : niciodată !

Consulul Pontius văzuse și el semnul împăratului și nu luă în seamă mîna înălțată a filozofului care cerea cuvîntul ; formulă o întrebare, solicitînd curtea să răspundă dacă îl consideră pe Fabius Scaurus vinovat de crimă, de instigare la revoltă, de amenințare a statului și de crimă de lezmajestate. Mîinile tuturor juraților se înălțară solidar. Urmă apoi o consfătuire în șoaptă.

Împăratul își întoarse privirea și gîndurile spre Lucius. „Excelent demagog ! Știe să se învîrtească după cum suflă vîntul. E neînfricat. Nici de mine nu se teme, cu toate că și el mă consideră un

Falaris, ca, de altfel, toți cei de față. Prea l-am răsăfat. «Lucius, da, ăsta ar fi bun de împărat!» spusese Livilla. Da. Probabil că într-acolo țintește. În curînd mi se va urca în cap.“

Deliberarea nu dură mult. Se ridicară cu toții în picioare și consulul Pontius pronunță sentința :

— În numele senatului și al poporului roman ! Fabius Scaurus, cetățean al Romei, membru al breslei actoricești, pentru crimele amintite este condamnat la moarte prin decapitare.

Urmă o clipă de tăcere adîncă. Toate privirile erau îndreptate asupra condamnatului. Apoi izbucniră cu toții în strigăte de aprobare.

Fabius stătea ținut locului. Încrămenit, ca și cînd, n-ar fi auzit și n-ar fi înțeles despre ce-i vorba. Apoi se dumiri. Izbucni într-un rîs nebun, isteric, făcînd să se cutremure incinta bazilicii. Toți cei de față se uitau la el cu ochii holbați : și-a pierdut mințile ? Rîsul nu contenea. Fabius stătea nemișcat, dar tuturor li se părea că se apropie, încet, de împărat. Caligula se ghemui, speriat, în jîlt și începu să strige după gardă.

Soldatii se repeziră la Fabius, îi astupară gura cu mîinile, dar și de sub palmele lor răzbăteau rîsetele și strigătele nebunești ale condamnatului :

— Falaris ! Falaris !

Veniră la iuțeală alți soldați ; îl încercuiră. îi puseră un căluș în gură ; Fabius se împotrivi. Îi prinseră mîinile în lanțuri și, cu săbiile scoase din teacă, îl împinseră spre ieșire.

Afară stătea înșirat un cordon de pretorieni, în spatele lor — mulțimea mută. Îl tiriră printr-un culoar de soldați. Tăcerea fu spartă de strigătul deznădăjduit al Quirinei :

— Fabius !

Îl aruncară în celulă mucegăită a temniței. Căzu pe paie ; strigătul fetei îl doborîse. Înfipse degetele în pămînt. Strigătul ei se transformă într-o șoaptă fierbinte : „Fabius, o să-ți fac un cămin frumos, ai să vezi !” Își îngropă fața în paiele putregăite și gemu încet.

Caligula ședea zgribulit în jilțul său. Ca un vultur de pradă, pindind orice mișcare. Cu un gest mecanic smulgea firele aurii din ciucurii mantiei. Între timp, Pontius anunță alte sentințe : Apelles — trei ani de exil, Mnester și ceilalți interpreți din piesa *Falaris* — un an. Caligula nu-l asculta, îl cerceta cu atenție pe Seneca : „Acum vii tu la rînd, las-că mă răfuiesc eu cu tine.”

Ședința tribunalului luă sfîrșit. Împăratul se ridică în picioare cu ochii mereu ațintiți asupra apărătorului. Asistența fremăta, senatorii se sculau de pe locurile lor urmărind, cu toții, privirea împăratului.

Cu mîini tremurătoare, Seneca își strîngea însemnările. În sfîrșit, își înalță capul. Pupilele celor din bazilică îl făcură să înghețe. Privirea împăratului prevestea moarte. Mina retorului bijbia pe unul din suluri. Apoi filozoful porni cu pas încet. Senatorii se retrăgeau din fața lui, de parcă prin preajma lor ar fi trecut un lepros. Știau și ei că lui Seneca îi era sortit să moară înaintea condamnatului Fabius Scaurus.

Pretorienii deschiseră ușa grea, ferecată în bronz. Apărătorul ieși, ușa se trînti în urma lui, bubuind.

Senatorii stăteau nemișcați, așteptînd să plece Caligula.

Lucius și Aviola se apropiară de împărat. Tînărul Curio îl întrebă dacă e mulțumit de rezultatul judecății. Caligula nu-i răspunse. Dungile pa-

lide care închipuiau buzele lui rămîneau încheștate. Lucius înțelese că împăratul e supărat pe el. Din pricina lui Seneca ! Căci, în ultimă instanță, potrivit părerii filozofului, e mai mare crima să-l vezi în Falaris pe Caligula decît să scrii și să joci o asemenea piesă ! Viața în preajma unui tiran duce la pierzanie.

Aviola îl invită pe cezar să ia vineri prînzul în palatul său. Îi vorbi servil :

— Vreau să-ți prilejuiesc o bucurie, divinul meu ! Apoi continuă, ca și cînd Caligula ar fi manifestat vreun interes : O, nu ! Nici vorbă, nu pot dezvălui secretul, e o surpriză pentru tine, *Domine* ! Acordă-mi această favoare !

Ochii de fiară sălbatică îl măsurară pe cămătar. Împăratul dădu din cap aprobativ ; cu gîndul însă era tot la Seneca.

Lucius încercă să-l destindă pe cezar.

— După prînz, dacă vei socoti potrivit, am putea ieși în for să asistăm la execuția aceluia cîine turbat.

Împăratul încuviință ; iarăși, fără să scoată o vorbă.

Aviola, care nu uitase festa pe care i-o jucase Fabius cu „pretorienii“ lui, se întoarse spre împărat surizător :

— Excelent ! îi trimit lui Lucius un milion de sesterți pentru a da poruncă, înainte de execuție, să fie aruncați în numele tău spectatorilor, la ultimul spectacol al actorului lor preferat.

Claudius se adresa împăratului, bîlbîindu-se mai tare ca oricînd :

— Mi-mie î-i-imi pa-pare ră-rău d-de ace-cest co-comediant. A-avea un-un ge-gest atît de de re-ge-gesc...

— Imbecilule ! îi spuse Caligula cu dispreț și, întorcându-i spatele, se îndreptă spre ieșire trecînd prin culoarul senatorilor ce-l salutau cu entuziasm.

57

Sclavii înaintau încet, în mers ritmic, mușchii încordați ai gleznelor făceau să li se întindă pielea cafenie. Mergeau în pas de voie. Bătăile timpelor lui Seneca le-o lua înainte. Filozoful ședea încremenit, cu ochii închiși, doar mîna o ridica din cînd în cînd, ca să-și șteargă nădușeala de pe frunte.

Prin pleoapele strînse i se infiltra parcă în pupile privirea veninoasă a lui Caligula, purtînd în ea aceeași sentință drastică pentru el ca și pentru Fabius — moartea. Ochiul plin de ură, creștea, îl ardea, îl îngheța. Deschise repede ochii. Imaginea se risipi. Bătăile din tîmple însă nu încetau. Desfăcu perdeaua lecticii și se uită afară. Lumina îl orbea, vacarmul străzii îl asurzea. Oamenii îl recunoscuseră pe apărătorul lui Fabius, și-i strigară cuvinte de salut. Filozoful se retrase obosit, lăsă perdeaua și închise din nou ochii.

Lectica trecu de poarta Capena, zgomotul slăbea treptat, Roma se îndepărta.

Lui Seneca îi apărură din nou sub pleoape pata arzătoare a privirii împăratului ; sălta în ritm cu mersul sclavilor, sus, jos, sus, jos, și-l măsura.

O căruță trecu înaintea lui. În uruitul roților, pe caldarîmul Viei Appia, se amesteca un rîs de femeie, cristalin, lipsit de griji, mîngîietor.

Urmărea pata aceea turbată, înspăimîntătoare. O cerceta : „Da, te cunosc. Știu la ce mă pot aștepta

de la tine și nu-ți cer îndurare. Mă simt încă stăpîn pe soarta mea. Soarta ! Un cazan în care totul fierbe, în care totul se învîrtește. Am fost sus, acum mă duc jos. Și clocotul din acest cazan nu mă mai scoate întreg la suprafață. Îmi va aduce numai spiritul ; trupul va rămîne la fund.“

Seneca se ostenea prea puțin cu trupul lui. Se îngrijea de el fără să se gîndească la acest lucru, și nu mai mult decît îi impunea poziția sa socială. Acum însă simțea cum baia îl înviează și-l întremază. Începu să examineze miinile sclavului care-i frămînta brațele. Pielea întinsă se roșea, se încălzea, pulsa în ea viață. Simțea cum îi circulă sîngele prin vine. Își introduse picioarele în sandale, curelușa dintre degete îl gidila. Tunica i se lipi de corp și simți o răcoare plăcută. Se ridică, și merse conștient de fiecare mișcare a sa, de fiecare pas pe care-l făcea ; ce bucurie ! Era pentru el ceva nou. Minunat instrument e corpul viu. Percepea acest lucru cu intensitate, ca omul care, după o îndelungată suferință, învață din nou să umble.

Intră în peristil ; se trezi în societatea strălucitoare a statuilor de marmură și bronz create de sculptorii greci. Întotdeauna se simțea bine în mijlocul lor. Zeii, satirii și fermecătoarele ființe cerești nu-i tulburau liniștea. Sub coloanele corintiene, toate se înfrăteau cu tufele oleandrilor într-o armonie a frumuseții. Chipul zeiței Demeter sclipea. Șuvița de apă a fîntinii arteziene foșnea, razele oblice ale soarelui poleiau cu aur stropii căzători. Clipocitul lor îi amintea de clepsidra cu apă. „Timpul curge, merge înainte, nici o forță nu-l poate opri. Cît timp îmi mai rămîne ? Un ceas ? Două ? O noapte întreagă ? De obicei, ucigașii

vin abia spre dimineață. Mai e timp. Timp ? Pentru ce ?“

Soarele cobora. Chipul zeiței Demeter se prelungea cu o umbră cenușie, picăturile de apă deveneau argintii. În bătaile gingașe al stropilor se scurgeau secunde. Dar mai e încă timp.

Timp ? Pentru ce ? Pentru despărțire. O dată cu revărsatul zorilor vine și sfârșitul.

Seneca se înfioră. „Trupul e trecător. Spiritul e veșnic. Da, acestea sînt cuvintele. Dar unde e siguranța lor ?“ Își încheștă degetele pe brațul unui faun de marmură. Simți răceala și duritatea pietrei : ia te uită, aceasta-i siguranța vieții, neîndoielnică, palpabilă. Trăiesc. Mai trăiesc. Dar ce va fi pe urmă, mîine, după răsăritul soarelui ? Ce se va întîmpla cu sufletul meu ?“

„Trăiește rău cel ce nu știe să moară. Teamă de moarte îl dă în vileag pe omul slab, fricos...“ Își auzea propria sa voce la băile lui Agrippa, înțesate de auditori.

Pășea neliniștit, privind speriat în jurul lui. „Teamă ? Da, mi-e teamă, de moarte mi-e teamă... Înainta pe alea de chiparoși. Pentru ultima oară le mai simt mirosul. Pentru ultima oară mai ascult cîntul cicadelor. Pentru ultima oară îmi mai împăspătează palmele roua de seară. Simțurile mele mi-au dat percepțiile și senzațiile ; din ele s-au născut ideile. Cum poate trăi spiritul fără trup ? Din ce-și va trage seva, puterea ? Cu ce se va hrăni, dacă nu vor mai exista trupul, simțurile ? Oare n-au avut, pînă la urmă, Epicur și Lucrețius mai multă dreptate decît Zenon, Platon și dascălii mei Sotion și Attalus ? Mai întii natura, temelia tuturor lucrurilor ! Îl auzea pe Tiberius : «Tu, Seneca, umbli cu capul în nori, plutești în abstract, pe cînd eu trebuie să umblu cu picioarele pe pământ.

mint !» Ah, nu ! Nu ! Niciodată nu voi fi adeptul acestei filozofii materialiste, pămîntene ! Spiritul ! Spiritul mai presus de orice ! Spiritul, stăpînul care domină materia ! Aceasta e profesiunea mea de credință, pe această poziție rămîn.“

Iată însă că teama era încă aici, teama nu-l părăsea, spiritul lui Seneca nu putea s-o învingă. Încercă să se stăpînească. Se înapoie în vilă și ieși pe terasă. De aici vedea Roma. Contururile templelor se estompau ușor și în spatele lor se înfoia evantaiul trandafiriu al soarelui în asfințit ; grădina răspîndea, seara, miresme sălbatice ! Sub terasă, apa din bazin avea sclipiri de cositor. Țîntarii loveau din zbor apa și acolo unde o atingeau se forma cîte un cerculeț. Un ochi. Ochiul veninos, neîndurător, al lui Caligula.

Vîntul se întetî, clătînînd frunzele platanilor, pătrunse și pe terasă. Seneca se scutură înfrigurat. Bătu din palme și porunci să i se aducă mantaua. Se înfășură în stofa moale, catifelată, și zimbi. „Ca să vezi, asta-i tot ce-mi trebuie acum. Fermele mele, vilele mele, bogăția mea, toate acestea nu-mi ajută acum la nimic. Nu am nevoie decît de manta, ca să nu-mi fie frig. Cît de puțin îi trebuie omului, ca să-i fie satisfăcute necesitățile !“ Sesiză limpede conținutul acestei idei pe care o cunoștea, prin el, întreaga Romă. Să trăiești în concordanță cu natura : simplu, modest, fără lux. Nobilimea romană repeta acum, papagalicește, aceste cuvinte, dar continua să se lăfăie în lux, să se ghițuiască peste măsură cu mîncăruri condimentate, să-și alunge plictiseala urmărind măcelul sîngeros al gladiatorilor, să nascocoască voluptăți biciuitoare ca să-și excite simțurile atrofiate. „Imaginea vieții simple îi gîdilă pe burduhănoșii aceia degenerați, le stîrnește pofta de mîncare și desfrîu ; toate

acestea nu sint decît vorbe. Şi, de fapt, totul e atît de simplu, cum simt eu acum : mi-e frig şi am nevoie de manta. Atît, şi nimic mai mult.“

Pe zidul terasei se cătăra viţa de vie ; boabele de struguri, cu cîteva clipe înainte auriu, se înnegreau în umbră. Se înnegrea şi Roma în depărtare. Filozoful coborî iarăşi în grădină, sperînd să scape acolo de nelinişte. Umbrele chiparoşilor, prelungi, ca nişte şopirle, dădeau parcă să-l înhaţe de picioare. Se așeză pe o bancă de marmură, încălzită de soare. Era dornic de linişte. Dar tot ceea ce altădată îl liniştea aici, acum îl tulbura. Foşnetul frunzelor îi sfîşia auzul. Tăcerea vesperală a grădinii îi irita nervii. Liniştea de afară stîrnea şi mai puternic furtuna din el, în plămînii lui bolnavi sfîrşiau flăcările unui incendiu, inima obosită bătea ca un ciocan, asfinţitul molatic al soarelui îi aţîta conştiinţa timpului ce se scurge. Natura... Îi povăţuia pe toţi să trăiască în deplină unitate şi armonie cu ea ! Acum însă, în această clipă grea a vieţii sale, natura îl trăda. Simţea frica revărsîndu-se în el, asemenea ceţii care se lasă domol de pe munte la vale.

Prin aer plutea somnolenţa, o somnolenţă ce trezea însă tot mai mult o dorinţă animalică de viaţă ; viaţa de la care pînă acum primise atît de puţin şi pe care peste puţine clipe o va pierde.

Vîntul se stîrni din nou, şi din nou începură să freamăte coroanele arborilor, iar cicadele să bată din castanietele lor minuscule. Sunetele pe care ieri încă le îndrăgea, astăzi îl întristau. Îi aminteau de plînsetul bocitoarelor la înmormîntări. Filozofia stoică nu izbutea să-l scape de simţămîntul fricii ; îl lăsa în impas. „Zîmbeşte-mi, Zenon, tu care ţi-ai încheiat viaţa abia atunci cînd mîna ta a luat-o numai un pic înaintea naturii ! Ai dreptate : omul

trebuie să trăiască după planurile lui, dar e cu mult mai greu să înfăptuiești decît să proclami acest lucru ! Prin tot ceea ce există în mine, mă împotrivesc unei legi valabile pentru regi ca și pentru sclavi deopotrivă, chiar dacă știu că viața mea n-ar fi mai bună dacă s-ar prelungi. Sînt însetat de viață, tînjesc după ea mai mult decît cerșetorul flămînd după un codru de piine, e o sete nepotolită această dorință sălbatică de a trăi, a trăi, a trăi.“

Noaptea se furișă în grădini aprinzînd licurici pe pămînt și stele pe cer. În semiîntuneric, marmura statuiilor sclipea albă. Peste Roma, în depărtare, plutea clarul de lună.

Seneca tuși. „Ar trebui să intru în casă, altfel mi se va ridica iar temperatura. Zîmbi. Sînt doar înfășurat în manta. Și apoi, de ce atîta preocupare pentru un trup care mîine nu va mai simți frigul ?“ Restul de suflet își făcea datoria. Mîine trupul lui va fi aruncat ca o vechitură netrebuincioasă și, o dată cu el, se vor stinge toate năzuințele, teama și deznădejdea lui.

Își dădea seama, dureros, cît era de singur. Sentimentul părăsirii, al lipsei de mîngîiere și al tristeții îl sufoca. Febra îi stîrni în inimă bătaii puternice, îl înfioră.

Porni repede prin grădină, pe un drum ce urca în pantă. Aici, sus, lumina era mai tare. Umbrele copacilor și ale statuiilor îi tăiau calea, i-o luau înainte, îl urmăreau.

Condamnat ! Condamnat să moară încă în această noapte. De o singură privire, fără act de acuzare, fără dovezi, fără proces. Retorul, cunosător al dreptului, se revolta în el. Un judecător samavolnic, turbat, i-a refuzat posibilitatea de a vorbi, de a se apăra. Se răzvrăteau în el, împotriva

acestui act de injustiție, și rațiunea, și toate instinctele. Nervii întinși ca niște corzi erau gata să plesnească. Unde-i liniștea lui stoică ? S-a dus și ea. Trebuie să se apere ! „Am apărat sute de străini, astăzi vreau să mă apăr pe mine. Am pledat pentru alții, astăzi vreau să pledez pentru mine. Să mă scot pe mine din încurcătură, să mă salvez. Să folosesc cuvîntul, arta și pasiunea mea de retor în apărarea mea, pentru salvarea mea !“

Să se salveze ? De la moarte ? Nu, nu, asta, din păcate, nu e cu putință. Dar să se purifice în fața viitorului care, începînd de mîine, îi va judeca, fără el, ideile, cuvintele și faptele — asta trebuie s-o facă neapărat.

Ajunse în punctul cel mai înalt al grădinii. Aici, pe un platou întins, stăteau înșirate cele nouă muze albe. În mijlocul lor pășea, strălucitor, Apolo Musagetus într-un chiton lung, cu mantia desfăcută și cununa de lauri pe cap, cîntînd din liră. La lumina lunii, statuile păreau mai vii decît în bătaia soarelui, aveau fețele umbrite, tulburate de emoție, ochii strălucitori, mișcările gingașe.

„Iată auditoriul meu ! Iată tribunalul meu !“

Seneca nu credea în zei decît pur formal. Cît privește puterea lor asupra oamenilor, avea o atitudine sceptică. În clipa aceasta însă simțea nimic-nicia omului în fața frumosului nepieritor.

Își înalță mîinile așa cum făcea mama sa, Helvia, în fața altarului larilor și penaiților, și-l invocă pe Apolo, dăruitorul luminii și al vieții.

Apoi, ca și cînd ar fi stat înaintea unui tribunal autentic, își începu pledoaria în apărarea omului Seneca, împotriva lui Seneca-filozoful.

Despre sărăcia pe care o preamărise, dar în care n-a trăit ; despre bogăția pe care o subapreciase,

dar din care a tras foloase ; despre egalitatea dintre toți oamenii, despre sclavia umilitoare, de care el însuși a beneficiat ; despre toate acele duplicități, pe care el le reproșase Romei, vorbea el acum, și se apăra cu pasiune. S-a bucurat de toate acestea, ca să poată gândi și munci în liniște ! Avere și sclavii n-au fost pentru el decât un mijloc ce-i permitea să urmeze calea descoperirii bunului celui mai de preț al omenirii : calea virtuților, a vieții fericite sub semnul spiritului generos și nobil, pe care îl contrapunea vieții de huzur, nesăbuite, a contemporanilor săi. Spiritul ar trebui să domine lumea, să șteargă deosebiri de avere și stare socială ; spiritul, nu averea, trebuie să fie unitatea de măsură a valorii umane ! Își aduse aminte de procesul lui Fabius din ziua aceea : spiritul ar trebui să-l judece pe om, și nicidecum forța brutală.

Cu vorbe înflăcărâte se purifică în fața zeului luminos și a zeitelor surîzătoare. Partea cea mai grea, cea mai dureroasă, o lăsă la urmă.

Luna se acoperi de nori. Zeul și grupul zeitelor se întunecară, dispărînd aproape în beznă. Tăcerea de gheață fu spartă de o rafală de vînt. Șuieratul lui izgoni norii cotropitori.

Seneca își încheștă buzele. Acea ultimă parte, care-l chinuia cel mai mult, n-o mai spuse. Se întoarse, merse o bucată de drum în jos și se așeză pe o bancă. Ah, dacă ar putea să-i vorbească unui om, oamenilor. „Dar nu pot. Nu am pe nimeni.“

Infolit în mantaua lui de lînă, ședea nemișcat, sugrumat de tristețe. Rămase așa multă vreme.

Într-un târziu, nisipul de pe cărăruie scrișni sub apăsarea ușoară a unor pași, și duse mina la beregată. Au și venit ? Spaimă îi gîtuia vocea.

— Cine e ?

— Guadianus, sclavul tău, stăpîne. Iartă-mă că te tulbur...

Seneca nu mai respira, îngrozit de ceea ce avea să urmeze.

— ...Dar e frig, stăpîne, noaptea e răcoroasă... Nu-mi poruncești să te conduc în vilă ?

— A venit cineva ? rosti horcîind.

— Nu, nimeni, stăpîne, se auzi glasul mirat din întuneric.

— Nu mă duc, mai rămîn aici, răsuflă ușurat filozoful. Umbra se îndepărtă. Seneca strigă după ea : Stai, Guadianus ! Vino încoace !

Acum, respira precipitat. Febra îi biciuia tîmplele. Își dădea seama : „Sclavul acesta, secretarul meu, e ultima ființă umană căreia îi vorbesc, căreia îi pot împărtăși teama mea.“

— Stai aici, lingă mine !

Ciudată poruncă ! Sclavul ezită, dar nu se clinti din loc.

— Îmi poruncești, stăpîne ?

— Așază-te aici !

Guadianus se așeză la celălalt capăt al băncii, incremenit, năîng, cu mîinile lăsate pe genunchi.

— Cînd m-a supărat boala, adeseori ți-am dictat gîndurile mele, și tu le-ai scris. Ești un bun secretar, Guadianus.

Sclavul tăcea ținîndu-și răsuflarea.

— Ești un om deștept, știi mai multe decît mulți dintre nobilii stăpîni. Spune-mi, ai meditat vreodată despre viață ?

Guadianus se neliniști. „Ce se întîmplă cu stăpînul, de-mi pune astfel de întrebări ? E drept, de multe ori a stat de vorbă cu mine. Amabil, bine-

voitor. Dar nu în felul acesta. Ciudată întrebare, acum, în toiul nopții ! De ce nu se duce să se culce ?" Răspunse cu prudență :

— Nu, stăpîne. Eu nu știu să gîndesc ca tine.

Seneca nu-l asculta. Cuvintele îi țîșneau cu pasiune :

— Tu știi că eu mă gîndesc la viitor. La urmașii noștri. Scriu pentru ei, încercînd să arăt ce anume le-ar putea fi de folos ; ca și cînd le-aș lăsa niște lecturi tămăduitoare. Scriu pentru ei, deoarece susțin că acel ce nu trăiește pentru altcineva nu trăiește nici pentru sine. Tu știi acest lucru. Pentru ca virtutea să fie desăvîrșită, trebuie să existe și armonie în felul de trai. Am încercat să fiu așa. Am mers pe drumuri vechi și dacă am găsit un drum mai drept și mai scurt, nu am șovăit să-l urmez. Tu știi asta, Guadianus.

Seneca vărsa cuvintele urmărindu-și precipitat ideea, căutînd cu înverșunare formulările cele mai potrivite pentru a exprima exact ceea ce gîndea, ca și cînd de acest lucru ar fi atîrnat viața lui.

— Trăim în mijlocul unei lumi care trebuie să dispară. Și noi vom pieri. Fiecare din noi. Și eu, și tu. Am propovăduit învățătura, și tu știi bine că un om înțelept nu se agață de viață cu orice preț ; că știe să părăsească viața netulburat, cu gîndul liniștit.

Se înecă și tuși. Slavul sări de la locul lui și-l înfășură mai bine în manta. Filozoful îi apucă mîna și o strînse crispat :

— Ție, omule, ți-e frică de moarte ?

Brațul slavului tremura în palma lui.

— Da, stăpîne, mi-e frică.

Seneca răsuflă ușurat. Cît de îngrozitor ar fi fost dacă Guadianus ar fi spus : Nu, nu mi-e frică de moarte.

— Și de ce ți-e frică de moarte ? Spune-mi, de ce ?

— Tu, stăpîne, știi de ce moartea e rea : „Nici o zi nu-i destul de lungă pentru cel ce vrea să să-vîrșească ceva măreț“. Asta mi-ai dictat nu demult. Dar eu... eu nu am ceva... ceva măreț de făcut... stăpîne... și totuși mi-e frică de moarte... nu-mai așa... nu știu cum să spun, dar tare mi-e frică de ea... Știi : mă disprețuiești. Tu, stăpîne, nu cunoști frica de moarte. Dar tu ești tu...

Seneca se ridică brusc. Vocea lui tremura și suna surd :

— Du-mă în casă !

Secretarul îl luă de braț și-l conduse cu grijă, pe cărăruie, spre vilă. Filozoful își înghiți saliva, era amară. Rușinea are întotdeauna un gust amar.

Intră în casă, mîncă o bucatică de brînză și cîteva mere. Contrar obiceiului, dădu dispoziție să i se aducă vin în loc de apă. Bău, apoi se retrase în camera sa de lucru. Se gîndi mult timp la ultimele cuvinte ale sclavului, rușinat, sărman, mereu la fel de neîncrezător și de deznădăduit. Se apropie de bibliotecă, mîngîie tocurile sulurilor, trase afară cîteva din ele și le citi. Cercetă vechile însemnări la pledoariile și discursurile sale, ciornele meditațiilor sale filozofice. O parte din suluri le așază înapoi în raft, altele le puse pe masă.

E timpul să-și ia rămas bun ; de la cine ?

Se gîndi la mama aflată la Corduba cu fratele său mai mare, Gallionus, la fratele mai mic care trăia în Corint. De la ei să-și ia rămas bun ? Să-i

îndurereze și mai mult prin această scrisoare din pricina sfârșitului său tragic ? Cine îi mai rămîne, cui ar vrea să mai adreseze ultimul mesaj ? Nimă-nui, în afară de acela în fața căruia s-a aflat nu demult în postura umilitoare a lașului : senatorul Ulpus.

Se așează la masă, luă în mână stiloul, dar îl puse la loc.

Se simțea nespus de obosit, împovărat de singurătate. Își lăsă capul în palme — palmele erau fierbinți, singele încins îi zvîcnea la timp. Singurătatea pe care o iubise atît de mult acum îl tortura. Întreaga Romă aristocratică știe că azi e ultima zi din viața lui. Și nici unul, nici unul nu se va încumeta să vină pentru a-i spune adio, în timp ce de la Fabius vor veni mîine, să-și ia rămas bun, mii și mii de oameni. „M-am ridicat deasupra celorlalți, m-am izolat de toți, și acum, cînd mă apasă singurătatea, nu am nici un prieten“.

Gîndurile îi zburară spre ultimele zile. A fost calm, sigur de el zilele acestea. Singur s-a oferit, în senat, să-i fie apărător lui Fabius. De ce a făcut-o ? Din egoism ! Pledînd pentru *Falaris*, pleda și pentru propriile sale tragedii împotriva tiranilor. Era profund incredințat că va cîștiga procesul, bizuindu-se pe dreptul roman și pe arta sa retorică. Și, în fine, a făcut acest lucru și din respect față de neînfricatul actor. Cu o zi înainte de judecată mîncase cu poftă și, bine dispus, se gîndise la procesul ce urma să aibă loc. Era curios cum avea să se comporte, în rolul său de acuzator, elevul său Lucius Curio. Se bucura și aștepta cu nerăbdare duelul spiritual cu acesta. Astăzi, însă, în bazilica iuliană, cu totul altfel s-au desfășurat lucrurile. La început a mers bine. A trimis lovitură după lovitură. Îl întrecea pe Lucius fără greutate.

Avea procesul aproape câștigat când, deodată, a survenit o întorsătură neașteptată și totul s-a schimbat. Noțiunea de lege, noțiunea de justiție s-a sfărîmat în mii de cioburi. Edificiul pledoariei sale s-a prăbușit, n-a mai rămas din el decît praful, pulberea, pierzania, ochii veninoși ai lui Caligula purtînd în ei sentința de condamnare la moarte — pentru acuzat și apărător deopotrivă.

„Ce s-a întîmplat ! De unde această întorsătură neașteptată ? Unde am făcut greșeala care mi-a adus pentru întîia oară pierderea unui proces și, o dată cu el, a vieții.“

Se ridică de la masă și începu să se plimbe prin *tablinum* avînd mereu înaintea ochilor imaginea uriașei săli a bazilicii. Și, deodată, se dumeri : văzu cu ochii minții șirurile de toga tivite cu purpură strîns unite în jurul mantiei imperiale și, împotriva acestei revărsări, el era singur, absolut singur. În clipa aceea înțelese de ce și-a zdrobit țeasta pe care și-ar fi spart-o chiar dacă ar fi făcut uz de întreaga sa artă și tactică de retor, ca și de toate argumentele de care dispunea ; pînă atunci, s-a bătut, întotdeauna, pentru dreptul unui individ, astăzi însă, a apărut în persoana lui Fabius întreaga Romă lipsită de apărare împotriva Romei celor puternici. El, nobil și senator, s-a ridicat împotriva celor de-o seamă cu dînsul, împotriva senatului aristocratic și împotriva împăratului. Și pentru cine s-a bătut ? Pentru mulțimile de plebei întruchipate de actorul Fabius Scaurus, pentru un răzvrătit. Pentru onoare, pentru cinste, pentru ideea mărețată a adevărului. Dar ideea s-a dovedit a fi slabă împotriva puterii. Împăratul a făcut un gest de nerăbdare cu mîna și, în locul justiției, a triumfat demagogia.

Filozoful se cutremură, capul îi vijăia de febră, dinții îi clănțăneau. Curentul de gheață al deznădejzii năvălea dinspre vârful degetelor spre inimă. Încercă să se liniștească ; trăgea adînc aerul în piept, își ținea mîna apăsată pe inima speriată. Se refugie din nou în filozofia lui. Iată salvarea, iată mantia ocrotitoare, a spiritului. Frica se dădu puțin la o parte, dar nu dispăru.

Noaptea înainta încet, sub pașii ei țîșneau mereu alte stele. Inevitabilul se apropia.

Seneca se așază din nou și luă stilul în mînă. E timpul să-și ia rămas bun. Scrise :

...vei recunoaște, desigur, dragă Ulpus, că dorința este una din principalele cauze motrice ale vieții. Încotro țintește dorința nobilului roman, dacă viața noastră e lipsită de morală ? Căci viața noastră nu are nici o perspectivă, e fără viitor ! Cunoaștem doar goana după cîștig, vrem să înăbușim sentimentele nimicniciei noastre pe care încercăm s-o acoperim cu aroganță și cruzime. Privește relațiile dintre oameni. Mai știm noi oare ce-i dragostea filială, știm noi oare ce-i dragostea față de soție, față de prieten ? Și nici n-ar putea să fie altfel în această lume, în care totul e suspectat. Propriul tău copil, soția sau prietenul sînt denunțatorii tăi, viitorii tăi ucigași ! În această revărsare a demagogiei, a teroarei, a setei de profit, a falsității și isteriei se mănîncă pînă și frații între ei. Ți se pare, dragul meu, că ponegresc din cale-afară Roma aristocratică ? Ți se pare, poate, că nu toți nobilii romani sînt niște profitori egoiști, niște depravați avizi de plăceri ? Dar privește în jurul tău, numără excepțiile și judecă singur.

Ne-am născut amîndoi într-o epocă nepotrivită. Tu, scumpul meu, prea tîrziu, eu, poate, prea de vreme.

Mie mi-e greu să trăiesc (nu lua asta drept o poză a superiorității), adeseori mi-e și rușine să trăiesc în această lume tulbure, intrată în descompunere ; de aceea mă refugiez de atîția ani în singurătate. Îmi vei spune : de ce-tu, Seneca, cel care vorbești despre mișcarea și transformarea neîncetată a lumii, fugi de această viață odioasă și nu te străduiești s-o schimbi ?

Eu ? Singur, dragul meu Ulpus ? Cu două mîini firave, cu plămîinii mei obosiți și cu digestia mea defectuoasă ? Nu, fizicul meu n-ar fi în stare. Iar cuvîntul meu ? Știi foarte bine că discursurile mele au ajuns la Roma o modă care se rezumă doar la vorbe, și atîta tot. Poate că fiecare dintre snobii cărora le aduc în față învinuirile mele crede că spusele mele tocmai pe el nu-l privesc. Își închipuie, poate, că eu, bolnăviciosul, îi invidiez pe cei sănătoși pentru huzurul lor.

Oricum ar sta însă lucrurile, port în mine sentimentul puternic al moralității. Moralitatea asiaticilor a luat naștere din poruncile unor zei înspăimîntători ; înțelepciunea grecilor a fost clădită pe legile naturii și pe libertatea voinței, iar a vechii Rome — pe viața simplă, pe munca sîrguincioasă ; în timp ce moralitatea Romei de azi nu se întemeiază pe nimic, întrucît ea nu există.

Și totuși ! Îți voi spune un lucru ciudat, dragă Ulpus. Pentru prima oară în viață am pierdut un proces, în calitate de apărător. Prin concursul de împrejurări, amintit la începutul acestei scrisori adresată ție, și pentru faptul că Roma e o maiestate a forței lipsită de spirit, o dată cu procesul mi-am pierdut și viața. Dar, cu acest prilej, am

cunocut un roman. Inchipuie-ți, dragul meu, un roman adevărat care a spus miilor de oameni ceea ce gîndește, cu toate că-și dădea seama de pri-mejdia acestui joc. E o experiență prețioasă pen-tru mine, Seneca. Într-adevăr, prețioasă și scump plătită. Dar îmi va lumina drumul spre Orcus. Acest roman a fost, ba nu, mai e încă (după cum și eu mai exist pînă cînd în urma amîndurora se va închide poarta vieții) actorul Fabius Scaurus, odinioară sclav.

Iar eu, propovăduitorul superiorității spiritului uman, eu, adeptul respectului suprem față de spi-ritul cinstit și cultivat, am înțeles că un spirit mare poate sălășlui deopotrivă în trupul oricui, fie el nobil, libert sau sclav. Căci în definitiv ce în-seamnă nobil, libert sau sclav ? Niște denumiri iz-vorîte din ambiții și injustiție. Oare nu am afir-mat întotdeauna că, în esența lor, toți oamenii sînt egali?

Itată, unicul roman adevărat, pe care, cu excepția ta, îl cunosc în întreaga Romă, e un fost sclav. Am simțit fiori de gheață cînd mi-am dat seama de acest lucru și mi-am spus : vor pieri oare virtu-țile romane o dată cu acest om ? Sau, poate, alături de lumea noastră, mai trăiește o altă lume ? O altă națiune romană, acolo, în mahalaua transtibe-rină unde nici măcar nu se abate privirea noastră arogantă ? O națiune mai aptă de viață, mai sănă-toasă, mai bună, care zămislește oameni ca Fa-bius Scaurus și nu ca Lucius Curio ? Și am descope-rit că de acolo izvorăște acea forță rebelă, vîgu-roasă, minunată, de neînfrînt, care zi de zi acoperă zidurile Romei cu pamflete la adresa Monstrului cărui nobilimea senatorială îi linge, umilă, picioa-

rele. Nu cumva, acolo, în cartierul calicilor de peste Tibru, se află chezașia eternității Romei? Nu vor răsări oare, în decursul veacurilor, din această stirpe a plebei, din această flăcărăie, cultura și marile spirit? E greu să înțelegi această idee. Dar tot atât de greu e s-o răstorni, cînd ea poartă în embrionul ei — al cărui nume este Fabius Scaurus — fărîmița de speranță într-o lume mai umană. Am vorbit cîndva despre aceasta cu Tiberius. Credea că lumea noastră nu e unica. Vedea pe atunci lucrurile mai bine și mai departe decît mine. Dar eu le văd acum mai exact, și într-adevăr cred în ele.

În ultima zi a vieții nu se cade să minți sau să ascunzi ceva. Și iată, îți destăinuiesc ție că primul impuls de a mă ridica în apărarea lui Fabius Scaurus a avut la origină egoismul meu. Teama că, nealăturîndu-mă acestui curajos roman, posteritatea mă va condamna și mă va arunca împreună cu ceilalți în acea mare grămadă de gunoi care se numește Roma aristocratică. Și această soartă n-aș fi meritat-o. Am încercat cîstit, chiar dacă n-am izbutit mare lucru, să cîștig un dram de virtute și să descopăr binele.

Îți închin, dragă Ulpius, în amintirea mea, cîteva suluri cuprinzînd o parte din însemnările și meditațiile mele. Sînt încredințat că dacă există în ele măcar un strop de adevăr prețios, el nu se va evapora, nu se va risipi. Sînt încredințat că le vei înmîna unui om căruia îi vor folosi, care va transmite ideile mele fiului său, înnodînd în felul acesta, peste veacuri, un lanț mare ce va lega timpurile noastre de cele viitoare. De această credință mă pot bucura în ultimele clipe ale vieții.

Urită imagine : ultimele clipe, nu-i așa, dragul meu ? Abia am împlinit patruzeci și doi de ani. Deși suferind, am vrut și așa fi putut să mai fac o bună parte din munca pe care am iubit-o. Părerea de rău îmi strânge inima. Îți mărturisesc : teama de moarte mă apasă, dar trebuie să rămân credincios ideilor mele, și voi birui această teamă. Și cînd mă gîndesc cît de mult, cît de mult am dorit viitorul ! Roma noastră aristocratică nu-l dorește. Trăiește numai clipa de față, viitorul n-o interesează. Și spune atunci, dragul meu : are dreptul la viitor o națiune căreia nici nu-i pasă de viitor, un imperiu care nu face nici un efort ca să-l aibă ?

Un imperiu arată după chipul și asemănarea stăpînitorului. După cum oricine îi urăște pe stăpîni de sclavi feroci și-i disprețuiește, tot așa și injustiția monarhilor e disprețuită, iar ura împotriva lor se va transmite peste veacuri. Lumea romană începe să se surpe încetul cu încetul, alunecînd ușor spre gura prăpastiei. Cînd anume se va rostogoli în ea, e greu de prevăzut, dar așa se va întîmpla.

Văd departe, ca toți acei ce trec pragul dintre ființă și neființă. Văd mulțimile de chipuri străine care, după secole, pătrund pe pămîntul Orașului Etern. Ce vor găsi aici ? Pe malul stîng al Tibrului, coloanele semete, de marmură, bolțile falnicelor temple ; incintele ornamentate cu aur ale bazilicilor și zcii de bronz, martori tăcuți ai vremurilor noastre.

Vor amuți de admirație și își vor spune : cît de măreți au fost oamenii care au trăit într-o ambianță atît de armonioasă și de grandioasă !... Cît de mult se vor înșela apreciînd astfel era noastră, văzînd numai edificiile de pe unul din malurile Tibrului ! Pe celălalt mal nu vor găsi decît mor-

mane de ruine, căci malul drept al Tibrului nu e marmură, nici aur, ci lemn și lut. Și vezi, ironia : aici, în aur, a trăit Lucius Curio, dincolo în noroi, Fabius Scaurus. Caută, dragul meu Ulpus, un om care să transmită, prin scris, viitorului adevărul, dacă eu nu mai pot face acest lucru.

Inchei cu amintirea ultimei noastre întrevăderi. Astăzi, dragul meu, te pot privi în ochi, avînd cugetul împăcat. Nu sînt un laș. Nu mi-am făcut de ocară predecesorii. Față în față cu Fiara am apărât adevărul. Chiar cu prețul vieții. Și a-ți da viața cu prețul adevărului...

Dar ajunge cu atîta trufie, cu atîtea vorbe. Te las cu bine. Spre seară m-am plimbat pe aleea de chiparoși. Acum mă duc pe aleea umbrelor. Și dacă umbrelor le este dată memoria, atunci numele tău, scumpe Ulpus, va rămîne în mine veșnic luminos, veșnic strălucitor.“

Filozoful scrisese totul dintr-o răsufare. Cînd lăsă stilul din mîna, îi ardeau obrazii, singele îi frigea templele. Se ridică, desfăcu draperia de la ușa ce dădea spre terasă.

Noaptea, speriată de strigătul păsărilor ce se trezeau, bătea în retragere. Pe unde călca, se stîngea cite o stea.

Inchisoarea mamertină, construită în inima Romei, în imediata vecinătate a splendidelor temple, e o fortăreață a groazei, un adevărat infern. Partea subterană, săpată adînc în stîncă, e străveche, da-

tînd poate, din timpurile invaziei gallice în Italia, sau, poate, chiar din vremurile regilor, după cum însuși numele ei, Tullianum, o arată. Din stîncă aceea țîșnea cîndva un izvor. În celulele ei reci, pătrunse de umezeală, secole în șir călăul i-a strangulat pe condamnați sau le-a retezat capetele cu securea, în măsura în care nu s-au stins de foame. Aici au pierit Iugurtha, Vercingetorix și fruntașii complotului condus de Catilina.

Celula lui Fabius, aflată în partea superioară a închisorii, duhnea a putregai. Aerul mucegăit de aici te îngheța. Semiîntunericul veșnic, care domnea aici, te apăsa, strivindu-te la pămînt ; ochii refuzau să se obișnuiască și se ridicau spre lumina-torul din perete, mare cît o nucă de cocos, ce nu putea fi atins de deținut, socotitor al ceasurilor sale de deznădejde ; dîra subțire de lumină verzuie ce se strecura prin el se tîra pe zidul de piatră și măsura timpul. Era aici o tăcere viscoasă, ca pe fundul unei bălți năpădite de mătasea broaștei.

Fabius își auzea răsufllarea, accelerată, șuierătoare, ca și cînd, în întuneric, ar mai fi fost ascuns cineva, un om sau o fiară. Strigă numele Quirinei, ca să-și alunge spaima. Se sperie de propria sa voce ; era grea ca metalul securii. Se ghemui pe paieile jilave și așteptă. O noapte, o zi, apoi încă o noapte... Timpul te torturează uneori mai rău decît călăul.

Mucegaiul de pe pereți se întinse peste gîndurile lui. Scînteia de speranță se stînsese în umezeala mucegăită, disperarea lui, ajunsă la culme, îi bîciuia nervii. Deschizătura din perete se schimonosi, deveni un cap de meduză, fișile de lumină se trans-

formară în șerpi. Arătarea hidoasă creștea, se apropia mereu, șerpilor se tirau amenințători. Îl cuprinse groaza. Izbi cu picioarele în pereți, bătu cu pumnii în cuburile de piatră peste care se prelingeau picuri verzi, țipă îngrozit.

În cele din urmă, obosi. Se trânti pe paiele putre-găite. Frigul îl pătrunse pînă la oase. Aștepta. Ce aștepta, o, zei, ce ?

. De dimineată, nu se risipise încă întunericul, cînd comandantul închisorii i-a adus la cunoștință că după asfințitul soarelui avea să fie executat în *forum*, în prezența publicului și sub privirile împăratului.

Simțea un gol în creier, zăcea ore întregi, nătîng, ca și cînd viața s-ar fi scurs din el de pe acum. Pe măsură ce fereștriuca din perete se lumina, se înviora. „Afară, cu siguranță, strălucește soarele. Lumina lui inundă căsuța lui Balbus, grădinița, o mîngîie pe Quirina. Fabius o vedea limpede în fața sa : îmbrăcată cu chitonul ei alb, peste care se revărsa cascada neagră a părului, stropește florile. Scaurus se întoarce de la pescuitul de noapte. Balbus se îmbracă pregătindu-se să plece la lucru. Acum iau micul dejun în trei. Cei doi încearcă să-i alunge gîndurile negre. Balbus pălăvrăgește, dîndu-și cu părerea despre situația în general. Scaurus povestește despre noaptea petrecută pe fluviu. Ea ascultă, dar nu se gîndește la ceea ce spun ei, ci la mine.“

Deodată sări în sus ca ars. Imaginile se destrămau, își pierdeau contururile, deveneau palide. Mai bine așa. Să nu vadă. Să nu-și frămînte creierul.

Timpul zbură.

Ferestruica de sus se luminează de tot, afară e plină zi. Apăsarea din tîmple se transformă în durere. Totul doare. Gîndul la lumea de afară, la soare. Amintirea căminului. Amintirea tatei, a Quirinei, amintirea lui Balbus. Doare gîndul la viață, doare gîndul la moarte. Cînd omului nu-i mai rămîn decît cîteva clipe, totul doare, orice ar face. Astăzi, însutit, îți vine să plîngi, să bocești de atîta deznădejde, să te izbești cu capul de toți pereții...

În ușa scîrții zăvorul. Gata ? Fabius se repezi într-un colț al celulei. Înăuntru se strecurară doi oameni : centurionul Camillus, același care l-a dus pe Fabius la Capri în fața împăratului Tiberius, iar celălalt... cine era celălalt îmbrăcat în tunica cenușie a sclavilor ce slujesc închisoarea, bărbatul cu fața smolită ? „Tata ! O, zei ! S-a întîmplat ceva bun pentru mine ? Ceva ce-mi va înlesni să scap de aici ? Ce va împiedica execuția ?” Se aruncă în brațele părintelui.

— Cum ai ajuns pînă aici, tată ?

Bătrînul își întoarse ochii cu recunoștință spre centurion. Camillus rîse zgrunțuros :

— Ei, în numele vechii noastre cunoștințe, înțelegi ? Îi întinse un clondir de lut ars. Ține, să-ți mai umezești nițel limba. E apă bună. Hai, tra-ge-i o dușcă.

Fabius bău. Vin ! Voi să-i mulțumească, dar centurionul i-o luă înainte, adresîndu-i-se din ușa bătrînului Scaurus :

— Vin să te iau, la timpul potrivit.

Fiul și tatăl rămaseră singuri. În semiîntineric Scaurus făcea ochii mari, Fabius îl privea țintă sperînd să citească pe fața lui o veste. Să vorbească !

Să spună ceva ! Toți mușchii, tendoanele și nervii îi erau încordați, gata să plesnească. Scaurus tăcea. Își plimbă ochii pe pereții întunecați pe care se prelingeau picurii verzi, viscoși. Apoi deschise gura. În sfârșit. În sfârșit !

— Nu ți-e frig aici, băiete ?

Speranța s-a dus pe copcă. E întuneric, scînteia speranței s-a stins, se apropie sfârșitul. Încordarea din el plesni, Fabius înghiți în sec și spuse cu voce înăbușită :

— Ai venit să-ți iei rămas bun de la mine, tată ?

Bătrînului i se puse un nod în gît, abia mai răsufla, glasul i se sugruma, ochii rătăceau prin celulă.

— Cum... știi... ?

— Da, tată, știu.

— La una ca asta nu ne-am gîndit, spuse bătrînul ca de departe.

— Era de așteptat, tată.

Abia acum părintele își privi băiatul în față :

— Îți pare rău...

Fabius tăcu. Tăcu multă vreme, apoi întrebă :

— Ce se va întîmpla cu Quirina ?

Scaurus vorbi, plin de zel :

— În privința asta, să n-ai nici o grijă, eu, noi toți... la asta nu te gîndi... E afară, cu Balbus. A vrut să vină cu mine, dar n-au lăsat-o. Se ține tare, îl asigură bătrînul ; pentru nimic în lume nu i-ar fi trădat fiului că, de atîta plîns, Quirinei i s-a întunecat vederea. Grija asta poți să ți-o scoți din cap, băiete.

„Tu te ții tare, gîndi Fabius, privindu-și părintele. Cînd călăul va ridica securea, tu n-ai să închizi ochii, o geană n-ai să miști, o vorbă n-ai să

scoți, și totuși ai să suferi ca un animal chinuit, te știu eu. Ah, dacă aș fi și eu atît de tare ca tine ! Dar cînd voi fi acolo... da, va trebui să fiu ca tine !“

— Ce s-a întîmplat cu Apelles și cu Mnester ?

— Lui Apelles i-au dat trei ani de exil, lui Mnester și celorlalți -- cîte un an.

— Asta-i bine, spuse Fabius. Asta-i bine. După aceea vor juca iar. Vor juca și în locul meu. Salută-i, tată.

Se lăsă o tăcere încărcată de tristețe, chinuitoare.

După un scurt timp, Scaurus începu :

— O să-mi fac o barcă nouă, mă ajută și Balbus... Ce zici, cum ar trebui s-o vopsesc ?... Ție cum ți-ar place ?

— Mie, albastru, spuse Fabius. I se păru că de afară răzbătea un zgîmot. Își încordă auzul.

— Bine. Am s-o vopsesc în albastru, încuviință bătrînul pescar și, în sinea lui, gîndi : „La fiecare pas îți voi simți lipsa, băiete. Cum o să trăim fără tine ?“ Și continuă : Și Quirinei îi place culoarea albastră.

Fabius își încheștă dinții. Ah, cum doare acest nume ! În suflet i se revărsă o negură rece. Sorbi din sticlă și din nou i se păru că aude un zgîmot de departe.

— Freamătul ăsta de afară, tată, sînt oamenii ?

— Da.

— Mulți ? întrebă Fabius, nerăbdător, ca și cînd de acest lucru ar fi depins viața lui, ca și cînd mulțimea de afară i-ar fi putut aduce izbăvirea.

— N-ai avea loc să pui un ac, atîția sînt. Dar în jurul închisorii stau pretorienii. Cel puțin patru manipule, după socoteala mea...

„Da, își spuse îndurerat Fabius, manipule, cohorte, legiuni. Puzderie de soldați înarmați pînă în dinți. Împăratul, senatul, soldații, iată caracatița care înăbușă tot ce i se pune în cale. Execută pe oricine ridică glasul sau mîna. Ca pe mine. Iar ceilalți... ceilalți se sperie. Și totuși, sînt atît de mulți ! La teatru au fost cu miile. Dar caracatița îi înspăimîntă, îi sugrumă. Marea zbuciumată de oameni va deveni o apă stătătoare liniștită, mută, înfricoșată, deoarece caracatița aceasta are mii de tentacule“.

Îl cuprinse din nou groaza. Ochii măriți, parcă febrili, pumnii strînși ; în jurul gurii suferința începuse să sape, adînc.

— Totul e în zadar, tată. Puterea lor crește de la o zi la alta, în fața lor sîntem niște viermi... o să ne strivească în picioare, o să ne gîtuie... și nici n-o să cadă bine capul unui tiran și altul, mai înrăit, se va ridica în locul lui. Am pierdut partida, pentru totdeauna. Degeaba am scris eu piesa despre Falaris. Degeaba am jucat-o... n-am fost în stare să dovedesc nimic cu ea. Am trăit fără nici un rost...

Stătea cu mîinile lăsate în jos, neputincioase. Părintele își apucă fiul de umeri, îl rezemă de perețe și-i spuse, de aproape, drept în față :

— Tu ești mai deștept ca mine, de o sută de ori mai deștept, dar acum n-ai dreptate, Fabius. Trebuia să fi văzut ce s-a întîmplat după teatru ! Toată noaptea, Roma a fost în picioare. Oamenii strigau : Jos cu tiranul ! Jos cu Caligula ! Cînd pretorienii au izbutit să ne izgonească din *forum*, ne-am adunat la circ și acolo am fost și mai mulți...

Fabius îl îndemna cu o privire nerăbdătoare, să continue. Și Scaurus, deprins mai curînd să

arunce plasa în riu decît să vorbească, povestea precipitat :

— Îți dai seama, pretorienii aveau săbii și au intrat peste noi fără milă. Dar nici noi nu ne-am lăsat mai prejos. E drept, morți au fost destui, dar au fost și din rîndurile soldaților. Pe urmă au început să ne fugărească și să ne aresteze. Eu am șters-o.

— Păi vezi ! spuse Fabius cu amărăciune. V-au împrăștiat ca pe un cîrd de orătănii. Și iar va fi liniște. Și nimeni nu va spune nici pîs !

— Te înșeli, băiete. Ascultă freamătul mulțimii de afară ! Ehe, dac-ai putea să auzi ce spun ! Piesa asta i-a răscolit pe toți. Tu ai spus adevărul despre Caligula. Un tiran lipsit de orice simțămînt omenesc, toți și-au dat seama de asta. Nu trebuie să te mire că au fost orbi atîta vreme. S-au lăsat prostiți, au lăsat să li se astupe gura și să li se închidă ochii cu pomenile și aiurelile de la circ. Tu, însă, ai tăiat în carne vie, băiete. Acum, oamenii încep să vadă cum stau lucrurile, și asta va rămîne pentru totdeauna.

Actorul sorbea cu nesaț fiecare cuvînt rostit de tatăl său.

— Închipuiește-ți că azi-dimineață — și asta e a treia zi după povestea de la teatru — încă mai erau pe zidurile Romei inscripții împotriva împăratului. Și cite ! Și ce fel !

În semiîntunerul celei nu se vedea cum bătrînului pescar i se umezeau ochii.

— Da, bine ai spus, băiete : cînd cade capul unui tiran, se ridică numaidecît altul în locul lui. Dar nu uita că noi vom fi întotdeauna mai mulți decît împărații, nu crezi ?

Fabius tăcu îndelung, privindu-și părintele. Se uită la fața bătrînă a acestui om cinstit, la mîinile

lui, care-și ascundeau fără îndemînare tremurul sub haina ponosită. „Bătrînul meu tată ! Nu te-ai gîndit atunci cînd am sărbătorit terminarea piesei ce pacoste îi va aduce *Falaris* fiului tău. Cum ți-o fi, văzîndu-ți aici, pentru ultima oară, băiatul, de care ai fost atît de mîndru ? Toate vorbele tale nu-ți acoperă vocea tremurătoare, tată !“

Înghiți în sec ; în clipa aceea ar fi vrut să-i spună părintelui... ah, nici nu mai știe cîte ar fi vrut să-i spună acum, pentru ultima oară...

Deschizătura din perete strălucește de o lumină plină ; trebuie să fie amiaza.

Camillus își strecură capul în celulă :

— E timpul să pleci, bătrîne.

— M-ai întrebat, tată, dacă-mi pare rău. Nu, nu-mi pare rău, de nimic nu-mi pare rău. Dacă aș scăpa de aici, aș juca iar. Altfel, n-aș putea să trăiesc. Dacă povestea asta nu s-ar fi întîmplat acum, s-ar fi întîmplat altă dată...

Se uită spre perete, vocea lui venea ca de departe :

— Seneca spunea o dată că viața e ca o piesă de teatru. Important nu e cît a fost de lungă, ci cît de bine a fost jucată. Și vezi, tată, de mii de ori i-am repetat Quirinei cît de mult doresc să joc un mare rol de tragedie. Rise convulsiv : Numai că nimeni nu și-a închipuit că partenerul meu îmi va impune în spectacol alt final...

— Băiatul meu ! spuse Scaurus, cu voce răgușită, și mai mult nu izbuti să scoată din gîtlej.

— Nu-i nimic, tată. „O farsă e viața noastră...“ Tonul ostentativ vesel se frînse la mijloc ; un singur lucru mă roade. Că rolul acesta sînt nevoit să-l joc în fața bestiilor care mă vor aplauda cu însu-

flețire. Hai, du-te, tată ! Îl cuprinse în brațe și-l sărută. Multă sănătate Quirinei. Sărut-o din partea mea. Și să nu plângă. Să nu plângă ! Multă sănătate. Și lui Balbus. Tuturor prietenilor. Hai, du-te ! Du-te, tată !

Bătrînul pescar ieși pe ușa joasă și făcu cîțiva pași ; răsunau tare și sigur. Deodată, însă, se sprijini neputincios de perete și nu izbuti să meargă mai departe. Camillus închise ușa celulei și-l duse pe Scaurus în cîrcă prin culoarul negru, luminat de flăcările fumegînde ale făcliilor înfipite în perete, la ieșirea din închisoare.

Deținutul se așează pe paie, cu clondirul plin cu vin lingă el. Avea aceeași formă ca sticla în care Quirina îi adusese vin la dunele de nisip din apropierea Ostiei.

Mîngîie suprafața aspră ; era, se vede, un vas fermecat căci, deodată, plafonul celulei se risipi și Fabius se trezi din nou în seara aceea fierbinte de la Ostia. Noaptea avea mii de ochi galbeni, și, el, cu fața plină, zîmbea cerului. De departe, răzbate un vuiet : e marea, da, marea ; vocea înăbușită a Quirinei e fierbinte, fierbinte e răsuflarea nărilor ei, buzele ei frig, ard, și degetele lui se afundă în coama părului ei negru, duna de nisip e moale, un pat ce se leagănă... amețeală... rostogolire...

Vuietul mării nu mai contenește, timpul zboară, clocotul singelui răscolit se potolește, plutim împreună departe, draga mea, spre Insula Fericirii, spre căminul nostru, căminul nostru, căminul nostru...

Vasul izbit de perete se spulberă în cioburi. Un ciob ascuțit se cuibări, rece, în palmă. Celula se închise la loc și mucegaiul verde prinse din nou să se prelingă pe pereți. Deschizătura de sus se roșea

tot mai tare, o dată cu soarele ce cobora spre asfințit.

Mulțimile se adunaseră în jurul închisorii marmertine, încercuită, de un cordon de armată, impenetrabil. Oamenii stăteau pe loc, gesticulau, vorbeau tare, șopteau. Patrulele de pretorienii își croiau drum prin înghesuiala de nedescris. Un june tribun militar, fecioraș de senator, strâns într-o armură strălucitoare, strigă :

— Nu vă opriți ! Circulați ! Sau pun să vă imprăștie !

— Pupă-ne... paiato !

— Cine a îndrăznit ? strigă, cu voce pițigăiată, tribunul.

— Hahaha, caută-l !

Armura sclipitoare șuieră ordine de care oamenii își băteau joc. Pretorienii împinseră cu sulitele grupul de oameni din față, dar între timp în spatele lor se înalță un zid viu. Mai bine să se retragă, să se facă nevăzuți ; junele tribun preferă un loc sigur, în apropierea cordonului de pretorienii din preajma închisorii. Dădu ordin toboșarilor să acopere zgomotul mulțimii. Răpăitul tobelor avu însă darul să-i întărească pe oameni :

— Eliberați-l pe Fabius Scaurus !

Strigătul se răspîndi. Pretorienii priveau, neliniștiți, mulțimile.

Scaurus se strecură pe treptele de la intrarea în templul Concordiei. Quirina îl zări și își făcu loc cu coatele în întâmpinarea lui. Bătrînul o luă de mînă și o trase spre scări. Se așeză greoi lîngă Balbus.

Fata era cu ochii agățați de buzele lui :

— Hai, vorbește odată, pentru numele zeilor !
Ce-a spus ? Vorbește !

Miji ochii, dornic să-l aibă în față pe băiatul lui, să-și prelungească clipa petrecută cu el. Povesti cu voce plîngăreată.

Quirina înghițea vorbele lui tărăgănate, îi urmărea expresia feței, pătrundea cu privirea sub pleoapele lui întredeschise și repeta într-una, tremurînd din tot corpul :

— Vorbește ! Vorbește !

— A întrebato de tine, Quirina. Îți urează multă sănătate. Și ție, Balbus.

Plînsul, cu sughituri, al fetei sfîșia inimile.

— Nu plînge ! Și el se ține tare...

Bătrînul pescar își petrecu palma peste buzele crăpate :

— M-a bătut pe umăr și cică... „o farsă-i viața noastră“...

Quirina auzea limpede glasul lui Fabius. Și din nou o scutură plînsul.

Scaurus auzea rîsul silit, convulsionat, al fiului său. Îl chinuia acest rîs. Își frămînta mintea cum să-și alunge tristețea, cum să se convingă pe el însuși că nu trebuie să jelească. Smiorcăia din nas, în gît i se puse un nod înecăcios.

— Să vă mai spun ceva, reluă cu voce domoală. Centurionul Camillus, ăla de a venit după el, atunci la Ostia, și care astăzi mi-a dat voie să intru în celula lui, i-a adus și vin. Închipuți-vă ! Un clondir frumos de lut, uite-așa de mare, plin cu vin...

— Ca să vezi, interveni Balbus. Pînă și vin li se dă acolo...

Quirina se gîndea la sticla pe care o uitase atunci pe nisip, la Ostia. Auzea în jurul ei un freamăt prelung. Mulțimea unduia ca dunele de nisip. Vuia.

Marea ! Vuia cu mii de glasuri, nisipul era moale și cald, cerul și marea erau presărate cu punctele galbene ale stelelor. „Am fost în seara aceea atît de fericită, ca niciodată... Era o seară caldă, plăcută... Acum e zăduf, nici să respiri nu poți, zăpușeala îți apasă pieptul, te sugrumă. Soarele se lasă. Cade. Apune.“

Își întoarse spre Scaurus ochii plîși :

— Și ce-a mai spus ?

Bătrînul se uită la soarele ce cobora spre asfințit, închise ochii și printre buzele strînse strecură cuvintele :

— A zis să-mi vopsesc luntrea cea nouă în albastru.

Apoi o trase pe Quirina aproape de el, o îmbrățișă și, cît putu de duios, o sărută pe buze. Ar fi vrut să-i spună că acesta e sărutul de rămas bun pe care i-l trimite Fabius, dar nu izbuti, limba i se încleștă. Fata pricepu. Păli, își lăsă capul pe genunchi și palmele micuțe îi acoperiră ochii.

— S-a mai întîmplat de atîtea ori să dispară condamnatul în ultima clipă, spuse Balbus ca s-o liniștească.

Își ridică spre el ochii roșii de plîns. Negreala lor nu mai avea lucirea obișnuită, aceștia nu mai erau ochii ei luminoși, strălucitori, scînteile lor scăpărătoare se stinseseră. Deodată, se aprinseră din nou : fata se agăță, deznădăjduită, de firul de pai al speranței.

— Așa este, continuă Balbus. O dată, chiar în fața butucului, i-au schimbat pedeapsa condamnatului și l-au trimis în exil. Eram acolo și am văzut cu ochii mei. Omul nu știe niciodată ce se poate întîmpla.

Quirina abia mai respira.

— Ce te miri ? spuse Balbus cu vocea scăzută. Tu nu știi cât e de iute Caligula în treburile de astăzi ! Spre seară se șoptește ceva și în aceeași noapte sclavii au și cărat cadavrele din Mamertin și le-au azvirlit în Tibru. Spune și tu, este așa, ori ba ? Iar aici se screme de trei zile !

— Da, așa este, suspină fata.

Balbus tuși încurcat ; se înăbușea cu vorbele lui, tremura sub povara minciunii sale caritabile, și totuși continuă :

— Șovăie. Și asta-i semn bun.

Inima fetei sălta între munți de groază și un bob de speranță : adevărat, a mai fost dus o dată în lanțuri în fața unui împărat și acesta i-a dat drumul. Fabius e născut sub o stea norocoasă, lui toate i-au reușit, întotdeauna. Poate că și azi ? ! Poate !

Centurionul Camillus țîșni pe poarta închisorii mamertine. Sparse cordonul de pretorieni, pătrunse prin vâlmășagul de oameni, căutînd pe cineva. Scaurus ? Tatăl lui Fabius. Da. E acolo, pe scară, lângă templul Concordiei.

Era acolo cu Quirina și cu Balbus ; oamenii îi cruțau și, grijulii respectau singurătatea celor apropiați ai lui Fabius care, peste puțin timp, aveau să vadă chipul drag într-o baltă de sînge.

Centurionul îl zări pe bătrînul pescar și rămase în cumpănă. Pe toți demonii, uneori un pas prin for e mai greu decît peste o grămadă de cadavre într-o bătălie. Mergea încet, tîrîndu-și anevoie picioarele. Se opri în fața lui Scaurus. Acesta se uită la el nedumerit. Camillus privea în jos, nu izbutea să-și ridice ochii.

— Acum, nu mai trebuie să-l aștepți, bătrîne...
Pescarul căscă niște ochi plini de mirare. Horcări :

— Cum ? Ce spui ? I-au dat drumul ?

Centurionului i se încilcira cuvintele în gîtlej. Ochii îi fugeau în altă parte. Cum, cum să spună că Fabius n-a scăpat de soarta care-l aștepta ? Că vasul cu vin, pe care i l-a dus, e făcut zob și că pe unul din cioburi se usucă acum sîngele lui... Îl privi pe Scaurus drept în față :

— Nu i-au dat drumul. S-a omorît.

Quirina auzi. Un fior rece de gheață îi cuprinse tot corpul ; își înfipse degetele în obraji. Nu se clinti din loc, nu scoase un cuvînt. Scaurus se ridică încet, bijbiind, apoi rosti din greu :

— Spune-mi ! Pe urmă... ai putea... să mi-l dai ?

Camillus se cutremură :

— Nu-mi cere un lucru cu neputință, bătrîne. Nu știu nici eu ce vor porunci să facem cu cada-vrul.

Scaurus mai rămase o clipă pe loc, cu brațele căzute de-a lungul trupului, apoi o apucă pe fată de mînă :

— Hai să mergem...

Fata mergea lăsîndu-se condusă, ca un copil. Balbus venea în urma lor. Trecură prin piața Velabrum. Prăvălii erau pustii, părăsite. Doar ciinii hoinari alergau pe aici, adulmecînd după resturi de mîncare. Străbătură podul Aemilius ; Ti-brul, pe jumătate secat, își tîra alene apele spre miazăzi, galbene ca alama topită. Mîlul duhnea. Trecură prin fața pivnițelor imperiale ; pretutindea pustiu, numai prin canale se jucau, despuiați, niște copii cu capete mari, cu pîntece umflate și piciorușe subțiri ; frămîntau în brațe niște pisicuțe jengoase și țipau de mama focului.

Quirina înainta năîng, cu ochii larg deschiși, fără să vadă însă nimic în fața ei ; plîngea, nu gîndea, nu simțea nimic. Intrară în curtica lui Balbus ; florile Quirinei de pe răzorul ce se întindea de-a lungul gardului, se ofileau. Fata se smulse din mîna lui Scaurus și intră în casă.

Bărbații rămaseră în curtică, descumpăniți. Bătrînul pescar își aruncă ochii pe bolta cerului ; spre apus, galbenul se transforma în roșu, spre răsărit, albastrul închis devenea cenușiu.

— Ar fi bine să ne servești cina, spuse Balbus spre ușa deschisă, în urma Quirinei.

Din casă nu se auzi nimic.

Balbus îl trase pe Scaurus cît mai departe de ușă și se așezară amîndoi pe banca de sub bătrînul măslin, singurul copac din curtică. Spuse în șoaptă :

— Ce-o să se facă biata fată ? El era oglinda ei. În el se vedea. Trăia numai pentru el și pentru teatrul lor... Ceilalți pleacă pentru un an în exil. Dar ea, ea ce-o să facă ? Spune !

Scaurus se uita prin curte, ca și cînd ar fi căutat ceva. Se gîndea la fiul lui. Nici să-l îngroape n-are voie. La noapte va fi aruncat în Tibru. E lună plină. Noaptea va fi senină. Dacă ar sta pe undeva, mai jos de Testacium, poate că l-ar pescui. Apa e mică...

În casă era o tăcere apăsătoare. Deasupra capului le cînta sturzul din colivia atîrnată în măslin. Balbus se ridică de pe bancă și luă colivia din copac :

— Mă duc să văd ce face...

Quirina ședea într-un colț pe un scăunel, cu coatele sprijinite pe genunchi cu fața lăsată în palme.

— Îți pun sturzul aici, vrei ? spuse Balbus încet.

Fata nu deschise ochii, nu se mișcă, nu răspunde.
Aurarul bătu o clipă pasul pe loc :

— Ar fi bine să ne dai ceva de mîncare.

Quirina tăcea. Balbus ieși, atîrnă colivia la loc în măslin, se duse în spatele casei luă apă din fîntînă și începu să ude florile. Quirina se ridică și, cu pas mecanic, se duse în pivniță după lapte. Balbus o urmărea cu ochi triști, plini de îngrijorare. Fata mergea încet, nu-i mai rămăsese nimic din vioiciunea de altădată, abia își tira picioarele. Cînd reveni, spuse :

— N-avem în casă decît lapte și pîine.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, se grăbi să-i răspundă Balbus. Ajunge pentru cină.

Quirina împărți laptele în trei căni, tăie pîinea și ieși cu toate în curte. Cinară sub măslin.

— Mie mi-ai dat prea mult lapte și ție nu ți-ai pus aproape de loc, se supără Balbus și vru să-i mai toarne de la el. Fata retrase cana. Aurarul vărsă laptele pe jos. Se burzului :

— Vezi, vezi, un strop de lapte avem și pe ăsta ni-l înghite pămîntul.

„Nu-l înghite pămîntul ; nici măcar atît“, gîndi Quirina ; la același lucru se gîndea și bătrînul Scaurus : la apa Tibrului, și se întreba dacă-i va aduce trupul neînsuflețit al băiatului.

Vestea sinuciderii lui Fabius se răspîndi cu iuteala fulgerului. Oamenii se întorceau din for în Trans Tiberim. Nu se duceau însă acasă, ci se îndreptau în grupuri compacte spre cocioaba lui Balbus unde știau că-l vor găsi pe Scaurus. Îl zăriră de departe, stînd în curtică.

O clipă, se opriră în poartă, nehotărîți, apoi cu grijă, tîrîndu-și încet picioarele, intrară unul cîte

unul, și-l îmbrățișară pe tatăl lui Fabius. Venira femeii cu capetele plecate, ștergîndu-și, în tăcere, lacrimile cu podul palmei ; nimeni nu scotea o vorbă, stăteau cu toții nemișcați, coloană mută de oameni cu fețele împietrite de durere.

Scaurus își reveni cel dintîi, își petrecu mîna peste obrajii nebărbieriți și spuse :

— E mai bine așa... bine a făcut! Să n-aibă de ce să se bucure ucigașii săi !

Dădură din cap, mormăiră ceva în semn de încuviințare, dar nu se clintiră din loc ; rămaseră așa nemișcați pînă la venirea nopții, tăcuți, ca și cînd ar fi stat de veghe la căpătiul mortului.

În fața cîrciumii „La taurul spanchiu“ stătea un car cu roți înalte ; pe șleauri erau pictate, în culori țipătoare, o sumedenie de măști actoricești. Iapa neagră însă nu avea acum hamurile împodobite cu zorzoane sclipitoare, și nici panașul roz din pene de colibri nu-l avea pe cap.

Actorii își încărcau, de zor, catrafusele. După sinuciderea lui Fabius, exilații fură escortați la adăpostul întunericului de pretorienii închisorii care țineau morțiș ca actorii să părăsească Roma încă în cursul nopții, potrivit sentinței tribunalului. Dar vinul lui Ganio avu darul să le amîne plecarea pînă dimineța. Actorii își petrecură noaptea într-o tăcere desăvîrșită. Volumnia plîngea. Nu pentru că plecau iarăși în surghiun, ci pentru că de data aceasta din rîndurile lor avea să lipsească Fabius.

Volumnia și Gravus așază lucrurile în căruță, ceilalți le cară. Ceata de pretorienii cască gura la ei, comandantul, proțăpît în fața lor, amenință cu gîrbaciul îndemnîndu-i să se grăbească.

— Pe toiagul lui Hercules, dați-i drumul o dată ! La ora asta ar fi trebuit să fiți dincolo de munți !

— Mușcă-ți limba, sperietoare, bodogănește Volumnia.

— Gata. Ultima raniță, anunță Muranus.

— Urcarea ! Plecarea ! zbiară centurionul.

Volumnia nu-l ia în seamă. Se întoarce către ceilalți :

— Dar cu Quirina ce facem, fraților ?

— N-a fost condamnată, poate să rămână la Roma, intervine Pamphila, care venise să-și ia rămas bun de la trupă.

Volumnia o măsoară cu o privire furioasă :

— N-o putem lăsa singură.

— S-o luăm cu noi, spuse Mnester. E isteată, a învățat destule, și, dacă o să aibă de lucru, o să suporte mai ușor durerea.

Gravus i se alătură :

— Ne oprim dincolo de Tibru ca s-o luăm, hotărî Lucrinus, dar centurionul, care-l auzise, tună și fulgeră :

— Nici o oprire ! De-a dreptul spre poarta Esquilinului, și de acolo afară din Roma !

Ajunseră la o înțelegere : Mnester se duce după Quirina și vine cu ea în urma celorlalți, la poarta Esquilinului.

Quirina, în virtutea obișnuinței, spală vasele și le așează la locul lor, aprinse felinarul și, ca întotdeauna, își pregăti să aibă la îndemână un braț de rufe pentru cîrpit.

Scaurus se ridică de la masă.

— Încotro ? ! întrebă Balbus.

— Acasă, spuse bătrînul, dar cu gîndul era la apa fluviului.

— N-ar fi mai bine să rămîi azi aici ?

— Nu. Îmi iau barca și mă duc să pescuiesc ; pe apă o să mă simt mai bine.

După plecarea lui, tăcerea deveni și mai apăsătoare. Balbus se uită la miinile Quirinei care cîrpea o *palla* ; se apucă să curețe mucul lămpii și mormăi supărat că uleiul e prost, că sfîrșie și fumegă mereu.

Quirina lăsă *palla* din mînă și trase din grămadă o altă rufă. Era tunica lui Fabius. O tunică din pînză galbenă. Ea însăși vopsise pînza, și brodase pe ea cerculețele acelea roșii ca semnele în care se trage la țintă. De cîte ori nu-l jucase Fabius în ea pe zvăpăiatul Sannio, de care spectatorii rideau cu atîta poftă. Miinile începură să-i tremure. Tunica lui Fabius... „Pe asta nu mai e nevoie s-o cîrlesc, nu mai are cine s-o îmbrace“. O podidi plînsul, luă tunica și fugi cu ea în odăița unde locuise cu iubitul ei. Căzu pe pat cu fața înfundată în zdreanța colorată, înăbușindu-și sughițurile. Prin peretele de rogojină, Balbus îi auzea suspinele. Se duse după ea cu felinarul aprins. Lumina palidă se împrăștie prin cămăruță. O mîngîie pe păr, încet, ca mîna să nu-i tremure prea tare.

— Plîngi, fetițo, plîngi, să-ți ușurezi sufletul. Nu mai poți schimba ceea ce s-a întîmplat. Și să nu-ți fie teamă de nimic. Mă ai doar pe mine. Plîngi, liniștește-te, culcă-te ; mîine o să fie o zi însorită și... avem de lucru. Vreau să termin lampa aceea. Ai să mă ajuți s-o atîrn, ca să avem aici mai multă lumină. Acasă trebuie să fie lumină. Ei, și acum, culcă-te și dormi frumos, iar eu o să te trezesc dimineața, o dată cu răsăritul soarelui.

Stinse felinarul și ieși în vîrfurile picioarelor.

Din tot ce-i spusese i-a rămas întipărit în minte doar cuvîntul „acasă“. Acasă. Căminul. Căminul.

Era cuvîntul lor, cuvîntul lor sacru, cuvîntul fermecat care cuprindea în el toată fericirea lor. .

Balbus şedea în bucătărie, îşi ţinea respiraţia şi asculta cu încordare. „Plînge într-una, cu sughituri. Asta-i bine. Oboseşte şi adoarme. Miine nu mă duc la lucru. O las să doarmă mai mult. Somnul o s-o întărească.“

Deodată, Quirina amuţi ; stătea întinsă cu faţa în sus pe patul în care noapte de noapte dormise cu iubitul ei. Sîngele îi vuia la tîmple, pulsînd cînd repede, cînd mai încet, pentru ca din nou să se dezlănţuie sălbatic. În jur domnea o beznă adîncă.

Auzi afară paşii lui Balbus. „Mai bine să nu mai vină, nu-mi trebuie consolare, mîngierea asta mă doare, vreau linişte, vreau tăcere.“

„A obosit de atîta plîns, a aţipit, acum doarme“, îşi spuse Balbus şi se culcă şi el.

Era o noapte liniştită, dar simţurile răscolite ale Quirinei percepeau cel mai mic zgomot. Viaţa de noapte nu se stinsese, continua şi în întuneric. O voce de beţiv, undeva departe, urla un cîntec de demult ; ajungea pînă la ea, înăbuşit, prin fereastră deschisă. Cîntecul se depărtă, apoi se pierdu ; un copilăş din cocioaba vecină începu să scîncească. Stt, sst, dormi, puşorule, dormi, nani, nani ; e vocea mamei, a amuţit. Acum aude iar o voce de străin. „Ah, vocea ta aş vrea s-o aud, omul meu drag ! Dar ce anume risipeşte, aşa deodată, întunericul ? Uite, s-a făcut mai rar, mai palid, mai luminos. Să fie oare dimineaţa ? Ziua ? Trebuie să mă scol ? Să pregătesc gustarea ? Cui ? Ție, nu. Să cînt. Cui ? Ție, nu. Am trăit pentru tine, dar tu nu mai ești. Nu mai vii. De-ar fi să te aştept o sută de ani, tot n-o să mai vii, niciodată n-o să mai am bucuria să te văd. Niciodată.“

Tunica galbenă cu cerculețe roșii zace lângă ea. Quirina o strînge în brațe, i s-a uscat gura. „Ultima oară a jucat în ea pe latifundiile din preajma Trevinianumului ; în seara aceea a fost prins un sclav care furase ceva ; l-au biciuit. Sclavul urla de durere, eu plîngeam, dar Fabius m-a liniștit : «Nu plînge, fetițo, asta-i un fleac. Să fi fost în locul lui, n-aș fi urlat. Principalul e că va trăi. Durerea trece, rănilor se vindecă, dar viața rămîne. Întotdeauna există ceva pentru care merită să trăiești. Ce-i durerea ? Ce-i chinul ? Nimica toată ! Țin și ele de viață ! Totul e să te am pe tine !» «totul e să te am pe tine...»

Deznădejdea îi strînge gîtlejul, suspină. Dar eu nu te mai am. Viața mi-a rămas. La ce bun... la ce bun, fără tine...”

Întunericul era înăbușitor. Broboane de sudoare rece îi năpădiră fruntea. „Nu mă poți lăsa așa singură... nu, asta nu poți.” Și ochii i se înecară din nou în lacrimi. Frămînta cu amîndouă mîinile tunica lui Fabius, își acoperea cu ea gura ca să-și înăbușe plînsul.

„Dragul meu, unde ești tu acum ? Unde să mă duc, ca să te găsesc ? Mă aștepți. Nici tu n-ai fi fericit fără mine, de sute de ori mi-ai repetat acest lucru. Știu că este așa. Pupilele i se măriră, începură să lucească. Trebuie să fim împreună, altfel nu se poate. Nici o clipă de-acum înainte !”

Zîmbea în întuneric, visătoare, amețită toată de dorința de a se afla cît mai repede lângă iubitul ei. Zîmbea ca un copil care peste cîteva clipe avea să plece într-o călătorie de mult rîvnită.

Se ridică. Păși încet, cu picioarele desculțe, ca în vis, spre policioară. Bijbii căutînd. Metalul îi răcori palma încinsă.

Se așează din nou pe marginea patului și își înalță brațul stîng. Simți o ușoară durere, dar nu scoase nici un strigăt. Închise ochii. O căldură vie i se prelingea, ca o șuviță groasă, prin palma deschisă, printre degete. Se prăbuși pe pat. Avea în fața ei parcă aievea, chipul lui Fabius. I se părea că se apropie de ea și se simțea atît de bine!

„Vezi, dragul meu, curînd voi fi lîngă tine.“

Zîmbi cu duioșie. O negură deasă se închidea deasupra ei.

Începea să se lumineze de ziuă.

Dincolo de poarta Esquilinului, actorii o așteptau pe Quirina.

— Trebuie să-i dăm imediat să facă ceva, ca să nu se gîndească tot timpul la nenorocirea ei, medita, cu voce tare, Volumnia.

— Dar de ce nu mai vin o dată ? repetă Lucrinus pentru a zecea oară, privind spre poarta prin care intrau multe căruțe și oameni de la țară, dar pe unde prea puțini ieșeau acum, în revărsatul zorilor. Deodată, însă, îl zări pe Mnester. Venea singur.

— Mi-am închipuit eu. Quirina nu părăsește Roma.

Mnester se apropia încet. În mînă ținea o raniță. Fața lui, întotdeauna stacojie, era acum albă, ochii lui întotdeauna veseli, scînteietori, erau acum încețoșați. Văzură cu toții această schimbare. Rămaseră încremeniți, cu ochii holbați, fără să scoată o vorbă.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ? Vorbește ! stăruia Volumnia cu voce pițigăiată.

Mnester desfăcea nodul raniței în liniște.

— Asta ne trimite Balbus, spuse apoi cu o voce surdă, străină, în timp ce scotea la vedere tunicile, măștile, fardurile și *centunculus*-ul lui Fabius.

— Dar Quirina unde e ? strigă Volumnia.

Actorul continua să scoată în tăcere alte lucruri din raniță. Costumașele colorate, pentru dans, ale Quirinei, panglicile de păr, sandalele.

Volumnia izbucni în hohote de plîns.

59

Zeița cea mai venerată era Venus ; zeul suprem : aurul.

Spiritul practic al lui Aviola îmbină aceste două zeități : un oarecare sculptor, de mîna a zecea, îi confecționase o Veneră din aur curat. Și iată acum această capodoperă a gustului de parvenit stînd în triclinium, pe un soclu înalt, strălucind orbitor, ca soarele.

Senatorul e mîndru de ea ; se laudă cu ea ; cîntărește circa două sute de livre, și valorează mai mult decît o casă mare de închiriat.

Aviola se uita, admirativ, la prețioasa statuie. „N-am încotro, scumpa mea de aur, trebuie să te muți în Palatin. În palatul împăratului frumusețea ta nu va sclipi mai puțin decît aici. Cu dragoste suflă un fir de praf de pe soclul ei. Apoi își ridică ochii spre chipul zeiței : Frumoasă stăpîină, strălucitoare, știu, nu e domeniul tău, totuși, Marte ți-e iubitul. Fie numai și de dragul lui, dar ajută-ne să frîngem ezitarea împăratului !

Nu în zadar acest superb cuvînt, *bellum*, înseamnă și război, și frumusețe în același timp ! Iar astăzi, pentru monopolurile noastre, cum ar spune astrologii, constelația e excepțională ; pe de o parte, demonstrațiile neîntreprinse ale poporului roman, pe de altă parte — știrile alarmante de la frontiera imperiului nostru. Și una, și alta vor avea, fără îndoială, influență asupra lui Caligula.“

— O, tu, Zeiță ! Urnește-l pe catirul acesta încăpățînat și fă-l să pornească, în sfîrșit, pe drumul pe care i-l arătăm ! Fii atît de bună, divina mea de aur !

Asociații lui Aviola începură să sosească, pentru a fi aici înaintea distinsului oaspete.

Cînd intră Haterius Agrippa, amuțiră cu toții. Fețele senatorilor se lungiră exprimînd compasiune. Îl înconjurară cu afecțiune. Îl îmbrățișară. Vocile lor aveau nuanța unei profunde tristeți.

— Ce durere pentru tine !

— Ce durere pentru noi toți !

— Un băiat atît de talentat și atît de nobil !

— Întotdeauna mi s-a părut prea meditativ.

— Ce pierdere pentru Roma, o, zei !

— Spune carissime, ce l-a îndemnat să facă acest gest ?

Haterius se așeză anevoie într-un jilț, închise ochii, dar pe chipul lui nu se citea durerea pe care o simte un tată la pierderea fiului său. Nobilul roman știe întotdeauna să se stăpînească. Avea în față scrisoarea de rămas bun pe care i-o scrisese fiul lui : *Am iubit viața, tată. Sufletul meu era senin, ca o zi de septembrie în grădinile tale. Tu însuși, tată, mi-ai întunecat această seninătate. Și, din acest întuneric, eu nu văd ieșirea. Nu pot trăi*

într-o lume în care nu mai există nimic altceva decît lăcomie hulpavă, murdărie şi teamă... Haterius se grăbi să dea lămuriri :

— Era suferind, prieteni. Un visător naiv, mult prea copilăros pentru vîrsta lui. Oftă : A fost un om slab. Şi puţin poet. Păcat.

— Bietul băiat, sublinie Aviola.

— Acum ai rămas singur, adăugă Bibienus.

Dădură din cap, compătimitori, inconştienţi de faptul că, în lumea lor, fiecare în parte era singur printre toţi.

— Roma e ca un arici asmuţit, spuse, făcîndu-şi apariţia, Piso. E burzuluiită, să te apuce groaza, nu alta.

— Împotriva noastră ? întrebă Aviola.

— Astăzi, nu. Azi e întăritată împotriva altcuiva; Piso îşi înalţă ochii într-un batjocoritor respect spre statuia lui Caligula.

— Zdrenţăroşii ! Zbiară de parcă ar fi apucaţi, şi fiecare cuvînt e o înjurătură. Bietul nostru împărat ! spuse Darcon.

— Lasă, că nici pe mine nu m-au uitat. După părerea lor, sînt o puşlama şi un tilhar, se auzi vocea lui Bibienus.

— Iar eu, un lingău rîios, spuse Drusius.

— Pe mine m-au făcut jecmănitor şi măcelar de carne omenească, chicoti neguţătorul de sclavi Darcon.

— Sărăcuţii de ei ! interveni ironic Drusius ; o să-şi rupă coardele vocale de atîta zbierat. Azi au şi început să răguşască. Miine, cînd turma va rămîne fără berbec — fără scandalagiul acela de comediant — vor amuţi de-a binelea.

— Dar cu îndrăzneţul apărător al lui Fabius ce s-a întîmplat ? întrebă Darcon.

Aviola rîse cu poftă.

— A plecat să-și vindece spaima la Baiae, apoi adăugă, încet, către Darcon : Era cu un picior pe lumea cealaltă. Caligula a văzut o jignire personală în faptul de a-l fi apărut pe Fabius. La cină i-a poruncit lui Chaerea să dea dispoziție ca în aceeași noapte Seneca să fie strangulat. Caesonia, însă, i-a spus : „De ce să faci una ca asta ? Doar e ofticos ! Medicii îi mai dau cel mult două, trei luni de viață. Lasă această faptă pe seama lui Thanatos.“ Se spune că împăratul ar fi căzut pe gânduri și ar fi declarat : „Ai dreptate, scumpa mea. Să-l execute alt zeu !“

Pe Darcon povestea îl amuză :

— Colosal ! Alt zeu ! Ei, mare-i puterea acestei femei asupra lui !

Aviola strînse din umeri :

— Depinde pînă cînd ! Apoi se întoarse spre Bibienus : Cum merg treburile la Palatin ?

— Pînă într-o săptămînă, deschidem localul cu toată pompa cuvenită. Am achiziționat întreaga aripă apuseană a palatului imperial. Aceea cu vederea spre grădină, unde își avea Tiberius bibliotecă. Se potrivește de minune pentru acest scop... Peste tot numai aur și mătase, dragii mei. O să rămîneți cu gura căscată... Și Bibienus continuă, imitînd vocea unui negustor de bilci : Cel mai mare, cel mai elegant și cel mai luxos, cel mai uluitor lupanar din lume ! Numai pentru aristocrații romani și pentru monarhii orientali ! Frumuseți alese din întreaga lume ! Și, în plus : soții și fiice din înalta nobilime romană ! Taxa o mie de aurei ! Iar pentru taxa triplă, ceva senzațional : cele trei surori ale împăratului !

— Încetează ! strigă, speriat, Drusius:
Bibienus ridică din umeri :

— Copilule ! Cezarul povestește asta oricui.
Spune că el însuși va încasa taxa. Așa că nu-i
nimic de ascuns.

Senatorii se înviorară, numai Piso era posom-
rît. Avea o soție frumoasă și nu o mai puțin în-
cântătoare fiică, în vîrstă de cincisprezece ani.

— Pe mine m-ar interesa Livilla. E un adevărat
demon, și-i plină de foc muierușca asta, spuse
Darcon.

— Eu, dimpotrivă, aș încerca-o pe Agrippinilla,
intervenî, libidinos, Bibienus. E atît de gingașă și
de copilăroasă...

Aviola se neliîști. Își aduse aminte de Torquata,
pe care o expediase în Hispania pentru a o feri de
această primejdie. Nu se vor întinde, oare pînă
acolo, după ea, tentaculele lui Caligula ?

Drusius i se adresă, rîzînd, lui Darcon :

— Dar bine, Livilla e amanta lui Lucius Curio.
Și tu ai vrea să...

— Cred că pe ea n-ar deranja-o, spuse Darcon
sarcastic.

— Dar pe Lucius ? rînji Bibienus.

Hohotesc cu toții, zgomotos :

— Și trandafirul imperial are ghimpi !

— Lucius e învățat cu tăvăleala, e rezistent !

— Dar tot el e în avantaj. Cu el se culcă pe
gratis...

— Și cu gladiatorii tot pe gratis, rîse Darcon,
în timp ce eu plătesc această bucurie cu o sută de
sclavi.

— Unde-i Curio ? întrebă deodată Haterius.

— Vine cu împăratul, se grăbi să-i răspundă
Bibienus. Fără el, cezarul nu mai face nici un pas.

Am impresia că nici pe Incitatus nu-l iubește ca pe Lucius.

Darcon se aplecă la urechea lui și-l întrebă încet :

— Care-i atmosfera în privința chestiunii noastre ?

Aviola îl auzi și, arătînd din ochi spre Venera de aur, spuse :

— Iată darul pe care i l-am pregătit.

— Pe toate trăsnetele ! Pentru asta ar fi cazul să se îmbuneze.

— Cîntărește circa două sute de livre. Îmi pun mari speranțe în întîlnirea de azi, adăugă Aviola.

Darcon miși ochii, rostind pe un ton sceptic :

— Prea se întinde mult această poveste. Împăratul nostru e de neînțeles. Ca și în cazul lui Seneca. Ce ne facem, dacă vrea să lase și războiul pe seama altor zei ?

Piso, care avea în vedere mulțimile Romei și lașitatea lui Caligula, își frecă mîinile și-și concentrează ideile într-o singură frază :

— Astăzi va fi ușor să stăm de vorbă cu el.

Ceilalți gîndeau la fel și încuviințară din cap.

Se înșelau însă. Împăratul, într-adevăr, gustase în aceste zile teama ca niciodată înainte. Dar abia își reveni puțin și începu să spumege iarăși ca turbat. Era furios pe popor și pe senat. Cu poporul care acum, în ochii lui Caligula, era o adunătură de vagabonzi mizerabili și nerecunoscători, se răfuiește Chaerea ajutat de pretorienii lui. Dar cu senatul ? Cu asta trebuie să încheie singur socotelile !

Caligula spumega de minie la gîndul că în zilele tristeții sale de moarte senatorii nici nu s-au sinchisit de persoana lui, s-au baricadat în palatele

lor și pe el l-au lăsat pradă bunului plac al gloatei. Și cu cîtă neobrăzare și-au permis să-l invite la ei ! Să-l citeze ca la tribunal ! Se dojenea singur că într-un moment de bună dispoziție, după pronunțarea sentinței împotriva lui Fabius, acceptase invitația lui Aviola. N-o fi la mijloc vreo capcană, sau vreun complot ? Nu-l ademeneau, cumva, în groapa cu lei ?

„N-ar fi cazul să-i trimit lui Aviola un coșuleț cu piersici ? Sau, mai bine să pun mîna pe tot cuibul de bogătași cînd se vor întruni la Aviola și să înalț cu ei o hecatombă zeilor ?“

Instinctul cruzimii cedă însă numaidecît în fața instinctului de conservare. Nu, n-are de gînd să-și învrăjbească întreaga Romă aristocratică, ultimul său sprijin, alături de armată. N-are de gînd să astupe sursa de aur, care are mai multă valoare dacă azvîrlă afară cîte puțin, dar în permanență, decît dacă ar da deodată tot și pe urmă ar întărca. De răzbunat, însă, trebuie să se răzbune.

„Pe ghioaga lui Hercules ! Las-că vă arăt eu vouă ! Vă îndulcesc eu viața, pentru insolența voastră de-o să mă pomeniți !“ Îi porunci lui Chaerea să-l însoțească pînă la Aviola cu două companii de pretorieni călare.

Cortegiul imperial ieși pe poarta palatului în aceeași clipă în care bătrînul Scaurus îi povestea lui Fabius cum revolta dezlănțuită la teatru s-a întins pe străzile Romei.

Senatorii erau într-o dispoziție de zile mari, vinul de Chios, vechi de o jumătate de secol, îi incita și mai mult la veselie.

Deodată, dădu buzna în încăpere administratorul casei și raportă lui Aviola :

— Stăpîne ! Armata se apropie de palatul nostru !

În graba cu care senatorii se repezără spre terasa de unde se vedea pînă jos, spre templul lui Hercules, togile filfiau în urma lor. Acolo unde drumul începea să urce spre palatul lui Aviola scliffeau, în bătaia soarelui, coifurile, armurile și sulile pretorienilor călare. Distinșilor părinți li se tăie respirația.

O, zei din Olimp ! Așa nu se duce împăratul în vizită ! Așa pornește armata împotriva răzvrătiților !

Se strinseră grămadă, cu frunțile brobonite de sudoare rece, cap lîngă cap ; presupunerile țîșneau la iuțeală. Fiecare dintre ei avea cite un fleac pe cuget. Dar uneori și cauzele mici au efecte mari :

Ieri și-a deschis vinele senatorul Tappo, proprietarul întregii flote comerciale. Se spune că și-ar fi bătut joc de grajdul de aur al lui Incitatus.

Aseară, equitul Saberinus a primit de la Palatin un coșuleț cu piersici, pentru că s-ar fi exprimat necuviincios despre statuia cezarului. Minele sale de sulf din Sicilia au fost trecute astăzi, de magistrați, în proprietatea împăratului.

Toanele lui Caligula sînt groaznice. Pe Macro l-a răsfățat pînă în ultima clipă. Căile samavolniciei lui Caligula : denunțatorii, caseta cu otrăvuri, listele de bogătași pe care în curînd urmează să-i lovească.

Fetele obeze pălră. Se uitau unul la altul, bănuitori : nu cumva ești tu denunțatorul ? Pe care dintre noi vin să-l ridice ? Sau, poate, pe toți ? Îi cuprinsese panica. Se poate fugi pe undeva ? Să ne ascundem ? Cu neputință ! Cît timp ne mai rămîne pînă la sosirea armatei ? Cel puțin să mai bem

un pahar ! Iute ! Mîinile tremurînde vărsau vinul din cupa dusă la gură. Dinții clănțăneau pe cupe, de atîta spaimă.

Caligula descinse din lectică ; nici nu se uită la Aviola, care ieșise la poartă să-l întîmpine cu plecăciuni. Mantia de purpură flutură în urma lui.

Dădu buzna în tricliniu, ca un tigru. Apucă o vază de cristal, cu flori de lotus, și o făcu zob trîntind-o de dușumea.

— Pe fulgerele lui Zeus ! Pentru ce v-ați adunat aici ? Ce fel de distinsă societate sînteți, zbieră împăratul plimbîndu-și privirea peste fețele înspăimîntate : cine sînteți voi, ca să vă permiteți a-l cita pe cezar așa cum îl citează pretorul pe criminal ? Nu vă mai place că vă judec eu pe voi ? Ați avea chef, poate, să întoarceți roata ?

Aviola, în culmea deznădejzii, se înclină din nou în fața împăratului și bîigui :

— Stăpînul nostru ! Iubite cezar !

— Poftim, m-am înfățișat ! Am venit la voi după pofta inimii voastre. Ei, și-acum ? O altă vază scumpă trosni de marmura pardoselii prefăcîndu-se în țandări. Binevoiți a-mi spune, care vă este dorința ? ! Ce doresc — vocea lui creștea într-un hîrîit prevestitor de rele — ce pretind și ce-i poruncesc distinșii senatori împăratului lor, pentru care, timp de trei zile, nici un oftat n-au scos ?

Aviola se străduia din răspuțeri să-și alunge teama. În cuvintele isterice ale lui Caligula desluși o intonație care trăda că de astă dată furia turbată a cezarului nu era însetată de sînge. Faptul acesta îl mai liniștea. Dar mai înțelese că lucrurile nu vor merge atît de ușor precum se așteptaseră. Să apropie și mai mult de el și, foarte respectuos, îi ură

bun venit. Calmul cu care vorbea Aviola îi făcu și pe ceilalți să-și vină în fire. Îl salutară pe oaspete care cum se pricepea mai bine.

Devotament nețărmurit. Credință pe viață și pe moarte. Dragoste fierbinte față de gloriosul împărat. (Aviola surprinse satisfacția pe chipul împăratului și-l gratulă pe Darcon cu o privire mîngîietoare. Excelent ! Acesta-i cuvîntul : gloriosul !)

Caligula stătea lingă ușa de la intrarea în tricliniu și chipul lui înverșunat, înrăit, încadrat de firele de păr rare și roșcate, se schimba de la o clipă la alta sub influența unor simțăminte contradictorii. Cu o mișcare nervoasă, își aruncă de pe umeri mantia de purpură în brațele lui Aviola, apoi se întinse pe un *lectus* în capul tricliniului. Așadar, a izbutit să-i înfricoșeze ! A atacat această distinsă adunare, așa cum atacă uliul un cîrd de găini. Rise răutăcios :

— V-ați speriat de pretorienii mei ?

Aviola arboră o mină tristă, dar totodată plină de siguranță :

— Nu, divinul meu cezar ; speriat, nu-i cuvîntul potrivit, căci, avînd cugetul curat, n-avem de ce să ne temem. Ne-a părut însă nespus de rău că ai venit cu asemenea suită printre noi, oamenii tăi cei mai devotați. Oare eu și toți ceilalți aflați aici nu sîntem păzitorii tăi cei mai buni ?

— Roma e o haită de trădători, spuse Caligula cu îndîrjire.

— Și pe noi, devotații tăi, ne numeri printre ei ? suspină Aviola, cu o uimire dureroasă.

— Ce faceți voi împotriva trădătorilor ? îi replică repede Caligula. În față nu mai știți cum să mă măguliți și să-mi jurați credință, iar în spatele

meu vă bucurați că gloata se revoltă împotriva mea !

Protestară zgomotos :

— Ești nedrept cu noi, divinul meu ! strigă Haterius.

— Cuvintele tale sînt dureroase ! gemu Bibienus.

— Cu ce am binemeritat neîncrederea ta, *Dominus* ? întrebă Darcon.

— Voi pedepsi pe oricine se va uita urît la tine ! strigă Piso.

— Viața mi-o dau pentru tine ! se bătu cu pumnul în piept Drusius.

Se jurau, îl conjurau, își încovoiau spinările, dar cezarul rămînea stană de piatră în ploaia aceasta de lingușiri.

Aviola, așezînd în fața lui Caligula o cupă plină cu vin, din care sorbi el însuși, începu din nou să vorbească :

— Chiar azi, în acest cerc al celor mai devotați oameni ai tăi, voiam să te asigurăm că sîntem și vom fi întotdeauna sprijinul tău de nădejde în preîntîmpinarea greutăților care se ridică în fața ta... în fața ta... și a noastră, în urma știrilor proaste sosite de la Dunăre...

Caligula trînti de pămînt cupa cu vin :

— Hărțuielile de la frontieră vor fi lichidate de legații mei !

Fața i se prelungi nefiresc, însetată de răzbu-nare. Falaris ! își spuseră senatorii.

— Acum nu-i vorba, divinul meu, de niște simple hărțuieli, sublinie Piso. În calitate de concesionar al impozitelor în Nord dispun, din partea oamenilor mei, de informații demne de crezare. Se pregătește un atac puternic al triburilor germane asupra teritoriului roman. Roma trebuie să preîn-

timpine acest atac, să-i lovească ea cea dintii pe barbari și să-i alunge departe, în pădurile neumbate de peste Dunăre. Tu vei fi triumfătorul...

— Vreți să vă descotorosiți de mine ? urlă Caligula. Pe toți zeii ! Vreți ca eu să-mi vărs sângele pentru pofta voastră de aur ?

Se ridică de pe *lectus* cu fața schimonosită de minie. Alergă prin triclinium, ridicol, amenințător :

— Roma nu mă merită ! O voi pedepsi ! O părăsesc. Mut capitala imperiului la Alexandria ! Și mă veți urma cu toții !

Lovitura veni pe neașteptate, zdrobitoare. La Alexandria ! Senatorii simțiră că le îngheață sângele în vine. Senzația pe care o încercau acum nu era cu nimic mai bună decât aceea din prima clipă, când avuseseră impresia că cele două companii de pretorienii aveau misiunea să-i ucidă.

Erau pătrunși de toată murdăria morală — de Roma îi legau miile de fire ale profitului, proprietatea asupra palatelor și vilelor încărcate de lux ; erau niște avari fără inimă, dar de Roma erau totuși îndrăgostiți. Familiile lor crescuseră din rădăcinile înfipite între cele șapte coline ale ei. Părinții și străbunii lor au trăit și au murit aici, fiii și nepoții lor tot aici trebuie să trăiască și, de aici, să stăpânească lumea. Ar fi ușor să transforme totul în bani și să continue a se îmbogăți, poate chiar mai lesne, la Alexandria ; piețele noi și ambianța nouă au întotdeauna avantajele lor. Dar să părăsească Roma ? Fără noi Orașul etern va pieri ! Roma — sintem noi ! E doar Roma *noastră* !

În ochi li se citea groaza, dar se temeau să-l contrazică pe împărat. Tăcerea se prelungea. Caligula îi pîndea din mers. Tăcerea lor îi sporea nerăbdarea.

Se încumetă să vorbească, cel dintii, tot cumpătatul Piso :

— Niciodată, niciodată, cezarul meu, nu mi-a trecut prin minte că aş putea părăsi Roma, regina oraşelor, inima lumii, pe care au clădit-o străbunii tăi şi ai mei. Oraşul superb, glorios, unicul... Vocea îi tremura. Teama din el se risipea treptat. Pentru el, pierderea Romei era totuna cu pierderea vieţii. Îi măsură din priviri pe ceilalţi, apoi se uită ţintă la faţa cruntă a împăratului, care, când se roşea, când pâlea, şi continuă :

— Iartă-ne, divinul meu cezar, dar cred că-mi este permis să vorbesc în numele tuturor: noi Roma n-o putem părăsi. Nici tu. Îngăduie-mi să fiu sincer. Toate izvoarele puterii tale se unesc aici şi, prin aceasta, Roma e invincibilă. Dacă vei părăsi Roma, întorcînd Nordului spatele, în loc să-l înfrunţi, barbarii vor vedea în asta un semn de slăbiciune din partea ta.

— Ce-mi pasă mie de barbari? se răsti împăratul. Eu îmi pot permite orice, tot ce vreau. Rupînd cu tradiţia ce datează de secole, voi da, dimpotrivă, o dovadă a puterii mele. Iar voi veţi merge cu mine la Alexandria !

Aviola trase adînc aerul în piept şi spuse cu hotărîre.

— Poţi da poruncă să fim executaţi, stăpîne, dar nu ne sili să părăsim Roma.

Caligula se repezi la el şi-l scutură cu brutalitate :

— Ştii cu cine vorbeşti, nemernicule ?

— Ştiu, cu stăpînitorul Romei, răspunse ferm senatorul ; dar mai ştiu că numai împreună — tu cu noi — vom apăra imperiul. Acest lucru l-au ştiut şi Augustus, şi Tiberius. Tiberius a învins

întotdeauna prin ofensivă. Ofensiva e gloria războinicilor. Și tu știi acest lucru, stăpînul meu.

Caligula înmărmuri. Clipea din ochi și-și frămînta degetele. Aviola își dădu seama că împăratul începe să șovăie în convingerea sa.

— Azi va cădea capul instigatorului Fabius Scaurus, iar miine cerșetorii Romei se vor ascunde în văgăunile lor. La Roma, securitatea ta va fi asigurată, nu e nevoie să fugi nicăieri. Gîndește-te însă la noua primejdie, înțelepte stăpînitor : la barbari !

Caligula era zdruncinat. Se lăsă pe un *lectus*. Aviola profită de șovăiala împăratului și vorbe mai departe :

— Legiunile romane, cu glorioasele acvile pe stindardele lor, vor fi înzestrate cu un asemenea echipament, încît, numai zărindu-le, barbarii o vor lua la fugă. Tu, fiul lui Germanicus, vei conduce armatele care vor trece ca în joacă Dunărea și Rinul și vor cuceri Romei noi ținuturi și provincii. Un nou Strabon va descrie lumea nouă. Lumea lui Caius Caesar... Caligula tresări și Aviola continuă să bată fierul cît era cald : Triumful cu care te vei întoarce la Roma n-a mai fost cunoscut de nimeni pînă acum. Vei fi nemuritor! Îți jur că voi consacra jumătate din averea mea pentru sărbătorirea triumfului tău !

— Și eu ! Și eu ! dудui tricliniumul.

Dorințele se ciocneau aici, una de alta, ca spadele gladiatorilor.

Magnații aureilor cercetau cu o atenție plină de îngrijorare fața împăratului, acest veșnic copil naiv ! Cum i-au zvîcnit buzele, cum au început să-i joace ochii numai la auzul cuvîntului *triumf* ! Fără

îndoială că se și vede purtat într-un car de aur pe Via Sacra, el, Regele regilor, stăpînul lumii, în toată gloria lui...

Cezarul medita : „Vor să mă scoată din Roma și în lipsa mea să aibă aici mină liberă. Cînd voi fi departe, la Dunăre, vor putea să mă detroneze și să proclame alt împărat. *Nonsens!* Armata e de partea mea. Dacă intru în război, îmi oferă triumful. Un triumf cum n-a mai văzut lumea pînă acum !“

Vanitosul Caligula se prinse în undița gloriei nepieritoare. Aurul, viețile soldaților, toate vor contribui la gloria lui, în timp ce el nu trebuie să sacrifice nimic. Dar dacă se întîmplă să moară acolo ? Închipuirea aceasta făcu să dispară pe dată viziunea triumfului.

Tăcea, și tăcerea lui făcea să crească și mai mult starea de tensiune a senatorilor. Magnații sesizară că imaginea gloriei a fost acoperită în mintea împăratului de ceva mai puternic. .

O, zei, cine să se mai descurce cu acest om ? Să stai veșnic de veghe și să-i păzești toanele, ca nu cumva să te ciocnești de ele. Aviola se lansă, într-o doară, pe panta nesiguranței :

— Titlul de Părinte al patriei cu care, la fel ca Octavianus Augustus, ba chiar mai glorios ca el, vei intra în istorie, te leagă pe tine, ca și pe noi, iubitul nostru stăpînitor, să...

De afară se auzi tropot de copite și numaidecît un zgomot de pași grăbiți. În triclinium intră, vije-
lios, Lucius Curio.

Nu adresă nimănui nici un cuvînt de salut, nici măcar împăratului. Zbură spre el cu fața stacojje de emoție.

— Ce s-a întîmplat, Lucius ?

Lucius se aplecă la urechea lui Caligula și vorbi în șoaptă. Îi vorbi așa multă vreme.

— Cît ai spus ? suflă împăratul.

— Peste douăzeci de mii de războinici. Între Lentia și Lauriacus o parte din germani au și trecut Dunărea, șopti Lucius, dar, în tăcerea ca de gheață, știrea lui fu auzită. Aelius Probus a bătut în retragere. Sînt temeri că barbarii vor năvăli și în Panonia !

Senatorii se frămîntau neliniștiți. Curio își îndreptă trupul și se postă lingă împărat ca o santineală.

Caligula frămînta cu amîndouă mîinile marginea tunicii sale de culoarea prunei, cusută cu pentagrame, respira gîfîit și, descumpănit, se uita cu ochii holbați la cei de față.

Aviola se apropie de el :

— Vești proaste, *Domine* ? Nu te speria, oricît de proaste ar fi. Ne ai, doar, pe noi !

În clipa aceea tristețea întunecată care se cuibărise în sufletul cezarului fu străpunsă fulgerător de lumină. Soluția ! O soluție unică, desăvîrșită ! Fața îi strălucea de bucurie. Să-i fi trimis, oare, zeii din cer fratelui lor de pe pămînt această idee minunată ? Sau a fost la mijloc mîna *fatum*-ului binefăcător care veghează asupra mea ? „O nu, eu nu voi face nebunia lui Tiberius, să părăsesc Roma, ca voi să puteți urzi în spatele meu complot după complot !“

Sorbi din vin și se ridică în picioare. Se îndreptară cu toții din șale, bănuind solemnitatea momentului.

— Neînțelept ar fi stăpînitorul care n-ar recunoaște dreptatea sfetnicilor săi și nu și-ar schimba părerea. M-am hotărît. Voi expedia legiu-

nile mele în Nord. Voi extinde moștenirea teritorială a predecesorilor mei. Voi cuceri Romei noi provincii și noi bogății.

Cuvintele cezarului fură acoperite de furtuna uralelor și a ovațiilor.

— *Vivat Caius Caesar imperator !*

Îi îmbrățișă pe rînd, pe fiecare, și-i sărută. Senatorii delirau de bucurie. În sfîrșit, și-au atins ținta ! Să ai și să trăiești ! Aplaudau, bocăneau, strigau, se înăbușeau de fericire, închinau cupele, mereu. Cîte clipe de groază nu i-a costat această biruință !

În sfîrșit s-au aliat cele două mari forțe ale imperiului. De azi înainte va începe epoca de aur.

Nu a Romei, ci a magnaților romani.

Aurul lor isteț va îmblinzi momîia de pe tron și-o va împinge unde vor avea ei poftă.

Patres conscripti, întotdeauna pioși, priveau cu recunoștință spre zeitatea strălucitoare ce se înălța în fața lor. N-o vedeau însă pe fermecătoarea zeiță a frumuseții, ci metalul din care era cioplită.

— Această Veneră de aur e a ta, cezarul meu ! strigă Aviola. Iată mica surpriză pe care ți-am rezervat-o !

Împăratul îi mulțumi surîzător. Apoi reluă :

— Dar la fel ca și vouă, mi-e dragă și mie Roma, mai presus de orice. Și vă voi dovedi acest lucru chiar acum : nu părăsesc Orașul etern ! Rămîn aici, cu voi, preascumpilor !

Lovitură de trăsnet. Senatorii îngălbeniră. Rămaseră împietriți. Nu știau ce să mai facă.

— Întocmai ca și străbunul meu, divinul Octavianus Augustus, al cărui nume l-ai amintit, dragă Aviola, rămîn și eu la Roma. De aici voi conduce

operațiunile de război. Dar pe cine să desemnez în funcția de comandant suprem al armatei ? Îl măsură din ochi pe Chaerea și vorbi mai departe, ca pentru sine, dar cu voce tare : Chaerea nu poate face față. A încărunit. Asta nici n-ar mai fi în stare să-și ducă ciolanele bătrîne pînă la Dunăre.

Senatorii se uitau cu răutate la cinstitul bătrîn. Se amuzau de umilința lui. Chaerea păli, lăsă privirea în pămînt și nu scoase o vorbă. Era deprins cu jignirile din partea împăratului, dar de data aceasta fusese atins în punctul cel mai sensibil. Așadar, un incapabil încărunit, demis, bun doar ca să păzească poarta stăpînului, ca un dulău bătrîn !

Caligula își plimba ochii pe figurile celor prezenți, ca și cînd ar fi cumpănit ceva. Senatorii îi urmăreau, încordați, fiecare mișcare.

Chaerea nu izbutea să-și revină de pe urma umilinței la care fusese supus. Prin ce a meritat-o ? Dacă Germanicus ar fi trăit, nu s-ar fi putut întîmpla una ca asta. Cinstitului bătrîn i se perinda prin minte trecutul. Germanicus l-a prețuit. Cu limbă de moarte i l-a încredințat pe fiul său, Caius Caesar. Germanicus s-a bucurat de încrederea și de respectul soldaților săi. Le-a fost un adevărat frate ! Cu totul altfel e Caligula. În jurul lui s-a strîns o haită de hiene. Și această haită conduce Roma !

Împăratul își fixă privirea asupra lui Lucius și rosti solemn :

— În funcția de comandant suprem al armatei îl numesc pe Lucius Geminius Curio !

Lucius tresări și, fără să vrea, luă poziția de drepti. În sfîrșit !

— Mulțumesc ! Mulțumesc, cezarul meu. Nu-ți voi înșela încrederea !

Caligula îi examinează fața îmbujorată. În ochi îi scăpără un zîmbet de ironie. „Nu mi-o vei înșela, te cunosc. Dimpotrivă, vei face chiar mai mult decît îți cer. Ești mai ambițios decît Iulius Caesar. Vrei triumful. Vrei tronul meu ! După victoria de la Dunăre, vei întoarce legiunile împotriva mea. Ușurel, preascumpule ! Aranjez eu lucrurile altfel : îi învingi tu pe barbari, cucerești tu, poate, și o provincie — dar la Roma nu te mai întorci ! Am eu grijă să găsesc un om care să se țină de tine, pas cu pas, și, cînd ți-o fi lumea mai dragă, să te expedieze în Hades, la strămoșii tăi..“

Se adresa senatorilor :

— Sînteți de acord cu mine, prieteni ?

Magnații săriră în picioare, ridicară mîinile în sus, felicitîndu-l și ovaționîndu-l pe împărat. N-aveau încotro, erau siliți să-l ovaționeze, cu toate că intenția lor nu se realizase decît pe jumătate : au cîștigat furnizarea comenzilor de război și profiturile legate de acestea, în schimb, împăratul, ca o adevărată sabie a lui Damocles ce le atîrna deasupra capetelor, rămînea la Roma.

Caligula era satisfăcut. Soluționase cazul Lucius, iar pe viclenii bogătași îi pusese cu botul pe labe. Din păcate, doar pe jumătate: îi vor umple trezoreria cu vîrf și îndesat și-i va avea mereu în mîna sa ; în același timp, însă, va trăi veșnic sub amenințarea uneltirilor întreprinse de ei pentru a-i submina autoritatea.

Și astfel fu încheiat între fiare un armistițiu avantajos pentru ambele părți, dar totodată peri-

culos, căci nici una dintre ele nu va cunoaște răgazul, urmărindu-se zi de zi, ceas de ceas.

Care pe care !

În pofida faptului că amîndouă se urăsc de moarte, una nu poate trăi fără cealaltă. Și ei, și el sînt înconjurați de o mare primejdie : poporul, gloata, sclavii, barbarii !

Sînt ca două vase comunicante. Și totuși, se dușmănesc de moarte. Nici-una nu are încredere în cealaltă, și totuși sînt nevoite să meargă pe același drum. N-au încotro, trebuie să tragă cu toții de același capăt al funiei. Iar în urma lor se tîrîie o umbră : spaima. Bestiile, fiarele se mănîncă între ele ; una își înfige colții în cealaltă, în timp ce o a treia stă gata să-și înfigă și ea colții în amîndouă.

Care pe care ?

— Să picurăm întru cinstirea lui Marte, strigă Piso. Pentru izbînda planurilor noastre !

— Să picurăm întru cinstirea împăratului ! strigă Aviola. El e Marte al nostru !

— Laudă nepieritorului !

— Pentru gloria eternă a imperiului !

— Eternă ! Eternă !

Cuvîntul acesta grandios trezi un altul, mai puțin răsunător, dar nu mai puțin important prin gravitatea sa : ce să facem cu eternitatea ? *Prezentul*, măcar ziua de azi s-o trăim !

Căci cine știe ce va fi mîine ?

Nu te pîrpi să afli ce va aduce „mîine“ !

Căci fiecare zi, de soartă hărăzită,

Averi adaugă, mereu mai fericită...

Carpe diem !

Astăzi, acum, imediat, fără întîrziere, bucură-te de aur, de vin și voluptate — iar după noi, potopul !

Sărbătoarea străzilor, a pietelor și târgurilor era în toi. Carele, părăsind orașul, uruiau pe caldarîmul de piatră, vizitiii pocneau din bice și țipau la catirii încăpățînați, acoperind zbieretele animalelor; vînzătorii strigau de zor, lăudîndu-și care mai de care marfa, pînă răgușeau.

Pontiful timpului lui Jupiter Capitolinul stătea tolănit în splendida-i lectică împodobită cu argint forjat și cu însemnul marelui preot. Sclavii se grăbeau cu el spre palatul lui Aviola. În urma lecticii venea ajutorul său.

Ajungînd la ora indicată de trimisul senatorului, marele pontif găsi palatul lui Aviola încercuit de pretorienii. Un centurion îi făcu loc să intre. Apoi, administratorul îl conduse printr-o ușă laterală, în parc. Pe o colină, în mijlocul grădinilor, strălucea un mic sanctuar consacrat celor douăsprezece mari zeități. Un adevărat Olimp în miniatură. E înțelept să-i ai pe toți zeii de seamă la un loc, sub același acoperiș. Este, de altfel, și mai ieftin, și apoi zeii sînt mai bine dispuși în societatea zeitelor.

Pe un spațiu îngrădit în spatele sanctuarului erau pregătite pentru jertfă animale cu coarne aurite și cu bentițe împletite pe cap.

Pontiful se așază la umbra unui pin, cu o amforă de vin în față, pregătit să officieze, în orice clipă, solemnul ritual. În așteptare, își omora timpul cum se pricepea mai bine. Încerca să aprecieze calitatea fripturilor, căci, precum se știe, carnea animalelor sacrificate revine întotdeauna preotului:

„Taurul e, cu siguranță, tare; nici berbecul nu cred să fie destul de fraged, în schimb, porcul va fi un deliciu — nici prea slab, nici prea gras.“ Apoi ațipi și moțai așa o jumătate de zi. Soarele cobora spre asfințit, și din palat nici o veste. Palatul era departe și nici un sunet nu răzbătea pînă la el. Îl trimise pe ajutor să iscodească. Acesta se înapoie plin de indignare :

— Domnii se pregătesc să plece în for ca să vadă execuția actorului Fabius Scaurus. S-a zis cu jertfa ! Și continuă cu o voce tînguitoare : Îngrozitor ! Îngrozitor ! Înălțate stăpîne ! *Patres patriae*, întotdeauna atît de pioși, au uitat cu desăvîrșire de oficierea jertfei ! Au uitat de zei !

Pontiful se ridică de pe bancă, ofensat. Primi cu un aer demn punga cu galbeni pentru templul său, ascultă nervos cererea administratorului de a obține pentru această casă bunăvoința și grația lui Jupiter și, întunecat la față, se urcă în lectică. Porunci sclavilor să-l ducă încet. Închise ochii și se gîndi că în ultima vreme, la Roma, autoritatea preoților, a marilor preoți, ba chiar și a divinităților cerești era în declin. „Necredinciosul de Seneca are dreptate : se apropie, probabil, sfîrșitul lumii“.

Lectica marelui preot înainta prin piața Velabrum care fremăta de strigătele precupeților și ale precupețelor.

Pe fața nobilului pontif al zeului Jupiter Capitolinul stăruie un zîmbet disprețuitor. Îi măsoară pe zdrențăroșii de la magaziile portului Emporium, pe neciopliții de la țară, singurii care se zgînesc, cu ochi mari cît cepele, la lectica lui sclipitoare. Șarlatanii zbiară lîngă tarabele lor, vagabonzii trîndavi stau ghemuiți pe treptele templului zeiței Fortuna din Tîrgul de vite, își îndeasă burțile cu hălci de

carne friptă în ulei răced, cu miros dezgustător, iar resturile le azvîrlă unui cîrd de pisici hoinare ; văcarii mină spre abatoare o cireadă de boi albi, și toată lumea trîncănește ceva, agitînd din mîini, iritată, și arătînd spre închisoarea mamertină. În fața închisorii stă un manipol de pretorien, iar ceva mai departe oameni adunați în grupuri gesticulează tulburați. Marele pontif știe de ce : ca un avertisment și ca o cruntă amenințare, astăzi va avea loc execuția publică a actorului instigator, Fabius Scaurus. În sfîrșit ! Era și timpul să i se vină o dată de hac. Nimic sfînt n-avea acest comediant. De cîte ori nu și-a bătut joc, în farsele lui, de preoți, numindu-i paraziți ai poporului roman, subminîndu-le astfel autoritatea în rîndurile poporului.

— *Plebs profana*¹, adunătură mizerabilă ; murmură pe sub nas marele pontif. Moralitatea Romei decade. Pe vremea împăratului Augustus încă, văzînd lectica pontifului, poporul se închina, o întîmpina cu urale, ba unii chiar îngenuncheau. Iar astăzi ? O, tu, Urbe nobilă și nefericită, încotro te rostogolești ?

O zi ca oricare alta. Piscicile se tolănesc leneșe pe pragurile clădirilor cu cîte șase caturi șubrede, închiriate calicilor de dincolo de Tibru, la fel ca și pe caldarîmul de marmură din for ; fluviul își mină agale apele spre mare și puțin îi pasă dacă unda lui poartă o barcă încărcată cu trandafiri pentru oștețe, sau leșul vreunui condamnat. Ardelionii și clienții flecari pîndesc, la fel ca altădată, pe la porțile palatelor, pînă cînd le pică în

¹ *Plebs profana* — mulțimea care nu aparținea la religia romană. deci cu sensul de „mulțime necredincioasă“.

palma obișnuitul bănuț aruncat de trezorierul patronului, femeile din mahalaua transtiberină ca întotdeauna, cumpără pâinea de toate zilele, blestemînd însă în surdina că acum trebuie s-o plătească mai scump cu trei *assi* decît astă-iarnă ; și totuși astăzi e o altă zi, cu totul deosebită de cele precedente, pentru că astăzi Roma avea să devină cu un pumn de dragoste mai săracă.

„Ei și ? La urma urmei, ce se poate cumpăra cu asta ? Într-adevăr, nimic, înălțate stăpîne. Numai noi, zdrențăroșii și haimanalele de pe malul celălalt, care n-avem de vînzare sentimentele noastre, numai noi vom sărăci, căci m-am iubit din inimă pe acest actor, dacă știți cumva ce înseamnă acest lucru, nobile stăpîn.

De aceea, nouă astăzi puțin ne pasă de cîștig. Uite, chiar acum îmi strîng plasa și-mi priponesc luntrea ; și eu îmi scot coșul din spinare și dau cu el de pămînt ; și eu îmi strîng taraba din piață ; și eu las cuptorul să se stingă ; și eu arunc cît colo sfoara smolită și scăunelul de cizmărie într-un ungher, și cu toții mergem să-i dăm onorul lui Fabius în clipa în care va fi dus spre butucul călăului. Poate că, știindu-i lîngă dînsul pe oamenii lui dragi, îi va fi alinată clipa din urmă.

De omul acesta ne vom aminti mereu. Fără el nu vă miroseam noi atît de bine, distinși stilpi ai Romei, începînd cu burduhănoșii senatori și sfîrșind cu tine, preoțelule, pentru care trebuie să trudem din greu...”

Lectica marelui pontif se zvîrcolea pe valurile mării de oameni, dezlănțuite, care tălăzuia spre Capitoliu.

Pontiful se uită speriat prin deschizătura lecticii. Vede numai fețe morocănoase și răzbunătoare și se

ferește de ele, cuprins de spaimă. Niciodată oamenii nu s-au uitat așa la el. Ce se citește în ochii lor ? Pe înaltul prelat îl trec toate nădușelile. Tresa de lână de pe cap, legată cu panglici, îl arde. Calmul și siguranța de sine i se zdruncină serios pe valurile care se rostogolesc în jurul lecticii sale. Dacă, ferească zeii, valurile acestea s-ar involbura... O, tu, *Jupiter Optimus et Maximus*, ocrotește-l pe slujitorul tău !

În *Forum Magnum* norodul se revărsase de-a latul pieței pentru a se apropia de închisoare din mai multe părți. Lectica se împotmoli în mulțime. Pontiful își smulse repede de pe cap tresa, însemnul rangului său, și coborî în stradă. Lectica lui superbă nu făcea decît să-i asmută pe acești turbați.

Marele for. Minune alb-aurie. Marmură albă și metal galben strălucind sub cerul de azur, măreție supraomenească pentru ochii muritorului de rînd. O pădure de sculpturi pe socluri și coloane, o seminție întreagă de bărbați frumoși și de femei frumoase, travestiți în zei. În mijlocul splendorilor artei și ale spiritului grecesc, romanul lucid se fălește cu propria sa putere și mîndrie : toate acestea sînt ale mele !

— Toate acestea sînt ale mele ! răsună o voce stridentă. La tribuna oratorilor s-a urcat un ardalion zdrențaros și dă din mîini cu înverșunare. Toate acestea ne aparțin nouă, cetățenilor Romei, strigă extatic lingăul cumpărat; minunatele temple, băi, circuri, teatre, arene, bazilici — toate sînt ale noastre, căci iubitul nostru împărat dorește tuturor cetățenilor Romei...

Nu izbuti să vorbească mult timp. Ca un copac retezat de la rădăcină, se prăbuși în mulțime.

Roma, „buricul de aur“ al pământului, uriașă nestemată, șlipește în bătaia soarelui crepuscular. Ca întotdeauna, chipul luminos al orașului e neșpus de frumos. Dar când va vedea căzînd capul unui fiu iubit, în jurul ochilor i se va adînci probabil o nouă cută.

Împăratul și suita lui se instalară în lectici.

Caligula sesizase consternarea lui Chaerea. Poate că-l ofensase prea mult cu acel „bătrîn încăruntit“. Ca să-i îndulcească jignirea, îl invită în lectica sa. Împăratul era bine dispus. Rîsul lui se rostogolea impetuos, hîrîitor, zburdînd ca un copil capricios : peste puțin timp îi va fi dat să vadă rostogolindu-se prin for capul răzvrătitului Fabius.

Cortegiul se apropie de Clivus Publicius, o coti la dreapta pe lîngă Templul Lunii unde întîlni în drum grupuri de oameni venind dinspre Forum Magnum. Părea ciudat. Căci era de așteptat ca acum toată lumea să se îndrepte într-acolo. Împăratul dădu la o parte perdeleta de purpură și, prin deschizătură, se uită afară. Pe fețele acestor oameni era întipărită o minie feroce. Zărind lectica imperială, strigară ceva, dar, din pricina zgomotului provocat de caii pretorienilor, cezarul nu auzi nimic. Cuvinte de măgulire nu păreau a fi ! Oamenii strigau, ridicau pumnii amenințători, și dispăreau. Numai patrulele de *vigili*, ce împînzeau drumul la tot pasul, dădeau onorul lecticii imperiale.

Lîngă templul lui Hercules convoiul se opri. Voci iritate se făcură auzite pînă la lectica împăratului. Chaerea își aruncă privirea în stradă. Dintr-un grup de pretorien, gesticulînd nervos, se

desprinsese un centurion care se apropie repede de Chaerea și-i șopti ceva la ureche. Bătrînul soldat își trecu la iuteală ochii peste statuile lui Caesar, Augustus și Tiberius, ce se înălțau falnice în fața templului. Al patrulea soclu era gol. De-a curmezișul drumului zăcea un trup alb, iar ceva mai încolo capul statuii mînjit cu noroi și fecale.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă împăratul, înclinîndu-se în afară.

Capul de marmură, pîngărit, al lui Caligula avea privirea oarbă ațintită asupra lui.

Căscă ochii mari. Albul lor începu să se injecteze.

— Ciinilor ! Adunătură blestemată ! Asta o să vă coste scump !-

Chaerea se uita îngîndurat la ceafa groasă, stacojie, a cezarului. O idee stranie îi fulgeră prin minte. Cît de anevoios e să dobori un cap de marmură ! Cît de ușor e să rezezi unul omenesc ! Cu eforturi își smulse privirea de pe ceafa stăpînitorului și, aplecîndu-se în afară, porunci pretorienilor să adune fragmentele statuii sfărîmate. Senatorii, care văzuseră totul, coborîră iute din lectici și ca un roi de albine se grăbiră din toate părțile să-l liniștească pe împărat.

În clipa aceea, însă, sosi în goană un ofițer călare, venind dinspre for. Se opri în dreptul lecticii imperiale și raportă :

— Actorul Fabius Scaurus a murit. S-a sinucis în închisoare.

Caligula se făcu alb ca varul; ochii i se înfundară de tot în orbite, colțul stîng al gurii îi zvîcnea nervos. Deodată, izbucni într-un rîs năvalnic, ce aducea a lătrat de ciine :

— Pui de cățea ! Plebeu dezgustător ! Mi-a stricat spectacolul... mi-a refuzat plăcerea de a-i vedea capul rostogolindu-se... Ei bine ! Nu-i nimic !

Pentru un cap, zece, o sută, o mie ! Și, mai bune !
Veniți mâine la mine, la Palatin, și veți vedea !

Rîsul convulsiv avea accente ce trădau o cruzime feroce. Senatorii se adăpostiră numai decît în lecticiile lor. Rîsul tăios al împăratului se ținea după ei. Ale cui capete vor cădea oare ?

Cortegiul porni. Sclavii, purtătorii lecticilor, ocotliră trupul de marmură al lui Caligula, soldații la fel, și toți erau consternați și neliniștiți de această întîmplare. Un singur călăreț zîmbea preocupat de un gînd dezmiernător : Lucius Curio.

Garda de pretorienii călare croia drum luxoselor lectici prin mulțimea gălăgioasă care, pe măsură ce alaiul se apropia de centrul Romei devenea tot mai deasă...

*

La 24 ianuarie, anul 41 al erei noastre, Cassius Chaerea l-a ucis pe împăratul Caligula. După care, garda pretorienilor l-a proclamat împărat al Romei pe Claudius, unchiul lui Caligula.

CUPRINSUL

Partea a II-a (continuare)	5
Partea a III-a	91
Partea a IV-a	305

• Lector : IOAN COMȘA
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1971. Hîrtie ziar de 50 g/m² Format
700×920/32. Coli ed. 22,90. Coli tipar 16,5 A.
nr. 12698/1971. C.Z. pentru bibliotecile mari și
mici 884—31—59.

Tiparul executat sub comanda
nr. 10 474 la Combinatul Poligrafic
„Casa Scintei”, Piața Scintei nr. 1,
București — R.S.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

